

Takiyyuddîn en-Nebhânî

İslâm'ın İctimâî Nizâmı

النَّظْمُ الْإِجْتِمَاعِي فِي الْإِسْلَام

Takiyyuddîn en-Nebhânî

İslâm'ın İctimâî Nizâmı

النِّظَامُ الْإِجْتِمَاعِي فِي الْإِسْلَامِ

Hizb-ut Tahrir Neşriyatındandır

H. 1432 - M. 2011

*H. 1424 - M. 2003 tarihli dördüncü mutemet
baskısından tercüme edilmiştir.*

Dar-ul Ummah Yayınevi

P.K. 135190

Beyrut-Lübnan

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلَيْكُمْ رَقِيبًا (1) وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا
الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ
كَانَ حُوبًا كَبِيرًا (2) وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُفْسِدُوا فِي الْيَتَامَىٰ
فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْلَىٰ مِثْلَىٰ وَثَلَاثَ وَرِبَاعَ
فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ
أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا (3) وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ
طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ تَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا (4) وَلَا
تُوتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا
وَارزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (5)
وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ
رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ
يَكْبُرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَغْفِرْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا
فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا
عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا (6)

Rahman, Rahim Allah'ın İsmiyle

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da zevcesini (eşini) yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden ittikâ edin. Adını söyleyerek dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve Erhâm'dan da ittikâ edin. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir. Yetimlere mallarını verin, pis olanı temiz olanla değiştirmeyin, onların mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin; şüphesiz bu, büyük bir günahdır. Eğer yetimlerde adaletsizlikten korkarsanız sizin için iyi olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlanın. Adaletli davranmamaktan korkarsanız bir tane yahut da sahip olduğunuz ile yetinin. Bu, zulüm etmemenize daha yakındır. Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile verin; eğer gönül hoşluğu ile o mehrin bir kısmını size bağışlarsa onu da afiyetle yiyin. Allah'ın sizin için dayanak kıldığı mallarınızı sefihlere vermeyin; o mallarla onları rızıklandırın, onları giydirin ve onlara maruf söz söyleyin. Nikâh çağına gelinceye kadar yetimleri imtihan edin, eğer onlarda rüşd bulursanız hemen mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler diye o malları israf ile ve tez elden yemeyin. Zengin olan iffetli olsun, fakir olan da marufla yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman onlara şahit tutun. Hesap görücü olarak da Allah yeter.”

İçindekiler

İçindekiler.....	8
İçtimaî Nizam'a Bir Mukaddime	10
Kadın ve Erkek.....	19
Bakışın Erkek ile Kadın Arasındaki.....	24
İlişkilere Etkisi.....	24
Kadın-Erkek Arası İlişkilerin Düzenlenmesi	30
Özel Hayat	38
İslâmî Hayatta Erkeğin Kadından Ayrılmasının Vacibiyeti	44
Kadına Bakmak	48
Müslüman Kadının Yüzünü Örtmesi Vacip Değildir	72
Şer'î Teklifler Karşısında Kadın ve Erkek	98
Kadının Amelleri.....	110
İslâmî Cemaat	126
Evlilik.....	140
Kadınlardan Muharrem Olanlar	162
Çok Eşlilik.....	168
Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in Evliliği.....	178
Evlilik Hayatı.....	191
Azil.....	202
Talâk	213
Nesep.....	225

Liân/Lânetleşme	228
Babanın Velayeti	233
Çocuğun Kefaleti	234
Sıla-i Rahim	241

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İctimaî Nizam'a Bir Mukaddime

İnsanlardan çoğu ölçüyü aşarak tüm hayat nizamlarını “ictimaî nizam” olarak isimlendirirler. Oysa bu, hatalı bir isimlendirmedir. Çünkü hayat nizamlarının “toplum nizamları” olarak isimlendirilmesi daha uygundur. Zira hakikatinde bunlar, toplum nizamlarıdır; çünkü bunlar, muayyen bir toplumda yaşayan insanların birliktelikleri veya ayrılıkları dikkate alınmaksızın onların arasındaki mevcut ilişkileri düzenler. Bunlarda birliktelik mülahaza edilmez, ancak sadece ilişkiler mülahaza edilir. Bundan dolayı ilişkilerin çokluğu ve farklılığına göre farklı hayat nizamları olmuştur. Bunlar iktisadî, yönetimi, siyaseti, eğitimi, ukûbatı, muamelatı, beyinatı ve benzerlerini kapsar. Dolayısıyla bunların “ictimaî nizam” olarak isimlendirilmesinin ne bir anlamı vardır, ne de bunlara intibak eder. Buna ilaveten “ictimaî” kelimesi nizamın sıfatıdır. Dolayısıyla bu nizamın, birliktelikten kaynaklanan sorunların veya birliktelikten kaynaklanan ilişkilerin düzenlenmesi için konulmuş olması kaçınılmazdır. Erkeğin erkekle, kadının kadınla birlikteliği ise, bir nizama gerek duymaz; çünkü bunlardan bir nizama gerek duyan ne sorunlar, ne de ilişkiler kaynaklanır. Ancak birlikte olmasalar da aynı beldede yaşıyor olmaları bakımından aralarındaki maslahatların düzenlenmesi bir nizama gerek duyar. *Erkeğin kadınıla, kadının erkekle olan birlikteliğine gelince*; hem bir nizam ile düzenlenmeye gerek duyan sorunların kendisinden kaynaklandığı, hem de bir nizam ile düzenlenmeye gerek duyan ilişkilerin kendisinden kaynaklandığı şey işte budur. Dolayısıyla bu birlikteliğin, ictimaî nizam olarak isimlendirilmesi daha uygundur; çünkü hakikatinde bu, hem kadın-erkek arasındaki birlikteliği, hem de bu birliktelikten kaynaklanan ilişkileri düzenler.

Bunun içindir ki ictimaî nizam, kadının erkekle ve erkeğin

kadınla olan birlikteliğinin düzenlenmesini beyan eden nizama hasredilmiştir ki bu nizam, toplumdaki maslahatlarından değil, kadının erkekle ve erkeğin kadınla olan birlikteliğinden kaynaklanan ilişkiyi düzenler ve bu ilişkiden dallanan her şeyi beyan eder. Mesela kadının erkekle ve erkeğin kadınla olan ticareti, toplum nizamlarından olup ictimaî nizamdan değildir. Çünkü bu, iktisadî nizama girer. Ancak erkek ile kadın arasındaki halvetin yasaklanması veya kadının bizzat talâk hakkına ne zaman sahip olacağı veya küçük çocuğun bakım hakkının ne zaman kadına ait olacağı; işte tüm bunlar ictimaî nizamdandır. Buna göre ictimaî nizamın tarifi şöyle olur:

النظام الذي ينظم اجتماع المرأة بالرجل، والرجل بالمرأة، وينظم العلاقة التي

تنشأ بينهما عن اجتماعهما، وكل ما يتفرع عن هذه العلاقة

“Kadının erkekle, erkeğin kadınla olan birlikteliğini ve aralarındaki birliktelikten kaynaklanan ilişkiyi ve bu ilişkiden dallanan her şeyi düzenleyen nizamdır.”

İnsanların, özellikle de Müslümanların, İslâm'daki ictimaî nizama ilişkin anlayışları, büyük bir karışıklığa uğradı ve bu anlayışla, İslâm'ın fikirleri ile hükümlerinden uzaklaşmalarıyla da onun hakikatinden uzaklaştılar. Nitekim tamamen ifrata kaçanlar arasında kadının dilediği gibi erkekle halvette kalmaya ve istediği giysiyle avretini açarak dışarı çıkmaya hakkı olduğunu görenler oldu. Tamamen ifrata kaçanlar arasında kadının ticaret veya ziraatla uğraşma ve mutlak olarak erkeklerle bir araya gelme hakkının olmadığını, yüzü ve elleri de dâhil olmak üzere kadının tüm bedeninin avret olduğunu da görenler oldu. İşte bu ifrat ile tefrit yüzünden ahlâkta çöküntü ve düşüncede donukluk oluştu. Bunların sonucunda da ictimaî yönün çatırdaması, İslâmî aile kaygısı, fertlerine yakınp sızlanma ruhunun galebe çalması, fertleri arasında anlaşmazlık ve uyuşmazlıkların artması ortaya çıktı. Böylece ailenin yeniden bir araya getirilmesi ve saadetinin sağlanması ge-

reksinimine duyulan hissiyat, tüm Müslümanların nefislerini doldurdu. Böylelikle bu tehlikeli sorunun çözümünün araştırılması çoğunun zihnini meşgul eder oldu ve bu çözümün saptanmasına yönelik müteaddit türde farklı girişimler ortaya çıktı. Böylelikle de ictimaî çözümü beyan eden eserler yazıldı ve şer'î mahkemeler ile seçim sistemi kanunlarında düzenlemeler yapıldı. Birçoğu kendi görüşlerini eşler, kız kardeşler ve kızlardan oluşan ailelerine tatbik etmeye kalkıştılar. Kız-erkek karışımı bakımından okulların sisteminde bazı düzenlemeler yapıldı. Hakeza bu girişimler, bu görüntü ve benzerleri ile oraya çıktı. Ancak onların ve bunların hiçbirisi çözüme muvafık olmadı, bir nizama erişemedi ve hissettikleri ıslah için herhangi bir yol bulamadılar. Çünkü kadın ve erkek ilişkisinin keyfiyeti, Müslümanların geneline müphem kalmıştır. Bu iki cinsin birbiri ile yardımlaşacağı metodu bilmiyorlardı ki Ümmet'in ıslahı bu yardımlaşma üzerinden olsun. Erkeğin kadınla olan birlikteliğine ilişkin İslâm'ın fikirlerine ve hükümlerine tamamen cahil kaldılar ki bu da onları, çözüm metodu hakkında birbirleriyle tartışır, münakaşa eder ve çözümün hakikatini etüt etmekten uzaklaşır hale getirdi. Hatta kendi girişimleri yüzünden kaygı ve karışıklık daha da arttı. Toplumda, özellikleriyle seçkin bir ümmet olması vasfıyla İslâmî Ümmet'in varlığına karşı, korkulan bir uçurum oluştu. İslâmî evin, İslâm karakterini kaybetmesinden, İslâmî ailenin, İslâm fikirlerinin aydınlığını kaybetmesinden, hüküm ve görüşlerini takdir etmekten uzaklaşmasından da korkulur oldu.

Bu fikrî kargaşanın ve anlayışta doğrudan sapmanın sebebine gelince; Batılı hadâratın bizleri ezici bir istila ile istila edip düşüncemize ve algılamamıza tam bir tahakkümle tahakküm ederek hayat hakkındaki mefhumlarımızı, şeylere (eşyaya) ilişkin mikyaslarımızı, İslâm'a düşkünlüğümüz ve mukaddesatımızı tazim etmek gibi nefislerimize kök salmış olan kanaatlerimizi değiştirmesinden kaynaklanır. Dolayısıyla Batılı hadâratın bize karşı zaferi,

ictimâî yön de dâhil olmak üzere hayatın her yönünü kapsamıştır.

Çünkü İslâm beldelerinde Batılı hadârat zuhur edip medenî şekilleri ve maddî gelişmesi ortaya çıkınca, birçoğunun gözünü kamaştırdı. Böylece bu medenî şekilleri taklit eder oldular ve bu hadâratı almaya kalkıştılar. Çünkü ilerlemeyi gösteren bu medenî şekilleri, ona davet eden bu hadâratın sahipleri icat etmişti. Bunun içindir ki, bu Batılı hadârat ile medenî şekiller arasındaki farkı ayırt etmeksizin ve hadâratın hayat hakkındaki mefhumlar toplamı olup muayyen bir yaşam tarzı anlamına geldiğini idrak etmeksizin Batılı hadâratı taklit etmeye kalkışır oldular. Oysa medeniyet, hayat mefhumlarına ve yaşam tarzına bağlı olmayan, hayatta vesile ve araç olarak kullanılan somut maddî şekillerdir. Buna ilaveten onlar, Batılı hadâratın İslâmî hadâratın esasına zıt olup hayatın tasviri ve insanın gerçekleştirmeye çalıştığı saadet mefhumunda İslâmî hadâratından farklı bir esasa dayandığını da idrak edemediler. İslâmî Ümmet'in Batılı hadâratı almasının imkânsızlığını ve İslâmî Ümmetten bir parça olarak kaldığı veya üzerinde İslâmî cemaat sıfatı baki olduğu sürece İslâmî Ümmetten hiçbir cemaatin hiçbir beldede bu hadâratı almasının mümkün olmayacağını da idrak edemediler.

İslâm hadâratı ile Batı hadâratı arasındaki temel farka dair bilinçsizlik, nâkile ve taklide yol açtı. Böylece Müslümanlardan birçoğu, kelime ve harflerin görüntüsü ile yetinerek bir kitabı kopyalayan kimse gibi Batılı hadâratı anlamaksızın nakletmeye kalkışır oldular. Kimileri de bu mefhum ve mikyasların sebepleri ile sonuçlarını tedebbür etmeksizin Batılı hadâratın mefhum ve mikyaslarını alarak onu taklit etmeye kalkıştı. Zira onlar ve bunlar, Batılı toplumda aralarında fark olmaksızın ve bunun doğuracağı sonuçlara aldırış etmeksizin kadının erkekle birlikte durduğunu gördüler. Yine Batılı kadının üzerinde medenî şekillerin zuhur ettiğini ve onun da medenî şekiller ile zuhur ettiğini gördüler. Böylece bu şekillerin, Batı hadâratı, onun hayat hakkındaki

mefhumları ve onun hayata ilişkin tasviri ile örtüşüp İslâm hadâratı, onun hayat hakkındaki mefhumları ve onun hayata ilişkin tasviri ile örtüşmediğini idrak etmeksizin, onu taklit ettiler veya onu taklit etmeye kalkıştılar. Ayrıca onun üzerinde zuhur eden ve onun da kendileriyle zuhur ettiği bu şekillerin doğuracağı hususları hesaba katmadılar. Evet, bunları görünce tüm sonuçları göz ardı ederek Müslüman kadının da toplumda ve birlikte erkeğin yanında durmasının kaçınılmaz olduğuna inandılar. Yine beraberinde getireceği sorun ve hususlar göz ardı edilerek Müslüman kadının Batılı medenî şekillerle zuhur etmesinin ve onun da Batılı medenî şekiller ile zuhur etmesinin de kaçınılmaz olduğunu gördüler. Bunun içindir ki Müslüman kadının şahsî özgürlüğünün güvenceye alınması ve ona dilediğini yapma hakkının verilmesi çağrısında bulundular. Buna bağlı olarak da hem ihtiyaç duyulmaksızın ihtilata, hem teberrüce ve ziyetinin açığa vurulmasına, hem de kadının yönetimi üstlenmesine çağrıda bulundular. Bunu da ilerleme ve kalkınmanın bir göstergesi olarak gördüler.

Bu taklitçi nakilcilerin şahsî özgürlük hususunda dizginleri tamamen serbest bırakmaları ise çamuru balçığa çevirmiştir. Hatta kadın, hem bu ilişki ihtiyacını gerektirecek bir neden olmaksızın, hem de toplumda bu ihtilata hiçbir ihtiyaç duyulmaksızın sırf mücerret ilişki kurmak ve şahsî özgürlükten faydalanmak adına erkekle doğrudan ilişki kurdu. Dolayısıyla sırf mücerret ilişki kurmak ve şahsî özgürlükten faydalanmak adına iki cinsin arasındaki bu ilişkinin, kadın-erkek arası ilişkiyi sadece erkeklik ve dişilik ilişkilerine hasredekerecece derecede cesur görüşlere cüret eden bu taklitçi-nakilci guruba çok kötü etkisi oldu. Bu kötü etki, bu gurubu aşarak toplumdaki diğer guruplara da sirayet etti. Bu ilişki, hayat sahasında erkek ile kadın arasında hiçbir yardımlaşma ortaya çıkarmadı. Aksine bunun sonucunda ahlâkî çöküntü, kadının teberrücü, kocası veya mahremi dışındakilere ziyetini göstermesi ortaya çıktı. Yine bunun sonucunda Müslümanlar nez-

dinde düşüncede inhiraf, algılamada bozukluk, güvende sarsıntı ve mikyaslarda yıkım ortaya çıktı. Böylece; Batılı toplumun erkeklik ve dişilik ilişkilerini önemsemediği, bunda hiçbir ar veya teşhir veya uyulması vacip olan sulûka aykırılık veya ahlâka herhangi bir dokunuş veya ona karşı herhangi bir tehlike görmediği dikkati nazara alınmaksızın hem Batı'daki ictimaî yön sevimli bir örnek, hem de Batılı toplum bir mikyasa olarak ittihaz edinildi. Yine İslâmî toplumun, bu bakışta ona temelden muhalefet ettiği ve tamamen ters düştüğü de mülahaza edilmedi; çünkü İslâmî toplum, erkeklik ve dişilik ilişkilerini, hem üzerine celd veya recmin uygulanacağı şiddetli bir cezanın gerektiği kebirden, hem de bunu işleyene nefret ve hor gözle bakılan kovulmuş ve aşağılanmış olarak itibar eder. Ona göre namus, korunması gereken tartışmasız temel doğrulardan olup müdafaa edilmesi yolunda gönüllü olarak mal ile canın harcanmasını ve herhangi bir mazeret veya özür kabul edilmeksizin harekete geçilmesini gerektiren tartışma kabul etmez hususlardandır.

Evet, bu nakilciler ve taklitçiler, iki toplum ve iki durum arasındaki engin farkı mülahaza etmedikleri gibi İslâmî hayatın kendilerine gerekli kıldıklarını ve şer'î hükümlerin kendilerinden talep ettiklerini de mülahaza etmediler. Böylece kadının kalkınması çağrısına meşrûiyet kılıfı giydirilip kötü ahlâkla muttasıf olmaya kayıtsız kalınacak derecede naklin ve taklidin peşinde koşuştular. İşte bu nakilci ve taklitçiler, *kadının kalkınması* adı altında ve Ümmet'in kalkınması için çalışmak gerekçesiyle Müslümanların ictimaî yönünü yıkmada böyle yürüdüler. Bu kimseler, evvelerde azınlıkta idiler ve Ümmet de ilk başta onların davetinden razı olmadı. Ancak sömürgeci kâfirlerin, ardından da onların kafilesi ve yolunda yürüyen ajanlar tarafından yönetilen İslâmî belde-lerde Kapitalizm Nizamı tatbik edildikten sonra bu azınlık kimseler, şehir halkının çoğunu ve bazı köy sakinlerini etkileyerek onları, kendi tutundukları yolda yürütmeyi, Batılı hadâratın nakil ve

taklit edilmesine götürmeyi başardılar. Hatta İstanbul ile Kahire, Tunus ile Dimeşk, Karaçi ile Bağdat, Kudüs ile Beyrut arasında hiçbir fark olmaksızın birçok İslâmî kentin mahallelerinden İslâmî alâmetler silindi. Zira bunların hepsi de Batılı hadâratı nakil ve taklit etme yolunda yürüyorlardı.

Müslümanlardan bir cemaatin bu fikirler ile mücadele etmek için kıyama kalkması doğaldı ve İslâm beldeleri halklarından özel ve genel bir topluluğun bu görüşlerle savaşmak için harekete geçmesi kaçınılmazdı. Dolayısıyla bir cemaat, dahası cemaatler, İslâmî nizamları anlamaksızın ve şer'î hükümleri idrak etmeksizin, Müslüman kadının muhafaza edilmesi ve toplumda faziletinin korunması vacibiyetine davet etmeye kalktılar. Aklın gördüğü maslahatı, bahsin esası, görüşlerin ve şeylerin mikyası olduğuna muvafakat ederek, esasın İslâmî akidenin esas ve şer'î hükümlerin de mikyas olduğunu idrak etmeksizin geleneklerin ve âdetlerin muhafaza edilmesine çağrıda bulundular ve ahlâka sarılmaya davet ettiler. Kadının hicabına yönelik körü körüne taassupçuluk; kadına baskı yapılması, evinden dışarı çıkmasına veya ihtiyaçlarını gidermesine ve kendi işlerini kendisinin görmesine izin verilmesi söylemlerine kadar ulaştı. Böylece halef fakihler kadının avretini beş olarak belirlediler: Salâttaki avret, mahrem erkekler yanındaki avret, yabancı erkekler yanındaki avret, Müslüman kadınlar yanındaki avret ve kâfir kadınlar yanındaki avret. Buna bağlı olarak da kadının bir kimseyi görmesini veya bir kimsenin onu görmesini yasaklayan mutlak hicaba davet ettiler ve hayattaki işlerini yürütmesinin engellenmesi çağrısında bulundular. Dolayısıyla dediler ki; oy kullanma hakkını kullanması engellenmelidir, siyasette, yönetimde, iktisatta ve ictimada görüş hakkına sahip olmaktan mahrum edilmelidir. Hatta Allah'ın bazı ayetlerinin kadınları değil erkekleri muhatap olarak geldiğini belirleyip Rasul'ün biat esnasında kadınlarla tokalaşması hakkındaki hadisi ile kadının avreti, kadınlara muamelesi hakkındaki hadislerini de

şer'î hükmün gerektirdikleriyle değil de kendilerinin kadın için istedikleriyle örtüşen bir teville tevil ederek onunla hayat arasına engeller koydular. Dolayısıyla tüm bunlar, insanları şer'î hükümlerden uzaklaştırıcı ve Müslümanların ictimaî yönünü köreltici olmuştur. Bundan dolayı onların görüşleri, ne istilacı fikirler karşısında durabildi, ne silip süpüren akımı püskürtebildi, ne de Müslümanlar arasındaki ictimaî yönün yükselmesine en ufak bir etkide bulunabildi. Ümmet içerisinde gerek ilim ve muttali olma bakımından ilk müçtehit ve mezhep sahipleri gibi azımsanmayacak derecede âlimler bulunmasına, gerek hiçbir Ümmetin hiçbir servetinin erişemeyeceği derecede Müslümanların elleri altında fikrî ve teşrî bir servet olmasına, gerekse de Müslümanların elleri arasındaki değerli Kitaplar ile eserlerin genel ve özel kütüphanelerde bolca bulunmasına rağmen; kadının üzerine olmasını istediklerine muhalif olduğu sürece nakilcileri ve taklitçileri dalletlerinden caydırmada ve tutucuları müçtehidin sahih istinbat ile istinbat ettiği İslâmî görüşe ikna etmede bunların hiçbir etkisi olmadı. Çünkü taklitçilerin, tutucuların, âlimlerin ve muteallimlerin üzerinden *aydın adam* sıfatı uzaklaştı. Dolayısıyla ya vakıyayı anlayamadılar, ya Allah'ın hükmünü anlayamadılar, ya da şer'î hükümleri, mütekâmil bir intibakı meydana getiren dakik bir tatbikle vakıyaya tatbik ederek fikrî telakki ile telakki edemediler. Bundan dolayı İslâmî beldelerde toplum, tutuculuk ve taklitçilik olmak üzere iki fikir arasında bocalayadurdu ve düzensizlik içinde devam etti. Hatta Müslüman kadın, şaşıra kaldı. Zira o, Batılı hadâratı anlamaksızın, hakikatini idrak etmeksizin ve onunla İslâmî hadârat arasındaki tenakuzu bilmeksizin onu nakleden düzensiz endişeli bir kadın ile ne kendisine faydası dokunan, ne de çabalarından Müslümanların faydalandığı kadın arasında kaldı. İşte tüm bunlar, İslâm'ın fikri bir telakki ile telakki edilmemesi ve İslâm'da ictimaî nizamın fehmedilmemesi yüzündendir.

Bunun içindir ki, İslâm'da ictimaî nizamın kapsamlı bir etütle

etüt edilmesi ve bu etütte derinleşilmesi kaçınılmazdır ki sorunun, kadının erkekle olan birlikteliği, onların birlikteliğinden kaynaklanan ilişki ve bu ilişkiden dallananlar olduğu idrak edilsin. Talep edilen; bu birlikteliğin, ondan kaynaklanan ilişkinin ve bu ilişkiden dallanan hususların çözümüdür. Bu çözümü, akıl değil ancak Şeriat belirler. Akıl ise onu anlar. Muayyen bir yaşam tarzı ile yaşayan Müslüman kadın ile Müslüman erkeğe yönelik çözüm ise İslâm'ın vacip kıldığı tarzıdır. Kesin olarak o ikisine düşen ise Batının üzerinde bulunduğu zıt veya babaların ve ataların üzerine olduğu âdet ve geleneklere muhalif olmasına bakılmaksızın Allah'ın Kitap'ta ve Sünnet'te emrettiği gibi sadece bu tarz üzere olan yaşamla mukayyet kalmalarıdır.

Kadın ve Erkek

Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

“Ey insanlar! Biz, sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye de sizi kabileler ve halklar kıldık.” (el-Hucurat 13) Ve şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا عَزَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ

“Ey insan! Kerim olan Rabbinden seni saptıran (gururlandıran) şey nedir?” (el-İnfitar 6) Ve şöyle buyurmuştur:

قَتَلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ

“Kahrolası insan ne kadar da nankördür. Onu, Allah neyden yarattı? Onu bir nutfeden yarattı ve onu (özelliğini) takdir etti.” (Abese 17-19) Allah, insana tekliflerle hitap etmiş ve insanı, hitap ile teklifin mevzusu kılmıştır. İnsana şeriatlar inzal etmiş ve insanı yeniden diriltecek, insanı muhasebe edecek ve insanı Cennet’e ve Cehenneme sokacaktır. Dolayısıyla erkeği ve kadını değil insanı tekliflerin mahalli kılmıştır.

Allah, insanı hayvana temayüz eden muayyen bir fitrat üzere kadın veya erkek olarak yarattı. Dolayısıyla kadın da insandır, erkek de insandır. Ne insanlık bakımından biri diğerinden farklıdır, ne de bir şeyde bu insanlık bakımından biri diğerine temayüz eder. O ikisini, insanlık vasfıyla hayat sahasına atılmak üzere düzenlemiştir. Yine o ikisinin aynı toplumda bir arada yaşamalarını kaçınılmaz kılmış ve tüm toplumdaki nevin bekasını da o ikisinin birlikteliğine ve o ikisinin varlığına bağlı kılmıştır. Dolayısıyla o ikisinden birine, ancak insanın tüm özelliklerinden ve insan hayatının dinamiklerinden faydalanan bir insan olarak diğerine bakıldığı gibi bakılması caizdir. Nitekim Allah, o ikisinin her birinde diğerinde yarattığı dinamik enerjinin aynısı olan dinamik enerjiyi

yaratmıştır. Dolayısıyla hem o ikisinden her birine açlık, susuzluk ve def-i hacet gibi uzvî ihtiyaçlar, hem de o ikisinden her birine beka içgüdü, nevî içgüdü ve tedeyyün içgüdü koymuştur. Bunlar ise, diğerinde var olan uzvî ihtiyaçlar ile içgüdülerin aynıdır. Yine o ikisinden her birine diğerinde var olan düşünme yetisinin aynı olan düşünme yetisi koymuştur. Zira erkekte var olan akıl, kadında var olan aklın aynıdır. Zira Allah, akli erkek veya kadın için değil insan için yaratmıştır.

Her ne kadar erkek, nevî içgüdü, bir erkek veya bir hayvan veya başka bir şey ile kadının da onu bir kadın veya bir hayvan veya başka bir şey ile doyurması mümkünse de onun, insanda kendisinden dolayı yaratıldığı gayeyi tek bir hal dışında gerçekleştirmesi imkânsızdır. Bu da onu, erkeğin kadınla ve kadının da erkekle doyurmasıdır. Bunun içindir ki erkeğin kadınla ve kadının da erkekle olan ilişkisi içgüdüsel cinsî yönden kendisinde garabetin olmadığı tabii bir ilişkidir. Hatta o, bu içgüdü, kendisinden dolayı ortaya çıktığı maksadın -ki o, nevîn bekasıdır- yalnızca kendisiyle gerçekleştirdiği aslî ilişkidir. Dolayısıyla bu ilişki, o ikisi arasında cinsi birliktelik şeklinde gerçekleşirse, kendisinde garip bir şeyin olmadığı doğal ve tabii bir ilişki olur. Hatta bu, insanlık türünün bekası için kaçınılmaz bir durumdur. Ancak bu içgüdü, serbest bırakılması, insana ve ictimaî hayatına zarar verir. Onun varlığından maksat, ancak nevîn bekası için olan nesildir. Bunun içindir ki insanın bu içgüdüye bakışının, insanda kendisinden dolayı ortaya çıkarıldığı maksada yönlendirilmesi kaçınılmazdır. Dikkat edin! O, nevîn bekasıdır ki bu hususta erkek ile kadın arasında hiçbir fark yoktur.

Doyumla hâsıl olan lezzet ve zevke gelince; insan ister bunları gözet sin, isterse gözetmesin bunlar, tabii ve kaçınılmaz bir durumdur. Bunun içindir ki şöyle denilmesi doğru olmaz:

“Lezzet ve zevk bakışının nevî içgüdü, uzak tutulması gerekir.” Çünkü bu, bakıştan kaynaklanmaz. Bilakis bu, uzaklaştı-

rılması imkânsız tabii ve kaçınılmaz bir durumdur. Çünkü bu uzaklaştırma, *mustahiller*dendir¹. Oysa bakış, insanın bu doyum ve onun varlığının gayesi hakkındaki mefhumundan kaynaklanır. Bundan dolayı nevî içgüdüsü ve onun insandaki varlığının maksadı hakkında, insanda muayyen bir mefhumun oluşturulması kaçınılmazdır. Ki bu da onda, Allah'ın insanda yarattığı nevî içgüdüsüne yönelik onu, erkeğin kadınla, kadının da erkekle olan ilişki sine hasrettiği özel bir bakış açısı oluşturur. Keza onda, erkek ile kadın arasındaki erkeklik ve dişilik ilişkilerine veya diğer bir ifadeyle cinsî ilişkilere yönelik kendisinden dolayı ortaya çıktığı maksada -ki o, beka içgüdüsüdür- yönlendirdiği özel bir bakış oluşsun. İşte bu bakış sayesinde de hem içgüdünün doyumunu, hem kendisi için ortaya çıktığı maksat, hem de bu mefhumu alan ve kendisinde bu özel bakışı oluşturan toplulukta mutmainlik gerçekleşir. Yine insanoglundan olan bir cemaatin -herhangi bir cemaatin- kadın-erkek arasındaki erkeklik ve dişilik ilişkilerine veya diğer bir ifadeyle cinsî ilişkilere yönelik bakışının; lezzet ve zevk üzerine musallat edilen bakıştan, bu lezzet ile zevkin doyum için kaçınılmaz tabii bir durum olduğuna dönüştürülmesi ve bakışın da bu içgüdünün kendisinden dolayı olan maksada yönlendirilmesi de kaçınılmazdır. İşte bu bakış, nevî içgüdüsünü korur, onu kendisi için yaratıldığı sahih yöne yönlendirir, tüm işlerini yapması için insana alan açar ve onu mesut edecek tüm hususları hazırlar.

Bundan dolayı hem insan için nevî içgüdüsünün doyurulması ve varlığının gayesi hakkında bir mefhumun olması, hem de insanî cemaat için nefislerden "*cinsî birliktelik*" fikri hâkimiyetini ve bunun tek başına her itibara egemen olarak itibar edilmesini silen; erkek ve kadın arasındaki yardımlaşma ilişkilerini koruyan

¹ *Mustahil: İmkânsız, olmayacak şey (Müt.)*

bir nizamın olması kaçınılmazdır. Çünkü cemaatin ıslahı, ancak sevgi ve merhamet dayanışması içerisinde birbirine dayanan iki kardeş olmaları itibarıyla, o ikisinin yardımlaşmasıyla mümkündür. Bunun içindir ki cemaatin, erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışının tam bir değişim ile değiştirilmesinin vurgulanması kaçınılmazdır. Ta ki bu değişim, salt cinsî birliktelik mefhumunun tasallutunu ortadan kaldırsın ve onu, doyumun kaçınılmaz tabii bir durumu haline getirsin, bu ilişkinin lezzet ile zevke hasredilmesini ortadan kaldırsın ve onu, erkeklik ve dişilik bakışı değil de cemaatin maslahatını hedefleyen bir bakış haline getirsin. Böylelikle de ona, zevk ve şehvet sevgisi yerine Allah takvası hâkim olsun. Bu bakış, insanın cinsî lezzetten faydalanmasını reddetmeyip onu, nevîn bekasını gerçekleştiren ve Müslümanın en yüce gayesiyle -ki Allahu Teâlâ'nın rızasıdır- örtüşen meşrû bir faydalanma haline getirir.

Kur'an ayetleri, evlilik yönüne, yani nevî içgüdüsünün maksadına yönelik olarak gelmiştir. Dolayısıyla ayetler, aslen içgüdünün yaratılmasının evlilik için, yani nevîn bekasısı için olduğunu, yani Allah'ın içgüdüyü ancak evlilik için yarattığını açıklayarak gelmiştir. Nitekim bunu, farklı üsluplar ve müteaddit manalarla beyan ederek cemaatin, kadının erkek ile olan ilişkilerine bakışını, cinsî birlikteliğin değil, evliliğin hâkim olduğu bir bakış haline getirmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden de birçok erkek ve kadınlar ürettirip yayan Rabbinizden ittikâ edin.” (en-Nisâ 1)

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنْ

الشَّاكِرِينَ

“Sizi tek bir nefisten yaratan, bundan da onunla sükûnet bulsun diye, eşini var eden O’dur. O, eşinin üzerine kapandığında, o da hafif bir yük yüklendi de bununla gidip geldi. Nihayet ağırlaşınca ikisi de Rableri olan Allah’a şöyle dua ettiler. Eğer bize sâlih (bir çocuk) verirsen elbette şükredenlerden olacağız.” (el-A’râf 189)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً

“Ant olsun ki Biz, senden önce Rasuller gönderdik; onlar için zevceler ve zürriyetler oluşturduk.” (er-Ra’d 38)

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

“Allah sizin için nefislerinizden zevceler yarattı. Size zevcelerinizden oğullar ve torunlar var etti.” (en-Nahl 72)

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

“Nefislerinizden sizin için, kendileriyle sükûnet bulasınız diye eşler yaratıp, aranızda merhamet ve sevgi kılmış olması O’nun ayetlerindedir.” (er-Rûm 21)

فَاطُرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا

“Semaların ve yerin yaratıcısı O’dur; nefislerinizden sizin için eşler kılmıştır.” (eş-Şûra 11)

وَأَنَّهُ خَلَقَ الرُّوحَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى

“Hakikaten meni döküldüğü zaman erkek ve dişi olan çifti O, nutfeden yarattı.” (en-Necm 45-46)

وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا

“Sizi çiftler çiftler Biz yarattık.” (en-Nebe 8) Dolayısıyla Allah, erkek ve dişi üzerindeki yaratmada evlilik yönünü hâkim kılmış ve bunu yinelemiştir ki böylece erkek ve dişi arasındaki ilişkilere bakış, evliliğe, yani nevîn bekası için nesle yönelik olsun.

Bakışın Erkek ile Kadın Arasındaki İlişkilere Etkisi

İçgüdü tahrik olduğunda doyurulmak ister, tahrik olmadığı zaman doyurulmayı istemez. İçgüdü, doyurulmayı istediğinde, bunu gidermesi için insanı harekete geçirir ve bunu gidermediği zaman ise tahrik olduğu sürece rahatsız olur. Sakinleştiğinde rahatsızlık gider. İçgüdü'nün doyurulmaması, ne ölüme, ne herhangi bir fiziksel, psikolojik veya zihinsel bir zarara yol açar. Ancak zarar, elem ve rahatsızlık ile sınırlı kalır. Bundan dolayı içgüdü'nün doyurulması, uzvî ihtiyaçlar gibi kaçınılmaz bir doyurulma olmayıp mutmainliğin ve rahatlamamanın elde edilmesine yönelik bir doyurulmadır.

İçgüdü'yü tahrik eden şu iki husustur: Birincisi; maddî vakıadır. İkincisi; fikir ve ondaki manaların çağrışımıdır. Bu iki etkenden biri bulunmadığı zaman içgüdü tahrik olmaz. Zira o, uzvî ihtiyaç gibi içsel olan bir dürtüyle tahrik olmaz. Bilakis dışsal bir dürtüyle tahrik olur ki o, maddî vakia ve fikirdir. Bunların hepsi tüm içgüdü'lere, aralarında hiçbir ayırım olmaksızın eşit bir şekilde beka, tedeyyün ve nevî içgüdü'süne de intibak eder.

Mademki nevî içgüdü'sü diğer içgüdü'ler gibi ancak maddî vakia veya fikir ile tahrik olur ve tahrik olduğunda doyum ister, o halde nevî içgüdü'sünün, doyum ister bir hale getirilmesi, bu doyumun yönlendirilmesi, dahası bu doyumun ortaya çıkarılması veya nevî'nin bekasına doğru yöneldiği yere hareket etmesinin engellenmesinde, insanın tasarrufta bulunacağı bir durum haline getirilmesi mümkündür. Bunun içindir ki bir kadını veya nevî içgüdü'sü ile bağlantısı olan herhangi bir vakıayı görmek, o içgüdü'yü tahrik eder ve doyum ister bir hale getirir. Yine cinsî hikâyelerin okunması ve cinsî fikirlerin işitilmesi de nevî içgüdü'sünü tahrik eder. Kadınlardan, nevî içgüdü'sü ile bağlantısı olan her

şeyden ve cinsî fikirlerden uzak durmak ise nevî içgüdüsünün tahrik olmasını engeller. Çünkü maddî bir vakıa veya cinsî bir fikir ile tahrik edilmedikçe nevî içgüdüsünün tahrik olması imkânsızdır.

Eğer cemaatin erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışı, Batılı toplumda olduğu gibi erkeklik ve dişilik ilişkisi, yani cinsî ilişkiyi egemen kılarırsa, erkek ve kadında tahrik edici maddî vakıa ile cinsî fikrin ortaya çıkarılması, içgüdünün tahriki için zarurî bir durum olur. Ta ki doyum istesin, hatta bu ilişkiyi gerçekleştirecek doyum meydana gelsin ve bu doyum vasıtasıyla da rahatlama oluşsun. Yok, eğer cemaatin erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışı, bu içgüdünün -ki o, nevîn bekasıdır- ortaya çıkmasından dolayı olan maksada egemen olursa, genel hayatta maddî vakıa ve cinsî fikrin erkek ile kadından uzak tutulması zarurî bir durum olur. Ta ki içgüdüye elem ve rahatsızlık verecek uygun olmayan bir doyum istemesin diye içgüdü tahrik olmasın. O halde bu tahrik edici maddî vakıanın, doyumunu talep ettiğinde, doyumun gerçekleşmesindeki nevîn bekası ve itminan ile rahatlamının elde edilmesi için evlilik haline hasredilmesi zarurî bir durumdur. Buradan da cemaat arasında ve toplum içerisindeki genel hayatın yönlendirilmesi hususunda cemaatin, erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışının ne denli etkili olduğu ortaya çıkar. Kapitalizm ideolojisine inanan Batılılar ile Komünizme inanan Doğuluların erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışı, nevîn bekası için bir bakış değil, cinsî bir bakıştır. Bunun içindir ki nevî içgüdüsünün doyurulması için tahrik edilmesi amacıyla erkek ve kadının karşısına maddî vakıa ile cinsî fikrin çıkarılması amacını alışkanlık edindiler. Kendi iddialarına göre onun doyurulmamasını da fiziksel, psikolojik ve zihinsel zararlara yol açacak bir bastırmaya neden olacağını gördüler. Bundan dolayı Batılı ve Komünist cemaat ile Batılı ve Komünist toplumlardaki hikâyelerde, şiirlerde, eserlerde ve benzerlerinde cinsî fikirlerin arttığını görürüz. Yine

onlarda gereksiz yere evlerde, parklarda, yollarda, yüzme havuzlarında ve benzeri yerlerde erkek ile kadın arasındaki ihtilat da artmıştır. Çünkü onlar bunu, ortaya çıkarmayı amaç edindikleri gerekli bir durum olarak görmekteler ki o, hem onların hayatlarının tanziminin, hem yaşam tarzlarının bir parçasıdır.

Akidesine ve hükümlerine iman ederek İslâm'a inan Müslümanların bakışına, diğer bir ifadeyle İslâm'ın, erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışına gelince; cinsî yöne ilişkin bir bakış değil nevîn bekası için bir bakıştır ve cinsî yönü, doyumda kaçınılmaz bir durum olarak görür. Ancak doyumu yönlendiren o değildir. Bundan dolayı İslâm, hem cemaat içerisinde cinsî fikirlerin bulunmasını zarara yol açan bir durum olarak, hem de nevî tahrik eden maddî vakıanın bulunmasını fesada yol açan bir husus olarak görür. Bunun içindir ki O, erkek ile kadın arasındaki halveti, yabancılar karşı teberrücu ve ziyneti, erkek ve kadından her birinin diğerine cinsî bir bakışla bakmasını nehyeder bir şekilde gelmiştir. Yine İslâm, genel hayatta erkek ile kadın arasındaki yardımlaşmayı sınırlandırır ve erkek ile kadın arasındaki cinsî ilişkiyi sadece iki hale -ki onlar, evlilik ve mülkü yemindir (cariyedir)- hasreder bir şekilde gelmiştir.

Dolayısıyla İslâm, nevî içgüdüğü ile genel hayatta onu tahrik eden şeyler arasını ayırmaya ve cinsî ilişkiyi muayyen hususlara hasretmeye çalışırken Kapitalizm ile Komünizm, doyumunun gerçekleşmesi ve her şeyde serbest bırakılması amacıyla nevî içgüdüünü tahrik eden şeyleri ortaya çıkarmaya çalışırlar. İslâm'ın erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışı ancak nevîn bekası içinken Kapitalizm ile Komünizmin erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışları, erkeklik ve dişilik, yani cinsî bir bakıştır. İki bakış arasında büyük ve İslâm ile bu iki ideolojiden her birinin çalıştıkları arasında engin bir fark vardır. Böylelikle İslâm'daki temizlik, fazilet, iffet, insanın mutluluğu ve nevîn bekası bakışı ortaya çıkar.

Batılılar ile Komünistlerin erkek ve kadındaki nevî içgüdüsünün bastırılması insanda fiziksel, psikolojik ve zihinsel hastalıklara yol açacağı şeklindeki iddialarına gelince; bu doğru değildir ve hakikatle çelişen bir vehimdir. Çünkü doyumun kaçınılmazlığı bakımından içgüdü ile uzvî ihtiyaç arasında fark vardır. Zira yemek, içmek ve def-i hacet gibi uzvî ihtiyaçların doyurulması kaçınılmazdır ve doyurulmadığında ölüme bile götürecek zararlara yol açar. Oysa beka, tedeyyün ve nevî gibi içgüdülerin doyurulması kaçınılmaz değildir ve doyurulmadığında bunların doyurulmaması fiziksel veya zihinsel veya psikolojik herhangi bir zarara yol açmaz. Ancak bundan sadece rahatsızlık ve elem hâsil olur. Bunun delili, bir şahsın tüm ömrünü bazı içgüdülerini doyurmaksızın geçirebilmesi ve buna rağmen onda hiçbir zarar hâsil olmamasıdır. Yine, bunun delili, onların iddia ettikleri fiziksel, zihinsel ve psikolojik hastalıklar, nevî içgüdüsünü doyurmadığında insan olması vasfı ile insanda hâsil olmaz, ancak bazı fertlerde hâsil olur. Bu da bunların fitrata göre tabii olarak doyumсуzuluktan hâsil olmayıp ancak bastırmanın dışında başka arızlardan hâsil olduğunu gösterir. Zira içgüdünün bastırılmasından hâsil olmuş olsaydı kesinlikle bastırmanın vaki olduğu her durumda fitrat gereği tabii olarak insanda hâsil olurdu. Oysa bu, mutlak olarak vaki olmamıştır. Zaten onlar da bunun bastırılma yüzünden insanda fitrî olarak vaki olmadığını itiraf etmektedirler. Dolayısıyla bu fertlerde hâsil olan hastalıklar, bastırma dışında başka bir arızdan kaynaklanmaktadır.

Bu bir yöndendir. Diğer yönden ise; uzvî ihtiyaç, açlığın bulunması halinde kendisini tahrik eden dışsal bir etki olsa bile dışsal bir etkiye ihtiyaç duymaksızın tabii olarak içeriden doyurulmayı ister. Bunun aksine içgüdü ise, dışsal bir etki olmaksızın tabii olarak içeriden doyurulmayı istemez. Bilakis tahrik edici maddî bir vakıya veya tahrik edici cinsî bir fikir ve ondaki tahrik edici manaların çağrışımı gibi dışsal bir etki olmadıkça içsel ola-

rak tahrik olmaz. Dolayısıyla bu dışsal tahrik bulunmadığı zaman tahrik hâsıl olmaz. Bu da beka veya tedeyyün veya nevî içgüdüsü arasında fark olmaksızın tüm tezahürlerinde bütün içgüdülerin durumudur. Dolayısıyla bir kişinin karşısına herhangi bir içgüdü-yü tahrik eden bir şey çıktığında tahrik olur ve içgüdü doyurulmayı ister. İçgüdü-yü tahrik eden şey ondan uzaklaştırıldığında veya ondan daha önemli olan ve ona baskın gelen bir şeyle meşgul edildiğinde doyurulma isteği ortadan kalkar ve nefsi sakinleşir. Bunun aksine uzvî ihtiyaç, ne zaman tahrik olursa kesinlikle doyum isteği gitmez. Bilakis doyuruluncaya kadar devam eder. Böylelikle nevî içgüdüsünün doyurulmamasından fiziksel veya zihinsel veya psikolojik herhangi bir hastalığın mutlak olarak hâsıl olmadığı açıkça ortaya çıkar. Çünkü o, içgüdüdür, uzvî bir ihtiyaç değildir. Tüm açıklığıyla ortaya çıkan şu ki; kişi, karşısında tahrik edici maddî bir vakıa veya cinsî bir fikir gibi nevî içgüdüsünü tahrik eden bir şey gördüğünde tahrik olarak doyurulmayı isteyebilir. Doyurulmadığı zaman bu tahrikten kendisine çok çok rahatsızlık isabet eder ve bu rahatsızlığın tekerrüründen dolayı da acı çeker. İçgüdü-yü tahrik eden şey ondan uzaklaştırıldığında veya ondan daha önemli olan ve ona baskın gelen bir şeyle meşgul edildiğinde de rahatsızlık ortadan kalkar. Binaenaleyh nevî içgüdü-yü tahrik olduğu zaman bastırılmasından çok çok elem ve rahatsızlık hâsıl olur ve kendisini tahrik eden şey ile tahrik olmadığı zaman ise ondan hiçbir şey, hatta elem ve rahatsızlık bile hâsıl olmaz. Dolayısıyla doyumunu gerçekleştirmediğinde onun tedavisi, onunla onu tahrik edenler arasının engellenerek onun tahrik edilmemesinin sağlanmasıdır.

Böylelikle cemaatin erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışını, erkeklik ve dişilik ilişkisini egemen kılan Batılı ve Komünizm bakış açısının hatası, dolayısıyla da bu bakışın içgüdü-yü tahrik edecek ihtilat, dans, oyunlar, hikâyeler ve benzeri şeyler gibi vesileleri ortaya çıkararak erkek ve kadındaki içgüdü-yü tahrik

etmesi tedavisinin hatası da ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde cemaatin erkek ile kadın arasındaki ilişkilere bakışını, bu içgüdünün ortaya çıkmasından dolayı olan maksada -ki o, nevîn bekasıdır- egemen kılan İslâmî bakış açısının doğruluğu, dolayısıyla da evlilik ve mülkü yemin yoluyla içgüdünün meşrû doyumunu gerçekleştirmede bu bakışın içgüdüyü tahrik edecek tahrik edici maddî vakıa ile cinsî fikrin uzaklaştırılması tedavisinin doğruluğu da ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla nevî içgüdüsünün toplum ve insanlar içerisinde meydana getirdiği fesadı, toplum ile insanlar içerisinde ıslahı ve yüceliği ihdas edecek etkili bir tedavi ile tedavi edecek olan yalnızca İslâm'dır.

Kadın-Erkek Arası İlişkilerin Düzenlenmesi

Kadının erkekteki nevî içgüdüsünü ve erkeğin de kadındaki nevî içgüdüsünü tahrik eder olması, her ne zaman erkek ile kadın bir arada bulunursa bu tahrikin olması kaçınılmaz bir durum demek değildir. Bilakis her ikisinden birinde aslolanın onun diğeri ile bir arada bulunmasının bu içgüdüyü tahrik etmesi demektir. Dolayısıyla bu tahrikin bulunması anında o ikisi arasında cinsî ilişki ortaya çıkar. Ancak o ikisi, bir arada bulunabilir ve bu içgüdü tahrik olmayabilir. Tıpkı ticarî mübadele yapmak, hastaya cerrahi operasyonda bulunmak, ilim derslerine katılmak ve benzerleri için bir arada bulunmaları gibi... Ancak tüm bu durum ve benzerlerinde o ikisi arasında nevî içgüdüyü tahrik etme kabiliyeti olsa da bu kabiliyetin olması tahrikin olması demek değildir. Bilakis tahrik, o ikisinden her birinin diğeri olan bakışının nevîn bekasına olan bakıştan erkeklik ve dişilik bakışına dönüşmesinden hâsıl olur. Bundan dolayı kadının erkekteki nevî içgüdüsünü ve erkeğin de kadındaki nevî içgüdüsünü tahrik eder olmasını, kadını erkekten *tam bir ayırma* ile ayırmanın sebebi kılmak caiz değildir. Yani erkek ile kadındaki nevî içgüdüsünün tahrik kabiliyeti olmasının, genel hayatta erkek ile kadının bir araya gelmesine ve o ikisi arasındaki yardımlaşmaya engel kılınması doğru değildir. Bilakis genel hayatta erkek ile kadının bir araya gelmesi ve o ikisinin birbiriyle yardımlaşması kaçınılmazdır. Çünkü bu yardımlaşma toplum ve genel hayat için zarurîdir. Ancak bu yardımlaşma, sadece o ikisi arasındaki cinsî ilişkiyi ve kadın ile erkek arasındaki ilişkileri düzenleyen bir nizam ile mümkündür. Bu nizamın da, erkek ile kadın arasındaki ilişkilere nevîn bekasına yönelik bir bakışın hâkim olduğu bakıştan kaynaklanması kaçınılmazdır. Hiçbir mahzur olmaksızın kadın ile erkeğin genel hayatta bir arada bulunması ve o ikisi arasında yardımlaşmanın olması işte bu nizam ile mümkündür.

Saadeti garantileyecek ve kadın ile erkeğin ilişkilerini, esasî ruhî yön ve ahlâkî kıymeti gerçekleştirecek hükümler de dâhil olmak üzere mikyası şer'î hükümlerin olduğu tabii bir düzenleme ile düzenleyecek yegâne nizam; işte bu nizam, İslâm'da ictimai nizamdır. Zira o, erkek ya da kadın olsun insana, kendisinde içgüdülerin, duyguların, meyillerin ve aklın olduğu bir insan olarak bakar. Bu insanın hayatın lezzetlerinden faydalanmasını mubah kılar ve bunlardan büyük bir pay almasına karşı çıkmaz. Ancak bu, cemaat ile toplumu koruyacak ve insanın, insan saadetini gerçekleştirmek üzere ilerlemesine imkân verecek şekilde olmalıdır. İslâm'daki ictimai nizam, başka bir ictimai nizam olduğu varsayılabilir yegâne sahih ictimai nizamdır. Çünkü bu nizam, nevî içgüdüsünü insanlık nevînin bekası koşuluyla ele alır. Erkek ile kadın arasındaki erkeklik ve dişilik ilişkilerini de bu içgüdüğü tabii yolunda yürümeye hasreden ve Allah'ın insanda yaratmasından dolayı olan gayeye ulaştıran dakik bir düzenleme ile düzenler. Aynı zamanda erkek ile kadın arasındaki ilişkileri düzenler, erkeklik ve dişilik ilişkisinin düzenlenmesini de o ikisi arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinden bir parça kılar. Böylece bir aradaki birlikteliklerinden dolayı erkek ile kadın arasındaki yardımlaşmayı, cemaatin, toplumun ve ferdin hayrı için üretken bir yardımlaşma olmasını garanti eder. Yine aynı zamanda ahlâkî kıymetin gerçekleşmesini garanti eder ve *Allah'ın rızası* olan en yüce ideali de bunun yürütücüsü kılar. Ta ki hayatta bu iki cins arasındaki ilişkilerin metodunu kararlaştıran ve hiçbir şekilde bu metotla çelişmeyecek hayatın üsluplarını ve vesilelerini belirleyen *temizlik* ve *takva* olsun.

İslâm cinsî ilişkiyi, yani erkek ile kadın arasındaki erkeklik ve dişilik ilişkisini evliliğe ve mülkü yemine hasretmiş ve bunların dışına çıkan her türlü ilişkiye de ukûbat türlerinin en ağırını gerektiren bir suç saymıştır. Ayrıca cinsî birliktelik dışındaki nevî içgüdüsünün tezahürlerinden olan babalık, annelik, evlatlık, kar-

deşlik, amcalık ve dayılık gibi diğer ilişkileri de mubah kılmış ve bunları haram olan birer mahrem kılmıştır. Erkeğe mubah kıldığı ticarî, ziraî, sınaî ve benzeri işlerle uğraşmayı, ilim derslerine, salâta, davetin taşınmasına ve benzerlerine katılmayı kadına da mubah kılmıştır.

İslâm, hayat işlerinde ve insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde kadın ile erkek arasındaki yardımlaşmayı tüm muamelelerde sabit bir husus kılmıştır. Zira herkes, Allah'ın kuludur ve herkes hayırda, Allah'a takvada ve ibadette dayanışma içerisindedir. Nitekim ayetler, İslâm'a davet hususunda erkek veya kadın olmasına bakılmaksızın insana hitap eder şekilde gelmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا

“De ki: “Ey insanlar! Şüphesiz ben, hepinize gönderilmiş Allah'ın Rasulü'yüm.” (el-A'râf 158)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ

“Ey insanlar! Rabbinizden ittikâ edin.” (el-Enfâl 24) Yine ayetler, İslâm hükümleri ile amel edilmesi hususunda müminlere hitap eder şekilde gelmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

“Ey iman edenler! Allah ve Rasulü sizi, size hayat verene davet ettiğinde icabet edin.” (el-Bakara 183) Yine ayetler, erkek ve kadını kapsar şekilde genel olarak gelmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

“Size savm (oruç) yazıldı (farz kılındı).” (el-En'âm 72)

أَقِيمُوا الصَّلَاةَ

“Salâtı ikame ediniz.” (et-Tevbe 103)

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

“Onların mallarından al.” (et-Tevbe 60)

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ

“Sadakalar ancak fakirlere ve miskinleredir.” (et-Tevbe 34)

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ

“Altın ve gümüşü biriktirenler var ya!” (et-Tevbe 43)

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ

“Allah’a ve Ahiret Günü’ne iman etmeyenlerle savaşın.”

(et-Tevbe 29)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى

الْإِيمَانِ

“Ey iman edenler! Eğer imana karşılık küfrü sevmişlerse babalarınızı ve kardeşlerinizi dostlar edinmeyin.” (et-Tevbe 23)

Benzeri ayetlerin hepsi, kadın ve erkek için geneldir ve bunların yerine getirilmesi, hatta salât gibi ferdî olarak yapılanlar bile erkek ile kadın arasında birlikteliğin hâsıl olmasına imkân verir. Bu da kendilerini yapmakla mükellef kıldığı hükümleri ve yerine getirmeleri gereken amelleri yapmaları için İslâm’ın, erkek ile kadın arasındaki birlikteliği mubah kıldığına delalet eder.

Ancak İslâm, bu mesele için önlemler almıştır. Zira kadın ile erkekten her birini cinsî ilişkiye has olan nizamdan çıkaracak ve meşrû olmayan cinsî ilişkiye götürececek her şeyi yasaklamıştır. Bu yasağı da şiddetle vurgulamıştır. Zira iffet, fazilet ve ahlâkı korumaya götürececek her yol, üslub ve vesilenin kullanılmasını vacip kılmıştır. Çünkü *“ما لا يتم الواجب إلا به فهو واجب”* *“Vacibin kendisi ile tamamlandığı şey de vaciptir.”* Bunun için de muayyen şer’î hükümler belirlemiştir ki pek çok olan bu hükümlerden bazıları şunlardır.

1. *İslâm, erkek ve kadından her birine gözlerin sakındırılmasını emretmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:*

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ
بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

“Mümin(erkek)lere söyle; gözlerini yumsunlar (sakınsınlar) ve mahrem yerlerini korusunlar. Onlar için en temiz olan budur. Şüphesiz Allah, onların yaptıklarından haberdardır. Müminelere de söyle; gözlerini yumsunlar, mahrem yerlerini muhafaza etsinler.” (en-Nûr 30-31)

2. Kadınlara, kendiliğinden görünenler müstesna ziynet mahalli olan her yeri setreden kâmil bir elbise giymelerini, giysilerini üzerlerinden aşağı salıvmelerini ve onlarla tesettür yapmalarını emretmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“Kendiliğinden görünen yerler müstesna, ziynetlerini açığa vurmasınlar. Başörtülerini de yakalarının üzerine salıversinler.” (en-Nûr 31)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَلْأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

“Ey Nebi! Zevcelerine, kızlarına ve mümin kadınlara de ki; cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler.” (el-Ahzâb 59)
Yani sadece kendiliğinden görünenler; yüz ve eller müstesna ziynet mahallerini açığa vurmasınlar demektir. Buradaki الخمار “el-Humâr”, başörtüsüdür ve الجيب “el-Ceyb” ise gömleğin yakasıdır, yani gömleğin boyundan göğse kadar olan açık kısmıdır. Yani başörtülerini boyunlarına ve göğüslerine salsınlar demektir. Cilbabın aşağı salverilmesi, giysinin en aşağıya kadar bırakılmasıdır.

3. Beraberinde bir mahremi olmaksızın kadının bir gün ve bir gecelik mesafedeki bir beldeye sefere çıkmasını yasaklamıştır. Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm şöyle buyurmuştur:

لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الآخر أن تسافر مسيرة يوم وليلة إلا ومعها ذو

محرم لها

“Allah’a ve Ahiret Gününe iman etmiş bir kadının kendisi ile birlikte bir mahremi olmaksızın bir gün ve bir gece mesafelik bir sefere çıkması helal olmaz.”¹

4. Beraberinde bir mahremi olmaksızın kadın ile erkek arasındaki halveti yasaklamıştır. Aleyhi’s-Salâtu ve’s-Selâm şöyle buyurmuştur:

لا يخلون رجل بامرأة إلا مع ذي محرم

“Bir mahremi olmaksızın bir erkek, bir kadınla halvette bulunmasın.”² İbnu Abbas’tan Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hutbe verirken şöyle dediğini işittiği rivayet edilmiştir:

لا يخلون رجل بامرأة إلا ومعها محرم، ولا تسافر المرأة إلا مع ذي محرم فقام رجل فقال: يا رسول الله إن امرأتي خرجت حاجة وإني اكتتبت في غزوة كذا وكذا قال: فانطلق فحج مع امرأتك

“Beraberinde bir mahremi olmaksızın bir erkek bir kadınla halvette bulunmasın ve bir kadın beraberinde bir mahremi olmaksızın sefere çıkmasın. Bir adam ayağa kalkarak dedi ki: Ey Allah’ın Rasulü! Ben falan falan gazveye yazıldığım halde hanımım Hacc amacıyla yola çıktı. Dedi ki: Haydi sen de git hanımla birlikte haccet.”³

5. Kocasının izni olmaksızın kadının evinden dışarı çıkmasını yasaklamıştır; çünkü kocanın kadın üzerinde hakları vardır. Dolayısıyla kocasının izni olmaksızın evinden dışarı çıkması doğru değildir ve şayet kocasının izni olmaksızın dışarı çıkarsa, asi olur ve nafakaya müstahak olmayan bir naşize sayılır. Zira İbnu Batta Ahkâm-un Nisâ’da Enes’ten şöyle rivayet etti:

أن رجلا سافر و منع زوجته من الخروج. فمرض أبوها، فاستأذنت رسول الله

¹ Muslim tahrîç etti

² el-Buhârî tahrîç etti

³ Muslim tahrîç etti

صلی الله علیه وسلم في عیادة أبيها، فقال لها رسول الله صلى الله علیه وسلم: اتقي الله ولا تخالفي زوجك. فمات أبوها فاستأذنت رسول الله صلى الله علیه وسلم في حضور جنازته فقال لها: اتقي الله ولا تخالفي زوجك. فأوحى الله إلي النبي صلى الله علیه وسلم: إني قد غفرت لها بطاعة زوجتها

*“Bir adam yolculuğa çıktı ve karısını dışarı çıkmaktan men etti. Kadının babası hastalandı, babasını ziyaret etme konusunda Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den izin istedi. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Allah’tan ittikâ et ve kocana muhalefet etme.”** Sonra kadının babası vefat etti, babasının cenazesinde hazır bulunmak konusunda Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den izin istedi. O da ona dedi ki: **“Allah’tan ittikâ et ve kocana muhalefet etme.”** Bunun üzerine Allah, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e şöyle vahyetti: **“Şüphesiz ben o kadına kocasına itaati sebebiyle mağfiret eyledim.”**”*

6. İslâm, özel hayatta, mescitte, okulda ve benzerlerinde kadın cemaatinin erkek cemaatinden ayrı olmasına hürs göstermiştir. Böylece kadının kadınlar ortamında, erkeğin de erkekler ortamında yaşamasını sağlamış ve kadınların salâttaki saflarını erkeklerin saflarından geride tutmuştur. Ayrıca İslâm, kadınları yollarda ve çarşılarda erkeklerle iç içe olmamaya teşvik ettiği gibi kadınların kadınlarla veya mahremleri ile birlikte yaşamalarını sağlamıştır. Dolayısıyla kadın, işten sonra kadınlarla veya mahremleri ile birlikte yaşamına dönmesi şartı ile alış-veriş ve benzeri genel işleri yapabilir.

7. Muamelattaki erkek ve kadın arasındaki yardımlaşma ilişkisinin, yabancı erkekler ile kadınlar arasındaki ziyaretleşme ve birlikte gezmeye çıkmak gibi özel bir ilişki değil de genel bir ilişki olmasına hürs göstermiştir. Çünkü bu yardımlaşmadan maksat, kadının doğrudan kendi hak ve maslahatlarını karşılaması ve üzerine düşen yükümlülüklerini yerine getirmesidir.

Kadının erkekle olan birlikteliği hakkındaki bu hükümler sayesinde İslâm, maslahatların giderilmesi ve işlerin yerine getirilmesine yönelik bir yardımlaşma birlikteliği olarak devam edegelmesi için bu birlikteliğin cinsî bir birlikteliğe dönüşmesini önlemiştir. Dolayısıyla bununla, hem birlikteliği sırasında erkek ya da kadın olsun fertlerin maslahatlarından kaynaklanan, hem de nafaka, evlatlık, evlilik ve benzerleri gibi erkeklerin kadınlarla olan birlikteliğinden kaynaklanan ilişkileri, bu birlikteliği kendisinden dolayı ortaya çıkan ilişkiye hasreden ve onu cinsî birliktelik ilişkisinden uzaklaştıran bir tedavi ile tedavi etmiştir.

Özel Hayat

Hayatın doğası insana, hem kabile, köy veya şehirdeki toplumun fertleri arasında yaşayacağı genel bir hayat, hem de evinde ve ailesinin fertleri arasında yaşayacağı özel bir hayat sağlar. İslâm, özel hayata ilişkin muayyen hükümler getirerek, -erkek ya da kadın- insan için hâsıl olan sorunları tedavi etmiştir. Bu hükümlerden en barizi, evindeki özel hayatını sadece onun tasarrufu altına vermesi ve izni olmaksızın insanların evine girmelerini yasaklamasıdır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا
ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Ey iman edenler! İnsanca (davranıncaya) ve sahiplerine selam verinceye kadar kendi evleriniz dışındaki başka evlere girmeyin. Bu, sizin için daha hayırlıdır. Ola ki düşünürsünüz.” (en-Nûr 27) Dolayısıyla Allahu Teâlâ, ehlinin izni olmaksızın insanları evlere girmekten nehyetmiş, izin almamaya gayr-i insanî ve izin almaya ise insanca davranış olarak itibar etmiştir. Zira şöyle buyurmuştur:

حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا

“İnsanca (davranıncaya) kadar” Bu ise, izin istemekten kinayedir. Çünkü insanca davranış ancak onunla hâsıl olur. Yani ehlinin izin alıncaya kadar demektir. et-Tabârânî, Nebi *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm*'ın şöyle buyurduğunu tahriç etmiştir:

من أدخل عينه في بيت من غير إذن أهله فقد دمره

“Her kim, ehlinin izni olmaksızın gözünü bir eve dikerse onu harap etmiş olur.”

Yine Ebu Davud, şu hadisi tahriç etmiştir:

أن رجلاً سأل النبي صلى الله عليه وسلم: أأستأذن على أمي؟ قال: نعم، قال:

إنه ليس لها خادم غيري، أأستأذن عليها كلما دخلت؟ قال: أتحب أن تراها عريانة؟
قال الرجل: لا، قال: فاستأذن

“Bir adam, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e şöyle sordu: “Annemin (yanına girerken) de izin almalı mıyım?” Dedi ki: “Evet.” Dedi ki: “Onun benden başka yardımcısı yoktur. O halde her girdiğimde ondan izin almalı mıyım?” Dedi ki: **“Onu çıplak olarak görmek ister misin?”** Adam dedi ki: “Hayır!” Dedi ki: **“O halde izin iste.”** Dolayısıyla İslâm, bir insanın ev halkının izni olmadan kendi evinin dışındaki bir eve girmesini yasaklamıştır. Bu hususta yanına girilen kişinin Müslüman ya da gayrimüslim olması arasında bir fark yoktur. Çünkü hitap, her ne kadar Müslümanlar için olsa da ancak o, izin isteyen açısındanadır. *Evlere gelince*; takyit edilmeksizin mutlak ve tahsis edilmeksizin genel olarak gelmiştir. Dolayısıyla bu, her evi kapsamaktadır. Bu da gerek evlerin hürmetinin ikrar edilmesi, gerekse özel hayatın özel hükümlerle tahsis edilmesi hususunda sarihtir ki, herhangi bir eve girilmek istendiğinde izin istenilmesi de bu hükümlerden biridir. Dolayısıyla izin isteyen kişinin, evde bir kimse bulunmadığında, kendisine izin verilinceye kadar eve girmemesi ve ona “geri dön” dendiğinde, hemen geri dönmesi vaciptir ve girmesi caiz değildir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارجِعُوا فَارجِعُوا
هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

“Eğer orada bir kimseyi bulamazsanız, size izin verilmedikçe oraya girmeyin. Şayet size “dönün” denilirse dönün. Bu sizin için daha temiz olanıdır. Ve Allah yaptıklarınızı bilir.” (en-Nûr 28) Yani izin istemede ısrar etmeniz caiz değildir, perdenin aralanmasında ısrar etmeyiniz ve bekleyerek kapıların önünde durmayınız demektir. Bunların hepsi meskûn evler hakkındadır. *Meskûn olmayan evlere gelince*; onlara bakılır. Eğer girmek isteyen kişiye ait orada bir eşya varsa izin istemeksizin

onun oraya girmesi caizdir. Bu durum, eve girmek isteyen kişinin izin istemesi gereken evlerden istisna edilmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَسَّ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ

“İçinde kendinize ait bir eşyanın olduğu oturulmayan evlere girmenizde size bir vebal yoktur. Allah açığa vurduğunuzu da gizlediğinizi de bilir.” (en-Nûr 29) Bunun mefhûm-u muhalifi, eğer o evlerde size ait bir eşya yoksa oralara girmeyiniz demektir. Dolayısıyla istisna, içerisinde, girmek isteyen kimseye ait bir eşyanın bulunduğu meskûn olmayan evlere hâs olmaktadır. İşte bu izin isteme hükümleri sayesinde özel hayat, kapı çalanların verdiği rahatsızlıktan korunmuş ve özel hayatta bulunan bir kimse, onun dışındaki herkesten güvende olmuş olur.

Bu, kölesi ve çocukları olmayan kimseler açısındanadır. Kölesi ve ergenliğe ermemiş çocukları olanlara gelince; onlar, izin istemeksizin evlere girebilirler. Şu üç hal bundan müstesnadır: Fecr (sabah) salâtından önce, öğle vaktinde ve işa' (yatsı) salâtından sonra. Bu üç halde onların izin istemeleri gerekir; çünkü bu vakitler, kişinin uyumak veya uykudan uyandığı -ki bunlar avret vakitleridir- için elbisesini değiştirdiği avret halleridir.

Fecr salâtından öncesine gelince; uykudan uyanma vaktidir ve bu vakitte uyku elbisesi başka bir elbise ile değiştirilir. Öğle vakti; aynı şekilde elbisenin değiştirildiği kaylule ve uyku vaktidir. İşa' salâtından sonra; kişinin gündelik elbisesini değiştirip uyku elbisesini giydiği uyku vaktidir. İşte bunlar, cariyeye ve ergenliğe ermemiş çocukların izin istemeleri gereken avret vakitleridir.

Bu vakitlerin dışında olan vakitlere gelince; bu iki sınıf, izin istemeksizin diledikleri herhangi bir vakitte evlere girebilirler. Çocuklar ergenliğe eriştiklerinde girme hakları düşer ve onların da

diğer insanlar gibi izin istemeleri gerekir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَصَلُّونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظُّهَيْرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunan cariyeler ve sizden henüz ergenliğe ermemiş olanlar, fecr salâtından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkarttığınızda ve işa’ salâtından sonra, yanınıza gireceklerinde, üç defa izin istesinler. Bu üç vakit sizin için birer avret vaktidir. Bu vakitlerin dışında, birbirinizin yanına girip çıkmakta, size de onlara da bir ve-bal yoktur. Allah size, ayetlerini böylece açıklar. Allah Âlim’dir Hakîm’dir. Çocuklarınız ergenlik çağına vardığında kendilerinden öncekiler izin istediği gibi onlar da izin istesinler. Allah size ayetlerini böylece açıklar. Ve Allah, Âlim’dir, Hakîm’dir.” (en-Nür 58-59)

İşte bu hükümler, evdeki özel hayatı eve girmek isteyerek ka-pıya vuran kimselerden korumuştur. Bu hususta bir yabancı ile yakın ya da evlilik yoluyla mahrem olan biri arasında fark yoktur.

İçerideki bu özel hayatın hükümlerine gelince; kadın özel ha-yatta kadınlar veya mahremleri ile birlikte yaşar. Çünkü onlar, evdeki özel hayatta görünmesi kaçınılmaz olan uzuvlarından ziy-net mahallini göstermesi caiz olan kimselerdir. Kadınlar ve mah-remleri dışında olanlarla bir arada yaşaması caiz değildir. Çünkü onlara, evdeki işlerini yaptığı sırada görünen uzuvlarından el ve yüz dışındaki ziyet mahallini göstermesi caiz değildir. Dolayısı-yıla özel hayat, Müslüman ve gayrimüslim kadınlar arasında fark olmaksızın kadınlar ve mahremlere hasredilmiştir. Çünkü bunla-

rın hepsi de kadındır. Zira kadının süslediği uzuvlarının, hem yabancılara göstermekten nehyedilmiş, hem de mahremlerine göstermekten nehyedilmemiş olması, özel hayatın sadece mahremlere hasredildiğine açık bir delildir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْتَبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ

Müminelere de söyle; gözlerini yumsunlar (sakınsınlar), mahrem yerlerini muhafaza etsinler. Kendiliğinden görülenler müstesna ziynetlerini açığa vurmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine vursunlar. Ziynetlerini; kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya oğulları veya kocalarının oğulları, kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya kadınları veya cariyele-ri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler.” (en-Nûr 31)

Mahremlere, sahip olunan kölelerin yanı sıra kadına karşı şehveti bulunmayan yaşça ilerlemiş ihtiyar veya bunak veya iğdiş olmuş veya mecbub veya kadınlara ihtiyaçlık şeklinde erkekliği kalmamış benzeri kimseler de eklenmiştir. Dolayısıyla bu kimselerin özel hayatta bulunmaları caizdir. -Mahrem olmayan akrabalardan da olsalar- yabancı erkeklerin özel hayatta bulunmaları mutlak olarak caiz değildir. Çünkü kadının genellikle evde görünen uzuvlarından ziynet mahallini onlara göstermesi caiz değildir.

Dolayısıyla yabancı erkeklerin, özel hayatta kadınlarla bir ara-

ya gelmeleri mutlak olarak haramdır. Ancak bundan, kadınla birlikte bir mahreminin bulunması ve avretinin tamamını örtmüş olması şartıyla yemek ve sıla-i rahim gibi Şâri'in istisna kıldığı hal-ler müstesnadır.

İslâmî Hayatta Erkeğin Kadından Ayrılmasının Vacibiyeti

Kur'an ve Sünnet'teki şer'î naslarla sabit olan Müslümanların genel hallerindeki yaşamlarının olduğu İslâmî hayatta, ister evler ve benzerlerindeki özel hayatta olsun, isterse çarşılarda, yollarda ve benzerlerindeki genel hayatta olsun erkekler kadınlardan ayrı dururlar. Bu, erkeğe, kadına ve o ikisine ilişkin şer'î hükümler toplamında sabit olmasının ötesinde Kur'an'ın, kadınlara kadınlar ve erkeklere de erkekler olmaları vasfıyla hitap etmesinde de sabittir. Allahu Teâlâ'nın şu kavli gibi:

وَالْمُنْصَدِّقِينَ وَالْمُنْصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ
وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, savm tutan erkeklerle savm tutan kadınlar, mahrem yerlerini koruyan erkeklerle kadınlar, Allah'ı çok çok zikreden erkeklerle çok çok zikreden kadınlar var ya! Allah onlar için bir mağfiret ve azîm (büyük) bir ecir hazırlamıştı.” (el-Ahzâb 35) Ve benzerleri, hem pratik, hem de cemaî şekilde Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in günlerinde ve tüm İslâm asırlarında rivayet edilmiştir.

Delillerin toplamının incelenmesiyle görürüz ki, Şâri', evden dışarı çıkmak istediğinde kadına cilbab giymesini vacip kılmış, yüzü ile elleri dışında her yerini avret kılmış, ziynetini mahrem-leri dışındakilere göstermesini haram kılmış, saçını dahi olsa erkeğin kadının avretine bakmasını haram kılmış ve Hacc dahi olsa mahremi olmaksızın kadının sefere çıkmasını yasaklamıştır. Yine görürüz ki, Şâri', izinsiz olarak evlere girilmesini haram kılmış, erkeğe farz kıldığı halde kadına cemaat salâtını, Cuma salâtını ve cihadı farz kılmamıştır. Yine görürüz ki, erkeğe çalışmayı ve ka-

zancı vacip kıldığı halde bunları kadına vacip kılmamıştır. Tüm bunların yanı sıra Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, erkekleri kadınlardan ayırmış ve mescit ile salâttaki kadınların saflarını erkeklerin saflarından geride tutmuştur. el-Buhârî, Enes İbnu Mâlik'ten şunu tahriç etmiştir:

“Nenesi Müleyke, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’i, O’nun için yaptığı bir yemeğe davet etti. O da ondan yedi, sonra da dedi ki:

قوموا فأصل لكم... إلى أن قال: فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم وصفت أنا واليتيم وراءه والعجوز من ورائنا

“Kalkınız da size salât kıldırayım...” Ta ki Enes dedi ki: *“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ayağa kalktı, ben ve yetim O’nun arkasında, acuz da bizim arkamızda saf tuttuk.”* Mescitten çıkarken kadınların erkeklerden ayrılması için de önce kadınların, ardından da erkeklerin çıkmasını emretmiştir. el-Buhârî, Hind bintu’l- Hâris’ten, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* eşi Ummu Seleme’nin kendisine şöyle haber verdiğini tahriç etmiştir:

أن النساء في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم كنّ إذا سلّمن من المكتوبة قمن، وثبت رسول الله صلى الله عليه وسلم ومن صلى من الرجال ما شاء الله، فإذا قام رسول الله صلى الله عليه وسلم قام الرجال

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem döneminde kadınlar, farz salâtin selamını verdiklerinde kalkarlar, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile salât kılan erkekler ise Allah’ın dilediği kadar kalırlardı. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem kalkınca erkekler de kalkardı.” Aleyhi’s-Selâm’ın mescitteki derslerinde kadınlar O’na şöyle dediler:

يا رسول الله، غلبنا عليك الرجال فاجعل لنا يوماً

“Ey Allah’ın Rasulü! Erkekler, Sana karşı bize galip geldiler. O

halde bize de bir gün ayır."¹ İşte bu hükümler ve haller ile bunların benzerleri toplamda, İslâmî hayatın seyrine, onun erkeklerin kadınlardan ayrıştığı bir hayat olduğuna ve ondaki erkekler ile kadınlar arasındaki ayrışmanın özel hayat ile genel hayat arasında hiçbir fark olmaksızın genel olarak geldiğine delalet eder. Zira Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* dönemindeki İslâmî hayatta, erkekler kadınlardan özel ve genel hayatta eşit olmak üzere mutlak olarak ayrı tutulmuştur. Bundan, ister özel hayatta, isterse genel hayatta olsun, birlikteliğin cevazına ilişkin olarak Şâri'in getirdiklerinin dışında başka bir şey istisna edilmemiştir. Şâri', kadına alış-verişi, alıp vermeyi caiz kılmış, ona Haccı vacip kılmış, cemaat salâtına katılmasını, kâfirlerle cihat etmesini, mülk edinmesini, mallarını çoğaltmasını, caiz kıldığı gibi bunların benzerlerini de ona caiz kılmıştır. Şâri'in kadına caiz kıldığı veya ona vacip kıldığı bu fiillere bakılır; eğer bunların yapılması erkek ile birlikteliği gerektiriyorsa, bu durumda şer'î hükümlerin hududu ve kendisine caiz kıldığı amel hududu çerçevesinde birliktelik caiz olur. Bu da alış-veriş, icâra, eğitim, tabiplik, hemşirelik, ziraat, sanayi ve bunların benzerleri gibidir. Çünkü bunların mubah veya vacip kılınmasının delili, bunlardan dolayı birlikteliğin mubah kılınmasını da kapsamaktadır. Ancak bunların yapılması, mescide veya çarşıya, akraba ziyaretine veya geziye ve bunların benzerlerine gitmek için yolda yürümek gibi erkek ile birlikteliği gerektirmiyorsa, bunun gibi hallerde kadının erkek ile birlikteliği caiz olmaz. Çünkü erkeklerin kadınlardan ayrışmasının delili geneldir ve bunun gibi durumlarda erkek ile kadın arasında birlikteliğin cevazına dair bir delil varit olmamıştır ve bunlar, Şeriat'ın kadına yapmasını caiz kıldığı şeylerin gerektirdiklerinden de değildir. Bundan dolayı genel hayatta olsa bile bunun gibi durumlarda bir-

¹ el-Buhârî, Ebi Saïd el-Hudrî kanalıyla tahrîc etmiştir

liktelik gûnahtır. Binaenaleyh İslâmî hayatta erkeklerin kadınlardan ayrılması farzdır ve özel hayattaki ayrılma, Şeriat'ın istisna kıldıkları dışında tam bir ayrılma olmalıdır. Genel hayatta ise, aslolan ayrılmadır ve Şâri'in kadına mubah veya vacip veya mendub kıldıklarına ilişkin olarak getirdikleri dışında onda, erkekler ile kadınlar arasında birliktelik caiz değildir. İster birliktelik, mescitte olduğu gibi ayrılmanın varlığı ile beraber olsun, isterse Haccın şiarları ve alış-verişte olduğu gibi ihtilatın varlığı ile birlikte olsun bunların yapılması erkekler ile birlikteliği gerektirir.

Kadına Bakmak

Bir kadınla evlenmek isteyen kimse, onun izniyle ve izni olmadan mubah olan yerlerine (yüz ve ellerine) bakabilir. Aynı şekilde onunla evlenmek amacıyla yüz ve ellerinin dışındaki yerlerine onun izni olmadan bakması da caizdir. Bu bakma, gözü evlenmekte ciddi olduğu kadından sakındırmamanın cevazını gerektirir.

Bunun delili; Cabir hadisidir ki o, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

إذا خطب أحدكم المرأة فإن استطاع أن ينظر إلى ما يدعوه إلى نكاحها فليفعل.

قال: فخطبت امرأة فكنت أتخبأ لها حتى رأيت منها ما دعاني إلى نكاحها فتزوجتها

“Sizden biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde onu nikâhlamaya götüreceğe yere bakma imkânı varsa yapın.”

Cabir dedi ki: “Bir kadınla evlenmek istedim. Beni onu nikâhlamaya götüreceğe yerini görünceye kadar onu gizlice gözetliyordum. Ardından da onunla evlendim.”¹

Bu hadis birinci açıdan: evlenmek isteyen kimsenin kadının sadece mubah olan yerlerine değil mubah olan (yüz ve ellerinin) dışındaki yerlerine de bakmasının caiz olduğuna delalet etmektedir. Çünkü kadının mubah olan yerleri, evlenmek isteyen için de başkası için de açıktır. Yoksa **“imkânı varsa... Onu gizlice gözetliyordum.”** ifadeleri buna mutabık değildir. Ayrıca yüz ve ellere bakmak, genel olup hem evlenmek isteyen kimseyi hem de başkasını kapsar. Dolayısıyla evlenmek isteyen kimsenin bakmasına dair nassın, yüz ve ellerin dışındaki yerlere bakmak olmasının dışında bir anlamı olmaz.

¹ el-Hâkim tahrîç etti ve Muslim'in şartına göre sahih dedi

İkinci yünden: evlenmek isteyen kimsenin yüz ve eller dışındaki yerlere bakması, فَإِنِ اسْتَطَاعَ، فَكَانَتْ أُتْخَبًا لَهَا “**imkânı varsa... onu gizlice gözetliyordum.**” ifadelerinin delaletine binaen kadının izni olmadan olduğuna delalet etmektedir. Ayrıca kadının avretini muayyen kişilerin dışındaki -ki evlenmek isteyen kimse bu muayyen kimselerin dışındadır- kimselere göstermesi caiz değildir:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ...

“Ziyetlerini kocalarından... başkalarına göstermesinler.” (en-Nür 31)

Üçüncü yünden: evlenmek isteyen kimsenin bakması şu ayeti kerimeden istisna kılınmıştır:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ بَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Mümin(erkek)lere söyle, gözlerini sakınsınlar.” Zira hadis, evlenmek isteyen kimsenin bakışını evlenmek istediği kadına doğrultmasını mubah kılmaktadır. Yani evlenmek isteyen kimsenin gözünü kadından sakındırmaması caizdir.

Ancak bir kimsenin evlenmek istediği kadınla halvette bulunması caiz değildir. Çünkü Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, evlenmek isteyen kimseyi şu hadis-i şerifteki varit olan halvetin haramlığından istisna kılmamıştır:

لَا يَخْلُونَ رَجُلًا بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنِ تَالَتْهُمَا الشَّيْطَانُ

“Bir erkek beraberinde bir mahremi olmadıkça bir kadınla halvette bulunmasın. Şüphesiz onların üçüncüsü şeytandır.”¹ Eşlerden her birinin eşinin tüm bedenine bakması muhaftır. Behz Bin-Hakîm, babasından, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

¹ Muslim, İbn-u Abbas kanalıyla tahrîç etti

قلت يا رسول الله عورتنا ما نأتي منها وما نذر؟ فقال لي: احفظ عورتك إلا من زوجتك. أو ما ملكت يمينك

“Dedim ki: “Ey Allah’ın Rasulü! Avretlerimizden göstereceğimiz ve sakınacağımız yerler neresidir?” Bana dedi ki: “Eşin veya mülkü’l-yeminin (cariyelerin) dışındakilerden avretini ko- ru.”

Hakkında nass varit olmasından ve bu nassın da mutlak olmasından dolayı erkeğin Müslüman ve gayrimüslim olsun mahrem-leri olan kimselerin yüz ve ellerinin ötesinde muayyen uzuvlarla tahdit edilmeksizin ziynet mahalli olan uzuvlarına bakması caizdir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الإِزْتِهَارِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الذِّبْنَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ

“Ziynetlerini; kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya oğulları veya kocalarının oğulları, kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya kadınları veya mülkü’l-yeminleri (köleleri) veya erkekliği kalmamış hizmetçiler ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler.” (en-Nûr 31) Dolayısıyla bu kimselerin hepsinin, kadının saçına, boynuna, bilezik, halhal, gerdanlık yerine ve ziynet mahalli olmaya uygun olan benzeri uzuvlara bakması caizdir. Çünkü Allah, şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ

“Ziynetlerini göstermesinler.” Yani Ku’ran’ın zikrettiği bu kimseler dışındakilere ziynet mahallerini göstermesinler demektir. Dolayısıyla onların, günlük kıyafeti içerisinde, yani günlük

hali içerisinde onun görünen yerlerine bakması caizdir. Eş-Şâfiî, Musned’inde Zeynep Bint-i Ebî Seleme’den şöyle rivayet etti:

أنها ارتضعت من أسماء امرأة الزبير، قالت فكننت أراه أباً، وكان يدخل عليّ وأنا أمشط رأسي، فيأخذ بعض قرون رأسي ويقول: أقبلي عليّ

“O, Zübeyir’in hanımı Esmâ’dan süt emdi. Dedi ki: “Ben onu bir baba olarak görüyordum. Ben saçımı tararken benim yanıma girer ve saçımın bir kısmını tutarak şöyle derdi: “Bana dön.” Yine rivayet edildiği üzere Ebâ Sufyân, Hudeybiye Ahdini yenilemek üzere Medine’ye geldiğinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in eşi olan kızı Ümmü Habibe’nin yanına girdi. Bunun üzerine oturmasını diye Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in döşegini dürdü ve ona karşı örtünmedi. Bunu Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e zikredince onu ikrar etti ve o bir müşrik olsa da mahrem olmasından dolayı ona karşı örtünmesini emretmedi.

Mahrem, evlenmek isteyen ve eş dışındakilere gelince; bunlara bakılır; -ister erkeğin kadına, isterse kadının erkeğe bakması olsun- eğer bakmaya bir ihtiyaç varsa sadece kendisine bakılmasına gerek duyulan uzva bakması onlara mubah olur. Yüz ve eller dışındaki başka yerlere bakamazlar. Uzva bakmalarına gerek duyulan ve Şeriat’ın da kendilerine bakmayı mubah kıldığı kimseler ise doktor, hemşire, dedektif ve avret ile diğerlerine bakmaları gereken benzeri kimselerdir. Zira şöyle rivayet edilmiştir:

أن النبي صلى الله عليه وسلم لما حَكَّم سعداً في بني قريظة كان يكشف عن مؤثرهم

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Sa’d’ı Benî Kurayza hakkında hakem olarak atayınca, onların etek altlarını açıyordu.”¹ Osman’dan rivayet edildiğine göre, “Kendisine hırsızlık yapan bir çocuk getirildiğine şöyle dedi: “Onun etek altına bakın.” Kıl bitmediğini gördük-

¹ el-Hâkim ve İbn-u Hibbân, Atiye el-Kurzâ kanalıyla tahric ettiler

lerinde onun elini kesmedi.”¹ Osman'ın bu ameli, Sahabe'nin gözü ve kulağı önünde olduğu halde hiçbiri ona karşı çıkmadı.

Ancak burada bir hacet yoksa ve mahrem olmayan kişi erkekliği kalmamış kimselerden değilse, onun, kadının yüzü ve ellerine bakması mubah olur ve bunların dışındaki yerlere bakması *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şu kavlinden dolayı haramdır:

إن الجارية إذا حاضت لم يصلح أن يرى منها إلا وجهها ويديها إلى المفصل

“Kız çocuğu hayız olduğunda, yüzü ve bileklere kadar olan elleri dışında onun bir yerinin görünmesi doğru değildir.”² Allah, Kur'an'da yüz ve elleri, kadının uzuvlarından ziyen mahalli olan yerlerin açığa vurulması nehyinden istisna kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“Kendiliğinden görünenler müstesna ziynetlerini açığa vurmasınlar.” İbnu Abbas dedi ki: *“Yüz ve ellerdir.”* Dolayısıyla kadın tarafından ziynetin açığa vurulmasının nehyedilmesi, avretin açığa vurulmasının nehyedilmesidir ve avretin açığa vurulmasının nehyedilmiş olması ise iltizam yoluyla kadının açığa vurmaktan nehyedildiği yerlere bakmanın nehyedildiğine de delalet eder. Kendiliğinden görünen yerlerin, açığa vurulması nehyedilen yerlerden istisna edilmesi, kendisine bakılması haram olan yerlerden istisna edilmesidir ve bu da ona bakılmasının caiz olması demektir. Dolayısıyla yabancı bir erkeğin, yabancı kadının yüzüne ve ellerine onu bizzat tanımaya imkân verecek bir bakışla bakmaya hakkı vardır. Ta ki şahitlik gerektiğinde ona şahitlik edebilsin, onunla bir alış-veriş veya bir icâra muamelesinde bulunduğu anda ona dönebilsin, ona borç verdiği veya borç ödediği veya

¹ el-Beyhakî tahriç etti

² Ebû Davud rivayet etti

onu başka bir kadınla karıştırdığı veya benzeri durumlarda onun kimliğinden emin olsun. Aynı şekilde kadının da erkeğin avreti olmayan yerlerine bakma hakkı vardır. Âişe'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يستترني بردائه وأنا أنظر إلى الحبشة
يلعبون في المسجد

“*Rasulullah beni ridasıyla örter ve ben de mescitte oynayan Habeşlileri seyredirdim.*”¹ Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in bayram hutbesini bitirdiği gün, فأتى النساء فذكرهن ومعه بلال فأمرهن بالصداقة *“Beraberinde Bilal olduğu halde kadınlara gelerek onlara hatırlatmalarda bulundu ve onlara sadaka vermelerini emretti.”*² Dolayısıyla bu hadisler, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kadınların erkeklere bakmalarını ikrar etmesi hususunda sarih tir.

Bakmanın avret olmayan yerler olmasına gelince; Âişe'nin oyun oynarlarken Habeşlilere bakması onun, avret dışında onların görünen yerlerinin hepsine baktığına delalet etmektedir. Zira bakmak, takyit edilmemiştir, bilakis mutlaktır. Çünkü Amr İbnu Şuayb, babasından, o da dedesinden Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

إذا زوج أحدكم خادمه عبده أو أجيره فلا ينظر إلى ما دون السرة وفوق الركبة
فإنه عورة

“*Sizden biriniz hizmetçisini, kölesi veya ücretlisi ile evlendirdiğinde göbek altı ve diz kapağı üstüne bakmasın. Çünkü orası avrettir.*”³ Bunun mefhumu, oranın dışındaki yerlere bakmanın mubah olmasıdır ve ibahat ise erkek ile kadını kapsayacak şekilde mutlaktır. *Cerîr İbnu Abdullah'tan rivayet edilen*

¹ Müttefik-un Aleyh

² el-Buhârî, Câbir kanalıyla tahriç etti.

³ Ebû Davud tahriç etti

şu hadise; سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن نظر الفجاءة فأمرني أن “*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e ani bakıştan sordum. O da bana gözlerimi çevirmemi emretti.*”¹ ve Ali RadîyAl-lahu Anh’dan rivayet edilen şu hadise gelince; “*Rasulullah SallAl-lahu Aleyhi ve Sellem bana şöyle dedi:*

لا تتبع النظرة النظرة فإنما لك الأولى وليس لك الآخرة

“**Bakışına, bakış ekleme. Zira ilki senindir, sonra ki ise senin değildir.**”² Bu hadisler, erkeğin kadına bakması hakkındadır, kadının erkeğe bakması hakkında değildir. Birinci hadisten murat, yüze ve ellere bakmanın ibahatı deliline binaen bu ikisinin dışındakilere bakmaktır. İkinci hadisten murat ise, şehvete sebep olacak tekrarın nehyedilmesidir, maksatsız normal mücerret bakışın nehyedilmesi değildir.

Allahu Teâlâ’nın şu kavline gelince:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ بَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“**Mümin(erkek)lere söyle, gözlerini sakınsınlar.**” Bundan murat, gözün haram olanlardan sakındırılması ve onun helal olanlara hasredilmesidir. Yoksa Şâri’in mahremlerin saç, boyun, گردانlık yeri, bilezik yeri, halhal yeri, ayaklar gibi kadınların ziynet mahalli olan uzuvlarına bakmasında ve yabancıların da yüzü ile ellerine bakmasında bir beis olmadığını açıklamış olması deliline binaen gözün mutlak olarak sakındırılması değildir. Bununla birlikte gözün sakındırılması, gözün aşağı indirilmesidir. Kâmus’ta şöyle denmiştir:

“*Gözünü tam bir sakındırma ile sakındırdı’* وعضاً وعضاضاً وعضاضة بفتحهن خفضه *Onu aşağı indirmek.*”

¹ Muslim, tahriç etti

² Ahmed, Ebû Burayde kanalıyla tahriç etti

Bundan da erkek ve kadından her birinin lezzet ve şehvet kastı olmaksızın diğzerinin avret olmayan yerlerine bakmasının caiz olduğu ortaya çıkar. Erkeğin avreti, göbek ile diz kapağı arasındır. Kadının avreti ise, yüzü ve elleri dışında tüm bedenidir. Doğlayısıyla kadının boynu, -tek bir kılı dahi olsa- saç ve -hangi yönden olursa olsun- baş tarafı, yüzü ve elleri dışındaki her yeri örtmesi vacip olan bir avrettir. Bunun delili ise Allahu Teâlâ'nın şu kavlidir:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“Kendiliğinden görünenler müstesna, ziynetlerini açığa vurmasınlar.” Kendiliğinden görünenler ise yüz ve ellerdir. Çünkü Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in karşısında Müslüman kadınlardan açıkta olan bu ikisiydi ve o da buna sükût ediyordu. Çünkü Hacc ve salât (namaz) gibi ibadetlerde açığa vurulan bu ikisidir. Çünkü bu ikisi Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in asrında, yani ayetlerin inzal olduğu asırda âdeten açığa vuruluyordu. Aynı şekilde kadının avretinin yüzü ve elleri dışında tüm bedenine olduğuna dair delil *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şu kavlidir:

المرأة عورة

“Kadın avrettir.”¹ Yine *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

إن الجارية إذا حاضت لم يصلح أن يرى منها إلا وجهها ويدها إلى المفصل

“Kız çocuğu hayız olduğunda yüzü ve bileklere kadar olan elleri dışında onun bir yerinin görünmesi salah (doğru) değildir.”² İşte bu deliller, yüzü ve elleri dışında kadının tüm bedeninin avret olduğ ve kadının avretini örtmesinin, yani yüzü ile elleri dışında tüm bedenini örtmesinin vacip olduğ hususunda sarihtir.

¹ İbn-u Hibbân, İbn-u Mes'ûd kanalıyla Sahih'inde tahric etti

² Ebû Davud rivayet etti

Avretini ne ile örteceğine gelince; Şeriat, setr-i avret için muayyen bir elbise belirlememiştir. bilakis belirlemeksizin bunu serbest bırakmıştır, avretin açığa çıkarılmamasını belirtmekle yetinmiştir:

“**Onun bir yerinin görünmesi *salah* (doğru) değildir.**” Dolayısıyla yüzü ve elleri dışında kadının tüm bedenini örten herhangi bir elbise, şekli ne olursa olsun örtü olarak itibar edilir. Dolayısıyla uzun elbise bir örtüdür, pantolon bir örtüdür, etek bir örtüdür ve çorap bir örtüdür. Zira Şâri’, ne elbisenin şeklini, ne de elbisenin türünü belirlemiştir. Dolayısıyla avreti örten, yani avretin açığa çıkmadığı her elbise, şekline, türüne ve parça sayısına bakılmaksızın şeran avret için bir örtü sayılır.

Ancak Şâri’, elbisede deriyi örtmesini şart koşmuştur. Zira derinin rengini, yani cildi ve beyaz veya kırmızı veya esmer veya siyah veya benzeri gibi üzerindeki rengini de örten bir örtüyü vacip kılmıştır. Yani örtünün, hem cildi, hem de cildin rengini beyazı kırmızısından, kırmızısı da esmerinden ayırt edilmeyecek şekilde örten bir örtü olması gerekir. Eğer bu şekilde olmazsa avret için bir örtü olarak itibar edilmez. Mesela arkasındaki cildin rengini gösteren şeffaf bir elbise olup cildin beyazlığı, kırmızılığı ve esmerliği biliniyorsa avret için bir örtü olmaya uygun olmaz ve onunla avret örtülmemiş olarak itibar edilir. Çünkü şeran örtünmek, ancak cildi, cildin rengiyle birlikte örtmekle gerçekleşir. Şâri’in, rengi bilinmeyecek şekilde derinin ciltle birlikte örtülmesini vacip kılmasının delili ise, *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şu kavlidir:

لم يصلح أن يُرى منها

“**Onun bir yerinin görünmesi uygun değildir.**” Bu hadis, Şâri’in avreti örten şeyin içerisindeki avreti göstermemesini, yani içerisindekileri belli etmeyecek şekilde cildi örtmüş olmasını şart

koştuğuna dair açık bir delildir. Dolayısıyla kadın, avreti örten şeyi, ince olmayan, yani altındakileri göstermeyen ve altındakileri de belli etmeyen bir elbise kılması vaciptir.

İşte bu *setr-i avret* mevzusudur ve bu mevzunun kadının genel hayattaki elbisesi ve bazı elbiselerdeki teberrücle karıştırılması doğru değildir. Zira burada avreti örten bir elbise olması, kadının yolda yürürken onu giymesinin caiz olduğu anlamına gelmez. Çünkü yol için Şeriat'ın belirlediği muayyen bir elbise vardır ve onda avreti örtmesi yeterli değildir. Mesela pantolon, her ne kadar avreti örtmüş olsa da onun genel hayatta giyilmesi doğru değildir, yani yolda giyilmesi doğru değildir. Çünkü yol için Şâri'in giyilmesini vacip kıldığı muayyen bir elbise vardır. Dolayısıyla kadın, Şâri'in emrine muhalefet eder ve Şâri'in belirlediği elbisenin aksi olan bir elbise giyerse günahkâr olur; çünkü o, vaciplerden bir vacibi terk etmiştir. Bunun içindir ki *setr-i avret* mevzusu ile kadının genel hayattaki giyimi mevzusunun birbirine karıştırılması doğru değildir. Aynı şekilde *setr-i avret* mevzusu ile teberrüc mevzusunun da birbirine karıştırılması doğru değildir. Zira ince olmadığında pantolonun avreti örter olması, onu yabancı erkeklerin önünde giyeceği anlamına gelmez. Kadının giydiği pantolon her ne kadar bu durumda avreti örtmüş olsa da onun güzelliklerini gösterdiği ve ziynetini açığa çıkardığı (örtmediği) için bir teberrüctür. Teberrüc ise, kadın avretini örtmüş olsa bile Şâri' tarafından nehyetmiştir. Dolayısıyla kadının avretini örtmüş olması, kendisiyle avretini örttüğü şeylerin teberrüc olmayacağı anlamına gelmez. Bunun içindir ki *setr-i avret* mevzusunun teberrüc mevzusu ile karıştırılması doğru değildir. Zira bunların her biri diğerinden farklı bir mevzudur.

Kadının genel hayattaki giyimine, yani çarşılarda ve yollardaki giyimine gelince; Şâri', çarşıya çıkarken veya yolda yürürken elbisesinin üstünden giyeceği bir elbisesinin olmasını kadına vacip kılmıştır. Zira elbisesinin üzerinden giyeceği ve ayaklarını kapa-

tıncaya kadar aşağıya salıvereceği bir örtünün veya bir çarşafının olmasını ona vacip kılmıştır. Şayet onun bir elbisesi yoksa komşusunun veya arkadaşının veya yakınının elbisesini ödünç almalıdır. Şayet ödünç alamıyor veya hiçbir kimse ona ödünç vermiyorsa, bir elbise olmaksızın dışarı çıkması doğru değildir. Şayet üzerindeki elbisesinin üzerine giydiği bir elbise olmaksızın dışarı çıkarsa günahkâr olur. Çünkü o, Allah'ın kendisine farz kıldığı bir farzı terk etmiştir. Bu, kadınlar açısından alt elbise bakımındandır.

Üst elbise bakımından olana gelince; onun, bir başörtüsünün veya başın tamamını, boynun tamamını ve elbisenin göğse kadar açık olan kısmını örten bir elbise olması bakımından buna benzer bir şeyi veya onun yerini tutacak bir şeyi olması ve bunun da çarşıya çıkmak veya yolda yürümek için hazırlanmış, yani genel hayatta bir üst elbisesi olması kaçınılmazdır. Şayet kadının bu iki elbisesi olursa, evinden çarşıya çıkması veya yolda yürümesi, yani genel hayata çıkması caiz olur. Şayet onun bu iki elbisesi yoksa hiçbir şekilde dışarı çıkması doğru değildir. Çünkü bu iki elbiseye ilişkin emir, âmm olarak gelmiştir. Dolayısıyla tüm hallerde âmm olarak baki kalır. Çünkü onu tahsis eden bir şey kesinlikle varit olmamıştır.

Bu iki elbisenin genel hayat için vacibiyetinin deliline gelince; Allahu Teâlâ'nın üst elbise hakkındaki şu kavlidir:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“Kendiliğinden görünenler müstesna, ziynetlerini açığa vurmasınlar. Başörtülerini de yakalarının üzerine salıversinler.” (en-Nûr 31) Ve alt elbise hakkındaki şu kavlidir:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزُوجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

“Ey Nebi! Zevcelerine, kızlarına ve mümin kadınlarına de ki; cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler.” (el-Ahzâb 59)

Yine Ümmü Atiyye'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

أمرنا رسول الله أن نخرجين في الفطر والأضحى، العواتق والحِيض وذوات الخدور، فأما الحِيض فيعتزلن الصلاة ويشهدن الخير، ودعوة المسلمين. قلت يا رسول الله إحدانا لا يكون لها جلباب، قال: لتلبسها أختها من جلبابها

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bize el-Fitr ve el-Ada bayramında; yeni yetme kızları, hayızlı kadınları ve çadırdakileri de çıkarmamızı emretti. “Hayızlılar salâta yaklaşmasınlar, hayra ve Müslümanların duasına şahit olsunlar.” Dedim ki: “Ey Allah’ın Rasulü! Bizden birinin cilbabı yoktur.” Dedi ki: “Kardeşi ona kendi cilbabından giydirdin.”¹ İşte bu deliller, kadının genel hayattaki elbisesine delalette sarihtir. Zira Allahu Teâlâ, bu iki ayette kadının genel hayatta giymesini vacip kıldığı bu elbiseyi dakik, mütekâmil ve kapsamlı bir vasıf ile vasfetmiştir. Zira kadının üst elbisesi açısından şöyle demiştir:

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“Başörtülerini de yakalarının üzerine salıversinler.” Yani başlarının örtülerini boyunlarına ve göğüslerine sarsınlar ki gömleğin yakası ile elbisenin yakasından, boyunun ve göğsün görünen yerlerini gizlesinler demektir. Kadının alt elbisesi açısından ise şöyle demiştir:

يُدْنِينَ عَلَيْنَهُنَّ مِنَ الْجَلْبَابِ

“Cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler.” Yani dışarı çıkmak için elbisenin üzerinden giyerek aşağı salıverdikleri çarşaf ve örtüden olan elbiselerini üzerlerine salıversinler demektir. Bu elbisenin üzerine olduğu genel keyfiyet hakkında ise şöyle demiştir:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

¹ Muslim tahrîç etti

“Kendiliğinden görünenler müstesna, ziynetlerini açığa vurmasınlar.” Yani bu ayetin indiği sırada, yani Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in asrında genel hayatta kendiliğinden görünenler -ki onlar, yüz ve ellerdir- dışında kulak, kol, bacak ve benzerleri gibi uzuvlarından ziynet mahalli olan yerleri açığa vurmasınlar demektir. Bu dakik vasfetme ile kadının genel hayattaki elbisesinin ne olduğu ve nasıl olması gerektiği en açık bir beyan ile ortaya çıkar. Yine Ümmü Atiyye'nin hadisi gelerek kadının, elbisesinin üzerine giyeceği bir dışarı elbisesinin olması vacibiyetini sarih bir şekilde beyan etmiştir. Zira o, Rasul Aleyhi's Selâm'a şöyle demiştir:

إِذَا لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ

“Bizden birinin cilbabı yoktur.” Rasul *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm* da ona şöyle demiştir:

لَتَلْبَسَهَا أَحْتَهَا مِنْ جِلْبَابِهَا

“Kardeşi ona kendi cilbabından giydirdin.” Yani o, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e onun elbisesinin üzerine giyeceği bir elbisesi olmadığında onunla dışarı çıkabilir mi dediğinde *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm*, kardeşinin üzerine giydiği kendi elbisesinden ona ödünç vermesini emretmiştir. Bunun manası, onu ödünç olarak alamadığı zaman onun dışarı çıkması doğru değildir demektir. Bu da bu hadisteki emrin vacipliğine dair bir karinedir. Yani dışarı çıkmak istediğinde kadının elbisesinin üzerine cilbab giymesi ve bunu giymediğinde de dışarı çıkmaması vaciptir demektir.

Cilbabda ayakları kapatıncaya kadar en aşağıya salınmış olması şarttır. Çünkü Allah, ayette şöyle buyurmuştur:

يُذْنِبْنَ عَلَيْنَهُنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

“Cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler.” Yani cilbablarını salsınlar demektir. Çünkü buradaki *من* harfi,

tab'îd/bazılık için değil, bilakis beyan/açıklama içindir. Yani çarşafı ve örtüyü en aşağıya salsınlar demektir. Çünkü İbnu Ömer'den Rasûlullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

من جرَّ ثوبه خيلاء لم ينظر الله إليه يوم القيامة، فقالت أم سلمة: فكيف يصنع النساء بذبولهن؟ قال: يرخين شبراً، قالت؟ إذن ينكشف أقدامهن. قال: يرخين ذراعاً لا يزدن

“Her kim kibirlenerek elbisesini (yerde) sürüklerse Allah, Kıyamet Günü ona bakmaz.” Bunun üzerine Ummu Seleme dedi ki: **“O halde kadınlar eteklerini nasıl yapacaklar?”** Dedi ki: **“Bir karış salsınlar.”** Dedi ki: **“O zamanda ayakları açığa çıkar.”** Dedi ki: **“Bir dirsek salsınlar, arttırmassınlar.”**¹ Dolayısıyla bu hadis, elbisenin üzerinden giydiği elbisenin -yani çarşaf veya örtünün- ayakları kapatıncaya kadar en aşağıya salınmasında sarihtir. Eğer ayaklar, çorap veya ayakkabı ile örtülmüşse salınmanın olduğunu gösterecek şekilde onun en aşağıya salınmasına gerek kalmaz ve ayakları örtmesi de zarurî değildir. Zaten o ikisi, örtülmüştür. Ancak salınmış olması kaçınılmazdır. Yani cilbab, belirgin bir şekilde en aşağıya bırakılmış olmalıdır ki onun, kadının genel hayatta giymesi gereken genel hayat elbisesi olduğu bilinsin ve salınmış olması onda ortaya çıksın. Yani onda Allahu Teâlâ'nın şu kavli gerçekleşmelidir:

يُذِينَ **“Aşağı salıversinler.”** Yani salıversinler demektir.

Bundan da ortaya çıkmaktadır ki kadının, dışarı çıkabilmesi için elbisesinin üzerine giyeceği geniş bir elbisesi olmalıdır. Eğer bu elbisesi yoksa ve dışarı çıkmak istiyorsa bir kardeşi, yani herhangi bir Müslüman kadın, elbisesinin üzerine giydiği elbiselelerinden ona ödünç vermelidir. Eğer kendisine ödünç verecek biri-

¹ Tirmizî tahrîç etti

ni bulamamışsa elbisesinin üzerine giyeceği bir elbise bulana kadar dışarı çıkamaz. Eğer elbisesinin üzerine en aşağısına saliverilmiş geniş bir elbise giymeksizin dışarı çıkarsa tüm avretini örtmüş olsa da günahkâr olur. Çünkü ayaklara kadar en aşağıya saliverilmiş geniş elbise farzdır. Dolayısıyla farza muhalefet etmiş olur. Dolayısıyla da Allah katında günahkâr olur ve devlet tarafından ta'zir cezasıyla cezalandırılır.

Kadının erkeğe, erkeğin de kadına bakması meselelerinden geriye iki mesele kaldı ki bunlardan biri, sahiplerinin izniyle evlerde yabancı erkeklerin bulunması, günlük giysisi içerisinde kadınlara bakmaları ve kadının uzuvlarından yüz ve ellerden daha fazlasını görmeleri meselesidir. İkincisi ise, gayrimüslim hatta bazı Müslüman kadınların azalarından yüz ve ellerin daha fazlasını açığa vurdukları bir halde şehirlerin caddelerinde ve yollarında bulunması meselesidir. İşte bu iki mesele tüm Müslümanların başındaki belalı bir vakıadır. Dolayısıyla bu ikisi hakkındaki şer'î hükmün beyan edilmesi kaçınılmazdır.

Birinci meseleye gelince; burada aynı evde bir arada oturan kardeşler veya akrabalar vardır. Onlardan her bir kadın günlük giysileri içerisinde diğerlerine gözükmektedir. Dolayısıyla saç, boynu, kolları, bacakları ve günlük giysinin ortaya çıkarttığı bunların benzerleri açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla da kayınları veya mahrem olmayan akrabaları, kadının kardeşi, babası ve bu ikisinin dışındaki mahremlerinin baktıkları gibi ona bakmaktadırlar. Oysa kayını, herhangi bir yabancı gibi ona yabancıdır. Aynı şekilde amca çocukları, dayı çocukları ve mahrem olmayan akrabalarından veya akraba olmayan kimselerden bunların benzerleri bazen birbirlerini ziyaret edebilirler. Böylece kadınlara selam vermekteler ve günlük giysi içerisinde oldukları halde onlarla birlikte oturmaktadırlar. Böylelikle de onlardan, yüz ve ellerin daha fazlası olan saç, boyun, kol, bacak ve benzerleri açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla da birbirlerine mahremlerin davrandıkları gibi dav-

ranmaktadır. Bu mesele, yaygınlaşmıştır ve özellikle şehirlerde olmak üzere Müslümanların çoğunluğuna bela olmuştur. Dolayısıyla birçokları bunu mubah sanmaktadır. Hakikatte ise bunda mubah olan şey ancak mahremleri ile erkekliği kalmamış hizmetçilerinin bakmasıdır. Kadının, bu kimselerin dışındakilere yüz ve elleri dışındaki yerleri göstermesi haramdır. Bunun tafsilatı ise; Allahu Teâlâ, bakmak veya lezzet için kadını mutlak olarak haram, ardından lezzeti eşler için istisna kılmış, ziyneti, yani bakmayı, amcalar ve dayılar gibi benzerlerinin de kendilerine dâhil olduğu on iki kişi için istisna, ardından da kadının yüz ve ellerini tüm erkekler için istisna kılmıştır. Dolayısıyla lezzet, yani şehvetle bakmak, eşin dışındakilere mutlak olarak haramdır. Yüz ve ellere mücerret bir bakış vasfıyla (yani şehvet olmaksızın) bakmak mutlak olarak mubahtır ve yüz ile ellerden daha fazlasına bakmak ise Allah'ın zikrettiği mahremler ve onların benzerleri olan kimseler dışında mutlak olarak haramdır.

Daha önce, nassların getirdiği üzere genel hayat hakkındaki şer'î hüküm açıklanmıştı. Özel hayatta ise Şâri', iş sırasında görünen yüz ve ellerden daha fazlasını özel hayatta açığa vurmasını kadına mubah kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ

“Ey iman edenler! Mülkü’l-yeminler ve sizden henüz ergenliğe ermemiş olanlar, sabah salâtından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınızda ve yatsı salâtından sonra, yanınıza gireceklerinde, üç defa izin istesinler.” (en-Nûr 58) Dolayısıyla Allahu Teâlâ, baliğ olmamış çocuklara ve köleye bu üç vakitte kadının yanına girmemelerini emretmiştir. Ardından bu üç vaktin dışında girmelerini onlara mubah kılmıştır. Zira bunu, şu kavli takip ediyor:

ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ

“Sizin için bu üç avret (vaktidir). Bunlardan sonra size de onlara da bir sorumluluk yoktur. Onlar sizin etrafınızda dolaşıp dururlar.” (en-Nûr 58) Bu ayet, bu üç halin dışında çocukların ve kadının kölesinin, izinsiz olarak, yani iş elbisesi içerisinde oldukları halde kadının yanına girebileceği hususunda sarihtir. Dolayısıyla bundan anlaşılır ki kadın, evinde iş elbisesi içerisinde yaşayabilir ve bu giysi içerisinde çocuklara ve kölesine görünebilir. Buna göre kadının iş elbisesi içerisinde evinde yaşaması caizdir ki bunda hiçbir şüphe yoktur. Bu hususta mutlak olarak günahkâr olmaz. Çocuklar ile kölesinin onu bu hal üzere görmeleri caizdir, bu hususta ona hiçbir vebal yoktur, onlara karşı örtünmez ve onlar da girmek için izne ihtiyaç duymazlar. Çünkü ayet, üç avret hali dışında çocuklar ile kölenin izinsiz olarak girmelerini belirtmiştir. Burada *onlar da etraflarında dolaşıyorlar* illetine binaen *“hür hizmetçiler köleye kıyas edilir”* denmez. Böyle denilmez: Çünkü bu illet, etrafında dolaşıyor olmalarına rağmen çocuklar baliğ olduklarında izin istemeleri gerektiği delaletine binaen illet-i kâsırdır/eksik illettir.

Bu hususta Allah'ın kendilerini istisna kıldığı kimselerin dışındakilere, yani çocuklar ile köle dışındakilere gelince; Allah, onların özel hayattaki hükmünü beyan etmiştir. Zira onlardan izin istemelerini talep etmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا

“Ey iman edenler! İnsanca (davranıncaya) ve sahiplerine selam verinceye kadar kendi evleriniz dışındaki başka evlere girmeyin.” (en-Nûr 58) Dolayısıyla Müslümanın kendi evinin dışındakilere girmek istediğinde izin istemesini talep etmiş ve buna da istinas kelimesini ıtlak etmiştir. Bunun mefhumu, o kendi evine girmek istediğinde izin almaz demektir. Bu ayetin nüzul sebebi ise Ensar'dan bir kadın şöyle dedi: *“Ey Allah'ın Rasülü!*

Ben evimde bir hal içerisinde oluyorum ki o halde beni ne birisinin, ne babanın, ne de oğlun görmesini sevmiyorum. Zira baba geliyor ve benim yanıma giriyor. Ben bu halde iken akrabadan bir adam da benim yanıma giriyor. O halde nasıl yapayım?” Bunun üzerine *izin isteme* ayeti nazil olmuştur. Dolayısıyla bu nüzul sebebi, ayetin mantukuna ve mefhumuna karine yapıldığında özel hayat hakkındaki meselenin, avretin örtülüp örtülmemesi meselesi olmayıp bilakis bunun, kadının içerisinde bulunduğu uygunsuz hal meselesi olduğuna delalet eder. Uygunsuz hali bu olduğu halde kadına, *uygunsuz halde bulunmamasını* emretmemiştir. Bilakis erkeklere *izin istemelerini* emretmiştir ki kadın, yüz ve eller dışındaki yerlerini mahremi olmayanlara karşı örtme imkânı bulsun. Çünkü iznin istenmesi, ayetin nüzul sebebi delilene binaen örtünmenin talep edildiğini haber vermektedir. Dolayısıyla ister mahrem, isterse mahrem olmasın kadının yanına biri girdiğinde izin istemesi kaçınılmazdır. İzin istenmesi ise onun mahrem olmayana karşı örtünmesini haber vermektedir.

Erkeğin bu halde kadına bakmasına gelince; ister özel hayatta, isterse bunun dışında olsun bakmak başka bir şeydir. Allahu Teâlâ, mahrem olmayanlara yüz ile ellerin dışındakilere bakmayı haram kılmış, bunu mahremlere caiz kılmış, yüz ile ellerden daha fazlasından gözün sakınmasını emretmiş ve gözü tatmin etmeyen bakışı ise affetmiştir. Yüz ve ellerden daha fazlasına bakmanın haramlığı zaten açıktır. Daha fazlasından gözün sakındırılması ise, Allahu Teâlâ'nın şu kavlinde vazıhtır:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يُغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Mümin(erkek)lere söyle! Gözlerini sakındırsınlar.” Burada murat edilen yüz ve ellere bakılmasının mubahlığının deliline binaen bu ikisinden daha fazlasından sakınmaktır. el-Buhari'de ise, Saîd İbnu Ebî'l-Hasen, Hasen'e Acem kadınlarının göğüslerini ve başlarını açtıklarını söyledi. O dedi ki:

اصرف بصرك

“Gözünü çevir!” Yine yollarda oturmaktan nehyeden hadiste ise şöyle demiştir:

غض البصر

“Gözü sakın!”¹ Yani yoldaki kadınlar, bazen yüz ve ellerden daha fazlasını açmış olabilirler. O halde size düşen gözü sakındırmaktır, bakmamak değil... Dolayısıyla Allahu Teâlâ, haram kıldığında ancak yüz ve ellerden daha fazlasına bakmayı haram kılmış ve onu, kasıtlı bakma olarak belirlemiştir. Kasıtsız bakmayı ise haram kılmamış ve onun terk edilmesini de emretmemiştir. Sadece gözün sakındırılmasını emretmiştir. Zira şöyle buyurmuştur:

يَعُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Gözlerini sakındırırsınlar.” Buradaki مِنْ harfi tab’id içindir. Yani bazı gözleri, yani bazı bakışları sakındırırsınlar demektir. Bunun mefhumu ise sakındırılmış bakışın caiz olduğudur ki o, kasıtsız normal bakmadır.

İkinci meseleye gelince; Batılı hadâratın bizleri istila etmesinden ve Müslümanların beldelerine küfür nizamlarının hükmetmesinden beri gayrimüslim kadınlar, göğüsler, sırtlar, saçlar, kollar ve bacaklar açılmış bir halde yarı çıplak olarak dışarı, bazı Müslüman kadınlar da onları taklit ederek bu şekilde çarşıya çıkar oldular. Hatta kişi, yolda yürüyen veya alış-veriş mağazalarında bekleyen Müslüman bir kadını, gayrimüslim kadından ayırt edemez oldu. Bu şehirlerde yaşayan Müslüman erkekler ise şu anda tek başlarına ne bu münkeri ortadan kaldırılabilmekteler, ne de bu avretleri görmeden bu şehirlerde yaşayabilmekteler. Çünkü yaşadıkları hayatın tabiatı ve oturdukları binaların şekli, erkek

¹ Müttefik-un Aleyh

tarafından kadının avretini görmenin varlığını kaçınılmaz kılmaktadır ve hiçbir erkeğin kollar, göğüsler, sırtlar, bacaklar ve saçlar gibi kadının avretlerini görmekten sakınması da imkânsızdır. Evinde oturması ve dışarı çıkmaması dışında, ne kadar bakmama-ya uğraşırsa uğraşsın kesinlikle bu onun için imkânsızdır. Zira o, alış-verişte, icârada, çalışmada ve hayatı için zarurî olan benzerlerinde insanlarla ilişkiler kurmaya muhtaçtır. Avretlere bakmaktan sakındığında bunları yerine getiremez. Bunlara bakmanın haramlığı ise Kitap ve Sünnet'te sarihdir. O halde ne yapsın? Bu sorundan kurtulmak, ancak iki durumda mümkündür:

Bunlardan biri, kişinin yoldaki şahit olduğu *ani bakış*tır. Onda ilk bakıştan affedilmiştir ve onun ikinci bakışı tekrarlamaması gerekir. Çünkü Cerîr İbnu Abdullah'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

سألت رسول الله عن نظر الفجاءة فأمرني أن أصرف بصري

“*Rasulullah'a ani bakıştan sordum. O da bana gözlerimi çevirmemi emretti.*”¹ Yine Ali RadıyAllahu Anh'dan, şöyle dediği rivayet edilmiştir: “*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bana dedi ki:*

لا تتبع النظرة النظرة فإنما لك الأولى وليس لك الآخرة

“***Bakışına, bakış ekleme. Zira ilki senindir, sonra ki ise senin değildir.***”²

Kişinin, başını ve kollarını açan ve bunları açmayı alışkanlık edinen kadınla konuşması olan ikinci duruma gelince; kişinin, ondan gözü çevirmesi ve ona bakmaktan sakınması gerekir. Çünkü el-Buhârî, Abdullah İbnu Abbas RadıyAllahu Anhumâ'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

¹ Muslim tahrîç etti

² Ahmed, Ebû Burayde kanalıyla tahrîç etti

كان الفضل رديف رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاءت امرأة من خثعم فجعل الفضل ينظر إليها وتتنظر إليه وجعل النبي يصرف وجه الفضل إلى الشق الآخر

“Fadl, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in terkisinde iken Hasamalı bir kadın çıkageldi. Derken Fadl, ona bakıyor, o da ona bakıyordu. Bunun üzerine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Fadl’ın yüzünü diğer tarafa çevirdi.” Yine Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ

“Mümin(erkek)lere söyle! Gözlerini sakınsınlar ve mahrem yerlerini korusunlar.” Gözü sakındırmaktan murat, onu aşağı indirmektir. Dolayısıyla bu sorunun çözümü, kadınla zarurî konuşması veya arabaya binmesi veya aşırı sıcaklıktan dolayı balkonda oturması veya benzerleri gibi yaptığı işine devam etmesiyle birlikte erkek tarafından gözün sakındırılmasıdır. Zira bu hâcetler, erkek için genel hayatın zaruretlerindedir, ne onlardan vazgeçebilir, ne de avretlerin açılması olan bu belayı defedebilir. O halde ona düşen, ayetin nassı ile amel ederek gözü sakındırmaktır ve bunun dışındaki bir şey kesinlikle ona helal değildir.

Burada şöyle denilmez: “Bu, yaygınlaşmış olan beladandır ve ondan sakınmak zordur. Zira bu kaide, Şeriata aykırıdır. Çünkü bela yaygınlaştığında ne bir haram helal olur, ne de bir helal haram olur.” “Bu kadınlar birer kâfirdir, onlara cariye muamelesi yapılır ve onların avreti bir cariye avretidir.” de denilmez. Böyle denilmez: Çünkü hadis, kadın için âmmdır ve *“Müslüman kadın”* dememiştir. *Aleyhi’s-Salâtu ve’s-Selâm* şöyle buyurmuştur:

إن الجارية إذا حاضت لم يصلح أن يرى منها إلا وجهها ويديها إلى المفصل

“Kız çocuğu hayız olduğunda yüzü ve bileklere kadar olan elleri dışında onun bir yerinin görünmesi sahih (doğru) değildir.” Bu hadis, ister Müslüman olsun isterse gayrimüslim olsun kadına bakmanın haramlığı hususunda sarihtir ve bu

hal de dâhil tüm haller için âmm'dir. Kâfir kadın, cariyeye kıyas edilmez; çünkü burada kıyas için bir yön yoktur.

Binaenaleyh kendi evlerinin dışında mahrem olmayan kadınların olduğu evleri ziyaret eden kimselerin gözlerini yüz ve ellerden daha fazlasına bakmaktan sakındırmaları gerekir. Keza şehirlerde yaşayıp topluma karışmak veya satın almak veya konuşmak veya kiralamak veya kiraya vermek veya satmak veya benzeri şeyler için avretlerini açan kâfir kadınlarla ilişkiye girmek zorunda kalan kimselerin de gözlerini sakındırmaları ve mecbur kalmalarından dolayı ihtiyaç duydukları şeyle yetinmeleri gerekir.

Bu, bakma açısndandır. Musafahalaşma açısından olana gelince; aralarında bir engel olmaksızın erkeğin kadınla ve kadının da erkekle musafahalaşması caizdir. Çünkü Sahih-ul Buhari'de Umumu Atiyye'nin şöyle dediği sabit olmuştur:

بايعنا النبي صلى الله عليه وسلم فقراً علينا أن لا يشركن بالله شيئاً ونهانا عن النياحة، فقبضت امرأة منا يدها

“Biz Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile biatleştik. O da bize hiçbir şeyi Allah'a şirk koşmamayı okudu ve bizleri ölünün arkasından ağıt yakmaktan nehyetti. Derken bizden bir kadın elini kapattı.” O halde biatleşme musafaha ile oluyordu. Onun kapatmasının manası, biatleşmek için uzatmasının ardından elini geri çekmesidir. Dolayısıyla onun elini kapatmış olmasının manası, musafaha ile biatleşecekti demektir.

فَقَبَضَتْ امْرَأَةٌ مِنَّا يَدَهَا

“Derken bizden bir kadın elini kapattı” cümlesinin mefhumu, o kadından başkası elini kapatmamıştır. Bunun anlamı, o kadının dışındakiler musafaha ile biatleşmiştir demektir. Yine Allahu Teâlâ'nın **“Veyahut kadınlara dokunduğunuzda”** kavlinin mefhumu da dokunmanın vuduyu (abdesti) bozması bakımından âmm lafzıyla tüm kadınlar içindir ki hükmün kadınla-

ra dokunmanın yüzünden vuduyu bozmakla sınırlı kalması, şehvetsiz olarak onlara dokunulmasının haram olmadığına delalet eder. Dolayısıyla onlarla tokalaşmak da haram değildir. Kaldı ki kadının eli avret değildir ve şehvetsiz olarak ona bakmakta haram değildir. Dolayısıyla da onunla musafahalaşmak haram olmaz.

Bu, öpmeden farklıdır. Zira erkeğin, istediği yabancı bir kadını öpmesi ve kadının da istediği yabancı bir erkeği öpmesi haram kılınmış bir öpmedir. Çünkü bu, şehvetsiz şekilde olmuş, zinaya varmamış ve zina meydana gelmemiş olsa da zinanın başlangıçlarındandır ve bunun gibi bir öpmenin durumu genellikle zinanın başlangıçlarındandır. Çünkü zina ettiğinden dolayı kendisini temizlemesini talep etmek üzere geldiğinde Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Maiz'e yönelik لعلك قبلت **"Belki de sen öptün"** sözü, bunun gibi bir öpmenin zinanın başlangıçlarından olduğuna delalet eder. Çünkü zınayı haram kılan ayet ve hadisler, genç erkekler ve genç kızlar arasında meydana geldiği gibi dokunma dahi olsa zinanın tüm başlangıçlarının haramlığını kapsar. Dolayısıyla bu öpme, seferden gelen birini selamlamak için dahi olsa haram olur. Çünkü genç erkekler ile genç kızlar arasındaki bunun gibi bir öpmenin durumu, zinanın başlangıçlarından olmasıdır.

Müslüman Kadının Yüzünü Örtmesi Vacip Değildir

Nikap (peçe) manasındaki hicabın (örtü) İslâm'da kadınlara farz olduğu, gözleri dışında yüzlerini onunla örtmelidirler kavli, mezhep sahibi bazı müçtehit imamların söylediği İslâmî bir görüştür. Keza İslâm'da nikabın kadınlara farz olmadığı ve avret olmamasından dolayı Müslüman kadının yüzünü örtmesi kesinlikle vacip değildir sözü de mezhep sahiplerinden bazı müçtehit imamların söylediği İslâmî bir görüştür. Mademki bu sorun, önemli ictimâî sorunlarından biridir ve bu iki görüşten herhangi birisinin benimsenmesi İslâmî hayat tarzına etki edecektir o halde bu sorun hakkındaki şer'î delillerin etüt edilmesi, incelenmesi ve soruna tatbik edilmesiyle kapsamlı bir sunum kaçınılmazdır. Ta ki hem Müslümanlar, delil bakımından en güçlü görüşü benimsesinler, hem de İslâmî Devlet, delil tercihine göre râcih görüşü benimsesin.

Evet, yarım asrı aşkındır kadın hakkında sömürgeci kâfirlerin, Batı'yla büyülenmiş, onun kültürü ve hayata bakış açısıyla haşır-neşir olmuş kimselerin nefislerinde tahrik ettiği tartışmalar yaşanmıştır. Böylece İslâmî olmayan görüşleri İslâm'a sokmaya, Müslümanların bakış açısını ifsat etmeye kalkıştılar, hicap ve süfur (açıklık) fikrini icat ettiler. Aydın âlimler ise onlara karşı koymadılar. Bilakis onlara, tutucu yazarlar, edebiyatçılar ve aydınlar karşı koydular ki bu da haşır-neşir olmuş bu kimselerin görüşlerini güçlendirdi ve onların fikirlerini bahis ve tartışmanın mahalli yaptı. Oysa bunlar, İslâm'ı istila etmek, Müslümanları ifsada uğratmak ve onları dinlerinde şüpheye düşürmek için gelmiş birer Batılı fikirdir. Evet, bu tartışmalar yaşanmış, kalıntıları ve etkileri de halen mevcuttur. Ancak bunlar, ne bahse, ne de teşrî ve ictimâî bahisler derecesine yükselmeye müstahaktır. Çünkü

bahis, ancak müçtehitlerin istinbat ettiği ve bunlarda da delile veya şibh-i delile istinat ettikleri şer’î hükümler hakkındaki bahistir. Yoksa yazarların görüşleri veya kiralık kimselerin isimlendirmeleri veya aldatılmışların safsataları veya haşır-neşir olmasının yalanları hakkındaki bahis değildir. Dolayısıyla bahse konu olacak ve teşrî bir tartışma ile tartışılacak olan şey müçtehitlerin, yalnızca şer’î delillerden istinbat ettiği sözleridir. Aynı şekilde bahse konu olacak müçtehitlerin sözlerine bazı fakihlerin, şeyhlerin ve nikap mutaassıplarının sözleri de eklenir. Ardından da nefislerinden şüphenin giderilmesi araştırılır. Bu nedenle râcih kavlin açığa çıkması için müçtehitlerin sözlerini ve delillerini arz edeceğiz. Zira herkesin râcih gördüğüyle amel etmesi ve onun tatbiki için çalışması elzemdir.

Hicap diyenler; yüzü ve elleri dışında kadının tüm bedeninin sadece salâta avret olduğu görüşündedirler. Salâtın dışında ise yüzü ve elleri de dâhil olmak üzere tüm bedeninin avret olduğunu söylediler. Bu sözlerinde de Kitap ile Sünnet’e dayandılar.

Kitaba gelince; çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ

“Onlardan bir meta istediğiniz zaman örtü arkasından isteyiniz.” Bu, üzerlerine hicabın vurulması hususunda sarihtir. Yine Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ

“Ey Nebi! Zevcelerine, kızlarına ve mümin kadınlarına söyle. Cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler. Bu, onların tanınıp eziyet edilmemelerine daha yakındır.” Ve dediler ki: **“cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler”** ifadesinin manası, üzerlerine salıversinler, onunla yüzlerini ve yollarını da örtünler demektir. Keza kadınların, İslâm’ın başlangı-

cında cahiliye âdetleri üzerine açılıp saçıldıkları, kadının yelek ve himar (başörtü) içerisinde ortaya çıktığı, hür kadın ile köle kadın arasında bir fark olmadığı, uyanık geçinen gençlerin hurmalık ve tarlalarda def-i hacetlerini gidermek için gece dışarı çıktıklarında köle kadınların yollarına çıktıkları, bazen de köle sandıklarını söyleyerek hür kadının yoluna çıktıklarını görmekteler. Dolayısıyla ridâ ve çarşaf giyerek, başları ve yüzlerini örterek kıyafetlerinde köle kadınların kıyafetine muhalefet etmekle emrolunmuşlardır ki heybetli olsunlar ve sakınsınlar. Dolayısıyla hiçbir tamahkâr onlara tamah edemesin. Bu ise tanınmaları için daha layık ve daha evladır. Dolayısıyla yollarına çıkılmasın ve kerih şeylerle karşılaşmasınlar.” Onlardan kimileri de **“Bu, onların tanınıp eziyet edilmemelerine daha yakındır”** cümlesindeki لا harfinin hazf edildiğini söylemekteler. Yani bu, güzel olup olmadıklarının tanınması ve eziyet edilmemelerine daha layıktır, demektir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى

“Evlerinizde oturun. İlk cahiliyenin teberrüc ettiği gibi teberrüc etmeyin.” Dediler ki: *“Allah’ın kadınlara evlerinde oturmalarını emretmesi, hicaba delildir.”*

Sünnet’e gelince; çünkü Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

المرأة عورة

“Kadın avrettir.”¹ Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şu kav-
linden dolayıdır:

إذا كان لإحداكن مكاآب فملك ما يؤدي فلتحتجب منه

“Sizden birinizin bir mukatebi (kölesi) olur ve ödeyeceği

¹ İbn-u Hibbân, İbn-u Mes’ûd kanalıyla Sahih’inde tahric etmiştir

(bedele de) **sahip olursa ona karşı örtünsün.**"¹ Çünkü Ummu Seleme'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

كنت قاعدة عند النبي صلى الله عليه وسلم أنا وميمونة فاستأذن ابن أم مكتوم فقال النبي صلى الله عليه وسلم: احتجبن منه. فقلت يا رسول الله إنه ضرير لا يبصر، قال: أفعمياوان أنتما لا تبصرانه

*“Ben ve Meymûne, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in yanında oturmaktaydık. Derken İbnu Ummu Mektûm, izin istedi. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “Ona karşı örtünün.” Dedi ki: “Ey Allah’ın Rasulü! O kördür, göremez ki.” Dedi ki: “Ya sizler kör müsünüz, onu görmüyor musunuz?”*² Çünkü el-Buhârî, Abdullah İbnu Abbas *RadiyAllahu Anhumâ*’dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

كان الفضل رديف رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاءت امرأة من خثعم فجعل الفضل ينظر إليها وتتنظر إليه وجعل النبي صلى الله عليه وسلم يصرف وجه الفضل إلى الشق الآخر

“el-Fadl, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in terkisinde iken Has’amali bir kadın çıkageldi. Derken el-Fadl, ona bakıyor, o da ona bakıyordu. Bunun üzerine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, el-Fadl’in yüzünü diğer tarafa çevirdi.” Cerîr İbnu Abdullah’tan şöyle dediği rivayet edildiğinden dolayıdır:

سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن نظر الفجاءة فأمرني أن أصرف

بصري

*“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e ani bakıştan sordum. O da bana gözlerimi çevirmemi emretti.”*³ Ali *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in kendisine şöyle dediği rivayet edilmiştir:

¹ Tirmizî, Ummu Seleme, kanalıyla tahrîç etti

² Ebû Dâvud, tahrîç etti

³ Muslim tahrîç etti

لا تتبع النظرة النظرة فإنما لك الأولى وليس لك الآخرة

“Bakışına, bakış ekleme. Zira ilki senindir, sonraki ise senin değildir.”¹

İşte bunlar, hicap diyenlerin ve kadının tüm bedeninin avret olduğunu söyleyenlerin delilleridir. Oysa bunlar, üzerine delil getirilen soruna intibak etmeyen delillerdir. Çünkü bunların hepsi de bu mevzu hakkında değildir.

Hicap ayetine ve وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ “Evlerinizde oturun” ayetine gelince; bunların kesinlikle Müslüman kadınlarla alakası yoktur ve bu ikisi, Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hanımlarına hâstır.

Hicap ayetine gelince; bunun Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hanımlarına hâs olduğu sarihtir ve bu da tamamı okunduğunda ayette açıktır. Zira o, lafzen ve manen birbirine bağlantılı tek bir ayettir. Zira ayetin nassı şöyledir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَاطِرِينَ
إِنَاءَهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ
يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ
مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ
تُكْحُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

“Ey iman edenler! Siz zamanını gözetlemeksizin, bir yemeğe izin verilmedikçe, Nebi’nin evlerine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz zaman girin. Yemeği yediğinizde sohbe dalmaksızın hemen dağılın. Çünkü bu haliniz Nebi’ye eza vermektedir, fakat O, sizden hayâ etmektedir. Ama Allah, hakkı söylemekten hayâ etmez. Onlardan bir meta istediğiniz zaman onlardan perde arkasından isteyiniz. Bu,

¹ Ahmed, Burayde kanalıyla tahrîc etti

hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha tahir (temiz)dir. Sizin Allah'ın Rasulü'ne eziyet vermeniz yakışmaz ve kendisinden sonra da ebediyen onun hanımlarını nikâhlayamazsınız. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günahdır)." (el-Ahzâb 53) Dolayısıyla ayet, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları hakkında bir nasıttır, onlara hâstır, ne Müslüman kadınların, ne de Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları dışında herhangi bir kadının bu ayetle bir ilişkisi vardır. Nitekim bu ayetin, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına hâs olduğunu, Âişe'den şöyle rivayet edilmesi teyit etmektedir:

كنت أكل مع النبي صلى الله عليه وسلم حيساً في قصعة، فمر عمر فدعا فأكل، فأصابت أصبعه أصبعي، فقال عمر: أواه، لو أطاع فيكن ما رأيتك عين، فنزل الحجاب

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte bir kaptan haysan yiyordum. Derken Ömer, uğradı. Onu çağırdı, o da yedi. Parmağı, parmağıma değince Ömer dedi ki: “Ah, keşke sizler hakkında itaat edilmiş olsaydı da hiçbir göz sizleri görmeseydi.” Bunun üzerine hicap indirildi.”¹ Ömer RadıyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

قلت: يا رسول الله، يدخل عليك البرُّ والفاجر فلو حجبت أمهات المؤمنين. فأنزل الله آية الحجاب

*“Dedim ki: “Ey Allah'ın Rasulü! Senin yanına birri de fâciri de giriyor. Keşke müminlerin annelerine hicabı emretseydin. Bunun üzerine Allah, hicap ayetini indirdi.”² Rivayet edildiği üzere Ömer, bir gün mescitte kadınlarla birliktelerken Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına uğradı ve dedi ki:*

¹ el-Buhârî tahrîç etti

² el-Buhârî tahrîç etti

ان احتجبتين فإن لكن على النساء فضلاً، كما أن لزوجكن على الرجال الفضل، فقالت زينب رضي الله عنها: يا ابن الخطاب، إنك لتغار علينا والوحي ينزل في بيوتنا، فلم يلبثوا يسيراً حتى نزلت

“*Hıcaplı olsaydınız sizler için diğer kadınlara bir üstünlük olduğu gibi kocanız için de diğer erkeklere bir üstünlük olurdu.*” Bunun üzerine Zeyneb RadıyAllahu Anhâ dedi ki: “*Ey Hattâb’ın oğlu! Vahiy bizim evlerimizde indiği halde sen bizim için endişeleniyorsun?!*” Bunun üzerine fazla bir zaman geçmeden (*hicap*) ayeti indi.¹ Dolayısıyla ayetin nassı ve bu hadisler, ayetin Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hanımları hakkında indiği ve onların dışındakiler hakkında inmediği hususunda delaleti kat’îdir.

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ

“**Evlerinizde oturun**” ayetine gelince; aynı şekilde Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hanımlarına hâstır ve ayetin tam olarak nassı şöyledir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا وَمَن يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

“**Ey Nebinin hanımları! Sizden kim açık bir fuhuş yapsa, onun için azap iki kat artırılır ve bu, Allah’a göre kolaydır. Sizden kim, Allah’a ve Rasulü’ne itaat eder ve sâlih amel işlerse ona ecrini iki kat veririz. Ve ona kerim bir rızık hazırladık. Ey Nebinin hanımları! Siz, kadınlardan herhangi**

¹ et-Tabarâni tahrîc etti

**biri gibi değilsiniz. Eğer ittikâ ediyorsanız, konuşurken kı-
rıtmayın; sonra kalbinde hastalık olan kimse tamaha kapı-
lır. Maruf bir söz söyleyin ve evlerinizde oturun, ilk cahili-
yenin teberrücü gibi teberrüc yapmayın. Salâtı kılın, zekâtı
verin, Allah'a ve Rasulü'ne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah
sizden, sadece pisliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak is-
tiyor.”** (el-Ahzâb 32-33) Zira ayetin başı, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve
Sellem*'in hanımları hakkında inmiş olup onun, onlara hâs oldu-
ğunda sarihtir. Çünkü hitap, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in
hanımları içindir ve onlara tahsis edilmiştir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ

**“Ey Nebinin hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri
gibi değilsiniz.”** Dolayısıyla bu ayetin, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve
Sellem*'in hanımları hakkında indiğine dair bu nasstan daha belîğ
ve daha çarpıcı bir nass yoktur. Binaenaleyh delil olarak getirdik-
leri **“Evlerinizde oturun”** ayeti, Rasul *SallAllahu
Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına hâstır. Nitekim bu ayetin hemen
sonrasındaki ayet, bunu teyit etmektedir. Zira **“tertemiz”**
kavlinin akabinde şöyle demiştir:

وَأذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا

“Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah Latîf ve Habîrdir.” (el-Ahzâb 34) Zira Allah, onlara evlerinin vahyin iniş yerleri olduğunu hatırlatmış ve onlara oralarda Ku'ran'dan okunanları unutmamalarını emretmiştir.

Dolayısıyla bu iki ayet, hem onların Rasul *SallAllahu Aleyhi ve
Sellem*'in hanımları hakkında olması, hem de Rasul *SallAllahu
Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına hâs olması hususunda sarihtir. Dolayısıyla da bunların hiçbirinde Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları dışındaki Müslüman kadınlara ait bir hükme delalet yoktur. Bununla birlikte, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in

hanımlarına hâs başka ayetler de vardır. Allahu Teâlâ'nın şu kavli gibi:

وَلَا أَنْ تَتَّخِطُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا

“Kendinden sonra ebediyen onun hanımlarını nikâhlayamazsınız.” (el-Ahzâb 53) Dolayısıyla Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarının, kendisinden sonra evlenmeleri caiz değildir. Bunun aksine Müslüman kadınlar, kocalarından sonra evlenebilirler ve bu iki hicap ayeti, kendisinden sonra evlenmelerinin haramlığı ayeti gibi Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına hâstır.

Burada şöyle denilmez: *إن العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب: “Önemli olan, sebebin hususiliği değil, lafzın umumiliğidir” ve ayetlerin nüzul sebebi, her ne kadar Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımları olsa da bu ayetler, onlar ve diğer kadınlar hakkında geneldir.* Böyle denilmez: Çünkü nüzul sebebi, meydana gelmiş olan bir olaydır. Dolayısıyla nüzul sebebi olmuştur. Fakat burada meydana gelmiş olan olay, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları değildir. Bilakis o, muayyen şahıslar hakkında gelmiş olan muayyen bir nasstır. Dolayısıyla onların şahsı hakkında bir nasstır. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ

“Ey Nebinin hanımları! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz.” (el-Ahzâb 32) Ve şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا

“Onlardan bir meta istediğiniz zaman.” (el-Ahzâb 53) Ayetteki zamir, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları içindir, sadece onlara mahsustur ve bunu şu kavli ile takip etmiştir:

وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ

“Rasulullah'a eziyet etmek size yakışmaz.” (el-Ahzâb 53) Bu

da onların örtünmeleri illetini haber vermektedir. Tüm bunlar da iki ayetin, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları hakkında gelmiş bir nass olduğunu belirlemektedir. Dolayısıyla önemli olan “*sebebin hususiliği değil, lafzın umumiliğidir*” kaidesi bu iki ayete intibak etmez.

Aynı şekilde şöyle de denilmez: “*Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarına hitap, Müslüman kadınlara da bir hitaptır. Çünkü muayyen şahsa ilişkin muayyen bir hitabın, müminler için de bir hitap olması, ancak Rasul Muhammed Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm'a hâstır ve hanımlarına olan hitabı kapsamaz. Zira Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e hitap, müminlere de bir hitaptır. Hanımlarına olan bir hitap ise onlara hâstır. Çünkü Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem, kendi hususiyetlerinden olmayan her hitapta veya fiilde veya sukutta kudvet (örnek) mahallidir. Oysa Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımları, kudvet mahalli değildir. Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:*

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

“Sizin için Rasulullah'ta iyi (güzel) bir örnek vardır.” (el-Ahzâb 21) *Dolayısıyla onlar yapmış olmasından dolayı fiil yapılır veya onların vasıflanmış olduğu bir sıfatla vasıflanılır manasında Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarının bir kudvet olması doğru olmaz. Bilakis bu, Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e hâstır. Çünkü o, ancak vahye tâbi olandır.”*

Aynı şekilde şöyle de denilmez: “*Evlerinde vahyin okunduğu tertemiz kimseler oldukları halde Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarından hicap talep ediliyorsa onların dışındaki Müslüman kadınlardan talep edilmesi daha evlâdır.*” Şu iki sebepten dolayı böyle denilmez:

Birincisi: Bu, evlâ kabilinden değildir. Çünkü evlâ, Allah'ın küçük olandan nehyetmesidir ki büyük olandan nehyetmiş olması evlâ babından olur. Allahu Teâlâ'nın şu kavli gibi:

فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌّ

“Onlara öf bile deme.” (el-İsrâ 23) Dolayısıyla onlara vurulması evlâ babındandır. Evlâ, Allahu Teâlâ'nın şu kavli gibi kelamın siyakından anlaşılır:

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بدينارٍ لا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ

“Ehli Kitap’tan öyleleri vardır ki ona kantarla emanet bıraksan sana onu verir. Yine onlardan öyleleri vardır ki ona bir dinar emanet bıraksan sana onu vermez.” (Âl-i İmrân 75) Dolayısıyla hem kantardan aşağısının, hem de dinardan yukarısının emanet olarak verilmemesi evlâ babındandır. Hicap ayeti ise bu kabilden değildir. Çünkü ayetin siyakı, ancak Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarına delalet etmektedir ve başka bir mefhumla delalet etmemektedir. Kaldı ki Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımları lafzı, anlaşılan bir vasıf değildir ki Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımları dışındakiler evlâ babındandır denilsin. Bilakis o, camit bir isimdir. Dolayısıyla onun bir mefhumunun olması imkânsızdır. Dolayısıyla da kelam, hakkında nassın geldiği şeye hâs olur, ondan başkasına geçmez ve onun bir mefhumu da yoktur. O halde ne ayetin lafızları, ne de siyakı bakımından kesinlikle ayette evlâ babı mevzusu ortaya çıkmaz.

İkincisi: Bu iki ayet, muayyen sıfatlarla vasıflanmaları için bizat kendilerine nass olarak gelmiş özel kişilere ilişkin bir emirdir. Dolayısıyla kesinlikle onların dışında ne onlardan daha üstün bir kimseye, ne de onlardan daha aşağı bir kimseye ilişkin bir emir olamaz. Çünkü o, muayyen bir vasıftır ve o, muayyen kişilere hâstır. Zira o, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımları olmaları vasıfıyla onlara ilişkin bir emirdir; çünkü onlar, herhangi bir kadın gibi değildirler ve çünkü bu amel, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e eziyet etmektedir.

Hem “*Önemli olan sebebin hususiliği değil, lafzın umumiliği-dir*” kaidesinin intibak etmesi, hem *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarına uyulması, hem onların dışındakilerin evlâ babından olması ortadan kalktığına, hem de nassin, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımları için olması hakkında kat’î olduğu sabit olduğuna göre; bu iki ayetin *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarına hâs olduğu ve kesinlikle hiçbir şekilde Müslüman kadınları kapsamadığı sabit olmuştur. Böylelikle hem hicabın, hem de evlerde oturulmasının Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarına hâs olduğu sabit olur. Hicabın, Müslüman kadınlar için teşrî olduğuna dair bu iki ayetle istidlal de ortadan kalkmış olur.

İkinci ayete -ki o, Allahu Teâlâ’nın şu kavlidir:

يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيهِنَّ

“**Cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler.**”- *gelince*; nüzul sebebi doğru farz edilse dahi ne mantuk, ne de mefhum açısından hiçbir şekilde yüzün örtülmesine delalet etmemekte, ne müfret, ne de cümle içerisindeki varlığı açısından onda buna delalet eden herhangi bir lafız bulunmamaktadır. Zira ayet şöyle demektedir:

يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيهِنَّ

“**Cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler.**” Bunun manası, cilbablarını üzerlerine koyuverinler demektir ve buradaki *من* harfi, tab’îd için değil, bilakis beyan içindir. Yani “*cilbablarını üzerlerine koyuverinler*” demektir. *أدنى الستر* “Örtüyü aşağı bırakıverdi”: “onu koyuverdi” ve *أدنى الثوب* “*Elbiseyi salıverdi*”: “onu koyuverdi” demektir. Aşağı salıversinler’in manası, koyuvermek demektir. Cilbab ise, çarşaf ile kisve ve benzeri gibi kendisiyle örtünülen her şeydir. Ya da bedeninin tamamını örten elbisidir. Kâmus-ul Muhît’te şöyle denmiştir:

“*Sirdâb ve sinmâr gibi cilbab: Çarşaf veya çarşaf gibi kendisiyle*

elbisesini örttüğü şeyler dışında kadın için geniş gömlek ve elbisedir." el-Cevherî ise, es-Sahhâh'ta şöyle demiştir:

"*Cilbab, çarşaftr ve örtü de denmiştir.*" Hadiste ise cilbab, kadının elbisesinin üzerine örttüğü örtü manasında varit olmuştur. Zira Ummu Atiyye *RadiyAllahu Anhâ'*dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم أن نخرجهن في الفطر والأضحى، العواتق والحِيص وذوات الخدور، فأما الحِيص فيعتزلن الصلاة ويشهدن الخير، ودعوة المسلمين. قلت يا رسول الله إحدانا لا يكون لها جلباب، قال: لتلبسها أختها من جلبابها

"*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bize Fıtr ve el-Adhâ bayramında; yeni yetme kızları, hayızlı kadınları ve çadırdakileri de çıkarmamızı emretti. Hayızlılar salâta yaklaşmasınlar, hayra ve Müslümanların duasına şahit olsunlar. Dedim ki: "Ey Allah'ın Rasulü! Bizden birinin cilbabı yoktur."* Dedi ki: "**Kardeşi ona kendi cilbabından giydirdin.**"¹ Bunun manası, dışarı çıkmak için elbisesinin üzerinden giyeceği bir elbisesi yoktur demektir. Bunun üzerine bir kardeşinin üzerinden giydiği elbiselerinden bir elbisesini ona ödünç vermesini emretmiştir. Dolayısıyla ayetin manası şöyle olur: Muhakkak ki Allah, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den hanımlarına, kızlarına ve mümin kadınlara, elbisenin üzerinden giyilen elbiselerini üzerinden en aşağıya kadar salıvermelerini söylemesini talep etmiştir. Bunun delili, İbnu Abbas'tan şöyle dediğinin rivayet edilmesidir: Cilbab, üstten en aşağıya kadar örten elbisedir. Dolayısıyla ayet, cilbabın -ki o, geniş elbisedir- en aşağıya kadar koyuverilmesine delalet etmekte olup bundan başkasına delalet etmemektedir. Gerek aşağı salıversinler, gerekse cilbab kelimesi ne kadar lügat ve şer'î mana çerçeve-

¹ Muslim tahrîç etti

sinde tefsir edilirse edilsin nasıl olur da cilbablarını üzerlerinden aşağıya salıversinler'in manası, elbiselerini yüzlerine vursunlar demektir şeklinde anlaşılabilir? Bilakis ayet, elbisenin koyuverilmesi hakkında bir nasstır ve koyuverilmesi ise ancak en aşağıya kadar olup en üste kadar kaldırılması değildir. Buna göre bu ayette, ne yakından, ne de uzaktan hicaba dair bir delil yoktur. Ku'ran'ın lafızları ve cümleleri ise lügavî ve şer'î manada tefsir edilir ve bunların dışında tefsir edilmesi caiz değildir. Lügat manası açıktır ki o, kadınlara cilbablarını üzerlerine koyuvmelerini, yani elbisenin üzerinden giydikleri elbiselerini, ayakları örtünceye dek en aşağıya kadar indirmelerini ve bırakmalarını emretmiştir. Nitekim elbisenin en aşağıya koyuverilmesi hakkındaki bu mana, hadis-i şerifte varit olmuştur. Zira İbnu Ömer'den Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

من جرَّ ثوبه خيلاء لم ينظر الله إليه يوم القيامة، فقالت أم سلمة: فكيف يصنع النساء بذيولهن؟ قال: يرخين شبراً، قالت؟ إذن ينكشف أقدامهن. قال: يرخين ذراعاً لا يزدن

“Her kim kibirlenerek elbisesini (yerde) sürüklerse Allah, Kıyamet Günü ona bakmaz.” Bunun üzerine Ummu Selem dedi ki: “O halde kadınlar eteklerini nasıl yapacaklar?” **Dedi ki: “Bir karış salsınlar.”** Dedi ki: “O zamanda ayakları açığa çıkar.” Dedi ki: **“Bir dirsek salsınlar, arttırmasınlar.”**¹

Bu, Allah'ın nikabı Müslüman kadınlara teşrî kıldığını iddia eden kimselerin delil getirdiği ayetler açısındandır. Nikaba delil getirilen hadisler açısından olana gelince; buna delalet etmemektedir. Zira azat edilmesine yetecek paraya sahip olduğunda ona karşı örtünülecek olan köle hadisi, Rasul'ün hanımlarına hâstır ve

¹ Tirmizî tahrîç etti

başka bir hadis de bunu teyit etmektedir. Ebû Kılâbe'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

كان أزواج النبي لا يحتجبن من مكاتب ما بقي عليه دينار

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in eşleri, (hür olmasına) bir dinar kaldığı sürece köleye karşı örtünmezlerdi.”¹ Dolayısıyla hadiste Müslüman kadının örtüneceğine dair hiçbir delalet yoktur.

Ummu Seleme’nin hadisine ve Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in ondan ve Meymûne’den örtünmesini istemesine gelince; bu, Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hanımlarına hâstır. Hadis, Ummu Seleme ve Meymûne hakkında bir nasıttır ve hadisin metni şöyledir: Ummu Seleme’nin kölesi İbnu Şihab’tan, onun kendisine şöyle tahdis ettiği rivayet edilmiştir:

كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم وميمونة، فبينما نحن عنده أقبل ابن أم مكتوم فدخل عليه وذلك بعدما أمرنا بالحجاب، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «احتجبا منه. فقلت: يا رسول الله أليس هو أعمى لا يبصرنا ولا يعرفنا. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أفعمياوان أنتما ألستما تبصرانه

“Ben ve Meymûne, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in yanında oturmaktaydık. Biz O’nun yanındayken derken İbnu Ummu Mektûm, çıkageldi ve O’nun yanına girdi ve bu da örtü ile emrolunmamızdan sonraydı. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Ona karşı örtünün.”** Dedim ki: “Ey Allah’ın Rasulü! O, bizi göremeyen ve bizi tanımayan bir kör değil midir?” Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Ya siz ikiniz kör müsünüz, onu görmüyor musunuz?”**²

Âişe’nin şöyle dediğinin rivayet edilmesine gelince:

كان الركبان يمرون بنا ونحن مع رسول الله محرمات فإذا حاذى بنا سدلت

¹ el-Beyhakî tahriç etti

² Tirmizî tahriç etti, Hasen-i Sahih’tir

إحدانا جلبابها من رأسها على وجهها فإذا جاوزنا كشفناه

“Biz, Rasulullah ile birlikte ihramlıyken kafiler bize uğradı. Bizim hizmetimize geldiklerinde bizlerden biri cilbabını başından yüzü üzerine salıverirdi. Bizi geçtiklerinde ise yüzümüzü açardık.” Bu hadis, el-Buhari’nin İbnu Ömer’den Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etmesiyle çelişmektedir:

لا تنتقب المرأة المحرمة ولا تلبس القفازين

“İhramlı kadın, nikap ile örtünmez ve eldiven giyemez.”

el-Fetih’te şöyle demiştir:

“en-Nikab, burun üzerinden veya göz çukurları altından bağlanan himardır.” Dolayısıyla Âişe’nin hadisi, ihramlı kadınların, kafilerin kendilerine uğradığı zaman yüzlerini örttüklerini belirtmektedir. İbnu Ömer’in hadisi ise, nikap giyilmesinin nehyine delalet etmektedir ve o, sadece yüzün aşağı kısmını örter. O halde bu, elbisenin yüz üzerine salınarak yüzün tamamının örtülmesiyle nasıl uzlaşır? İki hadise müracaat edilmesiyle ortaya çıkar ki Âişe’nin bu hadisi, Mücahit’in Âişe’den rivayeti olmasından dolayı bozulmuştur. Nitekim Yahya İbnu Saïd el-Kuttân, Yahya İbnu Muayyen ve Ebû Hâtim er-Razî, Mücahit’in Âişe’den işitmediğini zikretmişlerdir. Bununla birlikte Mücahit’in, Âişe *Radiyallahu Anhâ*’den işittiği ihtimalinde bulunanlar da vardır ki, mesela Ali İbnu el-Mudeynî’nin şu sözü nakledilmiştir:

“Mücahit’in bir gurup Sahabeyi görmüş olmasını inkâr etmiyorum ve Âişe’den de işitmiş olabilir.” Mesela kimileri de Mücahit’in el-Buhârî’deki başka bir hadiste Âişe’den işittiğini açıklamıştır. Ancak Ebû Dâvud, kafilerle hadisini rivayet ettikten sonra onun hakkında sukut etmiştir. Bilindiği üzere Ebu Dâvud, kendisine ait olan bir hadis hakkında sukut ettiği zaman, kendisiyle delil getirilmesi caiz olan uygun bir hadis olarak itibar edilir. Ancak ondan daha sahih bir hadis muhalefet edince terk edilir. Zira İbnu Ömer’in hadisi, sahih bir hadistir ki onu el-Buhârî rivayet

etmiştir ve o, en iyi halinde bile Âişe'nin hadisinden daha güçlüdür. Bunun içindir ki sahih hadisle muhalefet etmesinden dolayı Âişe'nin hadisi reddedilir ve onunla delil getirilmez.

İçerisinde el-Fadl İbnu Abbas'ın geçtiği hadise gelince; onda nikaba dair hiçbir delil yoktur. Aksine onda nikabın olmadığına dair delil vardır; çünkü Has'amili kadın, yüzü açıkken Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e soru sormuştur ki bunun delili hem el-Fadl'ın kendisine bakması, hem de bu hadisin başka bir rivayeti olan şu hadiste geçenlerdir:

فأخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم الفضل فحول وجهه من الشق الآخر

“Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Fadl'ı tuttu ve yüzünü diğer tarafa çevirdi.” Bu olayı, Alî İbnu Ebî Talib *RadiyAllahu Anh* rivayet etti ve şöyle ekledi:

فقال له العباس: يا رسول الله، لم لويت عنق ابن عمك؟ قال: رأيت شاباً وشابة

فلم آمن الشيطان عليهما

“Abbas dedi ki: “Ey Allah'ın Rasulü! Niçin amcanın oğlunun boynunu çevirdin?” Dedi ki: “Genç bir erkek ile genç bir kız gördüm. Onlara karşı şeytandan emin olamadım.” Dolayısıyla Has'amili kadının hadisi, nikaba değil de nikabın olmamasına dair bir delil olmaktadır. Çünkü Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, yüzü açık bir haldeyken o kadını görüyordu.

Fadl'ın bakışını çevirmesine gelince; çünkü onun şehvetle kadına baktığını, kadının da ona baktığını gördü ki bunun delili Alî'nin şu rivayetidir:

فلم آمن الشيطان عليهما

“Onlara karşı şeytandan emin olamadım.” Bunun içindir ki bakmasından dolayı değil de şehvetle bakmasından dolayı onu çevirmiştir ve yüz ile eller dahi olsa şehvetle bakmak haramdır.

Ani bakış hadisine gelince; Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*,

Cerîr'e gözünü çevirmesini, yani onu sakındırmasını emretmiştir ve bu, Allahu Teâlâ'nın şu kavlindeki varit olan bakışın sakındırılması kabilindedir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Mümin(erkek)lere söyle! Gözlerini sakındırsınlar.” Burada murat edilen, yüzün ve ellerin dışındaki avret olan yerlere ani bakıştır. Yoksa yüz ve ellere bakmak değildir. Çünkü hem yukarıda geçen Has'amili kadının hadisinde el ve yüzlere bakmak mubahtır, hem de Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kendisiyle biatleşirlerken ve onlara vaazda bulunurken kadınların yüzlerine bakması deliline binaen ani bakış olması dışında bunlara bakmak caizdir. Dolayısıyla kendisinden sorumlu olunan, yüz ve ellerin dışındaki yerlere ani bakıştır.

Alî'nin şu hadisine gelince:

لا تتبع النظرة النظرة

“Bakışına bakış ekleme.” Bu, bakışın tekrar edilmesine dair bir nehiy olup maksatsız normal mücerret bakış değildir.

Buna binaen Allah'ın nikabı teşrî kıldığını iddia eden kimselerin delil getirdiği hadislerde nikabın vacipliğine dair hiçbir delil yoktur. Böylelikle ortaya çıkmaktadır ki Allah'ın nikabı, Müslüman kadınlara vacip kıldığına veya yüz ve ellerin ne salâta, ne de salâtın dışında avret olduğuna delalet eden bir delil bulunmamaktadır. O halde kendisiyle istidlalde buldukları delillerde, buna dair istidlal için güçlü bir yön yoktur.

Yüz ile ellerin avret olmamasına ve kadının yüzü ile elleri açık olarak her yerdeki çarşıya ve yola çıkmasının caiz olmasına gelince; bu, Ku'ran ve hadiste sabittir.

Kur'an'a gelince; Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“Kendiliğinden görünenler müstesna ziynetlerini açığa vurmasınlar. Başıörtülerini yakalarının üzerine vursunlar.”

Dolayısıyla Allahu Teâlâ, mümin kadınları ziynetlerini açığa vurmaktan nehyetmiştir. Yani onları, ziynet mahallini göstermekten nehyetmiştir. Çünkü nehiyden murat edilen budur. Kendiliğinden görünen yerleri ise ziynet mahallinden istisna kılmıştır ki bu, hem sarih bir istisnadır, hem de kadında ziynet mahallinin açığa vurulması nehiyin kapsamadığı görünen bir ziynet mahalli vardır demektir. Bu da fazla söze gerek bırakmamaktadır. Dolayısıyla Allah, kendiliğinden görünen yerler müstesna ziynet mahallini açığa vurmaktan mümin kadınları nehyetmektedir. Ancak **إِلا مَا ظَهَرَ مِنْهَا** “**Kendiliğinden görünenler müstesna**” kavlinin kastettiği uzuvlar hangisidir? Bunun tefsiri, şu iki hususa yönelir:

Birincisi: Naklî tefsire.

İkincisi: مَا ظَهَرَ مِنْهَا “Kendiliğinden görünenler” ifadesinin, Müslüman kadınların, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in karşısında ve bu ayetin indiği asır olan O’nun asrında, “görünen yerler”den anlaşılana tatbik edilmesine.

Naklî tefsire gelince; İbnu Abbas’tan, bu ayetin tefsiri hakkında “görünen yerler müstesna” ifadesinin “yüz ve eller” anlamına geldiği rivayet edilmiş ve müfessirler de bunu takip etmişlerdir. İmâm İbnu Cerîr et-Taberî ise şöyle demiştir:

“İsabetli olarak bu husustaki kavillerin evla olanı, bununla kastedilen yüz ve ellerdir diyen kimselerin kavlidir.” Kurtubî ise şöyle demiştir:

“Yüz ve ellerde galip olan, âdet ve ibadet olarak görünmeleridir. Bu da Hacc ve salâttadır. Dolayısıyla istisnanın bu ikisine râci olması uygundur.” İmâm Zamahşerî ise şöyle demiştir:

“Kadının işleri elleriyle yapmasında sakınca olmadığı için özellikle şahitlikte, mahkemede ve nikâhta olmak üzere yüzünü açma-

si gerektiğinden ve özellikle fakirler olmak üzere kadın yollarda yürümek ve ayaklarını göstermek mecburiyetindedir ki، *إِلا مَا ظَهَرَ مِنْهَا* (Ondan (kendiliğinden) **görünenler müstesna**) *kavlinin manası işte budur.*”

“**Kendiliğinden görünenler müstesna**” ifadesinden anlaşılana gelince; bu ayetin indiği sırada görünenlerin yüz ve eller olduğu ortaya çıkar. Zira kadınlar, *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in huzurunda yüzlerini ve ellerini açıyorlardı ve O da, onlara karşı bunu inkâr etmiyordu. Nitekim çarşıda ve yolda yüzlerini ve ellerini açıyorlardı. Bu husustaki hadiseler, sayılmayacak kadar çoktur ki bazıları şunlardır:

1. Câbir İbnu Abdullah’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile birlikte bayram gününe şahit oldum. Ezansız ve kametsiz hutbeden önce salâta başladı. Ardından Bilâl’e dayanarak ayağa kalktı. Allah’a takvayı emretti, O’na itaate teşvik etti, insanlara vaaz etti ve onlara hatırlatmalarında bulundu. Ardından kadınlar gelene kadar devam etti ve onlara da hatırlatmada bulunarak şöyle dedi:

تصدقن فإن أكثركن حطب جهنم، فقامت امرأة من سطة النساء سفعاء الخدين،

فقال: لم يا رسول الله؟ قال: لأنكن تكثرن الشكاة وتكفرن العشير

“**Sadaka veriniz! Zira sizlerin çoğu, Cehennem odunudur.**” Bunun üzerine kadınların ortasından yanakları kumral bir kadın ayağa kalkarak dedi ki: “Niçin ey Allah’ın Rasulü?” Dedi ki: “**Çünkü sizler, çok şikâyet eder ve kocaya nankörlük edersiniz.**”¹ Câbir dedi ki: “Mücevheratlarından tasadduk ederek küpelerinden ve yüzüklerinden Bilâl’in elbisesinin içine atıyorlardı.”

2. Atâ İbnu Ebî Rabâh’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “İbnu Abbas, bana dedi ki: “Sana Cennet ehlinden bir kadın göstere-

¹ Muslim tahrîç etti

yim mi?” Dedi ki: “Evet.” Dedi ki: “Şu siyah kadın, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek dedi ki:

إني أصرع، وإني أنكشف، فادعُ الله لي. فقال لها: إن شئت صبرت ولك الجنة، وإن شئت دعوت الله أن يعافيك. فقالت: أصبر. فقالت: إني أنكشف فادعُ الله لي أن لا أنكشف. فدعا لها

“Ben sara oluyorum ve açılıp saçılıyorum. Benim için Allah’a dua et.” Ona dedi ki: **“Dilersen sabredersin ve senin için Cennet olur. Dilersen de sana afiyet vermesi için Allah’a dua edeyim.”** Bunun üzerine dedi ki: “Sabredeceğim.” Ve dedi ki: “Ben, açılıp saçılıyorum. Benim için Allah’a dua et ki açılıp saçılmayım. O da dua etti.”¹

3. Elin avret olmadığına delalet eden hususlardan biri de Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in biatte kadınlarla musafahalmasıdır. Ummu Atiyye’den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

بايعنا النبي صلى الله عليه وسلم فقرأ علينا أن لا يشركن بالله شيئاً ونهانا عن النجاسة، فقبضت امرأة منا يدها فقالت: فلانة أسعدتني وأنا أريد أن أجزئها. فلم يقل شيئاً فذهبت ثم رجعت

“Biz Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile biatleştik. O da bize hiçbir şeyi Allah’a şirk koşmamayı okudu ve bizleri ölünün arkasından ağıt yakmaktan nehyetti. Derken bizden bir kadın elini kapattı ve dedi ki: “Falan kadın beni mutlu etti ve ben de onu mükâfatlandırmak istiyorum.” Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem bir şey demedi. Kadın gitti, sonra geri döndü.”² Bu hadis, kadınların elle biatleştiklerine delalet etmektedir. Çünkü bu kadın, biat için elini uzattıktan sonra elini kapatmıştır. Dolayısıyla hadisin, biat lafzını duyunca kadının elini kapattığını belirtmiş olması, biatin elle olduğu ve Rasul’ün de kadınlarla müşerref eliyle biatleştigi

¹ et-Taberani, el-Kebîr’de tahric etti

² el-Buhârî tahric etti

hususunda sarihtir.

Âişe'den şöyle dediğinin rivayet edilmesine gelince:

وما مست يد رسول الله صلى الله عليه وسلم امرأة إلا امرأة يملكها

“... ve Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in eline, sahibi olduğu kadının dışında hiçbir kadın dokunmamıştır.”¹ Bu, Âişe'ye ait bir görüştür ve bilgisinin boyutunu ifade etmektedir. Âişe'nin kavli, Ummu Atiyye'nin bu hadisi ile karşılaştırıldığı zaman, Ummu Atiye'nin hadisi tercih edilir. Çünkü o, Rasul'ün önünde meydana gelmiş amel hakkında bir nasıttır ve Rasul'ün amelinde delalet etmektedir. Dolayısıyla sırf Âişe'ye ait olan bir görüşten daha racihtir.

Hadislerde sabit olan işte bu üç hadise, açık bir delaletle kadının görünen yerlerinin yüz ve eller olduğuna delalet etmektedir. Yani **“Ondan (kendiliğinden) görünenler müstesna”** ayetindeki müstesna, yüz ve ellerdir. Bu da ne salâta, ne de salâtın dışında bu ikisinin avret olmadığına delalet etmektedir. Çünkü **“Ondan (kendiliğinden) görünenler müstesna ziynetlerini açığa vurmazlar.”** ayeti âmmdır.

Bu ayetin sonrasındaki ayete gelince; bunun mefhumu, yüz ve ellerin avret olmadığına delalet etmektedir. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Başörtülerini yakalarının üstüne vursunlar.” **وَأَيُّزْنَ بِخُمْرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ** *el-Humru* “*el-Humru*” kelimesi, *خمار* “*Hımâr*” kelimesinin çoğuludur ve o, başın kendisiyle örtüldüğü şeydir. *الجُيُوبِ* “*el-Cuyûb*” kelimesi ise, *جيب* “*Ceyb*” kelimesinin çoğuludur ve o, yelek ve gömleğin yaka kısmıdır. Dolayısıyla Allahu Teâlâ, başörtü-

¹ Müttefik-un Aleyh

sünün boyun ve göğse dolanmasını emretmiştir ki bu, o ikisinin örtülmesine delalet etmektedir. Yüze örtülmesini emretmemiştir ki bu da yüzün avret olmadığına delalet etmektedir. الجيب *el-Ceyb* kelimesi, sanıldığı gibi göğüs değildir. Bilakis gömleğin ceybi, yakasıdır ve o, boyun etrafında ve göğsün en üstünde olan gömleğin açık yeridir. Başörtüsünün yakanın üstüne vurulması ise, boyun ve göğüsten gömleğin yakasına dolanmasıdır. Dolayısıyla başörtüsünün boyun ve göğse dolandırılmasına ilişkin emir, yüz için bir istisnadır. Dolayısıyla onun avret olmadığına delalet etmektedir. Böylelikle nikap yoktur. Allah *Subhânehu ve Te'alâ*, da onu teşrî kılmamıştır.

Bu, Ku'ran'daki deliller bakımındandır. Allahu Teâlâ'nın nikabı teşrî kılmadığına, yüz ve ellerin avret olmadığına dair hadisten delillere gelince; çünkü Ebû Dâvud, Katâde'den Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

إن الجارية إذا حاضت لم يصلح أن يرى منها إلا وجهها ويداها إلى المفصل

“Kız çocuğu hayız olduğunda yüzü ve bileklere kadar olan elleri dışında onun bir yerinin görünmesi doğru değildir.” Bu hadis, yüz ile ellerin avret olmadığı, Allah'ın yüz ile ellerin örtülmesini ve nikabı teşrî kılmadığı hususunda sarihtir.

Yukarıdaki Kitap ve Sünnet'ten olan deliller, yüzü ve elleri açık olduğu halde Müslüman kadının çarşıya çıkabileceğine, yabancı erkeklerle konuşabileceğine, alış-veriş, icâra, kiralama, şuf'a, vekâlet, kefalet ve benzerleri gibi tüm meşrû muamelelerde bulunabileceğine, Allahu Teâlâ'nın hicabı ancak Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına teşrî kıldığına açık ve sarih bir delaletle delalet etmektedir. Keza her ne kadar nikab kavli, mezhep sahiplerinden bazı müçtehit imamlarının söylemiş olduğu şiph-i delile sahip İslâmî bir görüş olsa da delil olarak getirdikleri şiph-i delil, içerisinde istidlal ortaya çıkmayacak derecede zayıftır.

Geriye bazı müçtehitlerin kail olduğu bir mesele kalmıştır ki o, fitne korkusundan dolayı nikap kadına teşrî kılınır. Dolayısıyla, avret olduğundan dolayı değil de bilakis fitne korkusundan dolayı kadının erkekler arasında yüzünü açması men edilir derler. Bu söz, birçok yönden batıldır.

Birincisi: Fitne korkusundan dolayı yüzün açılması haramlılığına dair ne Kitap'tan, ne Sünnet'ten, ne Sahabe icmaasından, ne kendisine kıyas yapılacak şer'î bir illetten şer'î bir nass varit olmuştur. Dolayısıyla şeran onun hiçbir kıymeti yoktur ve şer'î bir hüküm olarak da itibar edilmez. Çünkü şer'î hüküm, Şâri'in hitabıdır ve fitne korkusundan dolayı yüzün açılmasının haramlılığı, Şâri'in hitabında gelmemiştir. Keza şer'î delillerin, tamamen bunun aksi yönde geldiği ve ayetler ile hadislerin de yüz ile ellerin açılmasını hiçbir şeyin takyit etmediği ve hiçbir şekilde tahsis edilmediği mutlak bir mubahlıkla mubah kıldığı bilindiğinde; yüzün açılmasının haramlılığına ve onun örtülmesinin vacipliğine ilişkin söz, Allah'ın helal kıldığını haram kılmış ve âlemlerin Rabbinin vacip kılmadığını vacip kılmış olmaktadır. Kaldı ki bu söz, şer'î bir hüküm olarak itibar edilmemesinin ötesinde sarih nassla sabit olan şer'î hükümleri geçersiz kılmaktadır.

İkincisi: Fitne korkusunu, yüzü açmanın haramlılığı ve onu örtmenin vacipliliği için bir illet kılmak hususunda ne sarahaten, ne delaleten, ne istinbaten, ne de kıyasen şer'î bir nass varit olmuş değildir. Dolayısıyla o, mutlak olarak şer'î bir illet olmaz bilakis akli bir illet olur. Akli illete ise şer'î hükümlerde itibar edilmez. Muteber olan sadece şer'î illettir, başkası değil. Bundan dolayı, yüzü açmanın haramlılığı ve onu örtmenin vacipliliğinin teşrîsinde fitne korkusunun herhangi bir değeri yoktur; çünkü o, Şeriat'ta varit olmamıştır.

Üçüncüsü: Harama vesile olan da haramdır kaidesi, fitne korkusundan dolayı yüzün açılması haramlılığına intibak etmez.

Çünkü bu kaide, kendisinde şu iki hususun bulunmasını gerektirir:

Bir: Vesile, zannı galiple harama götürücü olmalıdır.

İki: Vesile, aklın haram kıldığı şeylerden olmamalıdır. Onun haramlığına ilişkin nass varit olmalıdır.

Oysa bu iki husus, fitne korkusundan dolayı yüzün açılmasında mevcut değildir. Binaenaleyh şeran fitne, kendisiyle fitneye düşen kimseye haram kılınmış olsa bile fitne korkusundan dolayı yüzün açılması, harama vesile olan da haramdır kaidesine intibak etmez. Çünkü bu, zannı galiple kendisine yol açan şeylerden değildir. Bununla birlikte fitne korkusunun haram kılındığına ilişkin bir nass da varit olmamıştır. Dahası Şeriat, bizzat fitneyi, kendisiyle fitneye düşülen kimseye haram kılmamıştır. Bilakis bakanın, fitneye düşücü şekilde bakmasını haram kılmış ve bunu, bakılan kimseye haram kılmamıştır. Zira el-Buhârî, Abdullah İbnu Abbas *RadiyAllahu Anhumâ*'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

كان الفضل رديف رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاءت امرأة من خثعم فجعل الفضل ينظر إليها وتنتظر إليه وجعل النبي صلى الله عليه وسلم يصرف وجه الفضل إلى الشق الآخر

“Fadl, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in terkinde iken Has’amili bir kadın çıkageldi. Derken Fadl, ona bakıyor, o da ona bakıyordu. Bunun üzerine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Fadl’in yüzünü diğer tarafa çevirdi.” Yani Fadl’in yüzünü ondan çevirmiştir ki bunun delili bu hadisin başka bir rivayetinde geçen şu ifadedir:

فأخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم الفضل فحوّل وجهه من الشق الآخر

“Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Fadl’i tuttu ve yüzünü diğer tarafa çevirdi.” Keza bu olayı, Alî İbnu Ebî Talib *RadiyAllahu Anh* rivayet etti ve şöyle ekledi:

فقال له العباس: يا رسول الله، لِمَ لويت عنق ابن عمك؟ قال: رأيت شاباً وشابة

فلم آمن الشيطان عليهما

“Abbas dedi ki: *Ey Allah’ın Rasulü! Niçin amcanın oğlunun boynunu çevirdin?*” Dedi ki: **“Genç bir erkek ile genç bir kız gördüm. Onlara karşı şeytandan emin olamadım.”** Bunlardan da ortaya çıkmaktadır ki, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Fadl’ın yüzünü Has’amili kadından çevirmiş ve Has’amili kadın yüzünü açmış olduğu halde örtmesini emretmemiştir. Dolayısıyla fitne, kendisiyle fitneye düşülen kimseye haram olmuş olsaydı, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Fadl’ın ona bakışından fitneci bir bakış gerçekleşmesi üzerine, kesinlikle Has’amili kadına yüzünü örtmesini de emrederdi. Ancak O, ona emretmemiş, bilakis Fadl’ın boynunu çevirmiştir ki bu da haramın, kendisine bakılana değil de bakana olduğuna delalet etmektedir. Buna göre insanların, bir kadınla fitneye düşmelerinin haramlığı hakkında, kendisiyle fitneye düşülen kadına haram kılan bir nass varit olmamıştır. Aksine bunun kadına haram kılınmamasına ilişkin nass varit olmuştur. Dolayısıyla kendisine yol açtığı şey de haram olmamaktadır. Bununla birlikte işlerin güdülmesini yerine getirmek amacıyla devletin, bizzat bazı kişileri, kendileriyle fitneye düşen kimşelerin gözlerinden uzaklaştırması caizdir. Ki böylece genellikle fitne kişide olduğu zaman, insanların kendisiyle fitneye düştüğü kimse ile insanlar arasını engellemiş olsun. Tıpkı Ömer İbnu’l-Hattâb’ın, yakışıklılığı yüzünden, kadınların kendisiyle fitneye düştükleri Nasr İbnu Haccâc’ı Basra’ya sürgün etmesi gibi. Dolayısıyla fitne korkusundan dolayı yüzü açmak kadınlara haramdır denilmez. Zira bu, *“harama vesile olan da haramdır”* kabilinden değildir.

Şer'î Teklifler Karşısında Kadın ve Erkek

İslâm, kadın ve erkeğe mükellef kıldığı şer'î teklifler getirdiğinde ve onlardan her birinin fiillerini tedavi eden şer'î hükümleri açıkladığında, ikisi için eşitlik veya üstünlük meselesine hiç bakmamış ve bunları hiç gözetmemiştir. Bilakis tedavi edilmeye muhtaç muayyen bir sorun olmasına bakmıştır. Ona bir kadın veya bir erkek sorunu olmasına bakmaksızın onu, muayyen bir sorun olması itibarıyla tedavi etmiştir. Dolayısıyla da çözüm, insanın fiili, yani ortaya çıkan sorun için olup erkek veya kadın için değildir. Bundan dolayı erkek ile kadın arasındaki eşitlik veya eşitsizlik meselesi, mevzubahis değildir. Bu, İslâmî teşrîde mevcut da değildir. Bilakis mevcut olan, ister erkekten isterse kadından olsun muayyen bir insandan vuku bulmuş bir hadiseye ilişkin şer'î hükümdür.

Buna göre erkek ile kadın arasındaki eşitlik, ele alınacak ve ictimâî nizamda da mevzusu olan bir mesele değildir. Çünkü kadının erkeğe eşit olması veya erkeğin kadına eşit olması, ictimâî hayatta etkisi olan önemli bir husus değildir ve İslâmî hayatta vuku bulması muhtemel bir sorun da değildir. Bu, Batı'da var olan ifadelerden başka bir şey değildir ve insan olması itibarıyla kadının tabii haklarını yiyen Batı'yı taklit etmek dışında hiçbir Müslüman da bunu söylememiştir. Dolayısıyla kadın, eşitlik bahsi talebini, bu hakları elde etmenin bir yolu edinmiştir.

İslâm'a gelince; onun bu ıstılahlarla hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü İslâm, ictimâî nizamını; cemaat ve toplum dayanışması ve bunların yükselmesini garantileyen ve Allahu Teâlâ'nın, **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ** “Biz, Âdemoğlunu şerefli kıldık.” (el-İsrâ 70) kavli ile kerim kıldığı insanın onuruna layık gerçek saadeti kadın ve erkeğe temin eden metîn bir esas üzerine ikame etmiştir.

Zira İslâm, kadın ve erkeğe bazı haklar verip yükümlülükler

yüklediğinde bunları, Şâri'in uygun gördüğü maslahatlarına ilişkin birer hak ve yükümlülük, muayyen bir insanın muayyen bir fiili olması itibarıyla fiilleri için de birer çözüm kılmıştır. Dolayısıyla insan tabiatı bunların tek yapılmasını gerektirdiğinde bunları tek yapmış ve her ikisinin tabiatı çeşitliliği gerektirdiğinde de bunları çeşitli yapmıştır. Haklar ve yükümlülüklerdeki bu teklik, "eşitlik" olarak isimlendirilemeyeceği gibi "eşitsizlik" olarak da isimlendirilemez. Yine haklar ve yükümlülüklerdeki bu çeşitlilikten eşitsizlik veya eşitlik de kastedilmez. Çünkü İslâm, erkek ya da kadın olsun cemaate baktığında ona ancak, sadece insanî bir cemaat olması itibarıyla bakar ve erkekler ile kadınları ihtiva etmesi, bu insanî cemaatin tabiatındandır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten yayan Rabbinizden ittikâ edin." (el-Ahzâb 35)

Şer'î teklifleri, işte bu bakışa göre teşrî kılmış, erkek ve kadınlar için haklar ve yükümlülükleri bu bakışa göre yüklemiştir. Dolayısıyla haklar ve yükümlülükler, birer insanî hak ve yükümlülükler, yani teklifler, bir insan olarak insana ilişkin birer teklif olunca, bu haklar ve yükümlülüklerin bir olduğunu görürsün. Yani tekliflerdeki teklifi görürsün. Dolayısıyla da hem herkes, hem de kadın ile erkekten her biri için haklar ve yükümlülükler, farklı ve çeşitli olmayacak şekilde tektir. Yani teklifler, erkek ve kadın için eşit şekilde tek olmaktadır. Buradan da İslâm'ın, hem insanın imana davet edilmesi, hem de İslâm'a davetin yüklenmesine ilişkin teklif hususunda erkek ile kadının arasını ayırmadığını görürsün. Keza İslâm, teklif bakımından salât, savm, Hacc ve zekât gibi ibadetlere ilişkin teklifleri tek kılmış, şer'î hükümlerin

getirdiği seciyelerle vasıflanmayı eşit şekilde erkek ve kadın için birer ahlâk kılmış, alış-veriş, icâra, vekâlet, kefalet ve insana ilişkin benzeri muameleleri erkek ve kadın için tek kılmış, Allah'ın hükümlerine muhalefetten dolayı birer insan olmaları itibarıyla aralarında ayırım yapmaksızın erkek ve kadın için hadler, cinayetler ve tazirler gibi ukûbatlar koymuş ve erkek ile kadın arasında hiçbir fark olmaksızın eğitim ve öğretimi Müslümanlara vacip kılmıştır. Böylece Allah, bir insan olarak insana ilişkin hükümlerin tamamını, eşit şekilde erkek ve kadın için tek kılmıştır. Dolayısıyla bu yönden hem teklifler, hem de haklar ile yükümlülükler tek olmuştur. Ayrıca bunun gibi hükümler hakkında varit olan ayetler ile hadisler, insan olması bakımından insan için ve mümin olması bakımından da mümin için kapsamlı şekilde genel olarak gelmiştir. Zira pek çok ayet, teklifin erkek ve kadın için bir, tek olduğunu belirtmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّانِعِينَ وَالصَّانِعَاتِ وَالْحَافِظِينَ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaat eden erkeklerle itaat eden kadınlar, sadık erkeklerle sadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, huşu eden erkeklerle huşu eden kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, savm (oruç) tutan erkeklerle savm tutan kadınlar, mahrem yerlerini koruyan erkeklerle mahrem yerlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çokça zikreden erkeklerle Allah'ı çokça zikreden kadınlar, işte onlar için Allah, mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (el-Ahzâb 35) Ve şöyle buyurmuştur:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

“Allah ve Rasulü bir şeye hükmettiği zaman; mümin erkek ve mümin bir kadına artık işlerinde muhayyerlik yoktur.” (el-Ahzâb 36) Ve şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Erkek ve dişiden (kadından) herhangi birisi mümin olarak salih bir amel işlerse, Biz ona tayyib (temiz) bir hayat yaşatır ve onların ecirlerini yaptıklarının en iyisi (güzeli) ile mükâfatlandırırız.” (en-Nahl 97) Ve şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يَطْلَمُونَ تَقِيرًا

“Erkek veya dişiden (kadından) kim mümin olarak salih amel işlerse; işte onlar Cennete girecekler ve hiçbir zulme de uğratılmayacaklardır.” (en-Nisâ 124) Ve şöyle buyurmuştur:

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ

“Ve Rableri onların dualarına icabet etti. Şüphesiz Ben sizden erkek veya dişi (kadın) olsun amel yapanın amelini zayi etmem.” (Âl-i İmrân 195) Ve şöyle buyurmuştur:

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا

“Ana-babanın ve akrabaların bıraktıklarından erkekler için bir nasip vardır. Kadınlara da ana-babanın ve akrabaların bıraktıklarından nasip vardır. Azından da çoğundan da farz kılınmış bir nasip vardır.” (en-Nisâ 7) Ve şöyle buyurmuştur:

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَتَبْتُمْ وَأَنَّ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا كَتَبْتُمْ وَأَنَّ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَتَبْتُمْ وَأَنَّ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا كَتَبْتُمْ وَأَنَّ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَتَبْتُمْ وَأَنَّ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا كَتَبْتُمْ

“Erkeklerle kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır. O halde isteyiniz” (en-Nisâ 32)

Böylece, bu hükümler her ne olursa olsun, her ne kadar çeşitlenir ve çoğalırca çoğalsın, bir insan olarak insana ilişkin şer’î hükümlerin tamamını, Allah’ın eşit şekilde erkek ve kadın için tek kıldığını görürüz. Buna erkek ve kadın arasında bir eşitlik olarak itibar edilmez. Bunlar, ancak insan için eşit olarak erkek ve kadın için koyulmuş hükümlerdir. Çünkü o ikisinden her biri insandır. İşte bu hükümler, insanın fiillerine ilişkin Allahu Teâlâ’nın hitabıdır.

Haklar ve yükümlülükler, şer’î teklifler, kadın olması vasfıyla kadının tabiatına, cemaat içindeki yerinin yapısına ve toplum içindeki konumuna veya bir erkek olması vasfıyla erkeğin tabiatına, cemaat içindeki yerinin yapısına ve toplum içindeki konumuna ilişkin olduğunda ise bu haklar ve yükümlülükler, yani bu teklifler, erkek ile kadın arasında çeşitli olurlar. Çünkü bunlar, insan için mutlak bir çözüm değil, bilakis insan tabiatının diğerinden farklı bu türü için bir çözüm olurlar. Dolayısıyla çözümün mutlak olarak insan için değil de insanın bu türü için olması kaçınılmazdır. Bunun içindir ki kadının, haklar ve muamelemler üzerindeki şahitliği gibi erkeklerin cemaati ve genel hayat içerisinde olan amellerde iki kadının şahitliği, bir erkeğin şahitliği olarak sayılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَاسْتَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ
مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى

“Erkeklerinizden iki şahit getiriniz. Eğer iki erkek bulunmazsa, şahitlerden razı olacağınız bir erkek ile biri unuttuğunda diğeri ona hatırlatacak iki kadın (şahit) olsun.”

(el-Bakara 283) Oysa kadınlar hamamında meydana gelen bir cinayet gibi erkeklerin olmadığı, sadece kadınların olduğu topluluk içerisinde meydana gelen işlerde yalnızca kadının şahitliği kabul

edilmiş ve bakirelik, dulluk ile emzirme hususundaki kadının şahitliği gibi ancak kadınların muttali olduğu işlerde tek bir kadının şahitliğiyle yetinilmiştir. Çünkü Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, emzirme hususunda tek bir kadının şahitliğini kabul etmiştir. el-Buhârî, Akabe İbnu'l-Hâris kanalıyla şöyle dediğini tahric etmiştir: “Ben, bir kadınla evlendim. Bunun üzerine bir kadın gelerek dedi ki: “Ben ikinizi de emzirdim.” Bunun üzerine Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* dedi ki:

وكيف وقد قيل؟ دعها عنك، أو نحوه

“Nasıl olur? Onu kendinden uzaklaştır ya da onu boş ver.” Başka bir rivayette ise şöyle geçmiştir:

فنهاه عنها

“Onu, o kadından nehyetti.” Keza İslâm, bazı hallerde kadının mirastaki payını, erkeğin payının yarısı kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّيْنَ

“Allah size, evlatlarınız hakkında erkeğe iki dişinin hissesi kadar tavsiye eder.” (en-Nisâ 11) Bu ise evlatlar, öz kardeşler ve baba bir kardeşler gibi asabeler hakkındadır. Çünkü bu durumdaki kadının vakıası, çalışmaya muktedir olsa bile eğer fakirse, nafakası kardeşinin üzerine vaciptir. Bazı hallerde ise kadının payını erkeğin payı gibi kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورِثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ

فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ

“Eğer (ölen) erkek veya kadının mirasçısı; kelale veya ana babası olmayıp bir erkek veya bir kız kardeşi varsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler üçte bire ortaklırlar.” (en-Nisâ 12) Bu ayet, anne bir olan kelale hakkında inmiştir.

Zira bu husustaki kadının vakıası, onun nafakası anne bir olan kardeşi üzerine vacip değildir. Çünkü o, her ne kadar mahrem olsa da kendisine nafakanın vacip olduğu kimselerden değildir.

İslâm, kadının elbisesinin erkeğin elbisesine muhalif olmasını emrettiği gibi erkeğin elbisesinin de kadının elbisesine muhalif olmasını emretmiştir. O ikisinden birinin, giyimde ve bedeninin bazı uzuvlarının süslenmesi gibi kendisine özgü ve kendisini diğer türden ayırt eden hususlarda diğerine benzemesini yasaklamıştır. Ebî Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الرجل يلبس لبسة المرأة، والمرأة تلبس لبسة الرجل

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi Sellem, kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına lânet etmiştir.*”¹ İbnu Ebî Muleyke'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Âişe *RadiyAllahu Anha*'ye denildi ki:

إن المرأة تلبس النعل؟ فقالت: لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الرجل من النساء

“*Eğer bir kadın nalin giyerse? Dedi ki: “Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, kadınlardan erkeleşenlere lânet etmiştir.*”² Abdullah İbnu Amr'dan *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'i şöyle derken işittiği rivayet edilmiştir:

ليس منا من تشبه بالرجال من النساء

“*Kadınlardan erkelere benzeyen bir kimse bizden değildir.*”³ İbnu Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

¹ el-Hâkim tahrîç etti ve sahih dedi

² ez-Zehabi tahrîç etti ve isnadı hasen dedi

³ et-Taberanî tahrîç etti

لعن النبي صلى الله عليه وسلم المختنين من الرجال والمترجلات من النساء

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem erkeklerden kadınlara (mühenneslere) ve kadınlardan da erkeklerle lânet etmiştir.”

Ve dedi ki:

أخرجهم من بيوتكم

“Onları, evlerinizden çıkarın.” Ve dedi ki:

فأخرج النبي صلى الله عليه وسلم فلاناً وأخرج عمر فلاناً

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, falan kişiyi çıkardı ve Ömer de falan kişiyi çıkardı.” Bir lafızda ise şöyle geçmiştir:

لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم المتشبهين من الرجال بالنساء والمتشبهات

من النساء بالرجال

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, erkeklerden kadınlara benzeyenlere ve kadınlardan da erkeklere benzeyenlere lânet etmiştir.”¹

İslâm, faydalanmak sadece erkek için değil de her ikisi için birlikte olduğu halde kadın için sadaka, yani mehri erkeğin üzerine kılmış ve onu kadın için erkek üzerinde bir hak saymıştır. Al-lahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا

“Kadınlara mehirlerini cömertçe veriniz. Eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarsa onu afiyetle yiyin.” Buradaki نِحْلَةً kelimesinin manası, atiyedir. O halde mehir, bazılarının sandığı gibi bir şeyin karşılığı değil bir atiyedir. Nitekim Aleyhi’s-Salâtu ve’s-Selâm, kendisini hibe eden kadınla evlendirdiği kişiye dedi ki:

هل من شيء تصدقها؟ فالتمس ولم يجد قال: التمس ولو خاتماً من حديد. فلم

¹ el-Buhârî tahrîç etti

يجد شيئاً. فزوجه إياها بما معه من القرآن

“Ona mehir olarak vereceğin bir şey var mı?” Aradı bir şey bulamadı. Dedi ki: **“Demirden bir yüzük bile olsa ara.”** Yi-ne bir şey bulamadı. Bunun üzerine onu, beraberinde Ku’ran’dan (bildiği) şeyler karşılığında onunla evlendirdi.”¹ Allahu Teâlâ, mal kazanmak için çalışmayı erkeğe farz, kadına ise farz kılmayıp bilakis mubah kılmıştır. Dilerse çalışır, dilerse çalışmaz. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ

“Gücü olan gücünden infak etsin.” Buradaki ذو harfi, ancak erkeğe itlak edilir. Ve şöyle buyurmuştur:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ

“(Kadınların) rızıkları ve giyecekleri çocuğun babasına aittir.” Dolayısıyla nafaka, erkeğin üzerine farz kılınmıştır.

İslâm, hem kadınlar üzerindeki kavvame/hâkimiyet işini, hem de liderliği, emretmeyi ve nehyetmeyi erkeklere vermiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنِ اطَّعْتُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً كَبِيراً

“Allah’ın bazılarını bazılarına üstün kılması ve mallarından infak etmeleri sebebiyle, erkekler kadınlar üzerine kaimdirler. Saliha kadınlar, gönülden boyun eğenler, Allah’ın korunmasını emrettiğini, (kocası bulunmadığı zaman da) koruyanlardır. Naşizelik (itaatsizlik) etmelerinden korktuğu-

¹ el-Buhârî, Sehl İbn-u Sa’da es-Saidî kanalıyla tahriç etti

nuz kadınlara önce öğüt verin. Sonra yataklarını ayırın, sonra onları dövün. Şayet size itaat ederlerse onların üzerinde bir yol aramayın. Çünkü Allah, çok yücedir, büyüktür.” (en-Nisâ 34) Böylece Allah, yönetim, salâta imamlık, nikâhta velayet ve talâkı onun eline vermesi gibi erkeklere daha fazla teklif vermesiyle kavvamenin onlara ait olduğunu beyan etmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ

“Allah’ın bazılarına üstün kılması sebebiyle.” Yine bu kavvame, mehir ve geçimin sağlanması gibi infak tekliflerini onların omzuna yüklemesinden dolayı olmuştur. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ

“Mallarından infak etmeleri sebebiyle.” Yine Allah, günahın gerektirdiği tedibe göre güzel öğüt, yatağını ayırmak ve şiddetli olmaksızın dövmek yoluyla kocaya eşini tedip etme hakkı vermiştir. Bu ise kadının nâşizelik yapması, yani kocasına isyan etmesi ve ona başkaldırması halindedir. Erkek ya da kız olsun küçük çocuğun bakım hakkını kadına vermiş ve erkeği bundan men etmiştir. Yine babalarının ihmal etmesi veya cimrilik yapması halinde çocukların infakını üstlenmeyi kadına vermiş ve bu durumda erkeğin infakı üstlenmesini menetmiştir. Zira Hint, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’e gelerek şöyle demiştir:

يا رسول الله، إن أبا سفيان رجل شحيح، وليس يعطيني من النفقة ما يكفيني

وولدي. فقال: خذي ما يكفيك وولدك بالمعروف

*“Ey Allah’ın Rasulü! Ebâ Sufyan cimri bir adamdır. Bana ve çocuğuma yetecek kadar nafaka vermemektedir. Bunun üzerine dedi ki: “Marufa göre sana ve çocuklarına yetecek kadar al.”*¹

¹ Âişe RadiyAllahu Anhâ kanalıyla muttefik-un aleyhtir

Dolayısıyla kâdı, kocayı nafakayı kadına teslim etmeye icbar eder, nafakanın üstlenilmesini kadına verir ve bu durumda kocanın nafakayı üstlenmesini kabul etmez.

Hakeza İslâm, bazıları erkeklere ve bazıları kadınlara hâs olan çeşitli hükümler getirmiş, bunların bir kısmında erkekler ile kadınlar arasını ayırt etmiş, hâs kıldığı hükümler hususunda her ikisinin razı olmasını emretmiş, Allah'ın bazılarını bazılarına karşı üstün kıldığı şeylerde birbirlerine hasetleşmelerini ve bunları temenni etmelerini nehyetmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۗ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا
وَاللِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا

“Allah’ın bazılarınızı bazılarına karşı üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin. Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri var, kadınların da kazandıklarından nasipleri var.” Hükümlerdeki bu hususileştirmenin manası, eşitsizlik değildir. Bilakis bu, hem kadın olması itibarıyla kadının fiillerine, hem de erkek olması itibarıyla erkeğin fiillerine ilişkin bir çözümdür ve bunların hepsi de kulların fiillerine ilişkin bir hitapla çözülmüştür. Bunların hepsinin vakıası etüt edildiğinde, insan türü olması itibarıyla her bir türün sorunu için çözüm olduğu ortaya çıkacaktır. Bunun da, insanın ortak çözümünden farklı olması kaçınılmazdır. Bunda eşitlik ya da eşitsizlik yönü mülahaza edilmemiştir. Çünkü bu, bahsin mahalli değildir. Bilakis bunda, muayyen bir insanın muayyen bir sorunu için muayyen bir çözüm olması mülahaza edilmiştir. İşte bu, varit olan çeşitli hükümler hususunda erkek ile kadın arasında olan hükümlerdeki çeşitlilik yönüdür. Her şeye rağmen bu, ister ilmin talebi gibi erkek ve kadından her biri için tek bir çözüm olsun, isterse erkek ile kadın açısından avretin çeşitliği ve farklılığı gibi o ikisi arasında çeşitli olsun, insanın sorunu için bir çözümdür. Bu demek değildir ki insanın insana temayüz etmesidir veya eşitlik ya da eşitsizlik bahsidir...

Hadiste kadınların aklen ve dinen noksan olmasının varit olmasına gelince; akıl ve din açısından sadır olan esere itibar kastedilmektedir. Yoksa bunun manası, kadınlarda aklın veya dinin noksanlığı değildir. Çünkü hem erkek ve kadındaki fitrat itibarıyla akıl tektir, hem de erkek ve kadındaki din, iman ve amel itibarıyla tektir. Bu hadisten murat, iki kadının, bir erkeğin şahitliği sayılan kadının şahitliği, itibarındaki ve her aydaki hayız ve lohusalık günlerinde salâtının eksikliği, kadının salâtının günlerindeki noksanlık ve ramazanda hayız ile lohusalık günlerinde siyamlı (oruçlu) olmamasıdır.

İşte bu, Allah'ın insan olması bakımından insan için, erkek ve kadın olmak üzere insanın iki türünden her bir türü için koyduğu haklar ve yükümlülükler, yani şer'î teklifler mevzusudur. Ancak bununla, teşrîye göre insanî ve türsel sıfatı ile insan türlerinden bir türün diğerinden ayırt edilmesi kastedilmediği gibi bunda eşitlik ya da eşitsizlik hususlarından herhangi bir şey de mülahaza edilmemiştir.

Kadının Amelleri

İslâm'ın teşriîsel bakışının tabiatı, insan olması vasfıyla insanın yaptığı amelleri, aralarında ayırım veya birinin diğerine çeşitliliği olmaksızın erkek ve kadından her biri için eşit olarak mubah kılar. Ya da bu amelleri, herhangi bir ayırım veya çeşitlilik olmaksızın vacip veya haram veya mekruh veya mendup kılar.

İnsanî vasfıyla birlikte erkek olması vasfıyla erkeğin ve insanî vasfıyla birlikte kadın olması vasfıyla kadının yaptığı amellere gelince; Şeriat, vacip ya da tahrim ya da kerahat ya da mendup ya da mubah bakımından olsun bunlarda o ikisinin arasını ayırmış ve o ikisinden her birine göre bunları çeşitlendirmiştir. Buradan da görürüz ki Şeriat, yönetim ve otoriteyi, erkeklere ait kılarken erkek ya da kız olsun çocuğun bakımını kadınlara ait kılmıştır. Bunun içindir ki kadın olması vasfıyla kadına ilişkin amellerin kadınlara ve erkek olması vasfıyla erkeğe ilişkin amellerin de erkeklere havale edilmesi kaçınılmazdır. Allahu Teâlâ'nın erkek ve kadını yaratan olup erkeğin veya kadının durumunu daha iyi bilmesinden dolayı, ister yalnızca erkekler, isterse yalnızca kadınlar, isterse erkek ya da kadın olmasına bakılmaksızın insan için koyduğu hükümler olsun bunların aşılmaksızın sınırında durulması kaçınılmazdır. Çünkü insan için neyin uygun olduğunu en iyi bilen O'dur. Dolayısıyla aklın, kadının harcı olmadığı gerekçesiyle bazı amellerden mahrum etmeye çalışması veya kadına insaf edilmesi ve onunla erkek arasında adaletin tahakkuku itibarıyla erkeğe hâs olan amellerin ona verilmesi; bunların hepsi Şeriatı aşmaktır, kesinlikle hatadır ve fesadın sebebidir.

Şeriat, kadını bir anne ve evin terbiyecisi yapmıştır. Dolayısıyla ona, hamileliğe ilişkin hükümler, doğuma ilişkin hükümler, emzirmeye ilişkin hükümler, bakıma ilişkin hükümler ve iddete ilişkin hükümler getirmiştir. Bunlardan hiçbir şeyi erkeğe ait

kılmamıştır. Çünkü bu hükümler, kadın olması vasfıyla kadına ilişkindir. Dolayısıyla çocuğun hamileliği, doğumu, emzirilmesi ve bakımı sorumluluklarını ona yüklemiştir. Dolayısıyla da bu sorumluluklar, en önemli amelleri ve en büyük sorumlulukları olmuştur. Buradan da kadının aslî amelinin annelik ve evin terbiyecisi olduğunun söylenmesi mümkündür. Çünkü hem insan türünün bekası bu ameldedir, hem de bu kadına hâstır. Binaenaleyh vazih olması gerekir ki kadına ne kadar amel isnat edilirse edilsin ve ona ne kadar teklif yüklenirse yüklensin aslî ameli annelik ve çocukların terbiyecisi olarak kalması gerekir. Bunun içindir ki Şeriat'ın, hamile veya emzirirken ramazanda onun yemesine izin verdiğini, hayızlı veya nifaslı iken salâtı ondan muaf tuttuğunu ve çocuğun bakımını yaptığı sürece babanın, kadının beldesinden çocukla sefere çıkmasını men ettiğini görürüz. İşte tüm bunlar, kadının aslî ameli -ki o, bir anne ve evin terbiyecisi olmasıdır- yerine getirmesi içindir.

Ancak kadının aslî amelinin bir anne ve evin terbiyecisi olmasının manası, onun bu amele mahsur edilmesi ve diğer amellerle uğraşmaktan men edilmesi demek değildir. Bilakis bunun manası, Allah, erkek onunla sükûn bulsun ve ondan nesil ile zürriyet oluştursun diye kadını yarattı demektir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

“Allah nefislerinizden sizin için zevceler (eşler) yaratıp, yine sizin zevcelerinizden çocuklar ve torunlar kıldı.” (en-Nahl 72) Ve şöyle buyurmuştur:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا

“Kendileriyle sükûnet bulasınız diye nefislerinizden zevceler (eşler) yaratmış olması, O'nun ayetlerindedir.” (er-Rûm 21) Ancak Allah, aynı zamanda kadını, özel hayatta çalıştığı gibi genel hayatta da çalışması için yaratmıştır. Dolayısıyla erkeğe

vacip, caiz ve haram kıldığı gibi ona da davetin taşınmasını ve hayat işleri için gerekli olan ilmin talep edilmesini vacip kılmış, alış-verişi, icârayı ve vekaleti caiz kılmış, yalan söylemeyi, hıyanet ve ihanet etmeyi haram kılmış, ticaretle uğraştığı gibi ziraat ve sanayi ile de uğraşabileceğini, akitler yapabileceğini, her türlü mülke sahip olabileceğini, malını arttırabileceğini, hayattaki işlerini kendisinin üstlenebileceğini, ortak ya da ücretli olabileceğini, ücretli insan, gayr-i menkul ve eşya tutabileceğini ve vesair muamelelerde bulunabileceğini belirlemiştir. Bu da Şâri'in hitaplarının umumiliğinden ve yasaklamanın kadına tahsis edilmemesinden dolayıdır. Ancak kadının yönetimi üstlenmesi caiz değildir. Dolayısıyla ne devlet başkanı, ne onun muavini, ne vâli, ne âmil olabilir, ne de yönetimden sayılan herhangi bir ameli yapabilir. Zira Ebî Bekre'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Fars halkının Kısra'nın kızını başlarına kral yaptıkları Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e ulaştınca şöyle demiştir:

لن يفلح قوم ولّوا أمرهم امرأة

“Yönetimlerini kadına teslim eden bir kavim asla iflah olmaz.”¹ İşte bu hadis, kadının yönetimi üstlenmesinin nehyilmesi ve yönetimlerini kadınlara havale edenlerin zemmedilmesi hususunda sarihtir. Veliy-yul Emr ise, idarecidir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Rasul’e ve sizden olan ulu-l emre itaat ediniz.” (en-Nisâ 59) Dolayısıyla kadınların yönetimi üstlenmesi caiz olmaz.

Yönetimin dışında olanlara gelince; kadının bunları üstlenmesi caizdir. Buna göre kadının devlet memurluğuna atanması caizdir;

¹ el-Buhârî tahrîç etti

çünkü bu, yönetimden olmayıp bilakis ücretli sınıfına girer. Zira memur, hükümet yanında özel ücretli olup herhangi bir şahsın veya şirketin yanındaki bir ücretli gibidir. Yine kadının yargıyı üstlenmesi caizdir; çünkü kâdı, bir idareci olmayıp bilakis o, insanlar arasındaki husumetleri fasleder ve davalılara bağlayıcılık yönünde şer'î hükmü bildirir. Bunun içindir ki yargı, إخبار بالحكم على سبيل الإلزام *“Bağlayıcılık yönünde hükmün haber verilmesi (tebliğ edilmesi)”* olarak tarif edilmiştir. Dolayısıyla kâdı, bir memurdur ve bir idareci değildir. Zira o, diğer ücretliler gibi devlet yanında bir ücretlidir. Nitekim Ömer İbnu'l-Hattâb'tan rivayet edildiği üzere o, -kavminden bir kadın olan- eş-Şeffâ'yı pazarda, yani tüm muhalefetlere hükmeden Hisbe Kâdı'sı olarak görevlendirmiştir. Bununla birlikte kadının kâdı olmasının caiz olması meselesi, hadisin nassı ve kâdının görevinin vakıasına tatbik edilmesine ilişkindir. Eğer kadının yönetimi üstlenmesine yönelik nehiy hadisi, yargıya intibak ederse kadının yargıyı üstlenmesi caiz olmaz. Yok, eğer ona intibak etmezse, hadis, kadının yargıdan menedilmesine dair bir delil olmaya uygun değildir. Hadise bakılmasıyla görürüz ki Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, Fars halkının başlarına bir kadını kral olarak atadıkları şeklinde kendisine ulaşan habere ilişkin bir cevap olarak yönetimlerini bir kadına teslim eden kavmi zemmetmiştir. Dolayısıyla bu, habere ilişkin bir yorumdur ve soruya yönelik cevap bağlamındadır. Dolayısıyla da bu, haber mevzusuna hâstır, başkasına değil. Haber mevzusu ise kraldır, yani devlet başkanlığıdır ve yorum bunun üzerinedir. Dolayısıyla bu, devlet başkanlığı mevzusuna ve bu manada olanlara hâstır ki o da yönetimdir. Bu bir yöndendir. Diğer yönden ise; nehiy, genel velayete hamedilmiştir; çünkü velayet-ul emir bizat odur. Hadisin manası ve üzerine delalet ettiği şey işte budur.

Yargı meselesine gelince; hem Halife'nin işinden ve hem de vâlinin işinden farklıdır. Zira Halife'nin ve vâlinin işi, ister dava

kendisine havale edilsin, ister kâdının hükmü kendisine havale edilsin, isterse hiç kimse kendisine dava havale etmemiş olsun, hükmün doğrudan kendisi tarafından infaz edilmesidir. Ancak bizzat o, Şeriata yönelik bir muhalefet görürse, Şeriata muhalefet edeni dava edici olmaksızın yargılar ve hükmü onun üzerine infaz eder. Dolayısıyla o, infaz edendir.

Kâdî'ya gelince; bir kimsenin kendisine getirdiği ve iki davacının olduğu bir dava bulunmadıkça hükmetmeye muktedir değildir. Dolayısıyla o, bir davacı bulunduğu zaman hükmeder ve dava eden bir kimse bulunmadığı zaman onun bir işi yoktur. Bir dava ya bakması halinde ise sadece dava hakkındaki şer'î hükmü bağlayıcı yönde tebliğ eder ve mutlak olarak infaz yetkisi yoktur. Ancak hem yönetici, hem de kâdî olarak atandığı zaman bu durumda yönetici olması vasfıyla infaz eder ve kâdî olması vasfıyla da hükmeder. Buna göre kadânın vakıası yönetimin vakiasından başkadır. Dolayısıyla hadis, kadâyâ intibak etmez. Bunun da ötesinde kadâ, hiçbir şekilde velayetten değildir. Zira kâdının, kâdî olarak atandığı belde halkından hiçbir kimse üzerinde velayet hakkı yoktur. Hatta davacılar üzerinde dahi velayet hakkı yoktur. Dolayısıyla ona itaat edilmesi gerekmez ve sadece dava hakkında hükmettiği zaman kâdının emri değil de şer'î hüküm olmasından dolayı hükmünü infaz etmek gerekir. O Kadâ Meclisi'nde hükmetmedikçe onun hükmüne kâdinin hükmü olarak itibar edilmez. Bunun içindir ki Kadâ Meclisi dışında bir hadiseye şahit olması veya onu işitmesi, Kadâ Meclisi'nde meydana gelmediği sürece şahit olduğu veya işittiği şeylerde hükmetmesi için yeterli olmaz. Bunun aksine yönetici ise her halde ona itaat edilmesi gerekir ve hükmetmesi için muayyen bir meclisi yoktur. Bilakis yönetimi; evinde, yolda, devletin merkezinde ve her yerde üstlenebilir ve ona itaat edilmesi vaciptir. Nitekim *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm* şöyle buyurmuştur:

مَنْ يُطِيعَ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي

“Kim emire itaat ederse bana itaat etmiştir.”¹ Buna göre kadının yönetimi üstlenmesi hakkındaki nehiy hadisi, mutlak olarak kâdının işine intibak etmez. Dolayısıyla bu hadisten ötürü yargı, kadına yasak olmaz. Kâdının vakıası, yöneticinin muayyen bir amel için muayyen bir ücretle tuttuğu yanındaki bir ücretlidir. Nitekim sahih hadislerde varit olan أجير kelimesi, herhangi bir amel için her ücretliyi kapsar. Eğer Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, şöyle buyurarak, أَحَقُّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ **“Karşılığında ücret aldığınız şeye en layık olanı, Allah’ın kitabıdır.”**² Ku’ran muallimine bir ücretli olarak itibar ettiyse, aynı şekilde kâdı da bir ücretlidir ve Beyti’l-Mâl’den aldıkları da bir ücrettir. Yine kâdı, yöneticinin muavinidir ve hükümde ona ilhak edilir denilmez. Çünkü kâdı, ancak yönetici yanında bir ücretlidir ve onun muavini değildir. Onun görevi, hasımlar arasındaki sorunun vakiasını anlamak ve şer’î hükümleri benimsemesi halinde kanunî maddelerin veya benimsememe halinde mutlak şer’î hükümlerin, yargının cezalandırdığı ve cezalandırmadığı kimselere intibakını açıklamaktır. Dolayısıyla o, muayyen bir ücret karşılığında muayyen bir amel için tutulmuş bir ücretlidir.

Bu, kâdı ve muhtesib açısındandır. Mezalim Kâdısı’na gelince; kadının Mezalim Kâdısı olması caiz değildir. Dolayısıyla kadının mezalim kadâsını üstlenmesi caiz değildir; çünkü o, bir yönetimdir, vakıası yönetimin vakıasıdır ve hadis ona intibak eder. Çünkü o, ister birisi iddia etsin isterse etmesin, yönetici tarafından insanlar üzerinde vuku bulan zulmü kaldırmaktadır. O, kendisine zulmedilen birisi iddiada bulunduğu davalının, yani yöneticinin çağrısına gerek duymaz. Bilakis önünde oturması için onun

¹ Ebî Hurayra kanalıyla muttefik-un aleyhtir

² el-Buhârî, İbn-u Abbas kanalıyla tahric etti

çağırıp çağırmaması caizdir. Çünkü mevzu, bir dava hakkında hükmün tebliğ edilmesi değildir. Bilakis mevzu, yönetici tarafından insanların üzerinde vuku bulan zulmün kaldırılmasıdır. Dolayısıyla mezalim kadâsında ortaya çıkan vakia, yönetimdir ve bunun için kadının onu üstlenmesi caiz değildir.

Geriye bir Ümmet Meclisi bulunması halinde kadının Ümmet Meclisi'ne üye olup olmamasının caizliği meselesi kaldı. Zira bu bazılarına gizli kalmış olabilir. Dolayısıyla İslâm'daki Ümmet Meclisi'ni, demokrasideki parlamentoya kıyas ederek bunun caiz olmadığını sanabilirler. Hakikatte ise demokratik nizamdaki parlamento ile İslâm'daki Ümmet Meclisi arasında fark vardır. Zira parlamento, yönetimdendir ve demokratik örfte, onun yönetim salâhiyeti vardır. Zira hem devlet başkanını seçen ve azleden, hem de bakanlığa güven veren ve ondan güveni çekerek mevcut yönetimden düşüren odur. Parlamento üç iş yapar: *Birincisi; hükümeti muhasebe ve murakabe eder. İkincisi; kanunlar çıkarır. Üçüncüsü; yöneticileri getirir ve onları düşürür.* Dolayısıyla o, Hükümeti muhasebe ve murakabe etme bakımından yönetimden değilse de kanunları çıkarma, yöneticileri azletme ve onları getirme bakımından yönetimdendir. Bu, Ümmet Meclisi'ne benzemez. Zira onun vakıası, *yöneticiyi muhasebe ve murakabe etmek, işlerin güdülmesinde kusur gösterilmesi, İslâm'ın tatbikinde ihmalkârlık gösterilmesi veya İslâmî davetin taşınmasından geri kalınması ve benzerleri gibi kızgınlığın izhar edilmesini gerektiren hususlarda kızgınlığını göstermektir.* Ancak o, ne kanun çıkarır, ne bir yönetici atar, ne de bir yöneticiyi azleder. Dolayısıyla o, parlamentodan farklıdır. Bunun içindir ki kadının Ümmet Meclisi'ne üye olması caizdir; çünkü o, yönetimden değildir. Ancak parlamentoya girmesi; muhasebe, murakabe ve davetin taşınmasıyla sınırlı kalması hali dışında onun parlamentoya üye olması caiz değildir; çünkü o, yönetimdendir. Erkek de böyledir. Zira parlamentoya girmesi muhasebe, murakabe ve davetin taşınma-

ıyla sınırlı kalması hali dışında onun parlamentoya üye olması caiz değildir. Çünkü her ne kadar onun yönetimi üstlenmesi caiz olsa da caiz olan sadece Allah'ın inzal ettikleriyle hükmetmektir. Oysa parlamento, demokratik kapitalizm ideolojisine göre yönetimdir.

Kadının yönetimde yer almasının caiz olmaması, onun “yöneticiyi seçmesi caiz değildir” demek değildir. Çünkü yönetimde yer almasının caiz olmaması, bunun hakkındaki sarîh nehyiden gelmektedir. el-Buhârî, Ebî Bekre kanalıyla Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini tahrîc etmiştir:

لن يفلح قوم ولّوا أمرهم امرأة

“Yönetimlerini kadına teslim eden bir kavim asla iflah olmaz.” Kadının yöneticiyi seçmesi, onu yönetimden kılmaz. Ancak ona, kendisine hükmedecek kimseyi seçme hakkını verir. Nitekim Şeriat, kadının yöneticiyi seçmesini ve yönetim işlerinden herhangi bir iş için herhangi bir kişiyi seçmesini caiz kılmıştır. Çünkü onun Halife'ye biat etmesi ve onu seçmesi caizdir. Ummu Atiye'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

بايعنا النبي صلى الله عليه وسلم فقراً علينا أن لا يشركن بالله شيئاً ونهانا عن النباحة، فقبضت امرأة منا يدها فقالت: فلانة أسعدتني وأنا أريد أن أجزيها. فلم يقل شيئاً فذهبت ثم رجعت

“Biz Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile biatleştik. O da bize hiçbir şeyi Allah'a şirk koşmamayı okudu ve bizleri (ölünün arkasından) ağıt yakmaktan nehyetti. Derken bizden bir kadın elini kapattı ve dedi ki: “Falan kadın beni mutlu etti ve ben de onu mükâfatlandırmak istiyorum.” Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem bir şey demedi. Kadın gitti, sonra geri döndü.”¹ Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e biat edilmesi ise Nübüvvet üzerine değil yönetici-

¹ el-Buhârî tahrîc etti

ye itaat edilmesi üzerine olmuştur. Dolayısıyla bu, kadının yöneticiye biat edebileceğine, onu seçebileceğine ve de Ümmet Meclisi'ne girebileceğine delalet etmektedir. Çünkü o, görüş alıp verme meclisidir ve hükmetme salahiyeti yoktur. Zira o, yöneticiyi seçme hususunda Ümmet kendini görevlendirmedikçe ne yöneticiyi seçer, ne yöneticiyi azleder, ne de kanunlar çıkarır. Onun tüm görevi, görüşe ilişkindir. Dolayısıyla Ümmet Meclisi'nin amelleri odur ki; yapmak istediği iç işlerle ilgili devlet görüşünü almak için ona müracaat eder, yaptığı iç ve dış işler için devleti muhasebe eder veya dahilî ya da haricî hususlarda devlete kendi görüşlerini bildirir. Yine onun işlerinden biri de Hilâfet makamı için aday olacak kimseler hakkında görüşünü bildirmek, vâliler ve muavinler hakkındaki hoşnutsuzluğunu izhar etmektir ki bu da bir görüş bildirmektir. Bunların hepsi, bir amele irşat eden görüş bildirimi kapsamına girer. Yine sırf şura amaçlı olup Halife'yi bağlamayan görevinden biri de Halife'nin benimsediği hükümler hususunda görüş bildirmektir. İşte bunların hepsi, birer görüş olup yönetimden değildir. Bunun içindir ki onun görevi, görüşle ilgilidir, başkası değil.

Ümmet Meclisi'nin üyeleri, sadece görüş hususunda insanların vekilidirler. Yoksa ne yönetimde, -Ümmet'in kendilerini görevlendirmesi müstesna- ne yöneticinin nasbedilmesinde, ne de onun azledilmesinde onların vekilleridir. Hatta onlar, muavinler ve vâliler hakkındaki hoşnutsuzluklarını gösterdiklerinde dahi onların görüşünden dolayı doğal olarak azledilmezler. Onları görüşlerine binaen ancak Halife azleder. Parlamento ise bunun aksinedir. Zira bakanlık, parlamento kendisinden güvenini geri çekmesi halinde devlet başkanının onu azletmesine gerek duymaksızın derhal azlolunur.

Madem ki Ümmet Meclisi'nin üyeleri görüş hususunda bizzat birer vekildirler o halde Ümmet Meclisi'nin salahiyetlerinden

olan her şeyde kadının görüş bildirme hakkı vardır. Mesela siyasî, iktisadî, teşrî ve benzerî görüşlerini bildirebilir. Yine görüş bildirmesi için dilediği kimseyi kendisine vekil yapabilir ve bu görüşü bildirmede dilediği kimsenin de vekili olabilir. İslâm, erkeğe verdiği gibi eşit olarak ona da görüş bildirme hakkı vermiştir. Zira İslâm'da şurâ, erkek ve kadın için eşit olarak bir haktır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

“Emir (yönetim/iş) hususunda onlarla müşavere et.” (Â-i İmrân 159) Ve şöyle buyurmuştur:

وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ

“Onların emirleri (yönetimleri/işleri), kendi aralarında, müşavere ile dir.” (eş-Şurâ 39) Bunlar, kadın ve erkeği kapsayan âmm bir ifadedir. Yine emr-i bil maruf ve'n nehyi ani'l-münker de eşit şekilde erkek ve kadına vaciptir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

“Sizden, hayra (İslâm'a) davet eden, marufu emreden ve münkerden nehyeden bir ümmet bulunsun.” (Â-i İmrân 104) Yine *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm* şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَأَىٰ مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ

“Sizden bir kimse, bir münker görürse, onu değiştirsin.” Keza bunlar, erkek ve kadını kapsayan âmm ifadelerdir. Yine yöneticileri muhasebe etmek, erkeğe ve kadına bir farzdır ve nasihat, erkek ve kadın için şer'î bir hüküm kılınmıştır. Zira Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurduğunda, قِيلَ: **“Din nasihat-tir.”** **“Kim için ey Rasulullah?” denildi. Dedi ki: “Allah için, Ra-sul'ü için, Müslümanların imamları için ve onların geneli**

İçindir.”¹ Nasihat etmeyi, erkekle sınırlı tutmamıştır. Bilakis nasihat eden erkek ya da kadın olsun bir Müslüman, Müslümanların imamlarına ve onların âmmesine nasihat edebilir. Kadınlar Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile tartışıklarına ve ona sorduklarına göre bunun manası, Halife ve yönetimin elinde olduğu diğer kimseler ile de tartışıyorlar ve onlara soru soruyorlar demektir. Zira rivayet edilmiştir ki, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, bayram günü erkeklere vaaz ettikten sonra kadınlara geldi ve onlara da hatırlatmada bulunarak şöyle dedi:

تصدقن فإن أكثركن حطب جهنم، فقامت امرأة من سطة النساء سفعاء الخدين،

فقالت: لم يا رسول الله!...

“Tasaddukta bulunun! Zira sizlerin çoğu, Cehennem odunudur.” Bunun üzerine kadınların ortasından yanakları kumral bir kadın ayağa kalkarak dedi ki: Niçin ey Allah'ın Rasülü!...²

Bu hadis, bir kadının Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile tartışığına ve kendileri hakkında söylediklerinin sebebini sorduğuna delalet etmektedir. Yine Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e geleerek kocasının kendisi için yaptığı zihâr hakkında sorması ve O'nun kendisinin durumu hakkında bir şeye sahip olmadığını söyleyince O'nunla tartıştığı Havle Bint-u Sa'labe kıssası, Allah'ın kendisine Ku'ran'da işaret ettiği meşhur bir kıssadır. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا

“Kocası hakkında seninle cedelleşen ve Allah'a şikâyet eden kadının sözünü, Allah işitmiştir ve Allah, sizin karşılıklı konuşmalarınızı da işitmektedir.” (el-Mücâdele 1) Bu ayet, kadınların Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile münakaşa ettikleri

¹ Muslim, Temîm ed-Dâri kanalıyla tahrîç etti

² Muslim, Câbir kanalıyla tahrîç etti

hususunda sarihtir. Dolayısıyla kadının her şeyde görüş bildirmesinin ve bunlar hakkında tartışmasının cevazı, bu hususta hiçbir kimsenin şüphesinin olmadığı ve bunun üzerinde icmaa inikat olduğu noktasında söze gerek yoktur.

Kadının bu görüş bildirimi hususunda dilediği kimseyi kendine vekil tayin etmesi ve görüş bildirimi hususunda dilediği kimseye vekil olmasının caiz olmasına gelince; yine bunun cevazı hususunda da hiçbir söze gerek yoktur. Çünkü kadın, nikâhta, alış-verişte, icârada ve benzerlerinde kendine vekil tayin edebilir. O halde bu hususta da başkasına vekil olabilir. Bu, bir takım şeylere hâs değildir. Bilakis bu, görüş de dâhil her şeyde âmmdır. Buna göre kadının görüş bildirimi hususunda hem dilediği kimseyi kendisine vekil tayin etmesi, hem de dilediği kimseye vekil olması caizdir.

Madem ki Ümmet Meclisi, bir görüş bildirim meclisi ve üyeleri de görüş bildirimi hususunda başkaları yerine birer vekildirler, o halde kadının Ümmet Meclisi'ne üye seçmesi ve seçilmesi caizdir. Yani görüş bildirimi hususunda hem başkasına vekil olması, hem başkasını vekil tayin etmesi caizdir. Bununla birlikte bi'setin 13. senesinde, yani hicret ettiği senede Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e yetmişüç erkek ve iki kadın geldi ki bu iki kadın, Benî Mazen'in kadınlarından biri olan Ummu Ummâra Bintu Ka'b ile Benî Seleme'nin kadınlarından biri olan Esmâ Bintu Amr İbnu Addiyy'dir. Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, onlarla el-Akabe'de sözleşmişti. Onlar, gece yarısı gitmiş, hep birlikte dağa tırmanmış, iki kadın da onlarla birlikte tırmanmış ve Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, onlara şöyle demişti:

أَبَايِعُكُمْ عَلَىٰ أَنْ تَمْنَعُونِي مِمَّا تَمْنَعُونَ مِنْهُ نِسَاءَكُمْ وَأَبْنَاكُمْ

“Kadınlarınızı ve çocuklarınızı koruduklarınızdan beni

de korumanız üzerine sizinle biatleşiyorum."¹ Onlar ise, bu biatlerinde şöyle demişlerdir:

بايعنا على السمع والطاعة في عسرنا ويسرنا ومنشطنا ومكرهنا، وأن نقول
بالحق أينما كنا، لا نخاف في الله لومة لائم

“Zorlukta ve rahatlıkta, sevinçte ve kederde işitip itaat etmeye ve her nerede olursak olalım hiçbir kınayıcının kınamasından Allah için korkmadan hakkı söyleyeceğimize dair biat ettik.”² İşte bu, siyasî bir biattir. Dolayısıyla kadının siyasî biatle biatleşmesi caiz olduğuna göre, seçmesi ve seçilmesi de caizdir. Çünkü biat ve seçmek, aynı bâbtandır ki o, yöneticiyi seçmek ve ona itaat etmektir. Biat ve seçmenin aynı bâbtan olduğunun delili ise biatleşmemesi halinde Halife'nin şeran Halife olmamasıdır. Zira onu Halife yapan şey, biattir. Dolayısıyla aslında biat, Halife'nin seçilmesini takiben ona *işitip itaat etmeye dair* bir ahittir. Biat, sadece işitip itaat etme ahdidir denilmez; çünkü bu, hilâfet inikadından sonra biatleşenler için de olmaktadır. Başlangıçta biat ise seçmek ve işitip itaat etmeye dair bir ahittir ve rızalaşma akdi olmasından dolayı onda rıza şart koşulur. Bunun içindir ki biat ve seçmek, aynı bâbtandır. O halde Ümmet Meclisi'nde görüş bildirimi hususunda kadına vekil olacak kimsenin seçilmesi evlâ babındandır. Çünkü kadının Halife'yi seçmesi -ki o, yönetimde en üst makamdır- caiz olduğun göre, ondan daha düşük olan birinin seçilmesinin cevazı evlâ babındandır. Böylelikle ortaya çıkar ki kadının Ümmet Meclisi üyelerini seçmesi, şeran caizdir.

Bu, İkinci Akabe Biati'nin, kadının Ümmet Meclisi'nde başkasını seçebileceğinin caizliğine dair delaleti bakımındandır. Bunun kadının başkasını Ümmet Meclisi'ne üye seçebileceğine dair dela-

¹ İbn-u Hıbbân, Avf İbn-u Mâlik kanalıyla Sahih'inde tahrîç etti

² Ahmeded ve Nesaî, Ubâde İbn-u's Sâmit kanalıyla tahrîç ettiler

leti yönünden olana gelince; Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem, bi-atten ayrılmalarından sonra erkek ve kadın olmak üzere hep birlikte onlara şöyle demiştir:

أخرجوا لي منكم اثني عشر نقيباً يكونون على قومهم بما فيهم كفلاء

“Bana, kendileri de dâhil olmak üzere kavimlerine kefil olacak aranızdan on iki nakib çıkarın.”¹ Bu aralarından seçmeleri hususunda O’nun tarafından herkes için bir emirdir. Dolayısıyla bu, geneldir ve Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem bunu erkeklere mahsus kılmamış ve ne seçecek, ne de seçilecek kimse hususunda kadınları bundan istisna etmiştir. Âmm ise tahsis delili varit olmadıkça umumiliği üzere kalır. O, bunu tahsis etmediğine göre de ister seçen, isterse seçilen kimse olsun erkek ve kadın olmak üzere hepsini kapsamaktadır.

Buna göre kadının Ümmet Meclisi’ne üye olmasının ve üyelelerini seçmesinin cevazı, görüş hususunda hem başkasına vekil olması ve başkasını vekil tayin edebilecek olması yönünden hem de İkinci Akabe Biati hadisinden dolayı sabittir.

Şura’nın erkek ve kadın için bir hak olduğu, yöneticiyi muhasebe etmenin erkek ve kadına bir farz olduğu, emr-i bil maruf ve’n nehyi ani’l-münkerin erkek ve kadına vacip olduğu, nasihatın erkek ve kadın için şer’î bir hüküm olduğu, görüş hususunda vekâletin erkek ve kadına caiz olduğu, siyâsî veya teşrî veya diğer görüşler arasında fark olmaksızın kadının görüş ve bu görüşü bildirme hakkına sahip olduğu hususunda hiçbir şüphe yoktur. Madem ki Ümmet Meclisi’nin işleri, şura, yöneticiyi muhasebe etmek, emr-i bil maruf ve’n nehyi ani’l-münker, Müslümanların imamlarına nasihatte bulunmak gibi görüşe ilişkin olan her türlü hususlarla sınırlı olup yönetim işlerinden değildir, o halde bu,

¹ Ahmed, tahrîç etti

kadının hem Ümmet Meclisi'ne üye olmasının, hem de Ümmet Meclisi'nin üyelerini seçmesinin cevazı hakkında herhangi bir şüphenin olmamasını gerektirir. Ancak biat, işitip itaat etmeye dair bir ahittir. Dolayısıyla bunda seçimin cevazına dair bir delil yoktur diye bazıları, kadının Ümmet Meclisi üyelerini seçmesini karıştırırsalar da Ümmet Meclisi'nin görüş için ve kadının da görüş hususunda dilediği kimseyi vekil atayabileceği sabit olduğuna göre, kadının Ümmet Meclisi üyelerini seçmesinin cevazı hakkında herhangi bir şüphenin olmaması gerekir. Başlangıçta biat, rızalaşma akdi olmasının yanı sıra o, akit taraflarınca rıza yoluyla Halife'nin seçilmesidir ve sadece itaat ahdi değildir. Dolayısıyla biat ve seçim aynı bâbtan olmaktadır ki o, Halife'nin seçilmesidir. Dolayısıyla kadının yöneticiyi oylamaya ve seçmeye hakkı olduğu gibi sabit olan kadınların biat hadisi de buna delalet etmektedir. Dolayısıyla da kadının Ümmet Meclisi üyelerini seçmesinin caiz olması evlâ babındandır. Yine bazıları, Ümmet Meclisi'ni parlamento ile karıştırmalarından dolayı kadının Ümmet Meclisi'ne üye olmasının cevazı hakkında şüpheye düşmüş olabilir. Ancak Ümmet Meclisi'nin görüş ve parlamentonun da yönetim için olmasından dolayı Ümmet Meclisi'nin parlamentodan farklı olduğu sabit olmuştur. Biri diğerine benzemez. Dolayısıyla Ümmet Meclisi'nin parlamentoya benzemesinin ortadan kalkmasından ötürü kadının Ümmet Meclisi'ne üye olmasının cevazı hakkında hiçbir şüphenin olmaması gerekir. Böylelikle kadının Ümmet Meclisi'ne üye olması ve Ümmet Meclisi'nin üyelerini seçmesi hakkında tüm bağnazlar dışında şüphe kalmamaktadır.

İslâmî Cemaat

Bazılarının şöyle bir soru sorduğu görülebilir: *“Halvetin ve te-berrücün olmaması, özel hayatta kadınlarla ve mahremlerle birlik-te yaşaması gibi Şeriat’ın kadın için koyduğu sınırlamalara rağmen örneğin devlet içerisinde memur, husumetleri fasletmek için kâdı, yöneticilerle tartışan ve onları muhasebe eden Ümmet Meclisi’nde bir üye olması gibi Şeriat’ın kadına mubah kıldığı amelleri yapması nasıl mümkün olacaktır?”*

Diğer bazılarının da şöyle sordukları görülebilir: *“Kadının çarşuları denetlemesi, erkeklerle tartışması, genel hayatta ve toplumda ameller yapması mubah kılındığında; ahlâk nasıl korunacak? Fazilet nasıl muhafaza edilecek?”*

İşte bu iki ve benzeri kuşkucu sorular, ictimâî nizamdaki şer’î hükümler kendilerine arzedildiğinde çoğu zaman onlar ve şunlar tarafından ortaya çıkmaktadır. Çünkü onlar, Kapitalist nizamın hükmü altında ve küfrün rayesi gölgesinde yaşadıkları hayatın vakıasını görmekte-dirler. Dolayısıyla İslâm’ın tatbik edilmesini ta-savvur etmek onlara zor gelmektedir.

Bu soruların cevabı şöyledir: İslâm’da ictimâî nizam, birbirini tamamlayan müteaddit şer’î hükümlerdir. Bunlardan bir hükümle mukayyetliğin talep edilmesi, diğerleriyle mukayyetliğin terk edilmesi anlamına gelmez. Bilakis tek bir şahısta çelişki hâsıl ol-maması, dolayısıyla hükümlerde çelişki ortaya çıkmaması için Müslüman erkek ve kadının, şer’î hükümlerin tamamıyla mukay-yet olmaları kaçınılmazdır. İslâm, kadın için amellerin mubah kı-lınmasıyla, hastanede hemşire dahi olsa memur olarak çalıştığı devlet dairesine, ziyetini aldıktan ve gelinmişçesine düğüne gi-decek gibi kendisini hazırladıktan sonra ve bu ayartıcı ziyet ile erkeklere görünmek üzere gitmesini, onların şehvetlerini kendi-sine çekecek şekilde onlarla konuşmasını kastetmemiştir. Böylesi

bir ziynet içerisinde işyerine giderek kışkırtıcı ve ayartıcı bir halde ve eşyanın fiyatını müşteriye yükseltmek veya onu satın almaya tahrik etmek amacıyla pazarlık esnasında lafı uzatarak müşteriye ayartan bir konuşma üslubuyla alış-verişte bulunmasını da kastetmemiştir. Keza İslâm, bir avukatın yanında katip veya bir patronun sekreteri olarak çalışmasını, her ne zaman iş halveti gerekirse onunla başbaşa kalmak, ona karşı saçını, göğsünü, sırtını, kollarını, bacaklarını gösteren bir elbise giymek ve açık bedeninden şehvet alacağı şekilde ona görünmek üzere kadını serbest bırakmayı da kastetmemiştir.

Hayır! İslâm, ne bunların hiçbirini, ne de Batı hayat tarzının egemen olduğu gayr-i İslâmî toplumda yaşayan ve bu cemaatte meydana gelen benzeri şeyleri kastetmiştir. İslâm, ancak Müslümanın tüm İslâm hükümlerini kendisine tatbik etmesini kastetmiştir. Zira İslâm, kadının çarşıda alış-verişte bulunmasını mubah kıldığında, teberrüclü olarak dışarı çıkmasını yasaklamış ve iki hükmü de birlikte almasını emretmiştir. Zira İslâm'a itikat, Müslümanın İslâm'ın hükümlerinin tamamını kendisine tatbik edilmesini kaçınılmaz kılar. Mesela İslâm, erkek ya da kadın olsun Müslümanı fazilet yolundan çıkmaktan koruyan ve cemaat içerisindeyken cinsî bakışa kaymaya karşı onun için bir koruyucu olan hem olumlu, hem de olumsuz amelleri kapsayan hükümler koymuştur.

Bu hükümler, pek çoktur. Olumlu amelleri kapsayan hükümlerden bazıları aşağıdaki şekildedir:

1. İslâm, erkek ve kadından her birine gözlerini sakındırmalarını ve mahrem yerlerini korumalarını emretmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ
بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

“Mümin(erkek)lere söyle; gözlerini sakınsınlar ve mah-

rem yerlerini korusunlar. Onlar için en temiz olan budur. **Şüphesiz Allah, onların yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle; gözlerini sakınsınlar, mahrem yerlerini muhafaza etsinler.**" (en-Nür 30-31) *Hem erkek hem de kadın tarafından gözün sakındırılması, her ikisi için de gerçek bir korumadır ki haramlara düşmelerini engelleyen bizzat bu korumadır. Çünkü göz, bunun etkin vesilesidir ve ne zamanki göz sakınır münker men edilmiş olur.*

2. Erkek ve kadına Allah'a takvayı emretmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَفُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

"Ey iman edenler: Allah'tan ittikâ edin ve dosdoğru söz söyleyin." (el-Ahzâb 70) *Ve şöyle buyurmuştur:*

وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا

"Allah'tan ittikâ edin. Şüphesiz ki Allah her şeye şahit olandır." (el-Ahzâb 55) *Ve şöyle buyurmuştur:*

وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ

"Akıbet, takvanındır." (Tâ-Hâ 132) *Ne zamanki Müslüman, Allah'a takvayla muttasıf olursa, O'nun azabından korkar veya Cennetine ve rızasına nail olmayı arzular. Zira takva, onu münkerden döndürür ve Allah'a mâsiyetten caydırır. İşte bu, öyle bir caydırıcı ki ondan daha öte bir caydırıcı yoktur. Müslüman, Allah'a takvayla muttasıf olduğu zaman, kemal sıfatlarının en yücesiyle muttasıf olmuş olur.*

3. Allah'a mâsiyete düşmemeleri için erkek ve kadına, şüpheli yerlerden uzak durmalarını ve bunlara karşı ihtiyatlı olmalarını, harama düşmemeleri için de içerisinde şüphenin olduğu bir mekâna kapanmamalarını, herhangi bir amelde bulunmamalarını ve hiçbir hale bürünmemelerini emretmiştir. Nitekim Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ
 اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ،
 كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَقَعَ فِيهِ. أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ حِمَى، وَإِنَّ حِمَى
 اللَّهِ مَحَارِمُهُ

“Helal apaçıktır. Haram da apaçıktır. İki arasında şüpheli işler vardır. İnsanlardan birçoğu onları bilmezler. Kim bu şüphelilerden sakınırsa dini ve ırzını korumuş olur. Kim de şüphelilerin içine dalarsa haramın içine dalar. (Bunun hali) tıpkı koruluğun etrafında sürü otlatan çoban gibidir ki, sürüsünü korulukta otlatır. Dikkat edin her melikin bir korusu vardır Allah’ın korusu da haram kuldıklarıdır.”¹ Burada şüphe, üç hal üzere vuku bulur.

Bir: Kişinin bir şeyin haram veya mubah ya da bir fiilin farz veya haram veya mekruh veya mendup veya mubah olup olmamasında şüpheye düşmesidir. Bu şeyin vasfı veya fiilin hükmü hakkında şüphenin bulunması halinde, hakkındaki şer’î hüküm ortaya çıkıncaya kadar kişinin bunları yapmaya yeltenmesi caiz değildir. Dolayısıyla hakkındaki şer’î hükmü ister kendi içtihtadından, isterse bir müçtehiten ya da mutlak ilmüne değil de takvasına ve hükümdeki bilgisine güvendiği mukallit veya ammiden; hükmü bilen birisinden öğrendikten sonra, bunların onlar hakkındaki şer’î hüküm olduğu zannı galibine binaen mutmain olarak amele yeltenmelidir.

İki: Riba muamelesinde bulunan bir bankaya emanet bir mal bırakması, içki fabrikasına sahip bir tüccara üzüm satması, bir kız çocuğuna haftalık veya günlük ders vermesi yahut benzerleri gibi; harama yakınlığı ve harama götüreceği zannından dolayı kişinin, mubah olmakla birlikte harama düşeceğiinden şüphelenmesi...

¹ Muslim, Nu’mân İbn-u Beşîr kanalıyla tahrîc etti

Bunun gibi ameller mubahtır ve bunları yapması caizdir. Ancak takva kabilinden, kaçınarak yapmaması daha evladır.

Üç: *İnsanların mubah olan bir amel hususunda onun yasak olduğu şüphesine düşmesidir. Dolayısıyla kişi, insanların kendisi hakkında zan beslemesi korkusuyla mubah olan amelden uzak durur. Bu da kişinin fesat şüphesi olan bir mekândan geçmesinden, dolayı insanların onun fasit birisi olduğunu zannetmesi korkusuyla mubahtan uzaklaşması, yine yüzün avret olmadığını bildiği halde insanların “falanın eşi veya bacısı açık” demelerinden korkarak kişinin, eşinin veya mahremlerinin yüzlerini örtmesinde katı olması gibidir. Bu manada iki yön vardır:*

Birinci yön: *İnsanların haram veya mekruh olduğu hususunda şüpheye düştüğü şeyin bilfiil şeran haram veya mekruh olmasıdır. Kişinin mubah olan bir ameli yapması yüzünden de insanların onun yasak olan bir ameli yaptığını zannetmesidir. Bu durumda kişi, insanların hakkında zan beslemesi korkusuyla mubah olan amelden kaçınır veya onu onlara açıklar. Âli İbnu Hüseyin'den rivayet edildi ki:*

أن صفة بنت حبي زوج النبي صلى الله عليه وسلم أخبرته أنها جاءت رسول الله تزوره وهو معتكف في المسجد في العشر الأواخر من رمضان فتحدثت عنده ساعة من العشاء ثم قامت تتقلب فقام معها النبي صلى الله عليه وسلم يقبلها، حتى إذا بلغت باب المسجد الذي عند مسكن أم سلمة زوج النبي مرّ بهما رجلان من الأنصار، فسلما على رسول الله ثم نفذا، فقال لهما رسول الله صلى الله عليه وسلم: على رسلكما إنما هي صفة بنت حبي. قالوا: سبحان الله يا رسول الله وكبر عليهما ما قال. قال: إن الشيطان يجري من ابن آدم مبلغ الدم. وإني خشيت أن يقذف في قلوبكما

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımı Safiyye Bint-u Hu-yey kendisine haber verdiğine göre Ramazan'ın son on gününde mescitte itikâfta iken Rasulullah'ı ziyaret etmek üzere gelir. Onun

yanında yatsı vakti bir saat konuşur. Sonra dönmek üzere kalkar. Nebi de onunla beraber onu döndürmek üzere kalkar. Nihayet Safiyye, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımı Ummu Seleme'nin meskeni yanındaki mescit kapısına ulaştığında ensardan iki erkek onlara rastlar, Rasulullah'a selam verirler sonra geçip giderler. Ardından Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem o ikisine şöyle buyurur: **“Biraz yavaş olun o, Safiyye Bint-u Hu-yey'dir.”** Onlar der ki: “Subhanallah! Yâ Rasulullah!” O ikisine O'nun söylediği ağır gelir. Der ki: **“Şüphesiz Şeytan, Âdemoğ-lunda kanın dolaştığı her yerde dolaşır. Onun kalbinize (kötü) bir şüphe atmasından korktum.”**¹ Burada تنقلب kelimesinin manası, “geri dönmek”tir ve يقلبها kelimesinin manası “onu geri döndürmesi”dir. Bu hadisten şüpheden berî olduğu halde Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in iki arkadaşında bulunabilecek bir şüpheyi defettiği anlaşılmaktadır.

İkinci yön: İnsanların yasak olduğu hususunda şüpheye düşükleri şeyin hakikatte yasak olmamasıdır. Ancak kişi, yasak olmasından değil de insanların hakkında yasak olan bir şeyi yaptı demelerinden korkmasından dolayı ondan uzaklaşır. Bu tür bir şüpheyle ondan uzaklaşması caiz değildir. Bilakis Şeriat'ın emrettiği yönde onu yapar ve hiçbir şekilde insanları hesaba katmaz. Nitekim Allah, bu yüzden Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i uyarmıştır. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَتَخَشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ

“İnsanlardan korkuyordun. Hâlbuki Allah, korkmaya en layık olandır.” (el-Ahzâb 37) Bu ayet, Müslümanın, Şeriat'ın bir şeyi yasaklamadığını gördüğünde insanların hepsi yasak olduğunu söyleseler dahi onu yapması gerektiğine delalet etmektedir.

¹ Muttefik-un Aleyh

Erkek ve kadın, Şeriat'ın nehyettiği şüphelerden kaçındığında bu onları, mâsiyetten korur ve faziletle muttasıf olmalarını sağlar.

4. İslâm, erkek ve kadının cinsî bağının erken bir yaşta ve nevî içgüdüsünün kabarmaya başlamasından itibaren ihtiyatlı olunması için cinsî bakışın evliliğe hasredilmesine ve erken evliliğe teşvik etmiştir. Nitekim Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm şöyle buyurmuştur:

يا معشر الشباب، من استطاع منكم الباءة فليتزوج

“Ey gençler topluluğu! Sizden her kim evlenmeye güç yetirirse evlensin.”¹ Yine mehri azaltmaya teşvik ederek evlilik hususunda tam bir kolaylık göstermiştir. Nitekim Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm şöyle buyurmuştur:

أعظم النساء بركة أيسرهن صداقاً

“Kadınların en bereketli olanı, mehir olarak en kolaylık gösterenidir.”²

5. İslâm, özel şartların evlenmelerine imkân vermediği kimse-lere, iffetle ve nefsi zapt etmekle muttasıf olmalarını emretmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

“Evlenemeyenler de; kendilerini Allah, lütfüyle zenginleştirinceye kadar iffetli davransınlar.” (en-Nûr 33) *Keza cinsî içgüdüye çözüm olsun diye savm (oruç) tutmalarını emretmiştir ki böylece cinsî isteğe galip gelmek, nefsi daha yüce ve ulvî şeylerle meşgul etmek için savm ibadetinden yardım alınmış olsun. Zira savm, insanın Allah ile olan bağını itaatlerle güçlendirmesidir. Nitekim Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm şöyle buyurmuştur:*

يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج فإنه أغض للبصر، وأحصن

¹ Abdullah İbn-u Mes'ud kanalıyla muttefik-un aleyhitir

² Hâkim, Âişe RadiyAllahu Anh kanalıyla tahric etti

للفرج، ومن لم يستطع فعله بالصوم، فإنه له وجاء

“Ey gençler topluluğu! Sizden her kim evlenmeye güç yetirirse evlensin. Zira o, gözü en iyi sakındır ve mahrem yeri en iyi koruyandır. Kim de güç yetiremezse savm (oruç) tutsun. Zira o, onu (şehvetini) kırandır.”¹ Savm, nevî içgüdüyü bastırmak için değildir. Savm ancak insanı nevî içgüdüğü mefhumlarından döndürecek tedeyyün içgüdüğüne ilişkin mefhumlar oluşturmak içindir. Böylece tahrik olmasın ki insana ızdırap ve üzüntü vermesin. Savmdan murat, bedeni zayıflatmak da değildir. Çünkü gece yemek ve besleyici miktarı almak, gündüz yemenin yerini alır. Dolayısıyla savmda zayıflatmak gerçekleşmez. Ancak nafîle (tatavvu) savmdan dolayı ruhî mefhumlar gerçekleşir.

6. İslâm, kadınlara tevazuu ve genel hayatta mükemmel bir elbise giymeyi emretmiş ve özel hayatı kadınlar ve mahremlerle sınırlandırmıştır. Kadının ciddî bir tevazuuyla ortaya çıkmasının, kendisi ile Allah’tan ittikâ etmeyen kimselerin şüpheli bakışları arasını engelleyeceğinde hiçbir şüphe yoktur. Nitekim Ku’ran, bu elbiseyi kapsamlı dakik bir tanımla tanımlamıştır. Kadın bu mükemmel elbiseyi giyer, himarını yakasının üzerine vurur, başörtüsünü boynuna ve göğsüne dolar, cilbabını üzerine salıverir ve ayaklarına kadar bedeninin hepsini örtmesi için örtüsünü veya çarşaftını aşağıya kadar salıverdiğinde mükemmel bir elbise giymiş, giyiminde ihtiyatlı davranmış ve tevazusu ortaya çıkmış olur. İşte bu mükemmel elbiseyle tevazu ve vakarlı bir halde işlerini görmek için genel hayata inebilir. Bu da kendisi ile Allah’tan ittikâ etmeyen kimselerin şüpheli bakışları arasını engeller.

İşte bunlar, olumlu amelleri yapmayı kapsayan şer’î hükümlerdir. Olumsuz amelleri kapsayan şer’î hükümlere gelince; bunlardan bazıları şunlardır:

¹ Muttefikun Aleyh

1. İslâm, erkek ve kadından her birinin diğeriyle halvette bulunmasını yasaklamıştır. Halvet; bir evde veya yoldan ve insanlardan irak ıssız bir alanda bir araya gelmeleri gibi, ikisinin izni olmaksızın yanlarına hiçbir kimsenin giremeyeceği bir mekânda, erkek ve kadının bir araya gelmesidir. Kâmus el-Muhît'te şöyle der:

واستخلى الملك فأخلاه وبه واستخلى به وخلا به وإليه ومعه خلواً وخالء وخلوة

سأله أن يجتمع به في خلوة ففعل

“Melik’le halvette bulunmak istedi oda yaptı.” Dolayısıyla halvet, iki kişinin kendileriyle birlikte başkalarının bulunmamasından emin olarak yalnız başlarına bir arada olmalarıdır ve bu halvet fesadın ta kendisidir. Bunun içindir ki İslâm, bu iki kişi her kim olursa olsun ve bu halvet her ne olursa olsun mahremeleri olmaksızın erkek ile kadın arasındaki halveti kesin kes yasaklamıştır. Nitekim Aleyhi’s-Salâtu ve’s-Selâm şöyle buyurmuştur:

لا يخلون رجل بامرأة إلا ومعها ذو محرم منها فإن ثالثهما الشيطان

“Beraberinde bir mahremi olmadıkça bir erkek, bir kadınla halvette bulunmasınlar. Şüphesiz onların üçüncüsü şeytandır.”¹ Şeriat’ın halveti yasaklaması sayesinde, erkek ile kadın arasında koruma edinilmiştir. Halvetin vakası, erkeği kadındaki kadınlık dışında, kadını da erkekteki erkeklik dışında başka bir şeyi bilmez yapar ve onun yasaklanması ile fesadın sebepleri bitirilmiş olur. Çünkü halvet, fesadın birebir vesilelerindedir.

2. İslâm, teberrücü nehyederek kadını teberrücten men etmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ

عَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ

“Bir nikâh ümidi beslemeyen, oturup kalmış kadınların,

¹ Muslim, İbn-u Abbas kanalıyla tahrîc etti

ziynetleri teberrüc etmeksizin elbiselerini koymalarında kendilerine bir günah yoktur.” (en-Nûr 60) *İhtiyarlayıp oturmuş kadınların elbiselerini koymalarına, yani üzerlerinden çıkarmalarına izin verilirken teberrücten nehyedilmesi kendilerine şart koşulmuştur. Bunun mefhumu teberrücten nehyetmektir. İhtiyarlayıp oturmuş kadınlar, teberrücten nehyedildiğine göre diğer kadınlar evla babındandır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:*

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ

“Sakladıkları ziynetlerinin bilinmesi için o kadınlar ayaklarını yere vurmasınlar.” *Bu gibi bir şey, teberrüc sayılır. Teberrüc, ziynetin ve güzelliklerin yabancılara gösterilmesidir. Denilir ki kadın teberrüc etti: Ziynetini ve güzelliklerini yabancılara gösterdi. Teberrücten sayılan şeylerden nehiy hususunda pek çok hadis varit olmuştur. Ebî Musâ el-Eşari'den Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:*

أَيُّ امْرَأَةٍ اسْتَعَطَرَتْ فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا مِنْ رِيحِهَا فِيهِ زَانِيَةٌ

“Herhangi bir kadın, kokusunu alsınlar diye koku sürek bir kavmin yanından geçerse o, zânidir.”¹ *Yani o, günaha zâni gibidir. Yine Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm şöyle buyurmuştur:*

صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سَيَاطُ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءً كَاسِيَاتٍ عَارِيَاتٍ مُمِيلَاتٍ مَائِلَاتٍ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا

“Henüz görmediğim ateş ehlinde iki sınıf vardır; yanlarında insanlara vurdukları sığırkuyruğu gibi kırbaçların olduğu kavim ve başları deve hörgücü gibi olan giyinik, çıplak, güzelliklerini teşhir eden, kibirli kadınlar, Cennete giremeyecek, kokusu şu şu mesafeden alındığı halde onun

¹ İbn-u Hibbân ve el-Hâkim tahric etti

kokusunu alamayacak."¹ İşte bu deliller, teberrücün nehyedilmesi hususunda sarihdir. Bunun içindir ki teberrüc haramdır. Bi-naenaleyh kadın, erkeklerin dikkatini çeken ve kadının güzelliğini gösteren anormal her ziynetle genel hayatta veya özel hayatta yabancı erkeklerin karşısına çıkarsa bu, teberrücten olur. Genel hayata çıktığında koku çalmak, yüze makyaj yapmak, başörtüsü olmaksızın başa peruk takmak ve cilbabsız pantolon giymek gibi.

Teberrüc, kadın ve erkekteki duyguların eşit şekilde tutuşmasına ve nevî içgüdüsünün tahrikine cinsî birliktelik için davetiye çıkarır. Keza teberrüc, aralarında erkeklik ve dişilik esası üzerine yakınlaşma oluşturacak, aralarındaki ilişkiyi cinsî ilişkiye dönüştürecek, toplumun yapısını inşa etmeye yönelik değil de yıkmaya yönelik bir ifsat ile aralarındaki yardımlaşmayı ifsat edecek bir tacizle erkeklerin kadınları taciz etmesine davetiye çıkarır. Bu teberrüc, esası iffet ve takva olan gerçek yakınlaşmayı engeller. Bu teberrüc, hayatı duyguların doyurulması ve nevî içgüdüsünün tahrik edilmesiyle doldurur. Hayat sadece büyük aşklar, azîm işler ve büyük kederlerle doldurulmuş olur. Teberrücün tahrik ettiği bu açıklıklardan ötürü hayat, bedensel açıklıkların doyumuna yönelemez ve erkek ya da kadın olsun İslâmî davetin taşınması ve Allah'ın kelimesini yüceltmek uğrunda cihat etmek olan hayattaki risaletlerinin edası engellenmiş olur. Bundan dolayı hem teberrücün İslâmî cemaat üzerindeki tehlikesinin, hem de kadının erkeği heyecanlandırır ve tahrik eder şekilde ona görüldüğü teberrücün, cemaate ve ilişkilerine yönelik tehlikesinin takdir edilmesi kaçınılmazdır. İslâm'ın haram kıldığı teberrüc işte budur; işte bu da onun vaktası ve İslâmî cemaate yönelik ondaki tehlikedir. Güzelliklerin ve ziynetin evde ve özel hayatta gösterilmesi ise teberrüc olarak itibar edilmez ve bunlara teberrüc lafzı intibak etmez.

¹ Muslim, Ebî Hureyra kanalıyla tahric etti

3. İslâm, erkek ve kadından her birinin ahlâk için tehlikenin veya cemaat için fesadın olduğu herhangi bir amelle iştigal etmelerini yasaklamıştır. Dolayısıyla kadının, kadınlığının istismar edilmesinin amaçlandığı herhangi bir amelle iştigal etmesi men edilir. Zira Râfi İbnu Rifâa'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

نهانا عن كسب الأمانة إلا ما عملت بيديها. وقال: هكذا بأصابعه نحو الخبز والغزل والنَّفش

“Sallallahu Aleyhi ve Sellem, bizi elleriyle çalışması dışında cariye kazancından nehyetti. Ve dedi ki: **“Parmaklarıyla ek-mek yapmağa, ip eğirmeğe, nakış örmeğe işaret etti.”**¹ Keza kadın, müşteri çekmek için mağazalarda, siyasî hedeflere erişmek üzere kadınlığından faydalanmak maksadıyla büyükelçilik, konsolosluk ve benzeri yerlerde iştigal etmekten men edilir. Uçakta hosteslik ve kadınlığını kullanmak maksadıyla kadının çalıştığı benzeri amellerden de men edilir.

4. İslâm, iffetli kadınlara iftira atılmasını, yani onlara zina iftirasında bulunulmasını nehyetmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“İffetli kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Ebediyen onların şahitliğini kabul etmeyin. İşte onlar, fâsikların ta kendileridir.”

(en-Nûr 4) Ve şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“İffetli ve bir şeyden habersiz mümin kadınlara iftira

¹ Ahmed, tahrîç etti

atanlar; dünyada da Ahirette de lânetlenmişlerdir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.” (en-Nûr 23) *Yine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, şöyle buyurmuştur:*

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشَّرْكَ بِاللَّهِ وَالسَّحْرُ وَقَتْلُ
النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَدْفُ
الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ

“Yedi büyük günahdan sakının.” Dediler ki: **“Yâ Rasullullah nedir onlar? Buyurdu ki: “Allah’a şirk koşmak, sihir yapmak, haksız yere Allah’ın haram kıldığı canı öldürmek, ribâ (faiz) yemek, yetimin malını yemek, savaş günü kaçmak ve gafil, mümin iffetli kadınlara iftira atmak.”**¹ Burada المحصنات kelimesinden murat, iffetlilerdir. Dolayısıyla her iffetli kadına iftira atılması haram kılınmıştır. İffetli kadınlara iftira atılmasının nehiyilmesiyle Şeriat, kötülüğü tahrik etmeyi ve insanların ırzları hakkında konuşmayı alışkanlık edinen dilleri susturmuştur. Ta ki hem İslâmî cemaatte kötü söylem, hem de batilla itham yayılmasın. Bunda da İslâmî cemaatin korunması vardır.

İşte olumsuz amellerin yapılmamasını kapsayan bu şer’î hükümler, aralarındaki yardımlaşmadan hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin İslâmî cemaati, bu yardımlaşmada taharet ve takva sınırları içerisinde seyreder kılar.

İşte tüm bunlar sayesinde hem insanın İslâmî cemaatin ne olduğunu tasavvur etmesine, hem de Müslüman kadının ne olduğunu idrak etmesine imkân verir. Keza insanın, Şeriat’ın kadına mubah kıldığı amelleri genel hayatta yapmasının herhangi bir fesat doğurmayacağını, herhangi bir zarara yol açmayacağını, bilakis bunun genel hayat ve cemaatin yükselmesi için zarurî olduğunu görmesine de imkân verir. Bundan dolayı ister Dâru’l-İslâm, ister

¹ Ebû Hurayra kanalıyla müttetik-un aleyhtir

Dâru'l-Küfür, ister İslâmî beldeler, isterse İslâmî olmayan belde-lerde olsunlar Müslümanların, Müslümanların veya başkalarının cemaati içerisinde şer'î hükümlerle mukayyet olması, Şeriat'ın kadına yapmasını mubah kıldığı amellere kalkışmaları ve bundan hiç korkmamaları kaçınılmazdır. Zira şer'î hükümlerle amel etmede kadının korunması, cemaatin yükselmesi, Allah'ın emirlerine ve nehiyelerine itaat edilmesi vardır. Zira gerek fert, gerekse cemaat olsun özel ve genel hayatta insanı ıslah edecek olanı en iyi bilen Şeriat'tır.

Kendisinden sorunların doğduğu ictimâyı -ki o, erkek ve kadının birlikteliğidir- İslâm'ın kendisiyle tedavi ettiği nizamın hülasası işte budur. Bu nizamdan ortaya çıkar ki onun getirdiği şer'î hükümler, bu birliktelikten doğabilecek fesadı engellemenin, ifetin, takvanın, ciddiyetin ve amelin bulunduğu ıslahın celbedilmesinin garantörüdür. Bu nizam, hem insanın kendisiyle sükûnet bulacağı, nefsinin teskin edeceği ve sıkıntıdan kurtulacağı özel bir hayat, hem de cemaatin hayatta ihtiyaç duyduğu saadet ile refahı temin edecek, üretken bir ciddiyetin olduğu genel hayatı garanti eder. İşte bu hükümler, ictimaî nizamın bir parçasıdır. Çünkü bunlar, erkek ile kadın arasındaki birlikteliği tanzim eder.

Bu birliktelikten doğan ilişkilere ve ondan dallanan sorunlara gelince; ictimaî nizamın başka bir parçasıdır ki bu evlilik, boşanma, evlatlık, nafaka ve benzerleridir. Her ne kadar bu hükümler -evlilik, boşanma ve benzeri hükümler-, ferdin fertle olan ilişkisini tanzim etmesinden dolayı toplum nizamlarından olsa da aslı bakımından bunlar, kadın ile erkek arasında meydana gelen birliktelikten doğmuştur. Bunun içindir ki asılları ve ictimaî nizamda ortaya çıkmaları bakımından ele alınırlar. Tafsilat ve teferruatları bakımından ise bunlar, toplum nizamlarından bir parçadır ve muamelat babında ele alınır.

Evlilik

Erkekler ile kadınların birlikteliğinden kendi maslahatları ve içerisinde yaşadıkları cemaatin maslahatlarıyla ilgili ilişkiler doğar ki bunlar, alış-veriş, icâra, vekâlet ve benzerlerinden dolayı toplumdaki birliktelikten doğan sorunlardan başkadır. Bu ilişkilerin, sadece evlilik olduğu akla gelebilir. Aslında evlilik, bunlardan biridir ve bunlar evlilik dışındakileri de kapsar. Bunun içindir ki cinsî birliktelik, nevî içgüdüsünün tek tezahürü değildir. Bilakis o, onun tezahürlerinden biridir. Zira cinsî birlikteliğin dışında başka tezahürler de vardır. Mesela annelik, babalık, kardeşlik, evlatlık, dayılık ve amcalık; bunların hepsi nevî içgüdüsünün tezahürüdür. Buradan da erkekler ile kadınların birlikteliğinden doğan ilişkiler, evliliği kapsadığı gibi anneliği, babalığı ve benzerlerini de kapsar. O halde ictimaî nizam, evliliği kapsadığı gibi bunları da kapsar. Nitekim Şeriat, evlilik hükümleri getirdiği gibi evlatlık, babalık ve annelik hükümleri de getirmiştir.

Ancak evlilik, bu ilişkilerin aslıdır ve bunların hepsi ondan dallanır. Dolayısıyla evlilik hâsıl olmadığı zaman, babalık, evlatlık, annelik ve başkaları da hâsıl olmaz. Buradan da evlilik, bunların aslı olmakta ve bunların hepsi, düzenleme bakımından ondan dallanmaktadır. O halde bu ihtiyaç hissi, doğal olarak bu ihtiyacı doyurmaya ittiği gibi bu ihtiyaç hissi cinsî birlikteliğe de itmektedir. Doyum isteyen içgüdü, annelik veya evlatlık tezahürünün harekete geçmesiyle harekete geçtiği gibi aynen cinsî birliktelik tezahürünün harekete geçmesiyle de doyum ister. Çünkü evlilik, annelik ve benzerlerinin hepsi, nevî içgüdüsünün tezahürüdür, duygularının hepsi nevîn duygularıdır ve mefhumla birlikte bunların vakiasının her birinde meyil olduğu gibi diğerinde de meyil oluşur.

Evlilik, erkeklik ve kadınlık ilişkisinin, yani erkek ile kadın

arasındaki cinsî birlikteliğin özel bir nizamla göre tanzim edilmesidir. Erkeklik ve kadınlık ilişkisini muayyen bir şekilde düzenlemesi gereken, üremenin yalnızca kendisinden oluşması gereken ve insan türünde çoğalmanın kendisiyle hâsıl olacağı şey işte bu özel nizamdır. Keza aile onunla oluşur ve özel hayatın tanzimi onun esası üzerine gerçekleşir.

İslâm, evliliğe teşvik etmiş ve onu emretmiştir. Zira İbnu Mes'ûd *RadiyAllahu Anh'*dan, Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج فإنه أغض للبصر، وأحصن للفرج، ومن لم يستطع فعليه بالصوم، فإنه له وجاء

“Ey gençler topluluğu! Sizden kim evlenmeye güç yetirirse evlensin. Zira o, gözü en iyi sakındır ve mahrem yeri en iyi koruyandır. Kim de güç yetiremezse savm tutsun. Zira o, onun için (şehvet) kırandır.”¹ Kutâde'den, o da Hasan'dan, o da Samure'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن التبتل

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, tebettülden (bekârlıktan) nehyetti.”² Kutâde, şu ayeti okudu:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً

“Andolsun ki Biz, senden önce Rasuller gönderdik; onlar için zevceler ve zürriyetler kıldık.” Buradaki التبتل kelimesi, nikâhtan ve onu takip eden şeylerden kesilerek ibadete sığınmaktır. Ebû Hurayra'dan Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

ثلاثة حق على الله إعانتهم، المجاهد في سبيل الله، والناكح يريد أن يستعف،

¹ Muttefik-un Aleyh

² Ahmed, tahrif etti

والمكاتب يريد الأداء

“Üç kişiye yardım etmek Allah üzerinde bir haktır: Allah yolunda cihat eden kimse, iffetli kalmak için nikâh isteyen, eda etmek isteyen mükateb (yazışmalı köle).”¹

Keza İslâm, bakire, doğurgan ve dindar kadınla evlenmeye teşvik etmiştir. Nitekim Enes'ten, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evlenmeyi emrettiği, bekârlıktan şiddetle nehyettiği ve şöyle dediği rivayet edilmiştir:

تزوجوا الودود الولود، فإني مكاتر بكم الأنبياء يوم القيامة

“Sevecen doğurgan kadınlarla evleniniz. Zira Kıyamet Gününde enbiyaya karşı çokluğunuzla övüneceğim.”²

Ma'kıl İbnu Yesâr'dan, şöyle dediği rivayet edilmiştir:

جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: إني أصبت امرأة ذات حسب وجمال، وإنها لا تلد، أفأتزوجها؟ قال: لا. ثم أتاه الثانية فنهاه، ثم أتاه الثالثة فقال: تزوجوا الودود الولود فإني مكاتر بكم

“Bir adam Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e geldi ve şöyle dedi: “Ben, soylu ve güzel bir kadın buldum. Fakat o, doğurgan değil. Onunla evleneyim mi?” Dedi ki: **“Hayır.”** Sonra ikinci kez O'na gelince onu nehyetti. Sonra üçüncü kez O'na gelince dedi ki: **“Sevecen ve doğurgan kadınlarla evleniniz. Zira ben sizin çokluğunuzla övüneceğim.”³** Buradaki أصبت kelimesinin manası, “buldum” veya “istedim” demektir. Câbir'den, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kendisine şöyle dediği rivayet edilmiştir:

يا جابر تزوجت بكراً أم ثيباً؟ قال ثيباً، فقال: هلا تزوجت بكراً تلاعبها

¹ el-Hâkim ve İbn-u Hibbân, tahrîç etti

² Ahmed, tahrîç etti

³ Ebû Dâvud, tahrîç etti

وتلاعبك

“Ey Câbir, bakireyle mi yoksa dulla mı evlendin?” Dedi ki: “Dulla.” Bunun üzerine, “Bakireyle evlenseydin ya! Sen onunla o da seninle oynasırdınız.”¹ Ebî Hurayra’dan, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

تتحك المرأة لأربع: لمالها، ولحسبها، ولجمالها، ولدینها، فاظفر بذات الدين تربت

يداك

“Kadın, şu dört şeyi için nikâhlanır: Malı için, nesebi için, güzelliği için ve dini için. Dindarı seç de huzur bul.”²

Dolayısıyla erkeğin; bekâr, annesi, teyzeleri ve halalarının doğurduğu bilinmesinden dolayı doğurgan olduğu bilinen, dindar, nefsinin sakınması için güzel, soylu, yani fazilette, takvada ve şerefte köklü kadınlardan seçmesi mendubtur. Ancak bu demek değildir ki bu bir şarttır. Bilakis bu, müstehab ve efdaldır. Yoksa erkek, razı olduğu bir eş, kadın da razı olduğu bir koca seçebilir.

Karı-koca arasında kefaata (denkliğe) gelince; Şeriat’ta bunun hiç aslı yoktur ve yalancı hadisler dışında da hiçbir yerde geçmemiştir. Hem Ku’rani’l-Kerîm, hem de sahih hadisler buna karşı çıkmaktadır. Zira her Müslüman kadın, her Müslüman erkeğe, her Müslüman erkek de her Müslüman kadına denktir. Mal veya sanat veya nesep veya benzeri hususlarda kadın ile erkek arasındaki farkların hiçbir kıymeti yoktur. Zira bir çöpçünün oğlu, müminlerin emîrinin kızına, bir berberin kızı da emîrin oğluna denktir. Hakeza Müslümanlar birbirlerine denktiler. Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

“Allah katında en kerim olanınız sizin en takvalı olanı-

¹ Muttefik-un Aleyh

² Muttefik-un Aleyh

nızdır.” (el-Hucurât 13) Nitekim Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, halasının kızı Zeynep Bint-u Cahş el-Esediyye’yi, azatlı köle olan Zeyd Bin Hârîse ile evlendirmiştir. Abdullah İbnu Bureyda’nın, babasından şöyle dediği rivayet edilmiştir:

جاءت فتاة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت: إن أبي زوجني ابن أخيه ليرفع بي خسيسته. قال فجعل الأمر إليها فقالت قد أجزت ما صنع أبي، ولكن أردت أن أعلم النساء أن ليس إلى الآباء من الأمر شيء

“Genç bir kız *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e* gelerek şöyle dedi: “Babam, benimle kendi itibarını yükseltmek için, beni kardeşinin oğlu ile evlendirdi.” Dedi ki: “Bunun üzerine durumu kıza havale edince dedi ki: “Ben, babamın yaptığına cevaz verdim. Fakat kadınlara bu hususta babaların hiçbir yetkisi olmadığını bildirmek istedim.”¹ Buradaki ليرفع بي خسيسته “Benimle kendi itibarını yükseltmek için” cümlesinin manası, “kardeşinin oğlunun şanını yükseltmek için onu benimle evlendirdi” demektir. Bu da “onunla, rızası olmaksızın evlendi” demektir. Onu kendisiyle evlenmeye ehil olarak görmemekteydi, yoksa denk olmamasından dolayı değildir. Zira o, amcasının oğludur fakat rızası yoktur. Ebî Hâtim el-Meznî’den, *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle dediği rivayet edilmiştir:

إذا أتاكم من ترضون دينه وخلقه فأنكوه، إلا تفعلوا تكن فتنة في الأرض وفساد كبير. قالوا: يا رسول الله، وإن كان فيه؟ قال: إذا جاءكم من ترضون دينه وخلقه فأنكوه. ثلاث مرات

“Size, dini ve ahlâkından razı olduğunuz biri gelirse onu evlendiriniz. Eğer yapmazsanız, yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur.” Dediler ki: “Ey Allah’ın Rasulü! Onda olsa da mı?” “Dini ve ahlâkından razı olduğunuz biri gelirse

¹ İbn-u Mâce, tahric etti

onu evlendiriniz.” Üç kere tekrarladı.”¹ Yine Tirmizî, bu hadisi Ebû Hurayra’nın hadisinden tahriç etti ve lafzı şöyledir:

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

إذا خطب إليكم من ترضون دينه وخلقه فزوجوه. إلا تفعلوا تكن فتنة في الأرض

وفساد عريض

“Size, dini ve ahlâkından razı olduğunuz biri evlenmek üzere gelirse, onu evlendiriniz. Eğer yapmazsanız, yeryüzünde bir fitne ve geniş bir fesat olur.” Başka bir kanaldan da rivayet edilmiştir. Ebû Hurayra’dan şöyle rivayet edilmiştir:

“Ebâ Hind, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e bingıldaktan hacamat yapınca Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

يا بني بياضة أنكحوا أبا هند وانكحوا إليه

“Ey Beni Beyâda, Eba Hind’le evleniniz ve onu evlendiriniz.”² Hanzala İbnu Ebî Sufyân el-Camhî, annesinden şöyle dediğini rivayet etmiştir:

رأيت أخت عبد الرحمن بن عوف تحت بلال

“Ben, Abdurrahman İbnu Avf’ın kız kardeşini Bilâl’in (nikâhu) altında gördüm.”³ İşte bu delillerin hepsi, karı-koca arasındaki denklige itibar edilmediği ve bunun hiçbir bir kıymetinin olmadığı hususunda sarihtir. Dolayısıyla denklik itibarına bakmaksızın her kadın, bir erkeğin kendisine koca olmasına razı olursa kendi rızasıyla onunla evlenebilir ve her erkek de bir kadının kendisine eş olmasına razı olursa kendi rızasıyla onunla evlenebilir.

İbnu Ömer’den, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği hadise gelince:

¹ Tirmizî, tahriç etti

² el-Hâkim, tahriç etti

³ ed-Dârukutnî tahriç etti

العرب أكفاء بعضهم لبعض قبيلة لقبيلة، وحي لحي، ورجل لرجل، إلا حائك
وحجام

“Araplar birbirlerine denktir. Bir kabile bir kabile ile bir oymak bir oymak ile, bir adam bir adam iledir. Ancak, dokumacı ve hacamatçı müstesna.” Bu hadis, aslı olmayan bir yalandır ve batıldır. Nitekim İbnu Ebî Hâtim, *“bu hadis hakkında babama sorunca, “Münkerdir.” dedi.*” der. Yine İbnu Abdulberr, bu hadisin münker mevzuu olduğunu söylemiştir.

el-Bezzâr’ın, tahriç ettiği Muaz’ın hadisine gelince:

العرب بعضهم أكفاء بعض، والموالي بعضهم أكفاء بعض

“Araplar birbirine denktir, köleler de birbirine denktir.”

Bunun isnadı, zayıftır.

Bureyra’nın şu hadisine gelince:

أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لبريرة لما عتقت: قد عتق بضعك معك
فاختاري

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, azat edildiğinde Bureyra’ya dedi ki: Seninle birlikte nikâhın da azat oldu, o halde seçimini yap.”¹ Bu, denkliğe delalet etmez; çünkü onun kocası bir köleydi ve köle ile evli olan bir cariyeye, hür olduğunda kölenin zimmeti üzerine kalmak ile nikâhını fesh etmek arasında muhayyerdir. Bu hadiste denkliğe dair bir delalet yoktur. Bureyra’nın kocasının bir köle olduğuna dair delil ise, Kâsım’ın, Âişe’den rivayet ettiği şu hadistir:

“Bureyra, bir kölenin nikâhı altındaydı. Köle onu azat edince Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, ona dedi ki:

اختاري فإن شئت أن تمكثي تحت هذا العبد، وإن شئت أن تفارقيه

¹ ed-Dârukutnî, Âişe RادیAllahu Anh kanalıyla tahriç etti

“Seç bakalım. Dilersen bu kölenin nikâhı altında kalırsın, dilersen ondan ayrılırsın.”¹ Keza Muslim’de, Urve’den, o da Âişe’den rivayet ettiği şu hadistir:

أن بريدة أعتقت وكان زوجها عبداً فخيرها رسول الله صلى الله عليه وسلم ولو كان حراً لم يخيرها

“Bureyra azat edilmişti ve kocası bir köleydi. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem onu muhayyer bıraktı. Eğer hür olmuş olsaydı onu muhayyer bırakmazdı.”

Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den şöyle dediğinin rivayet edilmesine gelince:

لا تتكحوا النساء إلا من الأكفاء، ولا تزوجهن إلا من الأولياء

“Ancak denk olan kadınlarla evleniniz, onları ancak ve-lileri evlendirir.” Zayıftır ve aslı yoktur.

Böylelikle ortaya çıkmaktadır ki denkliğe delalet eden hiçbir nass bulunmamakta ve denkliğin olduğunu söyleyenlerin delil olarak getirdiği nasslar, batıl nasslardır veya kendilerinde denkli-ğe ilişkin hiçbir istidlal yönü yoktur. Kaldı ki denkliğin şart ko-şulması, Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şu kavli ile çelişmek-tedir:

لا فضل لعربي على عجمي إلا بالتقوى

“Arabın Aceme takva dışında hiçbir bir üstünlüğü yok-tur.”² Keza Ku’ran’ın şu kat’î nassıyla da çelişmektedir:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَأَكُمُ

“Allah katında en kerim (üstün) olanınız sizin en takvalı olanınızdır.” (el-Hucurât 13)

¹ Ahmed, tahrîç etti

² Ahmed, tahrîç etti

Din farklılığına gelince; bu, bir denklik bahsi değildir. Ancak bu, Müslümanların gayrimüslimlerle evlenmesi hakkındaki başka bir bahistir. Bunun beyanı Allahu *Subhânehu ve Te'alâ*, ister Yahudi isterse Nasranî olsun Müslümanın ehli Kitap'tan olan bir kadınla evlenmesini caiz kılmıştır. Çünkü Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ
وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا
آتَيْنَهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ

“Bugün size temiz olanlar helal kılındı. Kitap verilenlerin yemekleri sizin için helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. Müminlerden iffetli kadınlar ve sizden önce Kitap verilenlerin iffetli kadınları zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın ve mehirlerini verdiğiniz takdirde size helaldir.”

(el-Mâide 5) Ayet, ehli Kitap'tan iffetli kadınların Müslümanlara helal olması ve mehirlerinin verilmesi hususunda sarihtir. O halde Müslüman bir erkeğin, bu ayetle amel ederek ehli Kitap'tan bir kadınla evlenmesi caizdir. Zira ayet, ehli Kitap'tan iffetli kadınların Müslümanlara helal, yani onlarla evlenmek size helal olduğunu zikretmiştir. Müslüman bir kadının ehli Kitap'tan bir erkekle evlenmesi ise şeran haramdır, mutlak olarak caiz değildir ve nikâh hâsıl olduğunda akit olmayan batıl bir nikâhtır. Müslüman bir kadının, ehli Kitap'tan olan bir erkekle evlenmesinin tahrimi, Ku'ran'ın sarihiyle sabittir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاْمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ
فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ

“Ey iman edenler! Mümin kadınlar size muhacir olarak gelirlerse, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer onları mümine olarak görürseniz, onları kâfirlere geri döndürmeyin. Onlar, kâfirlere helal olmadığı

gibi, onlar da o kadınlara helal olmazlar.” (el-Mumtahine 10) Bu nass, sadece bir mananın dışında başka bir mana taşımaz ki o da Müslüman kadın, kâfirlere helal değildir ve kâfirler de Müslüman kadınlara helal değildirler. Kocanın küfrü, kendisi ile Müslüman kadın arasında akdedilen nikâhı geçersiz kılar. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ

“Eğer onların mümin olduklarını bilerseniz, onları kâfirlere geri döndürmeyin.” (el-Mumtahine 10) Allah, ister müşrik isterse ehli Kitap olsun her kâfiri kapsamaya için müşrikler kelimesi yerine kâfirler kelimesini kullanmıştır.

Ehli Kitap Nasranîleri ile Yahudilerin kâfir olmalarına gelince; Ku’ran’ın nassıyla sabittir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

“Ne Ehli Kitap’tan olan kâfirler ve ne de müşrikler, Rabbinizden size bir hayrın indirilmesini istemezler.” (el-Bakara 105) Buradaki من edatı, beyan içindir, tab’îd için değildir. Ve Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

“Allah’ı ve Rasullerini inkâr edenler, Allah ile Rasulleri arasını ayırmak isteyenler, bir kısmına inanırız bir kısmını inkâr ederiz diyenler ve bunun arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kâfir olanlardır. Kâfirlere horlayıcı bir azap hazırladık.” (en-Nisâ 150-151) Ehli Kitap, Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in risâletine iman etmemektedirler. Dolayısıyla onlar, kâfirdirler. Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ

“Andolsun ki Allah, Meryem oğlu Mesih’tir diyenler kâfir olmuşlardır.” (el-Mâide 17) Ve şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثَةٌ

“Andolsun ki Allah için üçüncüsüdür diyenler kâfir olmuşlardır.” (el-Mâide 73) Ve şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ

“Kitap ehlinde ve müşriklerden kâfir olanlar...” (el-Beyyine 1) Buradaki من edatı, beyan içindir, tab’id için değildir. Ve Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ

“Şüphesiz Ehli Kitap’tan kâfir olanlar ile müşrikler...” (el-Beyyine 6) Buradaki من edatı da beyan içindir, tab’id için değildir. Ve şöyle buyurmuştur:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ

“Ehli Kitap’tan küfretmiş olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkararak odur.” (el-Haşr 2) Ve şöyle buyurmuştur:

أَلَمْ تَرَى إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

“Ehli Kitap’tan küfretmiş kardeşlerine şöyle diyen münafiklık etmiş olanları görmedin mi?” (el-Haşr 11) Bu ayetlerle ortaya çıkmaktadır ki Ehli Kitap, Ku’ran’ın sarahatiyle kâfirdir ve küfür kelimesi onları da kapsamaktadır. Buna göre Allahu Teâlâ’nın şu kavli, فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُنَّ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ **“Eğer onların mümin kadınlar olduklarını bilerseniz; artık onları kâfirlere geri göndermeyin. Bunlar onlara helal değildir, onlar da bunlara helal değildir.”** (el-Mumtahine 10) Müslüman kadının ehli Kitap’tan bir erkekle evlenmesinin mutlak olarak caiz olmadığı sarih olmaktadır. Çünkü ehli

Kitap, mutlak olarak kâfirlerdendir.

Mecusiler, Sâbiler, Budistler, Putperestler ve benzerleri gibi ehli kitabın dışında olan müşriklere gelince; onlarla evlenmek mutlak olarak caiz değildir. Dolayısıyla hem Müslüman bir erkeğin müşrik bir kadınla, hem de Müslüman bir kadının müşrik bir erkekle evlenmesi mutlak olarak caiz değildir. Bu, Ku'ran'ın sarih katı nassında varittir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَتَّكُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَا أُمَّةً مُّؤْمِنَةً خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا أُعْجِبْتُمْ وَلَا تُنْكَحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَيْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَا أُعْجِبْتُمْ

“İman edinceye kadar müşrik kadınlarla evlenmeyin; mümine bir cariye, hoşunuza gitse de müşrike kadından hayırlıdır. İman edinceye kadar müşrik erkeklerle evlenmeyin. Mümin bir köle, hoşunuza gitse de bir müşrikten daha hayırlıdır.” (el-Bakara 221) Bu ayet, ancak bir mana taşımaktadır ki o da bir Müslümanın müşrik bir kadını nikâhlamasının ve bir müşrikin de Müslüman bir kadını nikâhlamasının katiyetle haram olmasıdır. Eğer bunun gibi bir nikâh vaki olursa, akdedilmeyen batıl bir nikâh olur. Hasan İbnu Muhammed'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

كتب رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى مجوس هجر يدعوهم إلى الإسلام فمن أسلم قبل منه، ومن لا ضربت عليه الجزية في أن لا تؤكل له ذبيحة ولا تتكح له امرأة

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, kendilerini İslâm'a davet etmek üzere Hecer Mecusilerine bir mektup yazdı: “Kim Müslüman olursa, ondan kabul edilir. Kim kabul etmezse onun üzerine cizye vurulur, kestikleri yenilmez, kadınları nikâhlanmaz.”¹

¹ el-Beyhakî tahrîç etti

Böylelikle Şeriat, evliliğe teşvik etmek ve ona rağbet ettirmekle yetinmemiştir. Bilakis Müslüman bir erkeğin hangi kadınla evlenmesinin ve Müslüman bir kadının de hangi erkekle evlenmesinin caiz olduğunu, o ikisinin kimlerle evlenmelerinin haram olduğunu ve evlenmek isteyen kimse için eşinde araması uygun olacak vasıfları açıklamıştır. Ancak kadının başkasının eşi veya iddet bekleyen olmaması şart koşulur. Çünkü evliliğin şartı, eşin kocadan ve iddetten hali olmasıdır.

Henüz nikâh akdi gerçekleşmemiş nişanlı kadına gelince; ona bakılır. Eğer kadının kendisi ya da velisi, nişanlanmak isteyen erkeğin teklifine icabet etmiş veya icabet ya da evlenmesi hususunda -açıkça ya da imalı şekilde- velisine izin vermişse, nişanlısı dışında başkasının onu nişanlaması haram olur. Çünkü Ukbe İbnu Amir'den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

المؤمن أخو المؤمن فلا يحل للمؤمن أن يبتاع على بيع أخيه، ولا يخطب على خطبة أخيه حتى يذر

“Mümin, müminin kardeşidir. Mümin'e, kardeşinin alış-verişi üzerine alış-veriş yapması, bırakıncaya kadar kardeşinin nişanı üzerine nişanlanması helal olmaz.”¹ Ebî Hurayra'dan, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

لا يخطب الرجل على خطبة أخيه حتى ينكح أو يترك

“Kişi, nikâhlanıncaya veya terk edinceye kadar kardeşinin nişanı üzerine nişanlanamaz.”² Ancak nişanlı kadın, nişanlısını reddetmiş veya henüz icabet etmemiş veya hakkında araştırma yapmaya başlamışsa, bu durumda kişinin onu nişanla-

¹ Muslim, tahrîç etti

² el-Buhârî, tahrîç etti

ması caiz olur ve hiçbir kimseyle nişanlanmış olarak itibar edilmez. Çünkü Fatıma Bint-u Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir:

“O, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek Muaviye ile Ebâ Cehm’in kendisine talip olduğunu zikredince Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

أما معاوية فصعلوك لا مال له، وأما أبو جهم فلا يضع عصاه عن عاتقه،
انكحي أسامة بن زيد

“Muaviye yoksundur, malı yoktur. Ebu Cehm ise sopa-sını omzundan indirmez. Sen, Usâme İbnu Zeyd ile evlen.”¹ Zira Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Muaviye ve Ebî Cehm’in kendisiyle nişanlandığını haber vermesi üzerine onu Usâme ile nişanlamıştır.

Kadın nişanlandığında evlenmeyi kabul veya reddetme hakkı sadece ona aittir. Ne velilerinden birisi, ne de onların dışında başka birisi kadının izni olmaksızın onu evlendirebilir ve evlenmekten engelleyebilir. Zira İbnu Abbas’tan, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

الثيب أحق بنفسها من وليها، والبكر تستأذن في نفسها وإذنها صماتها

“Dul kadın, velisinden ziyade kendisi daha hak sahibidir. Bakireden, babası kendisi hakkında izin ister. Onun izni ise susmasıdır.” Yani kadının sükût etmesidir.² Ebî Hurayra’dan, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

لا تتكح الأيم حتى تستأمر، ولا البكر حتى تستأذن. قالوا: يا رسول الله، وكيف
إذنها؟ قال: أن تسكت

“Dul kadın, danışılmadıkça nikâhlanmaz, bakire de izin

¹ Muslim, tahrîç etti

² Muslim, tahrîç etti

istenmedikçe nikâhlanmaz.” Dediler ki: “*Yâ Rasulullah onun izni nasıldır? Dedi ki: “Sükût etmesidir.”*¹ İbnu Abbas’tan şöyle rivayet edilmiştir:

أن جارية بكرة أتت رسول الله فذكرت أن أباهما زوجها وهي كارهة، فخيرها النبي

“*Bakire bir kadın Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e geldi. İstemediği halde, babasının kendisini evlendirdiğini anlattı. Bunun üzerine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, onu muhayyer bıraktı.*”² Hansâ Bin-tu Huzâm el-Ensârî’den şöyle rivayet edilmiştir:

أن أباهما زوجها وهي ثيب فكرهت ذلك فأنت رسول الله فرد نكاحها

“*Dul olduğu halde babası onu evlendirdi. O da bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e geldi. O da nikâhını geri çevirdi.*”³ İşte bu hadisler, kadın evliliğine izin vermediği zaman evliliğin gerçekleşmeyeceği, bu evliliği reddettiğinde veya istemeyerek evlendiğinde dönüp razı olması müstesna onun hakkındaki akdin fesih olması hususunda sarihtir.

Nişanlanmak üzere kadına biri geldiğinde onu evlilikten men etmenin nehyedilmesine gelince; bu, Ku’ran ile sabittir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ

“Eğer marufla aralarında birbirlerinden razı olurlarsa, eşleriyle evlenmelerine engel olmayın.” (el-Bakara 232) Sahih hadisle de sabittir. Ma’kil İbnu Yesâr’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

زوجت أختاً لي من رجل فطلقها، حتى إذا انقضت عدتها جاء يخطبها فقلت له: زوجتك وأفرشتك وأكرمتك فطلقتها، ثم جئت تخطبها، لا والله لا تعود إليك أبداً،

¹ Muttefik-un Aleyh

² Ebû Dâvud, tahrîç etti

³ el-Buhârî, tahrîç etti

وكان رجلاً لا بأس به، وكانت المرأة تريد أن ترجع إليه. فأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى هَذِهِ الْآيَةَ فَقُلْتُ الْآنَ أَفْعَلْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ فَرُوجَهَا إِيَاهُ

“Ben, kız kardeşimi bir adamla evlendirmiştim, o adam onu boşadı. Nihayet iddeti bitince adam, onu nişanlamak üzere geldi. Ben ona dedim ki: “Seni evlendirmiştim, sana döşek döşemiştim, sana ikramda bulunmuştum. Sen ise onu boşadın. Bir de onunla evlenmeye geliyorsun. Hayır, vallahi o sana ebediyen dönmeyecektir. Adam, fena biri değildi. Kadın ise ona dönmek istiyordu. Alla-hu Teâlâ, فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ **“Onlara engel olmayın”** ayetini indirdi. Ben dedim ki: ‘Şimdi yaparım yâ Rasulullah!’. Bunun üzerine onu, o adamla evlendirdi.” Bir rivayette ise şöyle demiştir:

فَكَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي وَأَنْكَحْتُهَا إِيَاهُ

“Yeminimin kefaretinin verdim ve onu onunla nikâhladım.”¹ Burada-ki الْعَضْلُ kelimesinin manası, evlenmek istediğinde kadını bundan men etmektir ki, bu haramdır ve faili fasıktır. Dolayısıyla bir kadını evlilikten men eden herkes, bu ameliyle fasık olur. Nitekim fakihler, evlilikten men etmekle kişinin fasık olacağını belirtmişlerdir. Kadın ne zaman evlilik için nişanlanır veya evlenmeyi isterse tasarruf, kabul veya reddetme hakkı sadece onundur.

Ne zaman ki erkek ve kadın arasında evlilik üzerinde ittifak gerçekleşirse, o ikisi evlilik akdini gerçekleştirmelidirler. Zira evlilik, ancak şer’î bir akitle gerçekleşir. Bu evlilik, birinin diğerinden faydalanmasının helal olması ve evliliğe terettüp eden hükümlerin ona da terettüp etmesi için ancak şer’î hükümlere göre gerçekleşmiş şer’î bir akitle olur. Erkek ve kadın uzun bir dönem ilişkide bulunsalar dahi bu akit hâsıl olmadıkça evlilik olmaz. Buradan da karı-kocanın birlikteliği gibi iki dostun birlikteliğine

¹ el-Buhârî, tahriç etti

evlilik olarak itibar edilmez. Bilakis buna zina olarak itibar edilir ve iki erkeğin ittifakla muaşeret üzerinde birlikteliklerine de evlilik olarak itibar edilmez. Bilakis buna, livata olarak itibar edilir.

Medenî evliliğe gelince; muaşeret, talâk ve buna terettüp eden nafaka ile tasarruf, evden dışarı çıkmak, kadının erkeğe, erkeğin de kadına itaat etmesi, bunların benzerleri, erkek ve kız çocuğunun kime ait olacağı, bunların benzerleri, miras, nesep, muaşeret veya muaşeretin terkine terettüp eden benzerleri üzerinde erkek ve kadın arasında akdedilen bir ittifaktır. Şartlara göre taraflar, bunlar üzerinde ittifak etmekte ve bunların yükümlülüklerine bağlı kalmaktadırlar. Dolayısıyla medenî evlilik, sadece bir evlilik ittifakı değildir. Bilakis hem evliliği ve nesep, nafaka, miras ve benzerleri gibi bu evliliğe terettüp eden şeyleri, hem de taraflar için caiz olan halleri veya herhangi birisinin diğerini terk etmesini, yani talâkı kapsayan bir ittifaktır. Bunun da ötesinde medenî evlilik, anlaşmalarına göre istedikleri her şey hususunda razı oldukları anlaşmaya göre evlenen her erkeğe ve kadına itlak edilir. Buradan da medenî evlilik, şeran caiz değildir ve kesinlikle ona bir evlilik ittifakı vasfıyla bakılmaz ve bir nikâh akdi olarak da itibar edilmez. Çünkü onun hiçbir şer'î kıymeti yoktur.

Evlilik, şer'î bir icâb ve kabul ile akdolunur. İcâb, akit taraflarından birinin kelimadan ilk sadır olandır ve kabul de diğer akit tarafının kelimadan sadır olandır. Mesela nişanlının, nişanlıya “Ben kendimi seninle evlendirdim” demesi ve nişanlının da “Kabul ettim” veya bunun aksini söylemesi gibi. İcâb ve kabul, iki nişanlının arasında doğrudan olacağı gibi o ikisinin vekilleri veya ikisinden birisi ile diğerinin vekili arasında olması da sahih olur. İcâbta, evlenme ve nikâhlama lafzının olması şartı koşulur ve kabulde ise bu şart koşulmaz. Bilakis şart olan, evliliğe rızanın ve kabulün hissedildiği herhangi bir lafızla bu icâba diğerinin rızasıdır. İcâb ve kabulün, “Evlendim” ve “Kabul ettim” gibi mazi bir

lafızla veya o ikisinden birinin mazi lafızla ve diğerinin müstakbel bir lafızla olması kaçınılmazdır. Çünkü evlilik, bir akittir. Dolayısıyla onda sübuttan haber veren bir lafzın -ki o mazidir- kullanılması kaçınılmazdır. Evliliğin inikâdi için şu dört şart koşulur:

Birincisi: İcâb ve kabul meclisinin birliğidir ki icâbın sadır olduğu meclisin, kabulün sadır olduğu meclisin aynısı olmasıdır. Bu ise akit taraflarının hazır olmaları halindedir. Eğer o ikisinden biri, bir beldede ve diğeri de başka bir beldede olur, ikisinden biri evliliğe icabet etmek üzere diğerine bir mektup yazar ve mektubun kendisine yazıldığı kimse de kabul ederse, evlilik akdolur. Ancak bu durumda mektubu okuması veya iki şahide okutturması, ifadesini onların da işitmesi veya onlara, “Falan, beni nikâhlamak için bana haber gönderdi” demesi ve onları mecliste onun kendisini ona nikâhladığına şahit tutması şartı koşulur.

İnikad şartlarından ikinci şart: Akit taraflarından her birinin diğerinin sözünü işitmesi ve onu anlamasıdır ki bu ifadeyle evlilik akdini istediğini bilmesidir. Eğer işitmemesi veya erkeğin kadına seni kendime nikâhladım ifadesini mesela anlamadığı Fransızca olarak bildirmesi, kadının da onun kendisine bildirdiği lafzı anlamaksızın söylemesi ve erkeğin de söylediklerinin maksadının evlilik akdi olduğunu bilmeksizin kabul etmesi gibi anlamamasından ötürü bunu bilmezse, evlilik akdi gerçekleşmez. Eğer söylediklerinin maksadının evlilik akdi olduğunu biliyorsa, sahih olur.

Üçüncü Şart: İster icâbın tamamında, isterse bazısında olsun kabulün icâba muhalefet etmemesidir.

Dördüncü Şart: Şeriat’ın akit taraflarından birinin diğeriyle evlenmesini mübah kılmış olmasıdır ki kadının Müslüman veya ehli Kitap’tan olması ve erkeğin de sadece Müslüman olmasıdır.

Akit, bu dört şartı tamamlarsa, evlilik akdolunur. Bunlardan biri tamamlanmazsa, evlilik akdolunmaz ve esasından batıl olur.

Evlilik akdolunduğunda evliliğin sıhhati için sıhhat şartlarını tamamlaması kaçınılmazdır ki bunlar şu üç şarttır:

Birincisi: Kadının evlilik akdinin mahalli olması.

İkincisi: Nikâh, ancak veliyle sahih olur. Zira kadın, kendisini ve başkasını evlendirmeye malik olmadığı gibi evliliği hususunda velisinden başkasını vekil atamaya da malik değildir. Eğer bunu yaparsa, nikâhı sahih olmaz.

Üçüncüsü: Akit taraflarının sözünü işiten ve kendisiyle icâb ve kabulün hâsil olduğu sözden maksadın evlilik akdi olduğunu anlayan akil baliğ Müslüman iki şahidin bulunmasıdır. Eğer akit, bu şartları tamamlarsa, sahih olur ve bunlardan biri eksik olursa fasit olur. Ancak evlilik akdinin, yazılmış olması veya bir belgeye kaydedilmiş olması şart koşulmaz. Bilakis tüm şartları tamamlamış olarak sözlü ya da yazılı şekilde icâb ve kabulün erkek ve kadından mücerret husulü, yazılsın ya da yazılmasın evlilik akdini sahih kılar.

Evliliğin ancak icâb ve kabul ile gerçekleşir olmasına gelince; çünkü o, iki kişi arasındaki bir akittir. Akdin vakıası ise ancak icâb ve kabul ile tamamlanması ve bir akit olmasıdır.

İcâbta evlilik ve nikâh lafzının şart koşulmuş olmasına gelince; çünkü bu hususta nass varit olmuştur. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

رَوَّجْنَاكَهَا **“Onu seninle evlendirdik.”** (el-Ahzâb 37) Ve şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ

“Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikâhlayınız.” (en-Nisâ 22) Çünkü bunun üzerinde Sahabe icması inikad bulmuştur.

İcâb ve kabul meclisinin birlikteliğinin şart koşulmasına gelince; çünkü meclisin hükmü, akit halinin hükmüdür. Dolayısıyla kabulden önce birbirinden ayrılırlarsa icâb batıl olur. Zira kabu-

lün manası bulunmamaktadır. Zira yüz çevirmek, kendi yönünden ayrılmakla ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kabul olmamaktadır. O ikisinin kabulü engelleyecek şeylerle meşgul olmaları da böyledir. Çünkü kabulle ilgilenmeyerek yine akitten yüz çevirmiştir.

Akit taraflarından birinin, diğerinin sözünü işitmesi ve onu anlaması, yani bu ifadeyle evlilik akdini istediğini bilmesi şartına gelince; çünkü hem kabulü icabın cevabı yapan budur, hem de icâb, akit taraflarından birinin diğerini kabul ettiğine dair bir hitaptır. Eğer o bunu bilmezse, ne onun için bir hitap hâsıl olur, ne de hitaba dair bir kabul hâsıl olur. Dolayısıyla vakıası, ne bir icâb, ne de bir kabul olur.

İcâbın kabule muhalefet etmemesine gelince; çünkü kabul, ancak icâbın tamamını kabullenmeye delalet ettiğinde bir kabul olur. Eğer ihtilaf ederse, icâbta varit olanları kabul etmemiş olur. Dolayısıyla kabul olmaz.

Şeriat'ın, akit taraflarından birinin diğeriyle evlenmesini mubah kılmış olmasının kaçınılmazlığına gelince; çünkü bir akit hakkında Şeriat tarafından bir nehiy varit olduğunda, bu akdi gerçekleştirmek caiz değildir.

Bu, akdin inikadi açısından dır. Sıhhati açısından olana gelince; Şeriat, akit hakkında bir nehiy getirmedikçe akit gerçekleşir. Ancak muayyen bir şeyin üzerine akdin gerçekleşmesi hakkında nehiy varit olduğunda o şey üzerine akit fasit olur, batıl olmaz.

Kadının evlilik akdinin mahalli olması şartına gelince; çünkü Şeriat, mesela iki kız kardeşi aynı anda almak gibi bazı kadınlarla evlenilmesini haram kılmıştır. Dolayısıyla akit, üzerine akit icra etmenin haram kılındığı kimseler üzerinde varit olursa, akit sahih olmaz.

Nikâhın ancak veliyle sahih olmasına gelince; çünkü Ebû Musa, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şu kavlini rivayet etmiştir:

أَيُّمَا امْرَأَةً نَكَحْتَ بِغَيْرِ إِذْنِ وَلِيِّهَا فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ”¹

Kadının kendisini ve başkasını evlendirmeye ve velisinden başkasını vekil kılma hakkına sahip olmamasına gelince; çünkü Âişe’den, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

أَيُّمَا امْرَأَةً نَكَحْتَ بِغَيْرِ إِذْنِ وَلِيِّهَا فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ

“Herhangi bir kadın, velisinin izni olmaksızın nikâhlanırsa, nikâhı batıldır, nikâhı batıldır, nikâhı batıldır.”² Yine Ebû Hurayra, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

لَا تَزُوجُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ، وَلَا تَزُوجُ الْمَرْأَةَ نَفْسَهَا، فَإِنَّ الزَّانِيَةَ هِيَ الَّتِي تَزُوجُ نَفْسَهَا

“Kadın, bir kadını evlendiremez. Kadın da kendisini evlendiremez. Zira zâni kadın, kendini evlendiren kimsedir.”

Müslüman iki şahidin bulunması şartına gelince; çünkü Ku’ran, ric’î talâkla boşanmış kadının kocasının eşliğine geri dönmesi için Müslüman iki şahidi şart koşmuştur. Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

فَإِذَا بَلَغَتِ الْحُلُمَ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ قَارِفُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذَوَى عَدْلٍ

مِنْكُمْ

“O kadınlar (iddet) müddetlerini tamamlayınca, onları ya maruf ile tutun veya maruf ile onları ayırın. Ve sizden olan, iki adil kimseyi şahit tutun.” (et-Talâk 2) Hasan şöyle dedi: *“Yani iki Müslüman.”* Dolayısıyla ric’îde -ki o, nikâh akdinin devam ettirilmesidir- Müslüman iki şahit şart koşulduğuna göre, evliliğin inşasında, yani nikâh akdinin inşasında, iki şahidin şart koşulması daha evladır. Nikâh akdi ile nikâh akdinin sürdürülmesi, aynı baktan olmalarının ötesinde bu ikisi, tek bir hüküm gibidirler.

¹ İbn-u Hibbân ve el-Hâkim tahrîç etti

² el-Hâkim tahrîç etti

Kadınlardan Muharrem Olanlar

Kadınlardan nikâhlanması haram olanların haram kılınması, Kitap ile Sünnet'te sarahaten zikredilmiştir.

Kitaba gelince; Allahu Teâlâ'nın şu kavlidir:

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاجِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا

“Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikâhlamayın. Geçmişte olanlar müstesnadır. Çünkü o, çok çirkin ve iğrenç bir şeydi ve ne kötü bir yoldu.” (en-Nisâ 22) Ve şu kavlidir:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَزَوَّجْتُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِن لَّمْ يَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُجِّلْ لَكُمْ مَا وَّرَاءَ ذَلِكَ

“Analarınız, kızlarınız, kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, sütkardeşleriniz, hanımlarınızın anaları, zifafa girdiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, eğer onlarla henüz birleşmemişseniz üzerinize herhangi bir günah yoktur, kendi sulbünüzden gelen oğullarınızın karıları ve iki kız kardeşi bir arada almanız haramdır. Geçmişte olanlar müstesnadır. Şüphe yok ki Allah, Gafur'dur, Rahim'dir. Maliki bulunduğunuz cariyeler müstesna, kocası olan kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Allah'ın size emri budur. Bunların dışında kalanlar ise size helal kılındı.” (en-Nisâ 23-24)

Sünnet'e gelince; Ebû Hurayra, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

لا يجمع الرجل بين المرأة وعمتها، ولا بينها وبين خالتها

“Erkek, kadın ile teyzesini ve kadın ile halasını aynı anda alamaz.”¹ Muslim, Âişe *Radiyah* *Allahu Anhâ*’den Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

إن الرضاة تحرم ما تحرم الولادة

“Emmek, doğumun haram kıldıklarını haram kılar.”

Dolayısıyla anneleri nikâhlamak mutlak haramdır. Anneler; kendisine doğumun nisbet edildiği her kadındır. İster seni doğuran kadın gibi üzerinde gerçek anne ismi vaki olsun, isterse yurkarı çıksa bile seni doğuran kadından doğan kadın gibi mecazen olsun. Nitekim annenin annesi ve babanın annesi gibi nenelerin, annenin iki nenesi, babanın iki nenesi, nenenin neneleri ve dedelerinin neneleri bunlardandır ki ne kadar yükselirse yükselsin, vâris olsunlar ya da olmasınlar bunların hepsi haram kılınmış birer annedir.

Kızları nikâhlamak da mutlak haramdır. Kızlar; sulbü kız, erkek ve kız evlatların kızları gibi doğumla sana nisbet edilen her kadındır. Ne kadar aşağı inerse insin, vâris olsunlar ya da olmasınlar bunların hepsi, haram kılınmış kızlardır.

Ebeveyn veya baba veya anne olmak üzere üç cihetten kız kardeşleri nikâhlamak da mutlak haramdır.

Üç cihetten babanın kız kardeşleri olan halalar ile -dede yakın ya da uzak olsun, vâris ya da vâris olmasın- baba ve anne tarafından dedelerin kız kardeşlerini nikâhlamak da haramdır.

Üç cihetten annenin kız kardeşleri olan teyzeler ile ne kadar yükselirse yükselsin nenelerin kız kardeşlerini nikâhlamak da haramdır. Çünkü her bir nene annedir. Aynı şekilde nenenin her bir kız kardeşi de haram kılınmış bir teyzedir.

¹ Müttefik-un Aleyh

Erkek kardeşin kızlarını nikâhlamak da haramdır ve doğumla erkek kardeşe nisbet edilen her kadın, hangi cihetten kardeş olursa olsun, erkek kardeşin haram kılınmış kızıdır. Aynı şekilde kız kardeşin kızları da haram kılınmıştır.

Emziren anneleri nikâhlamak da haramdır ve onlar, nesebe zikredilene göre ne kadar yükselirse yükselsin seni emziren kadınlar, onların anneleri ve neneleridir. Seni annesinin emzirdiği veya onu annenin emzirdiği veya seni ve onu emziren veya seni ve onu tek bir erkeğin sütünden emzirmiş olan her bir kadın, emzirme birkaç kez olsa da sana haram kılınmış kız kardeşindir.

Kadınların annelerini nikâhlamak da haramdır. Dolayısıyla kim bir kadınla evlenirse, onunla gerdeğe girsin ya da girmesin mücerret akitle yakın ya da uzak olsun, neseb veya emzirme cihetinden olsun onun annesinden her biri bu kimseye haram olur. Bu da Allahu Teâlâ'nın şu kavlından dolayıdır:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَالْأَخَ وَالْبَنَاتُ
الْأَخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ

“Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, sütkardeşleriniz, hanımlarınızın anaları sizlere haram kılınmıştır.” (en-Nisâ 23)

Gerdeğe girilen kadınların kızlarını nikâhlamak da haramdır. Bunlar, üvey kızlardır ki ancak anneleriyle gerdeğe girilmesiyle haram olurlar. Bunlar, kızlar hakkında zikredilenlere göre yakın ya da uzak olsun, vâris olsun ya da olmasın neseb veya emzirme cihetinden olan eşin her bir kızıdır. Anneyle gerdeğe girdiğinde, ister bir evde olsun, isterse olmasın erkeğe haram olur. Çünkü *“evlerinizde bulunan”* *اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ* zikri, onun genel halindeki bir vasfıdır ve şart noktasında ortaya çıkmamıştır. Fakat *مِّن نِّسَائِكُمْ* *اللَّائِي نَخَلْتُم بِهِنَّ* **“Kendileriyle zifafa girdiğiniz kadınlarınızdan”**

zikri, şart noktasında ortaya çıkmıştır ki bu da kendisinden sonra gelen şu sarîh ayetten dolayıdır:

فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

“Eğer onlarla zifafa girmemişseniz üzerinize bir günah yoktur.” Bunun içindir ki kadını gerdeğe girilmemişse, kızını nikâhlamak haram olmaz.

Evlatların hanımlarını nikâhlamak da mutlak haramdır. Yani neseb ya da emzirme cihetinden olsun, uzak ya da yakın olsun, gerdeğe girilmiş ya da girilmemiş olsun erkek evlatların hanımları ve kız evlatların çocuklarının hanımları erkeğe haramdır.

Babanın hanımlarını nikâhlamak da haramdır. Dolayısıyla yakın ya da uzak olsun, vâris olsun ya da olmasın neseb veya emzirme cihetinden babanın hanımı erkeğe haramdır. Zira en-Nesaî, Berâ İbnu Âzib’in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

لَقِيتُ خَالِي وَمَعَهُ الرَّايَةُ فَقُلْتُ: أَيْنَ تَرِيدُ؟ قَالَ: أُرْسِلُنِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَجُلٍ تَزُوجُ امْرَأَةً أَبِيهِ مِنْ بَعْدِهِ، أَنْ أُضْرِبَ عُنُقَهُ أَوْ أُقْتَلَ

“Beraberinde bayrak olduğu halde dayımla karşılaştım. Dedim ki: Nereye gidiyorsun? Dedi ki: Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem beni, boynunu vurayım veya öldüreyim diye, kendisinden sonra babasının karısıyla evlenmiş bir adama gönderdi.”¹

Neseb ya da emzirme cihetinden olsun, ebeveyn bir veya baba bir veya anne bir olsun, gerdeğe girilmeden önce ya da sonra olsun aynı anda iki kız kardeşi almak da haramdır. Dolayısıyla tek bir akit altında o ikisiyle evlenilirse, akit fasit olur.

Kadın ile halasını ve kadın ile teyzesini aynı anda almak da haramdır. Çünkü Ebû Hurayra, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

¹ el-Hâkim, tahriç etti

لا يجمع الرجل بين المرأة وعمتها، ولا بينها وبين خالتها

“Erkek, kadın ile teyzesini ve kadın ile halasını aynı anda alamaz.”¹ Ebî Dâvud’un rivayetinde ise şöyle geçmiştir:

لا تتكح المرأة على عمتها، ولا العمّة على بنت أخيها، ولا المرأة على خالتها، ولا الخالة على بنت أختها، لا تتكح الكبرى على الصغرى، ولا الصغرى على الكبرى

“Kadın teyzesi üzerine, teyze de kız kardeşinin kızı üzerine, kadın halası üzerine, hala da kız kardeşinin kızı üzerine nikâhlanmaz. Büyük, küçük üzerine, küçükte büyük üzerine nikâhlanmaz.”²

Evli olan kadınları nikâhlamak da haramdır ve ırzlarını evlilikle korumalarından dolayı Allah onları, muhsanat olarak isimlendirmiştir.

Neseb cihetinden haram olanlar, emzirme cihetinden de haramdırlar. Dolayısıyla neseb cihetinden haram kılınan her kadın, aynı şekilde emzirme cihetinden de haram kılınmıştır. Onlar, nesebin tahriminde açıklandığı şekilde anneler, kızlar, bacılar, halalar, teyzeler, erkek kardeşin kızları ve kız kardeşlerin kızlarıdır. Bu da Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şu kavlinde dolaydır:

يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب

“Neseb cihetinden haram olanlar, emzirme cihetinden de haramdır.”³ Muslim’in rivayetinde ise şöyle geçmiştir:

الرضاع يحرم ما تحرم الولادة

“Doğumun haram kıldıklarını, emzirme de haram kılar.” Âişe *Radiyallahu Anha* ise, şöyle rivayet etmiştir:

إن أفلح أبا أبي القعيس استأذن عليّ بعدما أنزل الحجاب، فقلت: والله لا آذن له حتى استأذن رسول الله صلى الله عليه وسلم، فإن أبا أبي القعيس ليس هو

¹ Müttefik-un Aleyh

² Aslı Sahihayndedir

³ Müttefik-un Aleyh

أرضعني، ولكن أرضعتني امرأة أبي القعيس، فدخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت: يا رسول الله، إن الرجل ليس هو أرضعني، ولكن أرضعتني امرأة أخيه. قال: اذني له فإنه عمك تربت يمينك

“Ebi'l-Kuays'in kardeşi Eflah, hicâb indikten sonra yanına girmek üzere izin istedi. Ben dedim ki: “Vallahi Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den izin istemedikçe ben ona asla izin vermem. Çünkü Ebi'l-Kuays'in kardeşi beni emziren değildir. Fakat Ebi'l-Kuays'in kadını beni emzirdi”. Bu arada Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in yanına girdim ve dedim ki: “Yâ Rasulullah beni emziren o adam değildir. Fakat erkek kardeşinin hanımı beni emzirdi.” Dedi ki: “Ona izin ver sağ eli kuruyasınca, o senin amcandır.”¹

Emzirmede haram kılan, sadece süttür. Dolayısıyla ister sütün sahibi erkek ya da kadın olsun, isterse ondan emen kimse emziren kimsenin oğlu olsun ya da olmasın bizzat kişinin emdiği sütün sahibi ve ondan emen kimse haram olmaktadır. Buradan da kişiye süttten erkek kardeşinin kız kardeşi helal olurken ne süttten erkek kardeşleri, ne de süttten kız kardeşleri helal olur. Mesela kişi, bir kadından emmiş olsa, artık bu kadın sütannesesi, kadının kocası sütbabası ve evlatları da sütkardeşleri olur. Ancak emen kişinin kardeşleri, onun sütkardeşleri için birer kardeş olmazlar. Dolayısıyla kardeşlerinin sütkardeşleriyle evlenmeleri caiz olur. Zira haram kılan sadece sütün kendisidir.

İşte bunlar, nikâhlanmaları haram olan kadınlardır ve bunların dışındaki kadınları nikâhlamak Allahu Teâlâ'nın şu kavlından dolayı haram değildir:

وَأَجَلٌ لَّكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ **“Bunların dışında kalanlar ise size helal kılındı.”** (en-Nisâ 24) Ancak daha önce haramlılık beyanı geçen müşrik ve evli kadınlar müstesnadır.

¹ Müttefik-un Aleyh

Çok Eşlilik

Allahu Teâlâ, Aziz Kitabı'nda şöyle buyurmuştur:

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا

“Size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın. Şayet adaletli davranamayacağınızdan korkarsanız, bir tane ile veya sahip olduğunuz cariye-nizle yetinmelisiniz. Bu sapsamanıza daha yakındır.” (en-Nisâ

3) Bu ayet, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e hicretin sekizinci senesinde indi. Ayetin inmesine kadar eşliliğin sınırı yoktu. Bu ayetin inişi, eş sayısını dörtle sınırlandırmak içindir. Tilavetinden ve fehmedilmesinden ortaya çıkar ki ayet, eş sayısını dörtle sınırlandırmak için inmiştir. Ayetin manası, size helal kılınan ve sizin için olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın demektir. İkişer, üçer ve dörder, mükerrer sayılara denktir. Yani size temiz olan kadınlardan ikişer ikişer, üçer üçer ve dörder dörder olmak üzere bu sayıda nikâhlayın demektir ve hitap herkes içindir. Bunun içindir ki birkaç kadınla evlenmek isteyen her evli erkeğin, aynı anda evlenmek istediği kimselerin bu sayıyla sınırlı kalması şartıyla, dilediği sayıyı alması için tekrar gerekmiştir. Yani aynı anda evlenmek isteyen her bir evli erkek, kendisi için serbest bırakılan sayıdan dilediğini alsın demektir. Tıpkı bin dinar olduğunu varsaydığımız bir parayı paylaşmaları için bir cemaate şöyle dememiz gibi: *“İkişer dinar ikişer dinar, üçer dinar üçer dinar ve dörder dinar dörder dinar paylaşın.”* Eğer bu sözünü tekrarlamamış olsaydın bir manası olmazdı. Dolayısıyla her bir kimsenin ifadedeki muayyen sayıdan dilediğini alması için ikişer, üçer ve dörder ifadesi kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla Allahu Teâlâ, sizlerden her biriniz, size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere evleniniz demektedir. Bu da hepiniz,

ikişer ikişer, üçer üçer ve dörder dörder evleniniz demektir. Allah Teâlâ'nın, **“Şayet adaletli davranamayacağınızdan korkarsanız, bir tane ile”** kavlinin manası ise; şayet bu sayılar arasında adaletli davranamayacağınızdan korkarsanız, tek bir tane seçiniz ve resen aynı anda almayı bırakınız. Dolayısıyla tüm mesele, adaletin etrafında dönmektedir. *“Bu sapmamanıza daha yakındır”* kavlinin manası, adaleti nerede bulursanız, ona sarılınz ve bir tane seçmiş olmanız, zulmün olmasına, zulüm etmemenize daha yakındır demektir. Çünkü العول burada zulümdür ki yönetici zulmettiğinde عال الحاكم *“Âle'l-Hâkim”* hâkim zulmetti denir. Âişe *RadiyAllahu Anha*, Nebi *SalAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şöyle rivayet etmiştir:

أن لا تعولوا: أن لا تجوروا

“Sapmamanız: zulmetmemenizdir.”¹

Ayet, çok eşliliği mubah kılmakta ve bunu dörtle sınırlandırmaktadır. Ancak eşler arasında adaleti emretmekte ve adaletsizlikten korkulması halinde birle sınırlı kalmaya teşvik etmektedir. Çünkü adaletsizlikten korkulması halinde birle sınırlı kalınması, zulmün olmamasına daha yakındır ki bu, Müslümanın kendisiyle muttasıf olması vacip olan şeydir.

Ancak şu bilinmelidir ki buradaki adalet, çok eşliliğin mubahlığında bir şart değildir. Sadece bu, çok eşlilik halinde üzerine olması gerektiği şey ve adaletsizlikten korkulması halinde birle sınırlı kalmaya teşvik hususunda birkaç kadınla evlenen erkeğin durumuna ilişkin bir hükümdür. Çünkü cümlenin manası, ayet-teki şu kavliyle tamamlanmıştır:

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ

“Size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder ol-

¹ İbn-u Hibbân, Sahih'inbde tahrîç etti

mak üzere nikâhlayın.” Bunun manası, çok eşliliğin hâsıl olmasının mutlak cevazıdır. Cümlenin manası bitmiş, ardından başka yeni bir cümle ve başka bir söz başlamıştır ki şöyle buyurmuştur: **“Şayet korkarsanız.”** Ve **“Şayet korkarsanız”** فَإِنْ خِفْتُمْ فَإِنْ خِفْتُمْ cümlesinin şart olması imkânsızdır. Çünkü bu, ilk cümleye şart bağlantısı ile bağlanmamıştır. Bilakis bu, yeni başlamış bir sözdür ve Allah, şart olmasını istemiş olsaydı, “Adaletli olmanız halinde size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın” derdi. Madem ki böyle değildir o halde adaletin şart olmadığı ve bunun ilk hükmün dışında başka şer’î bir hüküm olduğu sabit olur. Dolayısıyla evvela çok eşliliği dörtle mubah kılmış, ardından da başka bir hüküm getirmiştir ki o, erkek birden fazla evliliğin kendisini eşler arasında adaletsiz kılacağını gördüğünde, bir eşle sınırlı kalması daha evladır.

Bundan da ortaya çıkmaktadır ki Allahu Teâlâ, çok eşliliği kayıtsız, şartsız ve her hangi bir illet olmaksızın mubah kılmıştır. Her Müslüman, kendisine temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere evlenebilir. Bundan dolayı Allahu Teâlâ’nın şöyle buyurduğunu görürüz:

“Size temiz (iyi) olan.” لَكُمْ مَا طَابَ Yani size temiz olanlardan bulduklarınızdan demektir. Keza ortaya çıkmaktadır ki Allah, bizlere kadınlar arasında adaletli olmayı emretmiş ve kadınlar arasında zulümle davranmaya düşme korkusu halinde tek eşle sınırlı kalmaya teşvik etmiştir. Çünkü tek eşle sınırlı kalmak, zulmün olmamasına daha yakındır.

Eşler arasında talep edilen adaletin ne olduğuna gelince; mutlak adalet değildir. Bu sadece evlilikteki beşerin yapabilme gücü dâhilinde olan kadınlar arasındaki adalettir. Çünkü Allah, insanı ancak güç yetireceği şeylerle mükellef kılar:

“Allah, nefsi gücünden fazlasıyla mükellef kılmaz.” لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا (el-Bakara 286) Evet, adaletli olunuz kelimesi,

ayette âmm olarak varit olmuştur ki şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا

“Şayet adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız.” Dolayısıyla bu, her adaleti kapsar. Ancak bu genelleme, başka bir ayetle insanın güç yetireceği şeylerle tahsis edilmiştir ki Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ

“Ne kadar hırs gösterirseniz gösterin kadınlar arasında adaletli olmaya asla güç yetiremezsiniz. O halde büsbütün meyledip, onu asılmış gibi bırakmayın.” (en-Nisâ 129) Dolayısıyla Allah, ayette kadınlar arasında adalete ve eşitliğe güç yetirmemizin muhal olduğunu beyan etmiştir ki onlar hakkında vacip olan hususlarda ne büsbütün bir meyil, ne fazlalık, ne de noksanlık vaki olsun. Bunun içindir ki sizlerden tam bir adaleti, onu gaye edinmeyi kaldırdı ve gücünüz ile takatinizi harcamanız şartıyla sizleri ondan ancak güç yetirdiklerinizle mükellef kıldı. Çünkü Teklif-i Mala Yutak, zulüm sınırlarına dâhildir.

“Rabbin hiçbir kimseye zulmetmez.” (el-Kehf 49) Ve Allahu Teâlâ'nın **“O halde büsbütün meyletmeyiniz”** kavlinin, **“Adaletli olmaya asla güç yetiremezsiniz”** kavline dair bir yorum ve takip olması, bu kavlinin manasının sevgide adaletli olmaya asla güç yetiremezsiniz ve mefhumunun da sevgi dışındaki adalete güç yetirilmesinin mümkün olduğuna dair bir delildir. Bu da daha önceki ayette vacip olmaktadır ki böylece sevgi dışında talep edilen adalet tahsis edilmiş ve sevgi ile cima adaletten istisna edilmiştir. Dolayısıyla bu ikisinde adalet vacip değildir. Çünkü insan, sevgisinde adaletli olmaya güç yetiremez. Âişe *RadiyAllahu Anha*'den şöyle dediği rivayet edilmesi de bu manayı teyit etmektedir:

كان رسول الله يقسم فيعدل ويقول: اللهم إن هذا قسمي فيما أملك، فلا تلمني فيما تملك ولا أملك

“*Rasulullah taksim eder, adaletli davranır ve derdi ki: “Allah’ım, bu, benim malik olduğum konulardaki taksimimdir. Senin malik olup benim malik olamadığım konularda beni kınama.”*”¹ Yani kalbi demektir. Keza Allahu Teâlâ’nın وَلَنْ يَكْفُرَ بِنِعْمَتِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ أَبَدًا وَلَا يَتَّبِعُكُمْ فِي الْبُحْبُوتِ **“Kadınlar arasında adaletli olmaya asla güç yetiremezsiniz.”** kavli hakkında İbnu Abbas *RadiyAllahu Anh’dan* “sevgi ve cema” hakkındadır dediği rivayet edilmiştir. Allahu Teâlâ, büsbütün meyilden kaçınmayı emretmiştir ve bunun manası O, meyli mübah kılmıştır demektir. Çünkü büsbütün meyilden nehyin mefhumu, meylin mübah olmasıdır. Tıpkı Allahu Teâlâ’nın وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ **“O halde büsbütün cömertlik etme”** kavlindeki büsbütün cömertlikten nehyide olduğu gibi. Bunun manası, cömertliğin mübahlığıdır. Buna göre Allah, kocaya bazı hanımlarına meyletmesini mübah kılmış olmaktadır. Ancak O, bu meylin her şeye şamil olmasından onu nehyetmiştir. Bilakis meylin intibak ettiği hususlarda, bir meyil olmalıdır ki o da sevgi ve şehvettir. Dolayısıyla ayetin manası, büsbütün meyilden kaçınmanız olmaktadır. Çünkü sizden büsbütün meyil hâsıl olduğunda kadını, ne koca sahibi ne de boşanmış bir kadın gibi asılı kılar. Nitekim Ebî Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan*, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle dediği rivayet edilmiştir:

من كانت له امرأتان يميل لإحدهما على الأخرى جاء يوم القيامة يجزر أحد شقية ساقطاً أو مائلاً

“**Kimin iki karısı olur ve diğerine karşılık birine meyletirse Kıyâmet Günü bir yanı düşük veya eğik olarak sürünerek gelir.”**”²

¹ el-Hâkim ve İbn-u Hıbbân tahrîç etti

² İbn-u Hıbbân, Sahih’inde tahrîç etti

Buna göre kocaya vacip olan adalet; geceleme, yiyecek, giyecek, mesken ve benzerleri gibi gücü yettiği hususlarda eşleri arasında eşit davranmaktır.

Meyil manasına giren sevgi ve şehvete gelince; güç yetirilemez olmasından dolayı bunlarda adalet vacip değildir ve bunlar, Kurân nassıyla istisna edilmiştir.

İşte şer’î nassların getirdiği üzere çok eşlilik mevzusu budur. Bu nassların etüt edilmesi, lügat ve şer’î manalarının, üzerine delalet ettiği ve bunlardan istinbat edilenlerin sınırına bağlı kalınmasıyla ortaya çıkar ki Allahu Teâlâ, çok eşliliği kayıtsız veya şartsız genel bir ibahatla mubah kılmış ve bunun hakkındaki nass, herhangi bir illetle illetlendirilmeksizin varit olmuştur. Bilakis Allahu Teâlâ, illetlendirmenin nefyine delalet eden şeyle ifade ederek şöyle buyurmuştur:

مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ

“Sizin için temiz olan kadınlardan.” Şer’î nass ve ondan istinbat edilen şer’î hükümlerin sınırına bağlı kalmalıyız. Bundan dolayı bu hükmün ne adaletle, ne gereksinimle, ne de başka bir şeyle olmak üzere herhangi bir illetle illetlendirilmesi caiz değildir. Çünkü nass, hükmü illetlendirmemiş ve herhangi şer’î bir nassta da ona ilişkin bir illet varit olmamıştır. Hükmün illetinin ise şer’î olması gerekir. Yani onu, nassın getirmiş olması gerekir ki onun vasıtasıyla istinbat edilen hükmün, şer’î bir hüküm olması sahîh olsun. Eğer illet, akfî bir illet olup onu şer’î bir nass getirmemişse, onun vasıtasıyla istinbat edilen hüküm, şer’î bir hüküm olmaz. Bilakis o, beşerî bir hüküm olur ki onu almak haramdır ve tatbik edilmesi caiz değildir. Çünkü o, küfür hükmü olur. Zira şer’î olmayan her hüküm, küfür hükmüdür... Şer’î hükmün tarifi, *خطاب الشارع “Şâri’in hitabıdır”* olduğuna göre hükmün ya nass, ya mefhum, ya delalet, ya da bu nassta şer’î hükme delalet eden bir emarenin varlığından olmak üzere Şâri’in hita-

bından alınması kaçınılmazdır. Şöyle ki bu emarenin bulunduğu her hüküm, şer'î bir hüküm olur. İşte bu emare, nassta ya sara-haten, ya delaleten, ya istinbaten, ya da kıyasen varit olan şer'î illetin kendisidir. Bu emare, yani nasstaki bu illet, varit olmadığında onun hiçbir kıymeti yoktur. Buradan da ortaya çıkar ki çok eşliliği, herhangi bir illetle illetlendirmek caiz olmaz. Çünkü Şâri'in hitabında ona ilişkin hiçbir illet varit olmamıştır. Şâri'in hitabında varit olmadıkça hükmün şer'î bir hüküm kılınması hususunda herhangi bir illetin hiçbir kıymeti yoktur.

Ancak şer'î hükmün bir illetle illetlendirilmemesi, bu şer'î hükmün etkisinden hâsıl olan bir vakıanın veya sorunları tedavi eden bir vakıanın şerh edilmesinin caiz olmayacağı anlamına gelmez. Ancak bu, hükme ilişkin bir illetlendirme değil vakıaya ilişkin bir şerh olur. Vakıanın şerhi ile hükmün illetlendirilmesi arasındaki fark şudur ki hükmün bir illetle illetlendirilmesi, onda daimi olmasını gerektirmesi ve kendisinde bu illetin bulunduğu onun dışındaki her hükmün buna kıyas edilmesidir. Vakıanın şerh edilmesi ise şerhi esnasında bu vakıanın üzerine olduğu haldir. Üzerine olduğu şey vakıada devam etmeyebilir. Başka bir vakıanın da ona kıyas edilmesi sahih olmaz. Buna binaen çok eşliliğin etkisinden ortaya çıkar ki çok eşliliğin mubah kılındığı bir cemaatte, çok metreslik hâsıl olmazken, çok eşliliği yasaklayan bir cemaatte, çok metreslik hâsıl olur. Bunun yanı sıra çok eşlilik, insanî bir cemaat olması vasfıyla insanî cemaatte hâsıl olan ve çok eşliliğin tedavisine ihtiyaç duyulan pek çok sorunu tedavi eder. İşte size bu sorunlardan örnekler:

1. Bazı erkeklerde tek bir eşle yetinemeyecek anormal özellikler bulunabilir ki onlar, ya bu eşe yüklenerek ona zarar verecekler, ya da önlerinde ikinci, üçüncü ve dördüncü evlilik kapısının kapandığını gördüklerinde sürekli olarak başkasına göz dikceklerdir. Bunda da insanlar arasında fuhşun yayılması, aile fertleri içerisinde şeklerin ve şüphelerin tahrik olması gibi zararlar

vardır. Bunun içindir ki böylesi bir özelliğe sahip bir erkeğin, Allah'ın kendisine meşrû kıldığı helal yolla, güçlü bedeninin açlığını gidermesi için, önünde açık bir alan bulması elzemdir.

2. Bazen kadın kısır olur, doğuramaz. Ancak kocasının kalbinde, ona karşı ve onun kalbinde de kocasına karşı sevgi vardır ki bu da onları, aralarındaki evlilik hayatının huzurlu olarak baki kalmasına düşkün kılar. Kocada nesil isteği ve evlat sevgisi olur. Eğer onun başka bir kadınla evlenmesi mubah olmaz ve önündeki alanın dar olduğunu görürse; ya ilk eşini boşaması gerekecek ki bunda evin ve huzurunun yıkılması ve huzurlu evlilik hayatının sona ermesi vardır. Ya da nesilden ve evlattan faydalanmaktan mahrum edilecektir ki bunda da nevî içgüdüsünden olan babalık tezahürünü bastırmak vardır. Bundan dolayı bunun gibi bir kocanın bu eşin yanı sıra başka bir eşle evlenmesi için önünde geniş bir alan bulması elzemdir ki istediği nesli olsun.

3. Bazen eş, kendisiyle cinsî birlikteliği veya evin, kocanın ve çocukların hizmetini görmesini imkânsızlaştıracak şekilde hasta olup ne onu boşamayı, ne de başka bir eş olmaksızın sadece onunla hayatını sürdürmek istediği kocasının sevdiği ve onun tarafından sevilen bir eş olabilir. Bu durumda onun için birden çok evlilik kapısının açılması elzemdir.

4. Bazen özellikle Avrupa'da olmak üzere Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında fiilen olduğu gibi binlerce, dahası milyonlarca erkeği yok eden savaşlar veya devrimler olur ve dünyada erkek ile kadın arasındaki denge bozulabilir. Peki, erkek birden çok evlenmeye güç yetiremezse, geriye kalan kadınlardan çoğu ne yapacak? Muhakkak ki onlar, aile hayatından, ev huzurundan ve evlilik rahatından mahrum olarak yaşayacaklardır. Bunun yanı sıra, tahrik olduğunda, nevî içgüdüsü ahlâka yönelik tehlike de oluşturabilir.

5. Bazen bir ümmet veya halk veya beldedeki üremede erkek

ve kadın eşit olmayabilir. Kadınların sayısı, erkeklerin sayısından daha fazla olabilir. Dolayısıyla erkekler ile kadınlar arasındaki denge kaybolur ve neredeyse bu pek çok halk ve ümmet içerisinde bir vakia olur. Bu durumda çok eşliliğin mubahlığı dışında, bu sorunu tedavi edecek bir çözüm bulunmaz.

İşte bu sorunlar, halklar ve ümmetler yani insanî cemaat içinde bir realitedir. Eğer çok eşlilik yasaklanırsa, bu sorunlar tedavimsiz olarak baki kalır. Zira bunların çok eşlilikten başka bir tedavisi yoktur. Buradan da çok eşliliğin mubah olması gerekir ki insanın başına gelen sorunlar tedavi edilsin. İslâm, çok eşliliği vacip olarak değil mubah kılarak gelmiştir. O halde çok eşliliğin mubahlığı, gerekli bir durumdur. Ancak şu da bilinmelidir ki insanın ve insanî cemaatin başına gelebilecek bu ve benzeri durumlar, meydana gelen birer realitik sorun olup çok eşlilik için ne bir illettir, ne de çok eşliliğin cevazında bir şarttır. Bilakis çok eşliliğe ihtiyaç duyan sorunlar hâsıl olsun ya da olmasın erkeğin ikişer, üçer ve dörder olmak üzere evlenmesi mutlak caizdir. Çünkü Allah, şöyle buyurmaktadır:

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ

“Size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın.” (en-Nisâ 3) Zira şöyle buyurmuştur:

مَا طَابَ **“Size temiz (iyi) olan.”** Herhangi bir kayıt ya da şart olmaksızın bunu genelleştirmiştir. Bir eşle yetinmeye ise sadece tek bir halde teşvik etmiştir ki o da adaletsizlikten korkulması halidir. Bunun dışında nasslardan tek bir nassta bile tek eşe herhangi bir teşvik varit olmamıştır. Çok eşlilik, Ku’ran’ın sarih naslında varit olmuş şer’î bir hüküm olmasına rağmen diğer dinler olmaksızın bizzat İslâm karşıtı olan Kapitalizm kültürü ve Batılı propaganda, çok eşliliği çirkin bir şekilde tasvir etmişler, bunu bir eksiklik ve dinin bir ayıbı saymışlardır. Onları buna iten dürtü ise Allah’ın hükümlerinde mülahaza edilen bir ayıptan dolayı

değildir. Bu sırf İslâm'ı yaralamak için olup bunun dışında onları iten bir dürtü yoktur. Nitekim bu propaganda, Müslümanlara, özellikle hâkim zümreye ve tahsilli gençlere etki etmiştir ki bu da hâlâ kendilerinde İslâm şiarlarının bulunduğu kimselerden pek çoğunu, İslâm'ı müdafaa etmeye ve İslâm düşmanlarının propagandasını yaptığı batıl propagandadan etkilenenlerin peşinde koşarak, çok eşliliği yasaklamak için tevîl girişimlerinde bulunmaya sevk etmiştir. Bundan dolayı Müslümanların dikkatlerinin; الحسن ما حسنه الشرع، والقبيح ما قبحه الشرع. وما أباحه الشرع فهو من القبيح “Hasen, Şeriat'ın hasen gördüğüdür. Kabîh, Şeriat'ın kabîh gördüğüdür. Şeriat'ın mubah kıldıkları, hasendendir ve Şeriat'ın haram kıldıkları, kabîh-tendir” noktasına çekilmesi kaçınılmazdır. İster çok eşliliğin somut hasen etkisi olsun, isterse vaki olan sorunları tedavi etsin ya da etmesin Şeriat, onu mubah kılmıştır. Kur'an da bunu belirtmiştir. Dolayısıyla bu, hasen bir fiildir ve çok eşliliği yasaklamak kabîhtir; çünkü bu, küfür hükmündendir. Vazih olması kaçınılmazdır ki İslâm, çok eşliliği Müslümanlara ne farz kılmıştır, ne de onlara mendub kılmıştır. Bilakis onu, bunu uygun gördüklerinde yapmaları kendilerine caiz olan mubahlardan kılmıştır. Bunun mubah kılınmış olmasının manası, kullanmaları gerektiğinde kullanacakları bir tedavi olarak onu insanların ellerine koymuş olması demektir. Buna meylettiklerinde nefislerini, kadınlardan kendilerine temiz olanlardan mahrum etmemelerini mubah kılmıştır. Dolayısıyla insanoğlu nezdinde çok eşliliği, cemaat ve toplum için en köklü çözüm kılan şey çok eşliliğin mubahlığı ve vacip olmamasıdır.

Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Evliliği

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنِّي وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

“Size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın. Şayet adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız, bir tane ile veya sahip olduğunuz cariyeyle yetinmelisiniz.” (en-Nisâ 3)

Allahu Teâlâ'nın bu kavli, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* tüm evliliklerini tamama erdirdikten sonra hicretin sekizinci senesinin sonlarında inmiştir. Bu ayet indiğinde Rasul *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm* dörtten fazla evliydi. Ancak o, onlardan hiçbirini terk etmedi. Bilakis tüm eşleriyle evli olarak hayatına devam etti. Çünkü dörtten fazla evlilik, Müslümanlar dışında *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hususiyetlerindedir. Nitekim dörtten fazla evli olması ve evliliği dörtle sınırlandıran ayetin inmesinden sonra onları tutmasından dolayı bunun, onun hususiyetlerinden olduğu ortaya çıkar. Çünkü Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in yaptığı fiili, söylediği söze muhalefet etmez. Eğer muhalefet hâsıl olursa fiil, onun hususiyetlerindedir ve söz, Ümmet için âmm olur. Çünkü usûlde sabit olmuştur ki *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in fiili, Ümmete hâs olan bir söze muhalefet etmez. Bilakis ona hâs olur. Çünkü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Ümmete emri, onlara hâs bir emirdir ki bu, sözlerinde ve fiillerinde ona ittiba etmeye hükmeden te'essi delillerinden daha hâstır. Dolayısıyla âmm olan, hâs olana bina edilir. Bunun içindir ki hilâfına Ümmete emrin varit olduğu bu fiilde onun te'essisi (örnek alınması) caiz değildir. Bununla birlikte hibe ve başka yollarla *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in dörtten fazla evlenmesine Ku'rani'l-Kerîm ayetleri, delalet etmiştir. Zira Allahu Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

بَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا
 آفَاءَ اللَّهِ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمَّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي
 هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً
 لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
 لِكَيْلَا يُكَونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ

“Ey Nebi! Biz, mihirlerini verdiği eşlerini, Allah’ın sana fey olarak verdiği cariyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını ve bir de mümin bir kadın nefsinin Nebiye hibe eder ve Nebi de onunla evlenmeyi isterse onu -ki bunu, müminlerden ayrı olarak yalnızca sana has olmak üzere- senin için helal kıldık. Sana bir zorluk olmasın diye müminlerin eşleri ve cariyeleri hakkında ne hükmettiğimizi bildirdik.” (el-Ahzab 50) Bu ayet şöyle demektedir:

خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

“Müminlerden ayrı olarak yalnızca sana has olmak üzere.” Buradaki خَالِصَةً kelimesi, kendisinden önceki her şeyi tekit eden bir mastardır. Yani yalnızca sana helal kıldığımız şeylerin helalliği sana hâstır. Bunun Rasulullah’a hâs olarak kendisinden önceki her şeyi kapsar şekilde geldiğine dair delil ise dört izdivacı helal kılmadan sonra varit olmasıdır ki bunlar, eşlerin, doğrudan fey olarak verilen mülkül yeminin, kendisiyle beraber hicret edenlerden zikredilen akrabalarının kızlarının ve doğrudan kendisini hibe eden kadının helal kılınmasının tekit yoluyla varit olmasıdır. Nitekim hem bu mananın tamamlanmasından sonra gelmiş olması hem de مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ “Müminlerden ayrı olarak” kavlinde sonra قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ “Müminlerin eşleri ve cariyeleri hakkında ne hükmettiğimizi bildirdik” kavlinin gelmiş olması bunu teyit etmekte-

dir. Yani bunun manası, bu onlara farz kıldıklarımızın dışındadır. Bunun içindir ki tüm bunlardan sonra şöyle buyurmuştur:

لَكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرْجٌ

“Sana bir zorluk olmasın diye” Yani *“Sana bir sıkıntı olmasın”* diye demektir.

Buna göre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evliliği, amelde örnek ve teşrî bahsin mahalli olarak alınmaz. Çünkü bu, *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hususiyetlerindedir. Bununla birlikte *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evliliğinin vakıası, bunun bir Nebi evliliği olduğuna, cinsî birliktelik, erkeklik ve dişilik ilişkisi bakımından nevî içgüdüsünü doyurmak için evlenen bir kişinin evliliği olmadığına da delalet eder. Zira tarihî vakıaya dönülmesiyle görürüz ki *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, 23 yaşındayken Hatice ile evlenmiş ve Hatice 28 sene tek eş olarak kalmıştır. Zira o, bi'setten sonra on birinci senede, yani hicretten iki sene önce, sahîfenin yırtılmasından birkaç ay sonra miladî 620 senesinde Tâif'e gitmesinin öncesinde 50 yaşındayken vefat etmiştir. Hatice ile evlenmesinden onun ölümüne kadar birden fazla evliliği düşünmemiştir. Oysa bu sırada çok eşlilik, Araplar arasında yaygın bir durumdu. Risaletle gönderilmeden önce huzurlu hoş bir hayat içerisinde Hatice ile 17 sene geçirmiş ve bi'setten sonra davet ve küfür fikirleriyle mücadele hayatında yaklaşık 11 yıl onunla birlikte olmuştur. Buna rağmen evliliği asla düşünmemiştir. Ne Hatice'nin hayatında, ne de onunla evlenmeden önce; *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, cahiliye teberrücünün insanları ayarttığı bir sırada, kadınların fitnelerinin ayarttığı kimselerden olduğu bilinmiştir. Dolayısıyla onun, aniden birle yetinmeyip, evleniyor hatta on bir kadın alıncaya dek evleniyor şekilde bir değişim geçirdiğini görmemiz normal değildir. Ömrünün altıncı diliminden beş sene içerisinde yediden fazla hanımla, kalan altıncı diliminden altı sene içerisinde ve ömrünün yedinci dilimin başlarında dokuz

hanımla aynı anda evleniyor. Bu yaşta bunun kadınlara olan istekten ve cinsî birliktelik görüntüsündeki nevî içgüdüsünü doyurma etkenlerinden kaynaklanması mümkün müdür? Yoksa *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm*'ın dalmış olduğu -ki o, insanlara ulaştırmakla emrolunduğu risalettir- hayat vakıasının gerektirdiği başka etkenlerden mi olmaktadır? Bunu anlamak için *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm*'ın evlilik hadiselerini arz edeceğiz.

Bi'setin on birinci senesinde, yani Hatice *Radiyallahu Anhâ*'nin vefat ettiği senede *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm*, elli yaşında dayken evlenmeyi düşündü. Bunun üzerine dostu ve erkeklerden kendisine ilk iman eden kişi olan Ebî Bekir'in kızı Âişe ile nişanlandı. Henüz altı yaşında bir çocuk olmasından dolayı onunla nikâh kıydı ancak üç sene sonra zifafa girdi ve bu da hicretten sonra dokuz yaşına ulaşınca olmuştur. Ancak o, Âişe'yi nikâhladığı sırada Sevde Bin-tu Zema ile evlendi. Bu Sevde, Habeşistan'a hicret edip Mekke'ye geri dönen ve orada ölen Müslümanlardan biri olan es-Sukrân İbnu Abdüşems'in dul karısı idi. Sevde, kocasıyla birlikte Müslüman olmuş, onunla hicret etmiş, onun çektiği sıkıntıları çekmiş ve onun gördüğü eziyetleri görmüştü. Kocasının vefatından sonra *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm* onunla evlendi. Bu Sevde'nin ne bir güzelliği, ne serveti, ne de makamı olduğu rivayet edilmiştir ki dünya tamahlarından bir tamah onunla evlenmesinde bir etkisi olsun. Dolayısıyla kocasının ölümünden sonra Rasulullah'ın onunla evlenmesinden ancak onun geçimini temin etmek ve onun makamını müminlerin annesi konumuna yükseltmek için evlendiği anlaşılır. Ayrıca o, hicret ettiğinde Sevde'nin meskenini mescidin civarına yapmıştır ki o, eşlerinden bir eşi için inşa ettiği ilk meskenidir.

Sonra Ensâr ile Muhâcirler arasındaki kardeşlik müessesini tamamladıktan sonra hicretin birinci senesinde Rasul *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm*, Âişe ile zifâfa girdi ve onu mescidin civarındaki Sevde'nin evinin yanındaki evine oturttu. Veziri ve dostu Ebî

Bekir'in, kızının yanındaki evine gelmesini sağladı.

Bedir Gazvesi'nden sonra ve Uhud Gazvesi'nden önce hicretin ikinci senesinde Hafsa Bin-tu Ömer İbnu'l-Hattâb ile evlendi. Hafsa, bundan önce İslâm'ın öncülerinden biri olan ve Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kendisiyle evlenmesinden yedi ay önce ölen Hanîş'in hanımı idi. Hafsa ile evlenmesiyle ikinci veziri olan arkadaşı Ömer İbnu'l-Hattab'ın da kızının yanındaki evine gelmesini sağladı. Dolayısıyla Âişe ve Hafsa ile evliliği, hem iki veziri ve muavininin kızlarıyla, hem de davette, yönetimde, savaşta ve başka şeylerde kendisinden ayrılmaz iki arkadaşının kızlarıyla olan bir evlilik olmuştur. Dolayısıyla da bu, sırf evlilik için olmamıştır. Her ne kadar Âişe, güzel ve Rasul *Aleyhi's-Salatu ve's-Selâm*, tarafından sevilen birisi olsa da bu içeriğin Hafsa'da olmaması, onlarla olan evliliğinin cinsî doyum gayesi dışında bir gaye için olduğunu göstermektedir.

Sonra hicretin beşinci senesinde, Beni Mustalık Gazvesi'nde, Cuveyriye Bint-ul Hâris İbnu Ebî Dırâr ile evlendi. Onunla evlenmesi olayı, babasına yakınlaşmak ve onun konumunu yükseltmek içindi. Cuveyriye, Benî Mustalık esirlerinden olup Ensâr'dan birinin payına düşmüştü ve Benî Mustalık liderinin kızıydı. Böylece fidye karşılığında kendisini cariyesi olduğu efendisinden kurtarmak isteyince efendisi, onun Benî Mustalık liderinin kızı olduğunu bilmesinden dolayı fidyeyi yükseltti. Bunun üzerine babası, kızının fidyesi ile Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e gelerek onu fidye ile satın aldı, ardından da Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in risaletine iman etmesinin üzerine Müslüman oldu. Ardından da kızı Cuveyriye'yi, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e getirdi. Babası Müslüman olduğu gibi o da Müslüman oldu. Bunun üzerine Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, babasına dönürücü olunca babası da onunla evlendirdi. Dolayısıyla onunla evliliği, boyun büktürdüğü bir kabilenin liderinin kızıyla evlilik olmuştur ki böylece kızıyla evlenerek liderinin sevgisini kazanmak istemiştir.

Hicretin yedinci senesinde Hayber'e karşı elde edilen zaferden sonra Yahudilerin liderlerinden biri olan Huyeyy İbnu Ah-tab'ın kızı Safiye ile evlendi. Onunla olan evlilik olayı şudur ki o, Müslümanların Hayber kalesinden aldıkları kadın kölelerle birlikte alınmıştır. Bunun üzerine bazı Müslümanlar Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e dediler ki: "Safiye, Benî Kureyza ve Nadîr'in efendisidir ki o, ancak sana yakışır." Böylece Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, onu azat etti ve onunla evlendi ki bunda onu korumak, esirin köleleşmesinden onu kurtarmak ve onun konumunu yükseltmek vardır. Rivayet edildiği üzere Ebâ Eyyûb Hâlid el-Ensâri, babasını, kocasını ve kavmini öldüren Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e karşı onun nefsindeki kinin harekete geçmesinden korkar, bu nedenle Hayber dönüşü yolundaki Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Safiye ile evlendiği haymanın etrafında kılıcını kuşanmış olarak geceler. Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, sabahlayınca onu görür ve "Sana ne oluyor?" diye sorar. Der ki: "Bu kadından yana senin için korktum. Onun babasını, kocasını ve kavmini öldürdün. Hâlbuki bu küfür döneminde olan yeni bir hadisedir." Bunun üzerine Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, onu temin etti ve Allah, onun ruhunu teslim alıncaya kadar Safiye, ona olan vefasını sürdürdü.

Sonra hicretin sekizinci senesinde Abbas İbnu Abdulmuttalib'in hanımı Ummu'l-Fadl'ın kız kardeşi Meymûne ile evlendi. Onunla olan evliliği, kazâ umresinin sonlarında idi. Onunla evlilik olayı şudur: Meymûne, yirmi altı yaşlarında, kız kardeşi Ummu'l-Fadl'ın evlendirilmesinde vekil tayin edilmişti. Meymûne, kazâ umresinde Müslümanların durumunu görünce nefsi İslâm için çarpmaya başladı. Sonra Abbas, onun durumu hakkında kardeşinin oğlu efendimiz Muhammed *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile konuştu. Onunla evlenmesini kendisine arzedince Rasul de onunla evliliği kabul etti. Hudeybiye antlaşması ile belirlenen üç gün dolmuştu. Rasulullah, Meymûne ile olan evliliğinden, kendi-

siyle Kureyş arasındaki mutabakatı kuvvetlendirmek için bir vesile edinmek istedi. Kendisine Kureyş tarafından Suheyl İbnu Amr ve Huveytib İbnu Abdu'l-Uzza gelerek Muhammed *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e* "Şüphesiz zamanın dolmuştur. Artık aramızdan çık git" dediler. O da, o ikisine dedi ki: "Ne oluyor sizlere. Keşke bıraksanız da sizlerin arasındayken zifafa girsem. Sizler için bir yemek yapsak da onda hazır bulunsanız". Bunun üzerine onların cevapları şöyle oldu: "Bizim, senin yemeğine ihtiyacımız yok, artık aramızdan çık git." Bunun üzerine Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* hiç tereddüt etmeyerek kendisi ve arkasından da Müslümanlar çıkıp gittiler.

Zeynep Bint-u Huzeyme ve Ummu Seleme ile olan evliliğine gelince; ashabından savaş meydanlarında şehit düşmüş iki adamın hanımları için bir evlilikti. Zeynep, Bedir günü şehit düşen Ubeyde İbnu'l-Hâris İbnu'l-Muttalib'in hanımıydı ve hiçbir güzelliği yoktu. Ancak temizliğiyle, ihsanıyla biliniyordu, hatta miskinlerin annesi lakabını almıştı ve gençliği geçip gitmişti. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* onunla hicretin ikinci senesinde, Bedir Harbi'nde kocasının şehit düşmesinden sonra evlenmişti. O, kendi yanında ancak iki sene kalabilmişti. Sonra Allah onun ruhunu aldı. O, Hatice'den sonra Rasul'den önce vefat eden tek kişiydi.

Ummu Seleme'ye gelince; Ebû Seleme'nin hanımı idi ve ondan birkaç çocuğu vardı. Ebû Seleme Uhud'da yaralanmış, sonra yarası iyileşince Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, onu Benî Esed harbine emir olarak atamıştı. Onları darmadağın etmiş ve aldığı ganimetle birlikte Medine'ye dönmüştü. Uhud yarası, onun içine işlemiş, onunla yaşamış ve onu öldürünceye kadar bu yarayla hayat sürmüştü. Nitekim ölüm döşeğindeyken Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ona geldi ve ölünceye kadar yanı başında kalarak ona hayır duada bulunup gözlerini kapadı. Vefatından dört ay sonra, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Ummu Seleme'yi kendi-

sinden istemiş, o da çocukların çokluğundan ve gençliğinin geçip gitmesinden ötürü özür beyan edince Rasul, onunla evleninceye ve çocuklarını yetiştirme inayetini taahhüt edinceye kadar bunda ısrar etmişti. İşte bu iki hanımla ancak Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, vefatlarından sonra iki arkadaşının ailelerinin bakımını üstlenmek için evlenmişti.

SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in *Ummu Habîbe Bint-u Ebî Sufyân ile evliliğine gelince*; o, dini uğrunda firar etmek üzere Habeşistan'a hicret etmiş, sonra kocasının mürtet olmasının ardından Müslümanlığı yolunda sabretmiş, mümin bir kadınla olan evlilik tir. Çünkü Ummu Habîbe, Mekke'nin lideri ve müşriklerin önderi Ebû Sufyân'ın kızı Ramle'dir ve Rasulullah'ın halasının oğlu Ubeydullah İbnu Cahş el-Esedî'nin hanımıydı. Ubeydullah Müslüman olmuş ve babası küfür üzere olduğu halde onunla birlikte Ramle de Müslüman olmuştu. Babasının eziyet etmesinden korkunca ağır hamile olduğu halde kocasıyla birlikte Habeşistan'a hicret etmişti. Orada hicret yerinde Ramle, kendisiyle künyelendiği kızı Habîbe Bint-u Ubeydullah'ı doğurunca Ummu Habîbe diye çağırılmaya başlanmıştı. Ancak kocası, Ubeydullah İbnu Cahş, çok geçmeden İslâm'dan irtidat etmiş ve Habeşlilerin dini olan Nasranîliğe inanmış ve karısı Ramle'yi İslâm'dan döndürmeye çalışınca o, dini üzerinde sabretmişti. Daha sonra Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Necâşi'ye Ummu Habîbe'nin Rasulullah ile evliliğinde kendisine vekil olması için haber yollamış, Necâşi de bunu Ummu Habîbe'ye haber vermiş, o da Hâlid İbnu Saîd İbnu'l-Âs'ı evlilik konusunda kendisine vekil tayin etmiş, Rasul ile evlilik akdi cereyan etmiş, Hâlid, Ummu Habîbe'nin, Necâşi de Rasulullah'ın vekâletinde akdi üslenmişlerdi. Sonra Hayber Gazvesi akabinde Habeşistan muhacirleri Medine'ye geri döndüklerinde, Ummu Habîbe de onlarla birlikte geri dönmüş, Rasulullah'ın evine girmiş, Medine, Rasulullah'ın Ummu Habîbe ile zifafını kutlamış, Ummu Habîbe de onun evinde ikamet etmişti.

SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in Zeynep Bint-u Cahş ile evliliğine gelince; birçok hususun teşrî içindi. Kureyş'in müttetiklerinden Benî Esed'den olan halasının kızını, azat edilmiş bir köle ile evlendirmesi, erkek ile kadın arasında denklik olarak adlandırılan âdetin yıkılması için bir teşrî idi. Kim bir evlatlık edinirse o, onun çocuğu gibi olur ve onun karısıyla evlenemez şeklindeki yerleşmiş cahili bir âdetin yıkılması için bir teşrî idi. Dolayısıyla bu âdetleri yıkmak için azat ettiği kölesinin karısıyla, ondan boşandıktan sonra evlendi. Rasul'ün Zeynep Bint-u Cahş ile evlilik olayı şöyledir; Zeynep Bint-u Cahş, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* halası Umeyme Bint-u Abdulmuttalib'in kızıdır. Onun gözü önünde ve inayetinde büyümüştü. Bu nedenle o, ona göre kız veya küçük kız kardeş konumundaydı. Nitekim onu tanıyor ve Zeyd'le evlenmeden önce onun çekici birisi olup olmadığını biliyordu. Çocukluğundaki emeklemesinden gençliğe kadar olan büyümesinde ona şahit olmuştu. Dolayısıyla o, Rasul'e meçhul değil, bilakis kızı konumundaydı. *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm* azatlı kölesi Zeyd ile evlenmesi için ona dünürücü olunca kardeşi Abdullah İbnu Cahş, Benî Esed'den olan, bununda ötesinde Rasulullah'ın halasının kızı olan kız kardeşinin, Hatic'e'nin satın aldığı, sonra da Muhammed'in azat ettiği bir kölenin nikâhı altında olmasına karşı çıkmıştı. Bunda Zeynep için büyük bir ayıp görmüştü. Nitekim bu, Araplar nezdinde hakikaten büyük bir ayıptı. Zira eşrafın şerefli kızları, azat edilseler dahi kölelerle asla evlenemezdi. Ama Muhammed *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, sırf asabiyyete dayalı bu gibi değerleri nefislerden yok etmek, Arabın, Aceme takva dışında hiçbir üstünlüğü olmadığını bütün insanların idrak etmelerini ve Allahu Teâlâ'nın şu sözünü anlamalarını istiyordu:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

“Allah katında en kerim olanınız sizin en takvalı olanınızdır.” (el-Hucurat 13) O, kendi ehli dışından bir kadının bunu

kerih görmesini istemiyordu. Dolayısıyla işitmekten korktuğu insanların kendisi hakkındaki dedikodularına maruz kalmak pahasına, Arapların âdetlerine karşı bu çıkışı ve âdetlerine yönelik bu yıkışı üstlenen, halasının kızı Zeynep Bint-u Cahş olmalıydı. Keza evlatlık edindiği ve Arapların âdetleri ile gelenekleri gereği diğer çocukları gibi eşit olarak kendisine mirasta hak sahibi olan azatlı kölesi Zeyd de onunla evlenen, dolayısıyla hikmetli Şâr'ının, oğul edinilen evlatlıklara karşı hazırladığı fedakârlığa hazır olmalıydı. Rasul, Zeynep'in ve kardeşi Abdullah'ın, azatlı kölesi Zeyd'i kendisine bir koca olarak kabul etmeleri üzerinde ısrar etti. Fakat hem Zeynep, hem de kardeşi Abdullah, reddetmekte ısrar ettiler. Bunun üzerine Allahu Teâlâ, şu kavlini indirdi:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

“Allah ve Rasulü bir şeye hükmettiği zaman; mümin erkek ve mümin bir kadına artık işlerinde muhayyerlik yoktur. Her kim Allah ve Rasulü’ne isyan ederse o, apaçık dalaletle dalalete düşmüştür.” (el-Ahzab 36) Bu durumda Abdullah ile Zeynep'in önünde boyun bükmekten başka çareleri kalmamıştı ve dediler ki: “Razı olduk ya Rasulullah.” Zeyd, Nebi onun yerine mehrini kendisine gönderdikten sonra Zeynep ile gerdeğe girdi. Ancak Zeynep ile Zeyd arasındaki evlilik hayatı, umulduğu üzere yürümedi. Aksine sıkıntılı ve huzursuz olarak başladı, sıkıntılı ve huzursuz olarak da devam etti. Zira Allah ve Rasulünden bir emir olmasına rağmen vukua geldikten sonra bu evliliğe Zeynep'in nefsi razı gelmedi, ne kocasına karşı gevşedi, ne de ona karşı kibiri yumuşadı. Bilakis kendi üzerinde bir kölelik cereyan etmedi diye Zeyd'e karşı övünüyor ve ona yaşamını zehir ediyordu. Zeyd, birkaç kez onu Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e şikâyet etmiş ve onun kendisine kötü muamelesini izah etmişti. Sık sık onu boşamak konusunda Nebi'den izin istemişti. Nebi ise ona;

“*hanımını tut*” şeklinde cevap veriyordu. Allah, Rasul’e Zeynep’in daha sonra eşlerinden olacağını vahyedince Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e, Muhammed, oğlunun karısı ile evlendi diye insanların dedikodularından ve onların bunu ayıplamalarından korktuğundan dolayı bu ona ağır gelmişti. *SallAllahu Aleyhi ve Sellem Zeyd*’i, evlatlık edinmişti. Bundan dolayı Zeyd’in onu boşamasını istemiyordu. Fakat Zeyd, onu boşamak konusunda Rasul’e ısrar etmişti. Rasul, Allahu Teâlâ’nın kendisine vahiy yoluyla bildirdiği üzere Zeynep’in eşlerinden olacağını bilmesine rağmen Zeyd’e şöyle diyordu:

أُمِّكَ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ

“**Eşini yanında tut. Allah’tan ittikâ et.**” (el-Ahzab 37) Allah, bu yüzden ona itap etmişti. Zira ona şöyle demişti: “Ben sana, senin onunla evleneceğini haber vermiştim. Sen ise Allah’ın açığa vuracağı şeyi nefsinde gizliyordun”. İşte bu, Allahu Teâlâ’nın şu kavlinin manasıdır:

وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ

“**Sen ise Allah’ın açığa vuracağı şeyi nefsinde gizliyorsun.**” Gizlemiş olduğu şey, evlatlık edindiği kimsenin karısı olmasına rağmen onun kendi hanımı olacağı bilgisidir. İşte Allah’ın daha sonra açığa vurduğu şey de budur ki o da evlatlık edindiği kimseden boşanmış bir kadınla evliliğidir. Rasul’ün, Allah’ın daha sonra açığa vurduğu bu evliliği gizlemesinin nedeni, evlatlıkların evlere ilhak edilmesi ve kendi neseplerine bağlanmaları Arapların âdetlerindendi. Çocuğun bütün haklarını oğulluğa, yani evlatlık edinilen şahsa da veriyorlar, hatta miras ve nesebin hürmetinde bile onun üzerine oğul hükümlerini icra ediyorlardı. Dolayısıyla Allah, evlatlık edindiği azatlı kölesinin hanımı olan Zeynep’in daha sonra kendi hanımı olacağını Rasul’e bildirdiğinde o, bu bilgiyi gizliyor, Zeyd’in yoğun ısrarına, onun hakkındaki şikâyetine, geçimsizliklerine ve onunla evlendiğinden beri aralarındaki evlilik

hayatının uyumsuzluğuna rağmen Zeyd'e, hanımını elinde tutmasını ve onu boşamamasını ısrarla vurguluyordu. Fakat Zeyd, onu boşamakta ısrar edince Rasul, onu boşamasına izin verdi. O da onu boşadı ki ne Zeyd, Rasul'un onunla evleneceğini, ne de Zeynep Rasul'un kendisiyle evleneceğini biliyordu. Bunun delili, Ahmed, Muslim ve en-Nesâî'nin Suleymân İbnu'l-Mugîre yoluyla Sâbit'ten Enes'ten şöyle dediğine dair rivayet ettikleri şu hadistir:

لما انقضت عدة زينب، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لزيد: اذكرها علي.
قال: فانطلقت فقلت: يا زينب، أبشري، أرسل رسول الله يذكرك. فقالت ما أنا
بصانعة شيئاً حتى أوامر ربي، فقامت إلى مسجدها، ونزل القرآن وجاء رسول الله
صلى الله عليه وسلم حتى دخل عليها بغير إذن، حين أنزل الله تعالى قوله

“Zeynep'in iddeti bittiğinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Zeyd'e dedi ki: “Onu bana çağır.” Hemen ayrıldım ve dedim ki: “Ey Zeynep! Seni müjdeliyorum, Rasulullah seni istiyor.” O da dedi ki: “Rabbimle müşavere etmedikçe bir şey yapacak değilim.” Sonra mescidine doğru kalktı. Kur'an nazil oldu ve (Allahu Teâlâ şu kavlini indirince) Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem onun yanına izinsiz olarak girdi: **فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ** **قَلَمًا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ** **“Zeyd, o kadından ilişkisini ke-** **since biz, onu sana nikâhladık ki onların evlatlıklarının eş-** **leri hususunda müminler üzerinde bir sıkıntı olmasın.”** (el-Ahzâb 37) Şayet o veya Zeyd bilmiş olsalardı, Zeyd ona “seni müjdeliyorum”, o da “Rabbimle müşavere edeyim”, yani bu evlilik hususunda istihâreye yatayım demezlerdi. Onun evliliğinin illeti şudur ki müminler üzerine evlatlık edindikleri kimselerin hanımlarıyla evlenmelerinde bir sakınca yoktur.

Rasul'un hanımlarıyla olan evlilik kıssası işte budur. Onlardan her biriyle olan evlilik hadisesinden, onun sırf evlilik gayesinden başka bir gaye için olduğu, açığa çıkmaktadır. Böylelikle de SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in dörtten fazla evliliğinin ve bu sayının

Ümmeti dışında onun hususiyetlerinden olduğunun manası ortaya çıkmış olmaktadır. İşte bu mana, elli yaşını aşmış, davetle, devletle meşgul olan, bir halkı Rabbinin risaletiyle kalkındırarak hayat gayesi Allah'ın risaletini âleme taşımak olan bir ümmet haline getirmek için Rabbinin risaletini âleme tebliğ etmek, önceki yapısını yıktıktan sonra yeni bir yapı ile bir toplum inşa etmek, İslâm davetini insanlara taşımak için dünyayı önüne katan bir devlet ikame etmek üzere Rabbinin risaleti ile meşgul olan bir kişideki nevî içgüdüsünün taşkınlığı değildir. Nitekim zihnini meşgul eden tek şeyin bir Ümmeti kalkındırmanın, bir devlet ikame etmenin, bir toplum inşa etmenin, âleme risaleti taşımamanın olduğu bir kimseyi, kadınların meşgul etmesi, onlara yönelip her sene biriyle evlenmesi mümkün değildir. O ancak davetinin derdini taşır ve herhangi bir insanın istifade ettiği gibi o da normal olarak evlilik hayatından istifade eder.

Evlilik Hayatı

Hanım, kocanın hayat ortağı değildir, bilakis onun arkadaşıdır. Zira aralarındaki muâşeret, bir ortaklar muâşereti değildir ve hayat boyunca bu muâşerete mecbur da değildirler. Bilakis aralarındaki muâşeret, birinin diğerinden mutmain olduğu bir arkadaşlıkla birinin diğerine her yönüyle tam bir arkadaşlık ettiği bir arkadaşlık muâşeretidir. Zira Allah, bu evliliği eşlerden her biri için bir itminan mahalli kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا

“Sizi tek bir nefisten yaratan, bundan da onunla sükûnet bulsun diye, eşini kılan odur.” (el-Arâf 189) Ve şöyle buyurmuştur:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

“Nefislerinizden sizin için, kendileriyle sükûnet bulabilirsiniz diye eşler yaratıp, aranızda merhamet ve sevgi kılmış olması onun ayetlerindedir.” (er-Rûm 21) Sükûnet, mutmainliktir. Yani koca eşiyle, eşi de kocasıyla mutmain olsun, onlardan her biri diğerine meyletsin, ondan nefret etmesin. Dolayısıyla evlilikte asıl olan itminan, evlilik hayatında da asıl olan mutmainliktir. Ta ki eşler arasındaki bu arkadaşlık, bir ferahlık ve mutmainlik arkadaşlığı olsun diye Şeriat, eşin koca üzerindeki haklarını ve kocanın da eşi üzerindeki haklarını beyan etmiştir. Bu babda ayet ve hadisler sarîh olarak gelmişlerdir. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Onların da erkeğin hakları gibi belli hakları vardır.” (el-Bakara 228) Yani, erkeklerin kadınlar üzerinde olduğu gibi kadınların da erkekler üzerinde evlilik hakları vardır. Bundan dolayı İbnu

Abbas şöyle demiştir: “Onun benim için süslendiği gibi ben de hanımın için süslenirim. Onun benim üzerimdeki haklarının ter-temiz olmasını, onun da benim haklarımı vacip görmesini iste-rim. Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Onların da erkeğin hakları gibi belli hakları vardır.”

Yani, günahsız bir ziyet demektir” Yine ondan şöyle rivayet edilmiştir: “Üzerlerine vacip kıldığı konularda kocaların kadınlar üzerindeki itaat hakkı olduğu gibi, kadınların da güzel arkadaşlık ve muaşeret hakkı vardır.”

Allahu Teâlâ, eşler arasında güzel muaşeretini tavsiye etmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Onlarla maruf ile geçinin.” (en-Nisâ 19) Ve şöyle buyurmuş-tur:

فَامْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ

“Ya iyilikle tutmak...” (el-Bakara 229) العشرة “el-İşret”, karışmak ve kaynaşmaktır. العاشرة معاشرة وتعاشر القوم “Âşerahu, Muâşerat ve Teâşera-l Kavmu”, birbirine ünsiyet peyda edip hoşça geçinmek demektir. Allah *Subhanehu ve Te’alâ*, aralarındaki karışımın ve birbirleriyle arkadaşlıkların mükemmel olması için kendileri ile nikâhlandıklarında kadınlarla güzel arkadaşlığı emretmiştir. Çün-kü bu, nefis için daha sükûnetli, yaşam için daha huzurludur. Mehir ve nafaka haklarının eda edilmesi vacibiyetine ek olarak, erkeklerin kadınlarla muaşeretini, günahsız yere kadınların yüzle-rine karşı suratı ekşitmemek, kaba, katı, başkalarına meyl-i maz-har etmek şeklinde değil de konuşmada mülayim olmalıdır.

Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* erkeklere kadınlar hakkında tavsiyede bulunmuştur. Muslim, Sahih’inde Câbir’den Rasullullah

SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in veda Haccındaki hutbesinde şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

فاتقوا الله في النساء فإنكم أخذتموهن بأمانة الله، واستحللتم فروجهن بكلمة الله، ولكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحداً تكرهونه، فإن فعلن ذلك فاضربوهن ضرباً غير مبرح، ولهن رزقهن وكسوتهن بالمعروف

“Kadınlar hakkında Allah’tan ittikâ edin. Siz, onları Allah’ın emanetiyle aldınız, Allah’ın kelimesiyle onların ırzlarını helal edindiniz. Sizin onlar üzerindeki haklarınız, hoşlanmadığınız bir kimseye mefruşatlarınızı çiğnetmemeleridir. Şayet bunu yaparlarsa şiddetli olmayan bir dövme ile onları dövün. Onların, marufa göre rızıklandırma ve giydirilme hakları vardır.” Nebi *Aleyhi’s-Salatu ve’s-Selâm*’dan şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

خيركم خيركم لأهله، وأنا خيركم لأهلي

“Sizin en hayırlınız, ehline karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de ehline karşı sizin en hayırlısunuzim.”¹ Yine *Aleyhi’s-Salâtu ve’s-Selâm*’dan şöyle rivayet edilmiştir:

أنه جميل العشرة يداعب أهله ويتلطف بهم ويضاحك نساءه حتى إنه كان يسابق عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها يتودد إليها بذلك قالت سابقني رسول الله صلى الله عليه وسلم فسبقته وذلك قبل أن أحمل اللحم ثم سابقته بعد ما حملت اللحم فسبقني فقال هذه بنتك

“O, muaşeretini güzel olandır. Ehliyle şakalaşır, onları taltif eder, hanımlarıyla gülüşürdü. Hatta o, müminlerin annesi Âişe RadıyAllahu Anha ile yarıştırdı da ona bunu sevdirirdi. Âişe dedi ki: “Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem benimle yarıştı. Ben de onu geçtim. Bu, şişmanlamamdan önceydi. Sonra şişmanlamamın ardından onunla yarıştım. O da, beni geçti. Bunun üzerine dedi ki:

¹ el-Hâkim ve İbn-u Hıbbân, Âişe RadıyAllahu Anh kanalıyla tahric etti

“Bu, ona karşılıktır.”¹ Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, yatsı salâtını kıldığında evine girer, uykudan önce ehliyle kısa gece sohbeti eder, onları bununla eğlendirirdi. İbnu Mâce Nebi *SalAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

خياركم خياركم لنسائهم

“Sizin en hayırlınız, hanımlarına karşı en hayırlı olanınızdır.”

Bunların hepsi, kocaların eşlerine muâşeretini güzel yapmaları gerekliliğine delalet etmektedir. Evlilik hayatında bazen safiyetini bulandıran şeyler meydana gelebileceğinden dolayı Allah, hanım üzerinde evin liderliğini kocaya ait kılarak onu hanım üzerine kavvam kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ

“Erkekler kadınlar üzerine kavvamdırlar.” (en-Nisâ 34) Ve şöyle buyurmuştur:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ

“Onların da erkeğin hakları gibi belli hakları vardır ve erkeklerin onlar üzerinde bir derecesi vardır.” (el-Bakara 228) Kadına da kocasına itaati tavsiye etmiştir. *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, şöyle buyurmuştur:

إذا باتت المرأة هاجرة فراش زوجها لعنتها الملائكة حتى ترجع

“Kadın, kocasının yatağını terk ederek gecelerse dönünceye kadar melekler ona lânet eder.”² *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm* bir kadına şöyle der:

أذات زوج أنت؟ قالت: نعم، قال: فإنه جنتك و نارك

“Sen bir koca sahibi misin? Kadın der ki: Evet. Der ki:

¹ İbn-u Hibbân, Sahih'inde tahrîç etti

² Ebî Hurayra, Müttetik-un Aleyh

Şüphesiz o, senin hem Cennetin hem de Cehennemindir.”

el-Buhârî, Ebu Hureyre yoluyla, Nebi Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm'ın şöyle dediğini rivayet etti:

لَا يَجِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَرَوْحُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَأْتِي فِي بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَمَا
أَنْفَقَتْ مِنْ نَفَقَةٍ عَنْ غَيْرِ أَمْرِهِ فَإِنَّهُ يُؤَدِّي إِلَيْهِ شَطْرَهُ

“Kocası gördüğü halde izni olmaksızın kadının savm tutması helal değildir. Kocasının izni olmaksızın evine izin vermez. Kadın, onun emri olmaksızın bir nafaka infak ederse yarısı kocasına verilir.” İbnu Batta Ahkâm-un Nisâ'da Enes'ten şöyle rivayet eder:

أن رجلا سافر و منع زوجته من الخروج. فمرض أبوها، فاستأذنت رسول الله صلى الله عليه وسلم في عيادة أبيها، فقال لها رسول الله صلى الله عليه وسلم: اتقي الله ولا ولا تخالفي زوجك. فمات أبوها فاستأذنت رسول الله صلى الله عليه وسلم في حضور جنازته فقال لها: اتقي الله ولا تخالفي زوجك. فأوحى الله إلي النبي صلى الله عليه وسلم: إنني قد غفرت لها بطاعة زوجها

“Bir adam yolculuğa çıktı ve karısını dışarı çıkmaktan men etti. Kadının babası hastalandı, babasını ziyaret etme konusunda Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den izin istedi. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “Allah'tan ittikâ et ve kocana muhalefet etme.” Sonra kadının babası vefat etti, babasının cenazesinde hazır bulunmak konusunda Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den izin istedi. O da ona dedi ki: **“Allah'tan ittikâ et ve kocana muhalefet etme.”** Bunun üzerine Allah, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e şöyle vahyetti: **“Şüphesiz ben o kadına kocasına itaati sebebiyle mağfiret eyledim.”** Şeriat, ister ebeveynine hasta ziyaretinde bulunmak veya onları ziyaret etmek istesin, isterse zorunlu hususlara veya gezintiye çıkmak istesin, kocaya hanımını evinden dışarı çıkmaktan men etme hakkı vermiştir. Ancak kocasının izni olmaksızın evden dışarı çıkması caiz olmasa da ebeveynine hasta

ziyaretinde bulunmaktan ve onları ziyaret etmekten men etmesi, kocaya yakışmaz. Çünkü bunda onlarla alakanın kesilmesi ve hanımını kendisine muhalefet etmeye sevk etmek vardır. Oysa Allahu Teâlâ, marufla muaşeretini emretmiştir. Ebeveynine hasta ziyaretinde bulunmaktan ve onları ziyaret etmekten men edilmesi ise marufla muaşeretten değildir. Kocanın, hanımını mecitlere çıkmaktan men etme hakkı da yoktur. Çünkü Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

لا تمنعوا إماء الله مساجد الله

“Allah’ın kadın kullarını Allah’ın mecitlerinden alıkoymayın.”¹ Şayet kadın, kocasına isyan ederse Allah, kocaya onu tedip etme hakkı vermiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً

“Naşizelik (itaatsizlik) etmelerinden korktuğunuz kadınlara önce öğüt verin. Sonra yataklarını ayırın, sonra onları dövün. Şayet size itaat ederlerse onların üzerinde bir yol aramayın.” (en-Nisâ 34) Dövmenin, hafif bir dövme, yani Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in Veda Haccı’ndaki hutbesinde tarif ettiği gibi şiddetli olmayan bir dövme olması vaciptir. Zira şöyle buyurmuştur:

فإن فعلن ذلك فاضربوهن ضرباً غير مبرح

“Şayet bunu yaparlarsa, şiddetli olmayan bir dövme ile onları dövün.”² Sadece günah işlediği zaman hanımı cezalandırma salahiyeti kocaya verilmiştir. Çünkü o, evin işlerini idare ve gütmeye üzerinde kavvamdır. Şeriat’ın kadına yapmasını emrettiği şeylere muhalefeti dışında kocanın ona bir şeyle sıkıntı

¹ Abdullah İbn-u Ömer kanalıyla müttetik-un aleyh

² Muslim, Câbir kanalıyla tahric etti

vermesi mutlak caiz değildir. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

فَإِنْ أُطِيعْتُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِمْ سَبِيلًا

“Şayet size itaat ederlerse, onlar üzerinde bir yol aramayın.” (en-Nisâ 34) *Bilakis, onunla arkadaş ve ondan herhangi bir şey istediğinde latif olmalıdır. Hatta hanımını murat eylese bile onun için uygun şartların ve hallerin seçiminde doğru davranması gerekir. Aleyhi’s-Salâtu ve’s-Selâm şöyle buyurmuştur:*

لا تطرقوا النساء ليلاً حتى تمتشط الشعثة، وتستحد المغيبة

“Kadınlara gece yol aramayınız ki dağınık kadın süslenip güzelleşsin, saçı karışık kadın saçını tarasın.”¹

Kocanın kadın üzerindeki kavvamlığın ve evdeki liderliğinin manası, hiçbir emri reddedilmeyen evdeki zorbacı ve evin yöneticisi demek değildir. Bilakis kocanın evdeki liderliğinin manası, ev işlerini gütmek, idare etmek demektir. Yoksa evde sulta ve hâkimlik değildir. Bunun içindir ki kadın, kocasının sözüne cevap verebilir, sözünde onunla tartışabilir, söylediklerinde onunla istişarede bulunabilir. Çünkü onlar, birer arkadaş olup âmir ve memur veya hâkim ve mahkûm değildirler. Aksine o ikisi, evlerinin idaresi ve bu evin işlerinin güdülmesi bakımından liderliğin o ikisinden birine verildiği birer arkadaşlardır. Nitekim Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, evinde aynı şekilde hanımları için bir arkadaştı. Devlet Başkanı ve bir Nebi olmasına rağmen hanımları üzerinde bir zorbacı emir değildi. Ömer İbnu’l-Hattâb bir sözünde şöyle der:

والله إن كنا في الجاهلية ما نعد للنساء أمراً حتى أنزل الله تعالى فيهن ما أنزل،
وقسم لهن ما قسم فبينما أنا في أمر أتمره إذ قالت لي امرأتي لو صنعت كذا وكذا،
فقلت لها وما لك أنت ولما ها هنا، وما تكلفك في أمر أريده، فقلت لي عجباً لك يا

¹ Câbir kanalıyla müttefik-un alyeh

ابن الخطاب ما تريد أن تراجع أنت، وإن ابنتك لتراجع رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى يظل يومه غضبان. قال عمر فأخذ ردائي ثم أخرج مكاني حتى أدخل على حفصة فقلت لها يا بنية إنك لتراجعين رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى يظل يومه غضبان. فقالت حفصة والله إنا لنراجعه فقلت تعلمين أنني أحذرك عقوبة الله، وغضب رسوله يا بنية لا يغرنك هذه التي قد أعجبها حسننها، وحب رسول الله صلى الله عليه وسلم إياها. ثم خرجت حتى أدخل على أم سلمة لقرابتي منها، فكلمتها. فقالت لي أم سلمة عجباً لك يا ابن الخطاب، قد دخلت في كل شيء حتى تبتغي أن تدخل بين رسول الله صلى الله عليه وسلم وأزواجه. قال عمر فأخذتني أخذاً كسرتني به عن بعض ما كنت أجد، فخرجت من عندها

“Vallahi biz, Allah kadınlar hakkında indireceğini indirene ve onlara taksim edeceğini taksim edene kadar cahiliyede onları bir şeyden saymazdık. Yaptığım bir iş için hanımım bana dedi ki: “Keşke şöyle şöyle yapsaydın.” Ben de ona dedim ki: “Bu işten sana ne? Benim istediğim bir hususta senin zorun ne?” Bunun üzerine o bana: “Hayret sana ey İbnu’l-Hattâb! Sen istişarede bulunmak istemiyorsun, hâlbuki senin kızın Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile istişarede bulunuyor. Hatta gününe kızgın başlıyor.” Ridâmı aldım sonra mekânımdan çıktım. Nihayet Hafsa’nın yanına girdim ve ona dedim ki: “Ey kızcağızım! Sen Rasulullah ile istişarede bulunuyorsun nihayet o, gününe kızgın mı başlıyor?” Ardından Hafsa dedi ki: Vallahi biz, onunla istişarede bulunuyoruz” Ben de dedim ki: “Bil ki, ben seni Allah’ın cezasından ve Rasulünün gazabından sakındırıyorum ey kızcağızım! Güzelliğine şaşırıp kaldığın ve Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in de kendisini sevdiği bu şey seni aldatmasın.” Sonra çıktım, nihayet kendisine akrabalığımdan dolayı Ummu Seleme’nin yanına girdim ve onunla konuştum. O, bana dedi ki: “Hayret sana İbnu’l-Hattâb! Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile hanımları arasına girmeyi isteyecek derecede her şeye müdahil oldun.” Ömer dedi ki: “Vallahi beni öyle bir tuttu ki güzel

gördüğüm bazı şeylerde beni kırdı. Sonra onun yanından çıkıp gittim.”¹ Muslim, Sahih’inde şöyle rivayet etmiştir:

أن أبا بكر استأذن على النبي صلى الله عليه وسلم، ودخل بعد أن أذن له ثم استأذن عمر ودخل بعد الأذن، فوجد النبي جالساً وحوله نساؤه واجماً ساكناً فقال عمر: لأقولن شيئاً أضحك النبي صلى الله عليه وسلم ثم قال: يا رسول الله، لو رأيت بنت خارجة سألتني النفقة فقلت إليها فوجأت عنقها، فضحك رسول الله صلى الله عليه وسلم وقال: هن حولي يسألنني النفقة

“Ebû Bekir, Rasullahu Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den izin istedi ve kendisine izin verildikten sonra girdi. Sonra Ömer izin istedi, izinden sonra girdi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i, hanımları etrafında oldukları halde oturmuş, kızgın ve sessiz buldum. Ömer dedi ki: “Ben bir şey söyleyeyim ki Rasullahu Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i güldüreyim.” Sonra dedi ki: “Yâ Rasullullah! Keşke Bint-u Hârice’yi görseydin. Benden nafaka istedi, ben de ona doğru kalktım, boynunu sıktım.” Bunun üzerine Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem güldü ve buyurdu ki: **“İşte onlar da etrafımda benden nafaka istiyorlar.”** Bundan açığa çıkıyor ki, erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetinin manası, emrin erkeğe ait olmasıdır. Fakat bu, arkadaşlık emri olup, tasallut ve hegemonya emri değildir. Dolayısıyla kadın, erkekle istişarede bulunur ve onunla tartışabilir.

Bu, muâşeret yönündendir. Ev işlerinin yapılması yönünden olana gelince; hamur yoğurmak, ekmek yapmak, yemek pişirmek, evi süpürmek ve temizlemek gibi kocasına hizmet etmek kadına vaciptir. Yine içmek için su istediğinde kendisine su vermesi, yemesi için ona yemek koyması ve evde kocasına lazım olan her şeyde ona hizmet etmesi kadına vaciptir. Aynı şekilde evdeki yaşam işlerinin gerektirdiği evin hizmeti için elzem olan her şey,

¹ Müttetik-un Aleyh

sınırlandırmaksızın böyledir. Keza su getirmek, pisliği temizlemek, tırnakları kesmek, emsallerinin kendisiyle süslediği şeylerle süslenmesi için gerekli olan şeyler ve benzerlerini, ev haricinden ihtiyacı olan şeyleri kadına getirmesi de kocaya vaciptir.

Hulâsa, işin türü her ne olursa olsun ev dâhilinde yapılması gerekli olan her işi yapmak kadına vaciptir. Ev hâricinde yapılması gerekli olan her işi yapmak da erkeğe vaciptir. Zira Âli ile Fâtıma *RadiyAllahu Anhumâ* kıssası hakkında Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şöyle rivayet edilmiştir:

قضى على ابنته فاطمة بخدمة البيت، وعلى علي ما كان خارجاً عن البيت من

عمل

“Kızı Fâtıma’ya ev hizmetini hükmetti. Âli’ye de ev haricindeki işi hükmetti.” Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, hanımlarına kendisine hizmeti emrediyordu. Zira şöyle buyurmuştur:

يا عائشة اسقينا يا عائشة أطعمينا يا عائشة هلمي الشفرة، واشحذينا بحجر

“**Ey Âişe! Bize su getir, bizi doyur, hadi bıçağı getir ve onu taşla bile.**” Keza şöyle rivayet edilmiştir:

أن فاطمة أتت رسول الله صلى الله عليه وسلم تشكو إليه ما تلقى من الرحي،

وسألته خادماً يكفيها ذلك

“Fâtıma, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e gelerek el değirmeninden şikâyet etti ve ondan kendisine bu hususta yetecek bir hizmetkâr istedi.”¹ Bütün bunlar, evde erkeğe hizmet etmek ve evin hizmetini görmenin, hanımın yapması gereken vecibelerden bir vecibe olduğuna delalet eder. Ancak bunları yapması, gücü nispetinde olur. Eğer işler, kadını meşakkate maruz bırakacak şekilde çok olursa koca, işleri yapmada kadına yetecek bir hizmetkâr getirmelidir. Kadın bunu ondan talep edebilir. Eğer işler,

¹ Âli, kanalıyla müttefik-un aleyh

çok değil ve kadın da onları yapmaya muktedirse, onun için bir hizmetkâr getirmek erkeğe vacip değildir. Bilakis Rasulullah *Sal-lallahu Aleyhi ve Sellem*'in kızı Fâtıma'ya ev hizmetini hükmetmiş olması deliline binaen bizzat kadının hizmet yapması kadına vaciptir. Hakeza hanımına marufla muaşeret etmesi kocaya vaciptir. Marufla hanım lehine vacip olanların aynısı hanım üzerine de vaciptir ki evlilik hayatı, kendisinde Allahu Teâlâ'nın şu kavlinin tahakkuk ettiği huzurlu bir hayat olsun:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

“Nefislerinizden sizin için, kendileriyle sükûnet bulasınız diye eşler yaratıp, aranızda merhamet ve sevgi oluşturmuş olması O'nun ayetlerindedir.” (er-Rûm 21)

Azil

Azil, boşalma yaklaştığı zaman fercin hâricine inzal etmek için erkeğin uzvunu dışarı çıkarmasıdır. Azil, şeran caizdir. Dolayısıyla erkeğe, hanımıyla cima ettiğinde boşalım yaklaştığı zaman menisini fercin hâricine akıtması caizdir. el-Buhârî, Atâ’dan, Câbir’den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

كنا نعزل على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم والقرآن ينزل

“Biz, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem döneminde Ku’ran indiği halde azil yapıyorduk.” Yine Atâ’dan, Câbir RadiyAllahu Anh’ın şöyle dediğini işittiği rivayet edilmiştir:

كنا نعزل والقرآن ينزل

“Kur’an inerken biz azil yapıyorduk.”¹ Muslim’in rivayeti ise şöyledir:

كنا نعزل على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم قبله ذلك فلم ينهنا

“Biz, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında azil yapıyorduk. Bu, ona ulaştınca o, bizi nehyetmedi.” Bu, Rasulullah’tan azle dair bir onaydır ki bu da onun caizliğine delalet eder. Çünkü şayet azil haram olmuş olsaydı onun hakkında sükût etmezdi. Hâlbuki bu azil hükmü, Sahabe tarafından Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanına izâfe edilmiştir. Sahabe, hükmü Nebi Aleyhi’s-Salatu ve’s-Selâm’a nispet ederse o, rafi hükmünde olur. Çünkü zahirdir ki Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, buna muttali olmuş ve bunu ikrar etmiştir ki böylece hükümler hakkında kendisine sormalarına dair gerekçeleri mevcut olmuştur. Azlin cevazı hakkında birçok sahih hadis varit olmuştur. Ahmed, Muslim ve Ebû Dâvud Câbir’den şöyle rivayet etmişlerdir:

¹ Müttefik-un Aleyh

أن رجلاً أتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: إن لي جارية هي خادمتنا وسانيئتنا في النخل وأنا أطوف عليها وأكره أن تحمل فقال: اعزل عنها إن شئت فإنه سيأتها ما قدر لها

“Bir Adam, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldi ve dedi ki: “Benim bir cariyem var (o hizmetçimizdir ve hurmada sucumuzdur). Ben, onun etrafında dolaşip duruyorum ve onun hamile kalmasını hoş görmüyorum.” O da dedi ki: “Dilersen ona azil yap. Şüphesiz o, kendisi için takdir edileni getirecektir.” Muslim Ebû Saîd’den şöyle rivayet etmiştir:

خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في غزوة بني المصطلق فأصبنا سبياً من العرب فاشتبهينا النساء، واشتدت علينا العزبة، وأحببنا العزل فأسألنا عن ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: ما عليكم أن لا تفعلوا فإن الله عز وجل قد كتب ما هو خالق إلى يوم القيامة

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’le birlikte Benî Mustalık gazvesine çıkmıştık. Arap sebiyyeleri ganimet alınca kadınları arzuladık ve bekârlık bizi şiddetle sarsmıştı. Azil yapmak istedik. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e sorduk. “Yapmanızda bir sakınca yoktur. Zira Allah Azze ve Celle, Kıyâmet Günü’ne kadar yaratılacak olan her şeyi yazdı.” Ebu Dâvud, Câbir’den şöyle dediğini rivayet eder: Ensârdan bir adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldi ve dedi ki:

إن لي جارية وأنا أطوف عليها وأكره أن تحمل فقال: اعزل عنها إن شئت فإنه سيأتها ما قدر لها

“Benim bir cariyem var, o hizmetçimizdir ve hurmada sucumuzdur. Ben, onun etrafında dolaşip duruyorum ve onun hamile kalmasını hoş görmüyorum.” O da dedi ki: “Dilersen ona azil yap. Şüphesiz o, kendisi için takdir edileni getirecektir.” Azil; ister bununla ürememeyi veya çocukları azaltmayı veya hamilelik ve doğumdan dolayı zayıf düştüğü için hanımına şefkati

veya kendisinden faydalanacak şekilde genç kalması için yıpranmamasını veya herhangi başka bir maksadı kastetsin, azil yapanın kastı ne olursa olsun, mutlak caizdir. Dolayısıyla kastı ne olursa olsun kocanın azil yapması caizdir. Çünkü bu konuda varit olan deliller mutlaktır, hiçbir şekilde kayıt altına alınmamıştır ve bunlara ilişkin herhangi bir tahsis varit olmamasından dolayı da geneldir. Dolayısıyla mutlaklıkları ve genellikleri üzerinde kalırlar. Şöyle denmez: “Şüphesiz azil, yaratılmazdan önce çocuğu katletmektir.” Zira bunu reddeden sarih hadisler varit olmuştur. Ebû Dâvud, Ebû Saîd'den şöyle rivayet eder:

أن رجلاً قال: يا رسول الله إن لي جارية وأنا أعزل عنها وأنا أكره أن تحمل وأنا أريد ما يريد الرجال وإن اليهود تحدث أن العزل الموعودة الصغرى. قال: كذبت يهود لو أراد الله أن يخلقه ما استطعت أن تصرفه

“Bir adam dedi ki: “Ey Allah'ın Rasulü! Benim bir cariye var ve ben ona azil yapıyorum. Hamile kalmasını kerih görüyorum. Ben, erkeklerin istediğini istiyorum. Yahudiler ise azil vaidir (küçükleri diri diri gömmektir) diyorlar. O da dedi ki: **“Yahudiler yalan söylemiştir. Şayet Allah onu yaratmak isterse senin onu alıkoymaya gücün yetmez.”** Çocuk yapmama kastıyla azlin cevazına dair nass varit olmuştur. Ahmed ve Muslim Usâme İbnu Zeyd'den şöyle rivayet ederler:

أن رجلاً جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال إنني أعزل عن امرأتي. فقال له: لم تفعل ذلك؟ فقال له الرجل: أشفق على ولدها، أو على أولادها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لو كان ضاراً ضر فارس والروم

“Bir adam, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e geldi ve dedi ki: “Ben, hanımuma azil yapıyorum”. O da ona dedi ki: **“Bunu niçin yapıyorsun?”** Adam da ona dedi ki: **“Çocuğuna veya çocuklarına şefkat ediyorum.”** Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Şayet bu, zararlı olsaydı Fars ve Rum'a zararlı olurdu.”** Burada ona Rasul, لم تفعل **“Niçin yapı-**

yorsun” demiştir, ona **“Yapma”** dememiştir. Bu hadisten Rasul’ün onu ikrar ettiği anlaşılır. Ama ona çocuklardan sonra çocukların gelmesinin zararlı olmadığını da haber vermiştir. Bunun delili ise Muslim’de Usâme İbnu Zeyd hadisinde vaki olan şu husustur: Bir adam Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e geldi ve dedi ki:

إني أعزل عن امرأتي شفقة على ولدها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن
كان كذلك فلا، ما ضر ذلك فارس ولا الروم

“Ben çocuğuna şefkat etmek amacıyla hanımına azil yapıyorum. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “Eğer böyleyse hayırdır. Bu Farslara ve Rumlara zarar vermedi.” Yine Muslim’de Abdurrahman İbnu Bişr kanalıyla Ebu Saîd’den şöyle rivayet edilmiştir:

خشية أن يضر الحمل بالولد الرضيع

“Hamileliğin emzikli çocuğa zarar vermesinden korkarak.” Rasul, emzikli çocuk zarar görmesin diye hamile kalmamak için azil yapmayı ikrar ettiğine göre bu, çocukların çokluğundan veya onların asıldan olmalarından veya benzeri hususlardan kaçmak amacıyla hamile kalmamak için azil yapmayı da onaylar. Çünkü Allah, çocuğun geleceğini bildiğine göre azil yapılsın ya da yapılmınsın, onun gelmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle İbnu Hibbân Enes’in hadisinden rivayet etmiştir ki bir adam azil hakkında sorunca Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle demiştir:

لو أن الماء الذي يكون منه الولد أهرقته على صخرة لأخرج منها ولداً

“Kendisinden çocuğun olacağı meniye bir taş üzerine akıtsan dahi elbette ondan bir çocuk çıkar.” Şöyle denmez: Neslin azaltılması, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in neslin çokluğuna dair teşvik ettiği şeye muhaliftir ki o, şöyle demiştir:

تتاكحوا تناسلوا تكثروا

“Evleniniz, üreyiniz, çoğalınız.”

Böyle denmez: Çünkü azlin mubahlığı, neslin çoğaltılmasına dair teşvike muhalif değildir. Zira bu, neslin çoğaltılmasına teşviktir, o ise azlin mubahlığıdır.

Ahmed'in, Cuzâme Bint-u Vehb el-Esedîyye'den şöyle dediğine ilişkin rivayete gelince: İnsanların içerisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile bulundum ki O, şöyle diyordu:

لقد هممت أن أنهى عن الغيلة فنظرت في الروم وفارس فإذا هم يغيلون أولادهم
فلا يضر أولادهم شيئاً، ثم سألوه عن العزل. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم:
ذلك الواد الخفي وهي: وإذا الموعودة سئلت

“Hamileyken çocuk emzirmekten nehyetmeye niyetlendim. Farisiler ve Rumlara baktım. Onlar hamileyken çocuklarını emziriyorlar. Bu, onların çocuklarına hiç zarar vermiyor”. Sonra ona azil hakkında sordular. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “Bu, gizli vaiddir”. İşte bu: “Mevudaya (diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna) sorulduğunda” ayetinin ta kendisidir.” Bu hadis, azlin cevazı hakkındaki sarîh sahîh hadislerle çelişmektedir. Bir hadis, kanalca kendisinden daha çok olan başka hadislerle çeliştiği zaman kanalca daha çok olan hadisler tercih edilir ve o hadis reddedilir. Buna binaen bu hadis, kendisinden daha kuvvetli olanla ve rivayetteki yolları daha çok olanla çeliştiği için reddedilir.

“Bu hadis ile azlin cevazına dair hadisler arasını cem etmek, bu hadisin azlin kerahetine hamledilmesidir” denilmez. Çünkü bu, hadisin getirdiği mananın aynısının başka bir hadisteki Rasulün nefyi hususunda bir çatışma olmamış olsaydı mümkündü. Ahmed ve Ebû Dâvud’un Ebu Saîd’den rivayet ettikleri hadis şöyledir:

وإن اليهود تحدث أن العزل الموعودة الصغرى قال: كذبت يهود

“Yahudiler, azil küçük vaiddir diyorlar. O da dedi ki: “Yahudiler yalan söylemiştir.” Cuzâme hadisi ise şöyledir:

ذلك الوأد الخفي وهي: وإذا الموعودة سئلت

“Bu, gizli vaiddir. İşte bu “Mevudaya sorulduğunda” ayetinin ta kendisidir.” Bu iki hadisin arasını cem etmek mümkün değildir. Dolayısıyla ya onlardan biri mensuhtur, ya da onlardan biri diğerinden daha kuvvetlidir, dolayısıyla da daha zayıf olan reddedilir. İki hadisin tarihi bilinmediğine, Ebû Saîd’in hadisi, birçok hadislerle ve birçok yoldan desteklendiğine ve Cuzâme hadisi de münferit olarak gelmiş olup bir şeyle desteklenmediğine göre reddedilir ve kendisinden daha kuvvetli olan tercih edilir. Buna göre azil yapanın azilden kastı ne olursa olsun delillerin umumiliğinden dolayı azil, herhangi bir kerahet olmaksızın mutlak olarak caizdir. Erkek, azil yapmak için hanımının iznine muhtaç değildir; çünkü mesele, hanımıyla değil kendisiyle alakalıdır. *“Cima, kadının hakkıdır, dolayısıyla meni de kadının hakkı olur, dolayısıyla da meniyi, hanımının izni olmaksızın fercin dışına akıtamaz”* denilmez. Çünkü bu, şer’î değil, akli bir illetlendirmedir ve bunun hiçbir kıymeti yoktur. Üstelik bu, ‘iktidarsız kişi kadınla birleştiği zaman akıtmasa da bu birleşme ile kadının hakkı sona ermiş sayılması’ deliline binaen kadının hakkı cimadır ve meninin gelmesi değil hususuyla da çelişmektedir. O zaman kadının akdi bozma (fesh) hakkı da olmaz.

İbnu Mâce’nin Ömer İbnu’l-Hattâb’dan şöyle dediğine ilişkin rivayete gelince:

نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يعزل عن الحرة إلا بإذنها

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, izni olmaksızın hür kadına azil yapılmasından nehyetti” Bu, zayıf bir hadistir ve isnadında İbnu Lehîa vardır ki onun hakkında makal (söylemler) vardır. Böylece hadisler, azlin cevazlığı konusunda mutlak olarak kalırlar.

Azil hükmü, hamile kalmayı önlemek için ilaç, prezervatif veya spiral kullanılmasına da intibak eder. Zira bunların hepsi aynı

bâbtandır. Çünkü azlin caizlik delilleri bunlara tamamen intibak eder. Bunlar, onun meselelerinden bir meseledir. Zira hüküm, ister azil, isterse başka bir şey olsun erkeğin hamileliği önleyen bir ameli yapmasının caizliğidir. O halde erkek için caiz olan, kadın için de caizdir. Çünkü hüküm, vesilelerden herhangi bir vesile ile hamileliği önlemenin caizliğidir.

Hamileliği önlemeye dair bu caizlik, hamileliği geçici önlemeye mahsustur. Hamileliği daimi olarak önlemeye ve kısırlık icat etmeye gelince; bu, haramdır. Mesela hamileliği nihai olarak önleyen ve nesli bitiren ilaçların kullanılması, nihaî olarak hamileliği önleyen ve nesli bitiren cerrahî operasyonların yapılması haramdır ve bunları yapmak caiz değildir. Çünkü bunlar, bir tür kısırlaştırma değildir, ona dâhildir ve onun hükmünü alırlar. Çünkü bu kullanımlar, kısırlığın nesli tükettiği gibi, nesli tüketirler. Kısırlaştırma hakkında ise sarîh nehy varit olmuştur. Sa'd İbnu Ebî Vakkâs'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

رد رسول الله صلى الله عليه وسلم على عثمان بن مظعون التبتل، ولو أذن له

لاختصينا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Osman İbnu Mazûn'a tebettülü (kısırlaşmayı) reddetmiştir. Şayet ona izin vermiş olsaydı kesinlikle kısırlaşırdık.”¹ Osman İbnu Mazûn Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dedi:

يا رسول الله إني رجل يشق عليّ العزوبة فأذن لي بالاختصاء، قال: لا، ولكن

عليك بالصيام

“Yâ Rasulallah! Ben bir erkeğim. Bekârlık bana zor geliyor. Bana kısırlaşmak için izin ver”. O da dedi ki: “Hayır! Ama sana savm (oruç) gerekir.” Başka bir lafızda ise şöyle dedi:

¹ Mütefik-un Aleyh

يا رسول الله، أتأذن لي في الاختصاء؟ قال: إن الله أبدلنا بالرهبانية الحنيفية السمحة

“*Yâ Rasulullah! Kısırlaşma hususunda bana izin verir misin?*” O da dedi ki: **“Şüphesiz ki Allah, bize, ruhbanlığı semih hanîflik ile değiştirmiştir.”** Enes’ten şöyle dediği rivayet edilmiştir:

كان النبي صلى الله عليه وسلم يأمرنا بالباءة، وينهى عن التبتل نهياً شديداً، ويقول: تزوجوا الودود الولود فإنني مكاتر بكم الأمم يوم القيامة

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bize evlenmeyi emreder, şiddetli bir şekilde tebettülden nehy eder ve şöyle buyururdu: “Sevimli doğurgan kadınlar ile evleniniz. Zira Kıyâmet Günü ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.”*”¹

Yine nesli daimi olarak kesmek, Şâr’inin nesil ve üremeyi evliliğin asıl kılmasıyla da çelişmektedir. Bu nedenle Allahu Teâlâ, insanlara lütufta bulunma bağlamında şöyle buyurmuştur:

وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

“**Eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar oluşturdu.**” (en-Nahl 72) Şâri’, çocukların çoğaltılmasını mendup kılmış, ona teşvik etmiş ve fâilini de methetmiştir. Enes’ten Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

تزوجوا الودود الولود فإنني مكاتر بكم الأنبياء يوم القيامة

“**Sevimli doğurgan kadınlar ile evleniniz. Zira Kıyâmet Günü enbiyâya karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.**”² Abdullah İbnu Ömer’den, *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

انكحوا أمهات الأولاد فإنني أباهي بكم يوم القيامة

“**Çocuklu annelerle (doğurganlarla) evleniniz. Zira ben**

¹ Ahmed, tahrîç etti

² Ahmed, tahrîç etti

Kıyâmet Günü sizlerle övüneceğim."¹ Ma'kil İbnu Yesâr'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: إني أصبت امرأة ذات حسب وجمال وإنها لا تلد أفأتزوجها؟ قال: لا، ثم أتاه الثانية فنهاه، ثم أتاه الثالثة فقال: تزوجوا الودود الولود فإني مكاثر بكم

“Bir adam Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek şöyle dedi: Ben, soy sop ve güzellik sahibi bir kadına isabet ettim, ancak o, doğuramıyor. Onunla evleneyim mi? Dedi ki: “Hayır”. Sonra ikinci kez ona geldi, onu yine nehyetti. Daha sonra üçüncü kez geldi. Bunun üzerine dedi ki: “Sevecen doğurgan kadınlarla evleniniz. Çünkü ben sizin çokluğunuzla övüneceğim.”² Buradaki أصبت kelimesinin manası, buldum veya istedim demektir.

Azil ve hamileliği önleyen başka vesilelerle hamileliği geçici önlemenin caizliği, ceninin düşürülmesinin caizliği manasına gelmez. Düşürmek ister ilaç içmekle olsun, ister sert hareketlerle olsun, ister tıbbî operasyonla olsun, düşürmek ister anneden, ister babadan, isterse hekimden hâsıl olsun, kendisine ruh üflendiği zaman cenini düşürmek haramdır. Çünkü bu, kanı masum insanî bir cana karşı bir saldırdır. Bu, diyet gerektiren bir cinayettir. Miktarı, ğurra yani bir köle veya cariyedir. Kıymeti ise kâmil insan diyetinin onda biridir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ

“Allah’ın haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmeyin.” (el-İsrâ 33) el-Buhârî ve Muslim, Ebû Hurayra’dan şöyle dediğini tahrîç ettiler:

¹ Ahmed, tahrîç etti

² Ebu Dâvud, tahrîç etti

قضى رسول الله صلى الله عليه وسلم في جنين امرأة من بني لحيان سقط ميتاً
بغرة عبدٍ أو أمةٍ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Benî Lehyan’dan bir kadının ölü düşmüş cenini hakkında bir köle veya cariye ğurrasına (fidyesine) hükmetti.” Düşmüş olanın hakkında bir ğurranın olduğu, cenin olması için en azından yaratılışında, parmağı veya eli veya bacağı veya başı veya gözü veya tırnağı gibi Âdemoğlunun yaratılışından bir şey açığa çıkması ile anlaşılır.

Cenin düşürmek, kendisine ruh üflenmeden önce olmuş ve düşürmek hamileliğin başlangıcından yaratılışın başladığı kırk gün geçmesinden sonra hâsıl olmuşsa; Muslim İbnu Mes’ud’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’i şöyle derken işittiğini rivayet etmiştir:

إذا مر بالنطفة ثنتان وأربعون ليلة بعث الله إليها ملكاً فصورها وخلق سمعها
وبصرها وجلدها ولحمها وعظامها ثم قال: يا رب أذكر أم أنثى فيقضي...

“Nutfenin üzerinden kırk iki gün geçtiği zaman Allah, ona bir melek gönderir. O da ona suret verir, duymasını, görmesini, cildini, etini ve kemiğini yaratır. Sonra der ki: Ya Rabbi erkek mi yoksa dişi mi? Sonra hükmeder...” Bir rivayette ise **“Kırk gün”**dür. Ceninin yaratılışı başladığında onu düşürmek, haramlık bakımından kendisine ruh ülendikten sonra cenini düşürmenin hükmünü alır. Ondaki diyet bir ğurradır, bir köle veya cariyedir. Çünkü ceninin yaratılışı başlayıp onda bazı uzuvlar belirlediğinde o zaman onun tam bir insan olma yolunda ilerleyen canlı bir cenin olduğundan emin olunur. Böylelikle ona saldırmak, kanı masum insanî bir hayata saldırmak ve vaid olur. Oysa Allah bunu haram kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ

“Mevudaya (diri diri gömülen kız çocuğuna), hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda.” (el-Tekvir 8-9)

Böylece hamilelik başlangıcından kırk gün geçtikten sonra cenini düşürmek, anne, baba ve doktora haramdır. Her kim bunu yaparsa, cinayet ve günah işlemiş olup ona düşürülmüş ceninin diyeti lazım gelir. O da el-Buhârî ve Muslim'in tahric ettiği hadis-teki gibi bir ğurradır: köle veya cariye.

İster yaratılış evresinde olsun, isterse ona ruh üflendikten sonra olsun cenini düşürmek mubah değildir. Ancak âdil tabiplerin, ceninin anne karnında kalması, anne ve onunla birlikte ceninin ölümüne neden olacaktır kararını verdiklerinde müstesnadır. Zira bu durumda annenin hayatını muhafaza etmek için cenini düşürmek caiz olur.

Talâk

Allah, evliliği meşrû kıldığı gibi talâkı da meşrû kılmıştır. Meşrûiyetindeki asıl, Kitap, sünnet ve Sahabe icmaasıdır.

Kitaba gelince; Allahu Teâlâ söyle buyurmuştur:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ

“Talâk (boşamak) ikidir. Ya marufla tutmak ya da ihsanla salıvermektir.” (el-Bakara 229) Ve şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ

“Ey Nebi! Kadınları boşadığınız zaman onları iddetine göre boşayın.” (et-Talâk 1)

Sünnet’e gelince; Ömer İbnu'l-Hattâb’tan şöyle rivayet edilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَّقَ حَفْصَةَ ثُمَّ رَاجَعَهَا

*“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem Hafsa’yı boşadı. Sonra ona, geri döndü.”*¹ Abdullah İbnu Ömer’den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

كَانَتْ تَحْتِي امْرَأَةٌ أَحْبَبْتُهَا وَكَانَ أَبِي يَكْرَهُهَا فَأَمَرَنِي أَنْ أُطَلِّقَهَا فَأَبَيْتُ فَذَكَرَ ذَلِكَ

لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، طَلِّقْ امْرَأَتَكَ

*“Nikâhım altında sevdiğim bir kadın vardı. Babam ise ondan hoşlanmıyordu. O (babam), bana onu boşamamı emretti. Ben de kabul etmeyince bunu Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e zikretti. O da dedi ki: “Yâ Abdullah İbnu Ömer! Hanımını boşa.”*²

Sahabe, talâkın meşrûiyeti üzerinde icmaa etmiştir.

Talâk, nikâh kaydını yani evlilik düğümünü çözmektir. Talâkın

¹ el-Hâkim ve İbn-u Hıbbân, tahrîç etti

² Tirmizî ve el-Hâkim, tahrîç etti

caizliği için herhangi bir şer'î bir illet yoktur. Ne Ku'ran nassları, ne de hadis nassları olmak üzere nikâhın çözülmesi konusunda varit olan nasslar, herhangi bir illet içermemektedir. Zira o, helaldir; çünkü Şeriat, onu helal kılmıştır. Yoksa başka herhangi bir sebepten ötürü değildir. Şer'î boşama, boşama üzerine boşama olmak üzere üç boşamadır. Eğer kişi bir kere boşarsa, bir talâk vaki olur ve yeni bir akit olmaksızın iddet esnasında kadına dönülmesi caizdir. Eğer ikinci bir talâk ile kadını boşarsa, iki talâk vaki olur ve yeni bir akit olmaksızın iddet esnasında kadına dönülmesi caizdir. Bu iki durumda da iddet biter ve kadına dönülmezse artık kadın "Beynûneti Suğra" ile bâin olur ve yeni bir akit ve bir mihr olmaksızın kadına dönülmesi helal olmaz. Eğer onu üç kere boşarsa, üç talâk vaki olur ve kadın ondan "Beynûneti Kubra" ile bâin olur ki başka bir şahısla evlenerek kadınla zifafa girip ondan iddeti bitmedikçe kadına dönülmesi caiz olmaz. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الطَّلَاقُ مَرَّتَيْنِ فَاِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٍ بِاِحْسَانٍ وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ اَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا اِلَّا اَنْ يَخَافَا اَلَا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهٖ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوْهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهٗ مِنْ بَعْدِ حَتّٰى تَكْتَحِبَ رَوْجًا غَيْرُهٗ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا اَنْ يَتَرَاجَعَا اِنْ ظَنَّا اَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُوْنَ

“Talâk (boşamak) ikidir. Ya marufla tutmak ya da ihsanla salıvermektir. Onlara verdiğinizden bir şeyi almanız sizlere helal değildir. Ancak erkekle kadın Allah'ın hududunu ikame edemeyeceklerinden korkarlarsa bu müstesnadır. Eğer siz, onların Allah'ın hududunu ikame edemeyeceklerinden korkarsanız, o halde fidye vermelerinde bir vebal yoktur. İşte bunlar, Allah'ın hudududur. O halde onları aşmayın. Kim Allah'ın hududunu aşarsa, işte onlar zalimlerin

ta kendileridir. Şayet onu bir daha boşarsa; artık ondan sonra kadın, bir başka kocaya nikâhlanıncaya kadar ona helal olmaz. Şayet bu koca da onu boşar ve onlar Allah'ın hududunu ikame edeceklerini zannederlerse tekrar birbirlerine dönmelerinde her ikisi için de bir günah yoktur. İşte bunlar, bilen bir kavim için Allah'ın açıkladığı hudududur.”

(el-Bakara 229-230) Allahu Teâlâ, Müslümanlara ayette nasıl boşayacaklarını öğretmiştir. Şöyle buyurmuştur:

الطَّلَاقُ مَرَّتَيْنِ

“**Talâk, ikidir.**” Sonra kendilerine öğretmesinin ardından güzel muşeret ve vecibelerini yerine getirerek kadınları tutmaları ile üzerlerine düşen güzel salıvermeyle kadınları salıvermeleri arasında onları muhayyer bırakmıştır. Sonra şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ

“**Şayet onu bir daha boşarsa; artık ondan sonra kadın, bir başka kocaya nikâhlanıncaya kadar ona helal olmaz.**” (el-Bakara 230) Yani önceki ikiden sonra üçüncü kez onu boşarsa, kadın başkası ile evlenene kadar, bu boşamanın üzerine ona helal olmaz. Sonra şöyle buyurmuştur:

طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا

“**Bu koca da onu boşarsa tekrar birbirlerine dönmelerinde her ikisi için de bir günah yoktur.**” (el-Bakara 230) Yani ikinci koca da onu boşarsa, o zaman birinci kocanın yeni bir akit ve mehir ile ona dönmesi caizdir. İkinci “Onu boşarsa” kelimesinin faili, zikredilenlerin en yakın olanına ait olur ki o da **زَوْجًا غَيْرَهُ** “**Başka bir koca**” kelimesidir. Yani ikinci kocadır. “Tekrar birbirlerine dönmelerinde”nin faili, ilk kocaya döner. Yani onlardan her birinin, evlilik yoluyla arkadaşına dönmesinde bir mani yoktur. Buna göre erkek, kadın üzerinde üç talâka sahiptir ki bun-

lardan ikisinde kadına dönmesi caizdir, üçüncüsünde ise kadın başka bir kocayla evlenene kadar erkeğin ona dönmesi caiz değildir.

Talâk, kadının değil, erkeğin elindedir ve talâka sahip olan kadın değil, erkektir. Neden erkeğin elinde olduğuna gelince; çünkü Allahu Teâlâ, talâkı erkeğin eline vermiş ve buna ilişkin olarak Şeriat'tan bir illetlendirme varit olmamıştır. Dolayısıyla illetlendirilmez. Evet, evlilik ve talâkın vakıasına basiretle bakıldığında görülür ki başlangıçta evlilik, erkek ve kadından her birinin istedikleri eş seçmede birbirlerinin yardımcısı olduğu yeni bir evlilik hayatı olmasından dolayı, her birinin dilediği kimseyle evlenme ve dilediği kimseyle de evliliği reddetme hakkı vardır. Ancak evliliğin meydana gelmesinden sonra, aile liderliğinin kocaya verilmesi ve kadın üzerindeki hâkimiyetin erkeği ait kılınmasından dolayı, talâkın erkeğin elinde ve onun hakk olması kaçınılmaz olur. Çünkü o, ailenin reisi ve ailenin efendisidir. Zira evin mesuliyetleri ve masrafları yalnızca onun üzerine yüklenilmiştir. Dolayısıyla evlilik düğümünü çözme salahiyetinin yalnızca ona ait olması gerekir. Zira mesuliyet miktarına göre salahiyet ve eşler arasını ayırma, diğeri üzerinde kavvam sahibi olanın elindedir. Ancak bu, mevcut bir vakıanın vafıdır. Yoksa şer'î hüküm için bir illetlendirme değildir. Çünkü şer'î hükmün illetinin, şer'î bir nassta varit olmuş şer'î bir illetin dışında olması caiz değildir

Ancak talâkın erkeğin elinde ve sadece onun hakkı olmasının manası, kadının kendisini boşaması ve kendisi ile erkek arasında bir ayrılık ihdas etmesi caiz değildir demek değildir. Kuşkusuz salahiyet, hallerden bir halle kayıtlımaksızın aslen ve mutlak olarak yalnızca erkeğe aittir. Dahası sebepsiz yere dahi olsa erkeğin boşama hakkı vardır. Ama kadın da kendisini boşayabilir ve Şeriat'ın belirlediği belli hallerde kendisi ile erkek arasında ayrılık meydana getirebilir. Zira Şeriat kadına aşağıdaki hallerde nikâh akdini feshetmesini, mubah kılmıştır:

1. Koca, talâk işini kadının eline verdiği zaman kadın, kocanın kendisini sahip kıldığı yetkiye göre, kendisini boşayabilir. Mesela der ki: “Kendimi filan kocamdan boşadım” veya kocasına hitaben der ki: “Kendimi senden boşadım”. Şöyle diyemez: “Seni boşadım” veya “Sen boşsun.” Çünkü talâk, kadından sadır olsa da erkeğin değil kadının üzerinde meydana gelir. Hem Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarını muhayyer bırakması, hem de bu konuda Sahabe icmaası olmasından dolayı, kocanın talâk işini kadının eline vermesi caizdir.

2. Kadın, kocada iktidarsızlık ve kısırlık gibi zifafa engel olan bir hastalık olduğunu bilir ve kendisi de bunların benzerlerinden beri olursa, bunun gibi bir durumda nikâhının feshini kocadan talep edebilir. Hâkim, kusurun varlığını tespit ettiği zaman erkeğe bir yıl süre tanır. Eğer erkek, kadınla cima edemezse kadının talebine icabet edilir ve nikâh feshedilir. Rivayet edilir ki: İbnu Munzir hadım olduğu halde bir kadınla evlenince Ömer ona der ki: “Kadına bildirdin mi?”. O da der ki: “Hayır.” Ömer der ki: “Ona bildir sonra da onu muhayyer bırak.” Yine Ömer’in, iktidarsız erkeğe bir sene zaman tanıdığı rivayet edilmiştir. Eğer kadın, kocasının içdişli veya zekerinin felçli olduğunu görürse, kadın için muhayyerlik sabit olmuştur yani bitmiştir. Çünkü cima ümidi kesilmiştir ve cimayı beklemenin de hiçbir anlamı yoktur.

3. Hanıma, zifaktan önce veya sonra kocanın, cüzam, abraş, zührevî ve tüberküloz gibi kendisinin onunla zararsız ikamet etmesinin mümkün olmadığı hastalıklardan bir hastalığa tutulmuş olduğu belirir yahut ona bu hastalıkların benzerleri arız olursa, hanım kâdiya müracaat eder ve kendisi ile kocasının arasının ayrılmasını talep edebilir. Bu hastalığın varlığı sabit olur ve belli bir müddette de ondan kurtulma imkânı yoksa kadının talebine icabet edilir. Muvatta’da Mâlik’ten varit olana istinat ederek zarar kâdesine binaen kadının muhayyerliği daimidir, geçici değildir. Saîd İbnu’l-Museyyeb’ten şöyle dediği Mâlik’e ulaşmıştır:

أيما رجل تزوج امرأة وبه جنون أو ضرر فإنها تخير فإن شاعت قرت، وإن شاعت فارقت

“Herhangi bir erkek bir kadınla evlenir ve o erkekte bir delilik veya zarar varsa kadın muhayyerdir. Dilerse kalır, dilerse ayrılır.”

4. Nikâh akdinden sonra koca cinnet geçirirse, hanım kâdiya müracaat ederek ondan ayrılmasını talep edebilir. Kâdi, bu ayrılmayı bir sene tecil eder. Eğer cinnet, bu müddet içerisinde geçmez, hanım da ısrar ederse kâdi ayrılığa hükmeder ve bu da bir önceki maddede zikrettiğimiz şeylerden dolayıdır.

5. Koca, uzak veya yakın bir mekâna yolculuğa çıkar sonra kaybolur, ondan haber alınmaz ve kadının da nafaka elde etmesi imkânsızlaşırsa hakkındaki inceleme ve araştırmada bütün güç harcandıktan sonra, kocasından ayrılmayı talep edebilir. Bu da kocasına, *“أطعمني وإلا فارقتي” Beni doyur ya da benden ayrıl.*” diyen hanım hakkındaki Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in sözünden dolayıdır.¹ Dolayısıyla doyumamak, ayrılmak için bir illet kılınmıştır.

6. Koca, muktedir olduğu halde hanımına infak etmekten imtina eder, kadının da herhangi bir şekilde infak için kocanın malına ulaşması imkânsızlaşırsa kadın boşanma talep edebilir ve kâdi üzerine düşen mühletsiz derhal koca aleyhine boşamaktır. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

امرأتك ممن تعول تقول أطعمني وإلا فارقتي

“Hanımın bakacağıın kimselerdendir, beni doyur ya da benden ayrıl demektedir.”² Ve çünkü Ömer *RadiyAllahu Anh*, hanımlarından uzaklaşan erkekler hakkında yazarak onlara, ya nafaka temin etmelerini ya da boşamalarını emretmiştir. Sahabe de

¹ Ahmed ve ed-Darukutnî, tahrîc etti

² Ahmed ve ed-Darukutnî, tahrîc etti

bunu bildiği için ona karşı çıkmamışlardır. Dolayısıyla bir icmaa olmuştur.

7. İki eş arasında anlaşmazlık ve şiddetli geçimsizlik çıkarsa kadın ayrılmayı talep edebilir ve kâdıya düşen hanımın ehlinden bir hakem ve kocanın ehlinden bir hakem tayin etmektir. Bu ailevî meclis, tarafların şikâyetlerini dinler ve ıslah etmek için gayret sarf eder. Aralarını uzlaştırmak mümkün değilse bu meclis, soruşturmadan ortaya çıkana göre münasip gördüğü şekilde aralarını ayırır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا

“Şayet aralarındaki şiddetli geçimsizlikten korkarsanız, kadın tarafından bir hakem, erkek tarafından bir hakem gönderiniz. İkiisi sulh isterlerse Allah aralarını uzlaştırır.”

(en-Nisâ 35)

İşte bu durumlar içerisinde Şeriat, kadına birinci durumda kendisini boşama hakkını ve geriye kalan durumlarda ise kendisi ile kocası arasını ayırma talep hakkını vermiştir. Bu durumların vakıası göstermektedir ki Şâri’, kadına bu evlilik hayatında kocasının arkadaşı ve evde meydana gelen her keder ve nefretin kocaya isabet edeceği gibi kendisine de isabet edebileceği nazarıyla bakmıştır. Dolayısıyla evde kendisine mutsuzluk isabet ettiğinde kendisi tarafından evlilik akdini çözmekle onun mutsuzluktan kurtulmasının garanti edilmesi kaçınılmazdır. Bunun içindir ki Şâri’, evlilik huzuru imkânsızlaştığında kadını kocayla birlikte kalmaya mecbur bırakmamıştır. Zira Şeriat, muaşeret imkânsızlığının veya evlilik huzurunun olanaksızlığının kendisiyle tahakkuk ettiği durumlarda, kadına nikâh akdini feshetmesini mubah kılmıştır.

Bununla ortaya çıkmaktadır ki Allah, talâkı erkeğin eline vermiştir. Çünkü kadın üzerinde hâkimiyet sahibi ve evden mesul

olan bizzat odur. Kadına da evliliğinde mutsuz olmaması, huzur ve istikrar mahalli olan evin, kendisi için bir mutsuzluk ve ıstırap yuvasına dönüşmemesi için nikâhı feshetme hakkını vermiştir.

Talâkın meşrûyetindeki illetin ne olduğuna gelince; şer'î nassların talâkı illetlendirmedeğini ve onun hiçbir illetinin olmadığını söylemiştik. Lakin talâkın teşrî edilme vakiasının, evliliğe nispetle talâk meşrûyetinin varit olduğu keyfiyetin ve talâk üzerine terettüp eden hususların beyanı mümkündür. Evliliğin vakiası, onun aile oluşturmak ve bu ailenin huzurunu temin etmek amacıyla var olduğuna delalet eder. Zira evlilik hayatında bu huzuru tehdit eden bir şey meydana gelir ve durum evlilik hayatının imkânsızlaştığı bir boyuta ulaşırsa burada eşlerin birbirlerinden ayrılmak için kullanacakları bir metodun olması kaçınılmazdır. İkisinin veya birinin istememesine rağmen, bu bağın bekasına icbar edilmeleri caiz değildir. Hâlbuki Allah, talâkı meşrû kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَأَمَّا إِذَا نَكَحَ الرَّجُلُ نِكَاحًا فَلَمْ يَكُنْ لَهُ مَخْرُجٌ فَالطَّلَاقُ إِحْسَانًا

“Talâk (boşamak) ikidir. Ya marufla tutmak ya da ihsanla salıvermektir.” (el-Bakara 229) Ta ki evdeki mutsuzluk sürmesin ve insanlar arasındaki evlilik huzuru devam etsin. Tabiatları uyumadığından veya hayatlarını kendilerine ifsat eden bir şeyin arız olmasından dolayı o ikisi arasında evlilik huzurunun ikame edilmesi imkânsızlaşırsa, her birinin bir başkasıyla evlilik huzurunu oluşturmaya çalışması için onlara bir fırsat verilir. Ancak İslâm, sırf öfke ve hoşnutsuzluğu talâk için bir sebep kılmamıştır. Bilakis eşlere marufla muâşeretini emretmiş ve hoşnutsuzluğa tahammül etmeyi teşvik etmiştir. Umulur ki bunda bir hayır vardır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا

كَثِيرًا

“Onlarla marufla muâşeret edin şayet onlardan hoşlanmazsanız olabilir ki sizin hoşlanmadığınız bir şeyde Allah, çok hayır kılar.” (en-Nisâ 19) Erkeklerle de nuşüzlarından dolayı kadınların hiddetini hafifletecek vesilelerin kullanılmasını emretmiştir. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ

“Naşizelik (itaatsizlik) etmelerinden korktuğunuz kadınlara önce öğüt verin. Sonra yataklarını ayırın, sonra onları dövün.” (en-Nisâ 34) Böylece; eşler arasında meydana gelen sorunları, o ikisi ile talâkın arasını engelleyen bir çözüm ile çözebilmek için, nazik ve nazik olmayan bütün sebeplerin benimsenmesini emretmiştir. Hatta marufla muâşeret fayda vermez diğer şiddetli vesileler de faydasız kalır ve mesele hoşnutsuzluk, öfke ve nuşüzdan anlaşmazlık ve şiddetli geçimsizliğe dönüşmüşse İslâm, aralarındaki şiddetli krize rağmen ikinci adımı talâk kılmamıştır. Aksine bir kez daha ıslah girişiminde bulunmaları için meselenin eşler dışında ailelerine havale edilmesini emretmiştir. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكْمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا

يُوقِفُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Şayet aralarındaki şiddetli geçimsizlikten korkarsanız kadın tarafından bir hakem, erkek tarafından bir hakem gönderiniz. İki sulh isterlerse Allah aralarını uzlaştırır. Şüphesiz Allah Alîm ve Habîr’dir.” (en-Nisâ 35) Bu iki hakem de eşler arasını uzlaştırmaya muktedir olamazsa, o zaman tüm bu girişimlerden sonra, aralarındaki evlilik hayatının devam ettirilmesini sağlayacak hiçbir alan kalmamış demektir. Zira onlardaki kompleks, aralarını ayırmak dışında çözülebilir değildir. Dolayısıyla boşanmak kaçınılmazdır. Umulur ki onlar, evlilik huzurunu bulurlar veya umulur ki bu ukde, bu boşanmayla çözümlür. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا

“Şayet ikisi ayrılırlarsa Allah, her ikisini de genişliğiyle zenginleştirir. Allah Vâsi ve Hakîm'dir.” (en-Nisâ 130)

Ancak bu talâkla eşlere fırsat verilmiş ve onların aralarında kesin bir ayrılık olmamıştır. Bilakis ikisine de birinci ve ikinci kez birbirlerine dönme hakkı verilmiştir. Zira aralarındaki birinci veya ikinci talâk, eşlerin nefsinde aralarındaki evlilik hayatına birinci talâktan sonra ikinci kez, ikinci talâktan sonra da üçüncü kez tekrar dönmek için yeni bir isteği körükleyebilir. Buradan da görürüz ki Şeriat, talâkı üç talâk kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ

“Talâk (boşamak) ikidir. Ya marufla tutmak ya da ihsanla salıvermektir.” (el-Bakara 229) Böylece her birinin kendi nefsinde müracaat etmesi ve gönlüne yer etmiş olan Allah takvasına dönmesi eşlere bırakılmıştır. Umulur ki onlar, bir kez daha yeniden evlilik hayatı deneyimi girişiminde bulunurlar da daha önce yakalayamadıkları evlilik mutluluğunu veya huzurunu veya mutmainliğini yakalarlar. Buradan da görürüz ki İslâm, kocaya birinci ve ikinci talâktan sonra eşine geri dönmesini mubah kıldığı gibi eşlerin nefislerine müracaat etmelerine meselede tekrar düşünmelerine ve meseleye baktıklarından daha fazla ciddi bir bakışla bakmalarına yardımcı olacak hususları da sağlamıştır. Zira talâktan sonra iddet dönemini, üç hayız kılmıştır ki o da yaklaşık üç ay veya doğumdur. Keza koca üzerine iddet boyunca bu boşanmış kadına infak etmeyi ve barındırmayı vacip kılmış ve iddeti bitinceye kadar iddet bekleyen kadını dışarı atmaktan men etmiştir. Bu da kalpleri ısındırmak, nefisleri arıtmak, birbirlerine geri dönecekleri ve yepyeni tertemiz hayata başlayacakları yolu genişletmek içindir. Bu yönden Ku'ran'da sarih tavsiyelerde bulunulmuştur ki Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

“Şayet kadınlarınızı boşar ve iddet müddetleri de dolar-
sa ya onları marufla tutun, ya da marufla salıverin. Haddi
aşılıp zarar vermek için onları tutmayın. Her kim böyle ya-
parsa kendisine zulüm etmiş olur.” (el-Bakara 231) Bu muamele-
ler tesir etmemiş veya birinci ve ikinci talâktan sonra tesir etmiş
daha sonra da bütün bunlara rağmen üçüncüsü meydana gelmiş-
se o zaman mesele, daha kökleşmiş daha karmaşıklaşmış ve ge-
çimsizlik daha şiddetlenmiştir ki bu durumda bırakın evliliğin de-
vamını geri dönmenin bile hiçbir faydası yoktur. Dolayısıyla başka
bir muâşeretin denenmesinden önce aynı muâşeretin başarısız
denemesini tekrarlamaksızın, kesinlikle tam ayrılık ile başka bir
muâşerete yeniden başlamak kaçınılmaz olur. Bunun için üçüncü
talâk kesin kılınmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ

“Onu boşarsa, bundan sonra artık başka bir kocayla ev-
lenmedikçe ona helal olmaz.” (el-Bakara 230) Üçüncü talâktan
sonra başka bir kocayla muâşeret etmedikçe ve o yeni koca da
onunla zifafa girmedikçe, kocanın eşine geri dönmelerini men et-
miştir.

حَتَّى تَذُوقِيَ عُسَيْلَتَهُ وَيَذُوقَ عُسَيْلَتَكَ

“Ta ki sen onun balcağızından o da senin balcağızından
tatsın.” Böylece evlilik muâşereti kâmil olarak denenmiş olsun.
Eğer kadın, başkasıyla başka bir evlilik muâşeretini doğal dene-
meyle denemiş, bu ikinci muâşerette de huzurunu ve mutmain-
liğini bulamamış ve kendisiyle ikinci kocası arasında ayrılık mey-
dana gelmişse o zaman ilk kocasıyla olan evlilik muâşeretine geri
dönmesi mümkün olur. Çünkü o, ikinci kocayla evlilik muâşere-
tinin ikinci denemesi içinden geçmiş ve ikisi arasında mukayese

yapabilmiştir. Dolayısıyla geri dönmeyi seçtiğinde artık bilerek seçer. Buradan da Şâri'in, başka bir kocayla olan evliliğinden sonra kendisini üç kez boşayan birinci kocaya geri dönmeyi kadına mubah kıldığını görürüz. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَتَّكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ

“Şayet onu boşarsa bundan sonra artık başka bir kocayla nikâhlanmadıkça ona helal olmaz.” (el-Bakara 230) Sonra bunun hemen ardından aynı ayette şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ طَلَّقَهَا

“Eğer onu boşarsa”, yani ikinci koca. **“İkisine de bir sakınca yoktur”,** yani birinci koca ile ikinci kez boşanmış kadına. **“Birbirlerine dönmelerinde”,** yani onlardan her biri tekrar evlilik yoluyla birbirine dönebilir.

İşte talâkın teşrî keyfiyetinin irşat ettiği husus budur ki bununla talâkın teşrîndeki, onun teşrî metodundaki, onun meydana gelmesi keyfiyetindeki sonsuz hikmet ve ictimâî hayata mutlu yaşamı garanti edecek ona yönelik dakik bakış ortaya çıkar. Bu mutluluk kaybedilmiş ve geri getirilmesi konusunda da hiçbir umut kalmamışsa eşlerin ayrılması artık kaçınılmazdır. Bunun içindir ki Allah, beyan ettiğimiz vecih üzere talâkı teşrî kılmıştır.

Nesep

İlahî hikmet, kadının hamilelik ve doğum mahalli olmasını iktiza etmiştir. Bunun içindir ki evlilikte kadının tek bir erkekle yetinmesi vacip olmuş, bir kocadan fazlasıyla evlenmekten men edilmiş ve bu ona haram kılınmıştır. Ta ki her şahsın, kendisine nispet edilenleri bilme imkânı olsun. Şeriat, nesebin sübutuna önem vermiş ve onun kocasından hükmünü kusursuz bir açıklama ile beyan etmiştir.

Hamilelik müddeti, asgari altı, azamî dokuz aydır. Kadın, kocasından olması muhtemel bir çocuğu kocasının kendisiyle evlilik tarihinden altı ve daha fazla ay içerisinde doğurmuşsa o, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şu kavlden dolayı o kocanın çocuğudur:

الْوَالِدُ لِلْفِرَاشِ

“Çocuk yatağa aittir.”¹

Velhâsıl: Kadın, kocanın eşliğinde kaldığı ve evliliğin altı ayından daha fazlasında bir çocuk doğurduğu müddetçe çocuk mutlak kocanın çocuğudur.

Ancak kocanın, karısı altı ve daha fazla ay içerisinde bir çocuk doğurur ve bu çocuğun kendisinden olmadığını tahakkuk ederse gerçekleşmesi kaçınılmaz olan şartlarla bu çocuğu reddetmesi caizdir. Eğer bu şartlar gerçekleşmezse çocuğu reddetmesinin hiçbir kıymeti yoktur. Bilakis istesin ya da istemesin kendi çocuğu olarak kalır. Bu şartlar şunlardır:

Birincisi: Kendisinden olduğunu reddettiği çocuk, canlı doğmuş olmalıdır. Zira ölü olarak geldiği zaman çocuğun nesebi reddedilmez. Çünkü onun reddedilmesine şer’î bir hüküm terettüp etmez.

¹ Âişe Radyallahu Anhâ kanalıyla müttefik-un aleyh

İkincisi: Onun kendi çocuğu olduğunu sarahaten veya delaleten ikrar etmiş olmamalıdır. Zira sarahaten veya delaleten onun kendi çocuğu olduğunu ikrar ederse artık bundan sonra onun nesebini reddetmesi doğru değildir.

Üçüncüsü: Çocuğun reddedilmesi özel vakitlerde ve özel hallerde olmalıdır. Bunlar da doğum vakti veya doğum levazımlarının satın alınma vakti veya kendisi yokken karısının doğurmuş olduğunu bilme vaktidir. Bu vakitler ve haller haricinde çocuğu reddetmişse çocuğun nesebi reddedilmez. Karısı bir çocuk doğurduğunda, imkânı olduğu halde çocuğun reddedilmesi hakkında sükût etmişse kocaya, çocuğun nesebi lazım gelir ve bundan sonra onun için çocuğu reddetmek olmaz. Bilgisinin olduğu bir mecliste ve reddetmenin mümkün olduğunda muhayyerlik takdir olunur. Çocuktan haberdar olur ve onu reddetme imkânı olduğu halde reddetmemişse çocuğun nesebi sabit olur. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

الْوَالِدُ لِلْفِرَاشِ

“Çocuk yatağa aittir.” Doğumun başka bir mahalle veya beldede olması gibi kendisine gizli kaldığı bir yerde olması durumunda doğumu bilmediğini iddia ederse yeminiyle birlikte söz, onun sözüdür. Çünkü aslolan, bilmemektir. Eğer evde kadınla birlikte olması gibi doğru olma imkânı yoksa kabul edilmez. Çünkü bu, ona gizli kalacak gibi değildir. Eğer koca, “Doğumunu biliyordum ama onu reddetme hakkımın olduğunu bilmiyordum” veya “Bunu biliyordum ama onu hemen reddetmem gerektiğini bilmiyordum” derse ve bu da insanların geneline olduğu gibi ona da gizli kalanlardan ise ondan kabul edilir. Çünkü bu hüküm, genele gizli kalanlardandır. Dolayısıyla İslâm'da yeni olmuş durumuna benzemektedir. Misli, misline gizli kalanlardan olan her hükümde cehalet mazerettir. Tıpkı İslâm'a yeni giren kimse gibi. Eğer bunun gibi bir hüküm, bu gibi bir erkeğe gizli kalmayanlardan ise onda cehalet mazeret değildir.

Dördüncüsü: Çocuğun reddi, liânın peşi sıra gelmeli veya onu liân ile reddetmelidir. Çocuğu liân ile tam reddetmedikçe çocuk ondan red olunmaz.

Bu dört şart tahakkuk ettiğinde çocuk reddedilir ve kadına ilhak edilir. İbnu Ömer, şöyle rivayet etmiştir:

أَنَّ رَجُلًا لَاعَنَ امْرَأَتَهُ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَانْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا
فَفَرَّقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا وَأَلْحَقَ الْوَلَدَ بِالْمَرْأَةِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında bir adam karısıyla lianlaştı ve kadının çocuğunu reddetti. Bunun üzerine Rasulullah aralarını ayırdı ve çocuğu kadına ilhak etti.”¹ Çocuğun reddi şartları tahakkuk etmediği zaman ret olunmaz, nesebi kocadan olduğu sabit olur ve onun üzerine evlatlık hükümlerinin tamamı icra edilir. Bu, doğumun meydana gelmesi üzerindeki ihtilafın kocadan olması halindedir. Amma doğumun meydana gelmesi üzerinde eşler arasındaki ihtilaf karıdan hâsıl olursa; şöyle ki kadın, aralarındaki evliliğin ikamesi esnasında kocadan bir çocuk doğurduğunu iddia eder ve koca da *“Senden bir çocuğum meydana gelmedi”* diyerek bunu inkâr ederse, kadının Müslüman bir kadının şahitliğiyle iddiasını ispat etme hakkı vardır ve bu durumda tek bir kadının şahitliği yeterlidir. Çünkü nesep, yatağın varlığıyla sabittir. O halde şahitlik şartlarını barındıran tek bir kadının şahitliğiyle doğumun ispat edilmesi sahih olur.

¹ el-Buhârî tahrîç etti

Liân/Lânetleşme

Liân, “el-La’nu”dan türetilmiştir. Çünkü eşlerden her biri eğer yalancıysa beşincisinde kendisini lânetler. Liânda aslanan, Allah Teâlâ’nın şu kavlidir:

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ

“Eşlerine zina atıp da kendilerinden başka şahitleri olmayanların şahitliği; kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair Allah’ı dört defa şahit tutmasıdır. Beşincisi ise eğer yalancılardan ise Allah’ın lânetinin kendi üzerine olmasıdır. Kocasının yalancılardan olduğuna dair dört defa Allah’ı şahit tutması kadından cezayı kaldırır. Beşincisi ise kocası doğrulardan ise kendisinin Allah’ın gazabına uğramasıdır.”

(en-Nûr 6) Ebû Dâvud, kendi isnadıyla İbnu Abbas *RadiyAllahu Anhumâ*’dan şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allah’ın kendilerinden tövbeyi kabul ettiği üç kişiden biri olan Hilâl İbnu Umeyye, akşam, arazisinden geldi ve ailesinin yanında bir adam buldu. Gözleriyle gördü ve kulaklarıyla işitti. Sabah oluncaya dek onu hicvetmedi. Sonra sabah erkenden Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e giderek şöyle dedi:

يا رسول الله، إني جئت أهلي فوجدت عندهم رجلاً فرأيت بعيني وسمعت بأذني فكره رسول الله صلى الله عليه وسلم ما جاء به، واشتدت عليه فنزلت

“Yâ Rasulallah! Aileme geldim ve yanında bir adam buldum, iki gözümle gördüm, iki kulağımla işittim. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* onun getirdiğinden hoşlanmadı ve ona ağır geldi. Bunun üzerine inen iki ayetten ilki:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ

“Eşlerine iftira (zina) atıp da kendilerinden başka şahitleri olmayanların şahitliği.” şeklindedir. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, rahatlayarak şöyle buyurmuştur:

أبشِرْ يَا هَلَالٌ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكَ فِرْجًا وَمَخْرَجًا. قَالَ هَلَالٌ: قَدْ كُنْتُ أَرْجُو ذَلِكَ مِنْ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرْسِلُوا إِلَيْهَا. فَأُرْسِلُوا إِلَيْهَا. فَتَلَاهَا عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَكَرَهُمَا وَأَخْبَرَهُمَا أَنَّ عَذَابَ الْآخِرَةِ أَشَدُّ مِنْ عَذَابِ الدُّنْيَا. فَقَالَ هَلَالٌ وَاللَّهِ لَقَدْ صَدَقْتَ عَلَيْهَا. فَقَالَتْ كَذِبٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِأَعْنُوا بَيْنَهُمَا

“**Seni müjdeliyorum ey Hilâl! Allah, sana bir kurtuluş ve bir çıkış verdi.**” Hilâl dedi ki: “Zaten ben de Rabbim Tebâreke ve Te’alâ’dan bunu ümit ediyordum.” Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “**O kadına elçi gönderin.**” Ona elçi gönderdiler. Sonra Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ayeti ona tilavet etti, onlara hatırlatmalarda bulundu ve Ahiret azabının dünya azabından daha şiddetli olduğunu onlara haber verdi. Hilâl dedi ki: “Valahi ona karşı doğru söyledim”. Kadın dedi ki: “Yalan söylüyor.” Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “**Aranızda lânetleşsin.**” Hilâl’e denildi ki: “Şahitlik et.” O da, “Kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair dört defa Allah’ı şahit tuttu.” Beşincisi olduğunda denildi ki: “Ey Hilâl! Allah’tan ittikâ et. Şüphesiz ki dünya azabı Ahiret azabından daha hafiftir. Bu, senin üzerine azabı vacip kılan mûcibedir.” Bunun üzerine dedi ki: “Vallahi bu yüzden Allah bana azap etmeyeceği gibi bu yüzden beni celdetmez de.” Ardından eğer yalancılardan ise Allah’ın lâneti kendi üzerine olmasına dair beşincisine şahitlik etti. Sonra kadına, “Şahitlik et.” dedi. O da onun yalancılardan olduğuna dair dört defa Allah’ı şahit tuttu. Beşincisi olduğunda ona denildi ki: “Allah’tan ittikâ et. Şüphesiz dünya azabı Ahiret aza-

bından daha hafiftir. Bu, senin üzerine azabı vacip kılan mücibedir.” Bunun üzerine bir an durakladı, sonra dedi ki: “Vallahi kavrimi rezil rüsva etmeyeceğim.” Ve eğer o doğrulardan ise Allah'ın gazabı kendi üzerine olmasına dair beşincisine şahitlik etti. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem onların aralarını ayırdı ve kadının onun üzerinde hiçbir ev ve yiyecek hakkı olmadığına hükmetti.”

Bir adam, eşine kazf ederse ve ona, “*Sen zina ettin*” veya “*Ey zâni*” veya “*Seni zina ederken gördüm*” der de bir beyyine getiremezse lânetleşmemesi halinde ona had lazım gelir. Şayet o, lânetleşir ve kadın lânetleşmezse Allahu Teâlâ'nın şu kavlimden dolayı kadına had gerekir:

وَيَذُرُّ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ

“Dört defa şahitlik etmesi kadından cezayı kaldırır.” (en-Nür 8) Kadından kaldırılan azap, muhsan için zina haddidir. Çünkü Hilâl İbnu Umeyye, hanımına iftira atıp Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek ona haber verdiğinde o da o kadına elçi gönderip aralarında lânetleşme yaptırmıştır. Bu ise içerisinde zinanın sabit olduğu hallerden özel bir haldir ki o, koca hanımına zina attığında kocanın lânetleşmesiyle ve kadının lânetleşmemesiyle sabit olur. Eğer kadın da lânetleşirse zina sabit olmaz. Kadının lânetleşmeden kaçınması, onun üzerinde zinayı sabit kılar ve kocanın lânetleşmesiyle de kadına had vacip olur.

İkisi lânetleşir ve hâkim de aralarını ayırırsa onlar ebedi olarak birleşemezler ve kadın erkeğe ebediyen haram olur. Çünkü Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, lânetleşenlerin arasını ayırmıştır. Mâlik, Nâfi'den, o da İbnu Ömer'den şöyle rivayet etmiştir:

أَنَّ رَجُلًا لَاعَنَ امْرَأَتَهُ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْتَقَى مِنْ وَلَدِهَا
فَفَرَّقَ الرَّسُولُ بَيْنَهُمَا فَأَلْحَقَ الْوَلَدَ بِالرَّأَةِ

“Bir adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem za-

manında karısıyla lânetleşti ve onun çocuğunu da reddetti. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de onların aralarını ayırdı ve çocuğu kadına ilhak etti.” Sehl İbnu Sa’d şöyle dediğini rivayet etmiştir:

مضت السنة في المتلاعنين أن يفرق بينهما ثم لا يجتمعان أبداً

“Sünnet, lânetleşenler hakkında aralarının ayrılması sonra da ebediyen birleşemeyecekleri şeklinde cereyan etmiştir.”¹ Liân yoluyla olan bu ayrılık, bir feshetmedir. Çünkü ebediyen haramlılığı vacip kılmaktadır. Zira artık kadın ona, hatta o kendisini yalanlamış olsa bile helal olmaz. Ancak koca geri adım atar ve kendi kendisini yalanlarsa, kadının onun üzerinde had hakkı olur ve koca kendisini ister lânetleşmeden önce isterse sonra yalanlamış olsun çocuğun nesebi adama ilhak edilir.

Kocanın, kendisiyle hadden beri olduğu ve lânetleşmeden kaçınması halinde kadına haddi vacip kılan lânetleşme şöyledir: Koca, hâkim huzurunda: “Allah’ı şahit tutarım ki o zina etti” der ve kadını işaret eder. Eğer kadın hali hazırda değilse onu nesebiyle isimlendirir. Nihayet bunu dörde tamamlar sonra beşincide durdurulur ve ona denilir ki: “Allah’tan ittikâ et. Çünkü bu, vacip kılıcıdır. Dünya azabı Ahiret azabından daha hafiftir.” Eğer o kişi ille de tamamlamak isterse şöyle desin: “Kadına attığı zina iddiasında yalancılardan ise Allah’ın lâneti kendi üzerine olsun.” Kadın da dört kere: “Allah’ı şahit tutarım ki o yalan söyledi” der. Sonra beşincisinde durdurulur ve erkeğin korkutulduğu gibi korkutulur. Şayet ille de tamamlamak isterse şöyle desin: “Kendisine attığı zina iftirasında eğer o doğru söyleyenlerden ise Allah’ın gazabı kendi üzerine olsun.” Eğer aralarında bir çocuk varsa lânetleşmede çocuk da zikredilir. Koca “Allah’ı şahit tutarım ki o zina etti” dediği zaman “Bu çocuk da benim çocuğum değildir” der.

¹ Ebû Davud tahriç etti

Kadın da: “ Allah'ı şahit tutarım ki o yalan söylüyor, bu çocuk da onun çocuğudur” der.

İşte lânetleşmenin keyfiyeti, lafız ve cümleleri de budur. Bunun içindir ki kadın doğum yapar ve kocası da “Bu çocuk, benden değildir” veya “Bu, benim çocuğum değildir” derse, kocaya had yoktur. Çünkü bu, bir kazf değildir. Ancak ona sorulur ve o da “O zina etti ve bunu zinadan doğurdu” derse işte bu, kendisiyle lânetleşmenin sabit olduğu bir kazfdır. Eğer “Yaratılış olarak onun bana benzemediğini kastettim” veya “Şüpheyle cima ettim, çocuk da cima yapandandır” veya benzerlerini derse ona had yoktur ve çocuğun nesebi ona ilhak olur. Çünkü o, kadına kazf etmemiştir. Bu durumlarda lânetleşme olmaz çünkü lânetleşmenin şartı, kazfdır.

Babanın Velayeti

Baba, aile reisi, aile lideri, aile üzerinde kavram olduğuna göre aile üzerindeki velayetin de ona ait olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla çocuklar üzerindeki veli odur. Erkek veya kız olsun - annesinin veya akrabalarının bakımında olsa bile- küçük ve mükellef olmayan büyük çocuklar üzerinde can ve malda babanın velayet hakkı vardır.

Şahıs, ya küçük ya da büyük olur. Büyük, ya akıllı ya da akılsız olur. Eğer şahıs, akıllı ve büyük ise can ve mal bakımından hiçbir kimsenin onun üzerinde velayeti yoktur. Bilakis kendi işlerini üstlenecek olan odur. Ancak velayet hakkı babaya ait kalır. Eğer şahıs, küçük veya mecnun ya da bunak gibi akılsız büyük ise velayeti kendisine ait olmaz. Çünkü o, bundan acizdir. Onun üzerindeki velayet, ancak babasına ait olur ve velayeti gerektiren vasıf -ki o, küçüklük ve akılsızlıktır - mevcut olduğu sürece de bu velayet devam eder. Eğer küçük çocuk, akıl balığ olmuş veya büyük çocuk, mecnunluktan ve bunaklıktan iyileşmişse babadan velayet kesilir. Kendi işinin velisi kendisi olur ve onlar üzerindeki mendupluk ve müstehaplık velayeti babaya ait kalır. Çünkü babanın daimî velayet hakkı vardır.

Çocuğun Kefaleti

Terk edilmesiyle helak olacağından dolayı çocuğun kefaleti farzdır. Zira o, Allah'ın vacip kıldığı canın korunması kabilindedir. Dolayısıyla onun helâk olmaktan korunması ve helak edici şeylerden kurtarılması vaciptir. Ancak çocuğun kefaletinin farz olmasıyla birlikte onun akrabalık hakkı kefaletiyle ilgilidir. Çünkü kefalette çocuk için bir hak talebi vardır. Dolayısıyla hak, kefaletle ilgili olduğu gibi vacip de kefaletle ilgilidir. Kefalet, hem her çocuk hem de Allah'ın kefaletini üzerine vacip kıldığı her kimse için bir haktır. Kefalet, bizatihi tayin edildiği zaman bakıcıya da bir farz olur.

Allah'ın, kefaleti üzerlerine vacip kıldığı kimselerin bu kefaleti almadaki haklarına gelince; bu, kefalete ehil olan kimselere mahsustur ve genel değildir. Yanındaki çocuğu zayi eden, dolayısıyla kesinlikle helake maruz bırakan kimseler için kefalet sabit olmaz. Binaenaleyh çocuğun ve bunağın bakıcılığı sabit olmaz. Çünkü bunların her ikisi de kefalete muktedir değildir. Bizzat kendisi, kendisine kefalet edecek kimseye muhtaç olduğu halde başkasına nasıl kefalet edebilir? Aynı şekilde çocuğu ihmal etmesinden veya çocuğun bakımına imkân vermeyen amellerle meşgul olmasından veya mesela çocuğu fasit bir yetişme ile yetiştirme özelliğinden olan fâsıklık gibi sıfatlarla sıfatlanmasından dolayı yanında çocuğun zayi olacağı kendilerinde tahakkuk eden kimseler için de kefalet sabit olmaz. Çünkü fesat, helakten itibar edilir. Keza annenin çocuğuna bakması müstesna kâfir için de kefalet sabit olmaz.

Çocuğun kefaleti durumunda bakılır; eğer çocuk eşyayı akledebilecek yaşta büyük ve süttten kesilme yaşının üstünde olması gibi annesinin muamelesi ile babasının muamelesi arasındaki farkı idrak edebiliyorsa bu durumda ebeveyni arasında muhayyer bırakılır. Hangisini seçerse ona katılır. Çünkü Ahmed, Ebû Dâvud,

AbdulHamîd İbnu Ca'fer'den, o da babasından, o da dedesi Râfi İbnu Sinân'dan şöyle rivayet etmişlerdir:

أنه أسلم، وأبّت امرأته أن تسلم فأتت النبي صلى الله عليه وسلم فقالت: ابنتي وهي فطيم أو شبيهه. وقال رافع ابنتي. فقال النبي صلى الله عليه وسلم: أقعد ناحية. وقال لها: اقعدي ناحية. وقال: ادعواها. فمالت الصبية إلى أمها. فقال النبي صلى الله عليه وسلم: اللهم اهدها. فمالت إلى أبيها فأخذها

*“Kendisi Müslüman olmuş ve hanımı ise Müslüman olmayı reddetmişti. Kadın Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek dedi ki: Kızım, süttten kesildi kesilecek gibi. Râfi de dedi ki: Benim kızımdır. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Bir yana otur.”** Kadına da **“Sen de bir yana otur.”** dedi. Sonra dedi ki: **“Onu çağırın.”** Ardından çocuk, annesine meyletti. Bunun üzerine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Allah’ım! Ona hidayet et. Akabinde çocuk babasına meyletti. O da onu aldı.”** Ahmed ve en-Nesaî, bu hadisi başka lafızlarla, fakat bu rivayette mevcut olan mananın aynısıyla rivayet etmişlerdir.*

Şayet çocuk, eşyayı akledemeyecek yaşta küçük ve süttten kesilip kesilmeme yaşında veya üstünde ama süttten kesilme yaşına yakın olması gibi annesinin muamelesi ile babasının muamelesi arasındaki farkı idrak edemiyorsa muhayyer bırakılmaz. Bilakis annesine ilhak edilir. Bu da yukarıda geçen Râfi İbnu Sinân hadisinin mefhumundan dolaydır. Çünkü annenin çocuğun bakımına daha layık olduğu sabittir ve anneyi çocuğun bakımından men eden bir nass varit olmamıştır. Burada şöyle denmez: Kefalet, velayettir, dolayısıyla bir kâfir için bir Müslüman üzerinde velayet sabit olmaz. Çünkü kefaletin vakıası, bakım ve hizmet olup velayet değildir. Dolayısıyla kefalet üzerine velayet hükümleri intibak etmez.

Anne boşandığı zaman, çocuğun ve bunağın kefaletine daha layıktır. Çünkü Ahmed, Ebû Dâvud, Abdullah İbnu Amr İbnu'l-Âs'tan şöyle rivayet etmişlerdir:

أن امرأة قالت يا رسول الله إن ابني هذا كان بطني له وعاء، وثديي له سقاء وحجري له حواء، وإن أباہ طلقني وأراد أن ينزعه مني. فقال رسول الله أنت أحق به ما لم تتكحي

“Bir kadın dedi ki: “Yâ Rasulullah! Benim şu oğlum için karnım bir kap, göğsüm bir sulama, kucağım bir kuşatma yeri idi. Babası, beni boşadı ve onu benden çekip almak istedi.” Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: **“Sen, evlenmediğin sürece ona daha layıksın.”** İbnu Ebî Şeybe, Ömer’den şöyle rivayet etmiştir:

“Ömer, Ummu Âsım’ı boşadı, sonra Âsım kucağındaiken ona gelerek onu, ondan almak istedi. Çocuk ağlayınca kadar onu aralarında çekiştirdiler. Bunun üzerine Ebu Bekir es-Sıddık’a gittiler ve o, dedi ki: مسحها وحجرها وريحها خير له منك حتى يشب الغلام فيختار لنفسه:

“Çocuk gençleşip kendisi seçene kadar onun sıvazlaması, kucaklaması ve kokusu, çocuk için senden daha hayırlıdır.”

Şayet anne, evli veya bunak olması veya benzeri gibi hakkında zikredilen şartları veya bazısını kaybetmesinden dolayı bakım ehlinde değilse o, yok gibidir ve kefalet, hak talebi konusunda onun peşi sıra gelene intikal eder. Şayet ebeveyn, bakım ehlinde değilse, kefalet, bunların peşi sıra gelene intikal eder. Çünkü bunlar yok gibidir. Bakıma herkesten en evla olan annedir, sonra annenin anneleridir ve yükselmesi halinde bunların en yakın olanı önceliklidir. Çünkü bunlar, doğumları tahakkuk etmiş birer kadındır. Dolayısıyla bunlar, anne anlamındadır. Daha sonra baba, babanın anneleri, sonra dede, sonra dedenin anneleri, sonra dedenin babası, sonra varis olmasalar da dedenin babasının anneleridir. Çünkü bunlar, bakım ehlinde olan asabeyi temsil etmektedirler. Babalar ve anneler fani olup gitmişlerse bakım, kız kardeşlere intikal eder ve ebeveyn bir kız kardeş önceliklidir. Sonra baba bir kız kardeş, daha sonra anne bir kız kardeş. Kız kardeş, bakım ehlinde bir kadın olmasından dolayı erkek kardeş üzerine takdim edilir. Dolayısıyla kendi derece-

sindeki erkeklere karşı önceliklidir. Şayet bir kız kardeş yoksa ebeveyn bir erkek kardeş evladır. Sonra baba bir erkek kardeş, sonra bunların çocuklarıdır. Annenin erkek kardeşi için bakım yoktur. Şayet bunlar da yok olup gitmişseler bakım teyzelere ait olur. Şayet teyzeler de yok olmuşlarsa halalara, halalar da yoksa ebeveyn bir amcaya, sonra baba bir amcaya ait olur. Anne bir amcaya bakım yoktur. Şayet bunlar da yok olmuşsa, bakım annenin teyzelerinin, sonra babanın teyzelerinin, sonra babanın halalarının olur. Annenin halalarının bakımı olmaz. Çünkü bunlar, bakım hakkı olmayan annenin baba tarafını temsil etmektedirler.

Bakım, müstahak olanlardan aşağılarına, ancak o kimselerin yokluğu veya ehil olmamaları durumunda intikal eder. Bakım hakkı olan kimseler çocuğun bakımını terk ederlerse bakım, peşi sıra gelenlere, ancak çocuğun kefaleti kendilerinde tahakkuk ettiği zaman intikal eder. Çünkü bakım, her ne kadar bakıcıya ait bir hak ise de aynı zamanda bakım, onun üzerine bir vacip ve bakıma muhtaç olanın da bir hakkıdır. Dolayısıyla bakıcı için bakımı terk etmek, ancak vacibi ikame etmeye ehil olan bir kimse onu yaptığı zaman mümkündür. O zaman bakım, yukarıdaki tertibe göre bakımı terk eden bakıcının peşi sıra gelen kimselere intikal eder. Bakım konusunda hakkından feragat etmiş olan kimse, hakkını eda etmeye geri dönmek ister ve bakım ehliyeti de hâlâ mevcut ise bu hakkı vardır ve çocuk kendisine iade edilir. Aynı şekilde anne evlenir, bakım hususundaki hakkı düşer sonra boşanırsa çocuğun kefalet hakkına geri döner. Keza bakıma müstahak olan ve kendilerine bir engelin mani olduğu her akrabanın da engeli kalktığı zaman bakım hakları geri döner. Çünkü sebepleri, mevcuttur.

Bir cemaat, çocuğun bakımına hangisinin daha layık olduğu hususunda anlaşmazlığa düşerlerse, *furûdan*¹ bakıma daha layık

¹ *Çocuklar ve torunlar*

olan kimseler tercih edilir. el-Berâ İbnu Âzib'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hamza'nın kızında Ali, Zeyd ve Ca'fer anlaşmazlığa düştüler. Ali dedi ki: "Ben, ona daha layığım, o, benim amcamın kızı." Ca'fer de dedi ki: "Amcamın kızı ve teyzesi nikâhım altında." Zeyd de dedi ki: "Erkek kardeşimin kızı.". Bunun üzerine Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, onu teyzesine hükmetti ve dedi ki:

الخالة بمنزلة الأم

"Teyze, anne menzilesindedir."¹

*İşte tüm bunlar, helak olmaktan muhafaza edilmesi için kefaletle muhtaç olan çocuk hakkındadır. Kefaletten müstağni imkânı olan çocuğa gelince; müstağni olmasıyla kefaletinin illeti ortadan kalkar. Kefalet illetinin ortadan kalkmasıyla da hüküm ortadan kalkar ki o, onun kefaletinin vacipliği ve kefalete yakınlık hakkıdır. Bu durumda bakılır; eğer anne gibi kefalet hakkı olan kimse kâfir ise çocuk kendisinden alınır ve çocuk üzerinde velayet hakkı olan kimseye verilir. Çünkü artık çocuğun vakıası, kefalet değil, velayet olmuştur. Velayet ise Allahu Teâlâ'nın şu kavlınden, **"Allah, Müslümanlar üzerinde kâfirlere asla yol vermez."** ve *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şu kavlınden, الإسلام يعلو ولا يعلى عليه **"İslâm yücedir ve onun üzerine yüce (bir din) yoktur."**² dolayı kâfir için caiz değildir. Bu, geneldir ve bunu tahsis eden bir şey de varit olmamıştır. Çünkü tahsis edici bakım hadisi, çocuğun bakımdan müstağni olmasından dolayı bu durumda buna intibak etmez.*

Anne ve babanın Müslüman olması gibi kefalet ve velayet hakkı olan kimselerin Müslüman olmalarına gelince; çocuk veya câriye, yani erkek çocuk veya kız çocuk, babası ile annesi arasında mu-

¹ el-Buhârî tahrîç etti

² ed-Dârukutnî tahrîç etti

hayyer bırakılır. Hangisini seçerse ona katılır. Çünkü Ahmed, İbnu Mâce ve et-Tirmizî şöyle rivayet etmişlerdir:

عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم خيرَ غلاماً بين أبيه وأمه

“Ebû Hurayra’dan: Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem bir çocuğu annesi ile babası arasında muhayyer bıraktı.” Ebû Dâvud’un rivayeti ise şöyledir:

أن امرأة جاءت فقالت: يا رسول الله، إن زوجي يريد أن يذهب بابني، وقد سقاني من بئر أبي عنبية، وقد نفعني، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: استهما عليه. فقال زوجها: من يحاقني في ولدي، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: هذا أبوك، وهذه أمك فخذ بيد أبيهما شئت. فأخذ بيد أمه فانطلقت به

“Bir kadın Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek dedi ki: “Yâ Rasulullah! Kocam, çocuğumu götürmek istiyor. Hâlbuki o, bana Ebî İnebe kuyusundan su getiriyor ve bana faydalı oluyor. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “Siz ikiniz onun üzerinde kura çekin.” Bunun üzerine kocası dedi ki: Çocuğum hususunda benimle kim çekişebilir ki! Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: Bu baban, bu da annen. Dilediğinden birisinin elini tut. O da annesinin elini tuttu ve annesi de onunla gitti.” el-Beyhakî, Ömer’den şöyle tahrîç etmiştir:

أنه خيرَ غلاماً بين أبيه وأمه

“O, bir çocuğu annesi ile babası arasında muhayyer bıraktı.” Yine Ali’den şöyle tahrîç etmiştir:

أنه خيرَ عمارة الجرمي بين أمه وعمه وكان ابن سبع أو ثماني سنين

“O, Umâra el-Cermiyyi’yi annesi ile amcası arasında muhayyer bıraktı. O, yedi veya sekiz yaşlarında bir çocuk idi.”

İşte bu hadisler, sarihtir ve bunlarda, baba ve anne çocukları hususunda anlaşmazlığa düştükleri zaman çocuğun muhayyer bı-

rakılmasının vacip olduğuna dair bir delil vardır ki çocuk kimi seçerse onunla gider.

Ebû Dâvud'un rivayetinde varit olan kura çekme meselesine gelince; ne en-Nesâî'nin rivayetinde, ne de diğer rivayetlerde varit olmuştur. Dolayısıyla çocuğun ikisinden birini seçememe durumuna hamledilir. Muhayyerlik belli bir yaşla kayıtlanmaz. Bilakis bu, uzmanların takdirine göre hâkimin uygun gördüğüne döner. Eğer onlar, çocuk kefaletten yani bakımdan müstağnidir derler ve hâkim de buna kanaat getirirse onu muhayyer bırakır. Değilse onu, bakım hakkı olan kimseye terk eder. Bu ise çocuklar konusunda durumlarının değişmesiyle değişir. Zira bazen bir çocuk, beş yaşındayken kefaletten müstağni olabilirken başka bir çocuk, dokuz yaşındayken kefaletten müstağni olmayabilir. Dolayısıyla kriter, kefaletten müstağni olup olmama bakımından çocuğun vakiasındadır.

Sıla-i Rahim

Şüphesiz ki Allah *Subhânehu ve Te'alâ*, cahiliye asabiyetinden nehyederken sadece kabileci asabiyeti, İslâmî Ümmet'in evlatları arasındaki bağ kılmaktan ve Müslümanların alakalarına tahakküm etmesinden nehyetmiştir. Ancak akrabalık sılatını ve onlara bir-ri/iyiliği emretmiştir. el-Hâkim ve İbnu Hıbbân, Târık el-Muhâribî kanalıyla Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

يد المعطي العليا وابدأ بمن تعول، أمك وأباك وأختك وأخاك، ثم أدناك أدناك

“Üstün olan el, veren ve nafakalarını temin ettiği kimselerden başlayan eldir. Annen, baban, kız kardeşin, erkek kardeşin sonra sana daha yakın olan, daha yakın olandır.”
Esmâ Bint-u Ebû Bekir *RadiyAllahu Anha*'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

أنتني أمي وهي مشركة في عهد قريش ومدتهم إذ عاهدوا النبي صلى الله عليه وسلم مع ابنها فاستفتيت النبي صلى الله عليه وسلم فقلت: إن أمي قدمت وهي راغبة. قال: نعم صلي أمك

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile ahit yapmalarından ötürü Kureyş döneminde ve zamanında annem müşrikken oğluyla birlikte bana geldi. Ben de Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den fetva istedim. Dedim ki: “Annem, istekli olarak geldi. Dedi ki: “Evet, anneni sılat et.”¹

İslâm, akrabaları iki kısım kılmıştır.

Birincisi: Öldüğü zaman şâhısa varis olmaları mümkün olan akrabalar.

İkincisi: Zevi-l erhâm.

¹ Müttefik-un Aleyh

Miras hakkı olanlara gelince; bunlar, ashabu-l ferâiz ve asabelerdir.

Zevi-l erhâma gelince; bunlar, onlar dışındakiler olup mirasta payları olmayan kimselerdir ve asabeden de değildirler. Bunlar şu on sınıftır: Dayı, teyze, anne tarafından dede, kızın çocuğu, kız kardeşin çocuğu, erkek kardeşin kızı, amcanın kızı, hala, anne tarafından amca, anne bir erkek kardeşin oğlu ve bunlardan birine bağlı olanlar. Allah, bunlara şahsın mirasından kesinlikle bir pay kılmamıştır. Ancak Allah, bütün akrabalara sılatı ve birri emretmiştir. Câbir *RadiAllahu Anh'dan*, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den* şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

إذا كان أحدكم فقيراً فليبدأ بنفسه فإن كان له فضل فعلى عياله فإن كان له فضل فعلى قرابته

“Sizden biri fakirse, kendisinden başlasın. Eğer fazlalığı varsa iyâline, yine fazlalığı varsa akrabasına (harcasın).”¹ Ebû Eyyûb el-Ensârî'den, bir adamın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

يا رسول الله، أخبرني بعمل يدخلني الجنة. فقال القوم: ما له، ما له؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أُرَبِّ ما له. فقال النبي: تعبد الله لا تشرك به شيئاً وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصل الرحم

“Yâ Rasulullah! Bana, beni Cennete sokacak bir ameli haber ver.” Kavim dedi ki: “Ona ne oluyor, ona ne oluyor?” Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “Bir ihtiyaç, ne olacak!” Ve dedi ki: “Allah’a ibadet etmen, O’na hiçbir şeyi ortak koşmaman, salâtı (namazı) ikame etmen, zekâtı vermen ve sıla-i rahim etmendir.”² Dolayısıyla sıla-i rahmi emretmiştir. Bu ve sıla-i rahme ilişkin varit olan diğer hadisler, bun-

¹ İbn-u Hıbbân ve İbn-u Huzeyma tahrîç ettiler

² el-Buhârî, tahrîç etti

lardan kastın yalnızca zevi-l ehrâm mı yoksa şahsın erhâmına nisbet edilen herkes mi olduğunu beyan etmemiştir. Hadislerden zâhir olan, umumdur. İster muharrem rahim olsun, isterse asabeden veya zevi-l erhâmdan muharrem olmayan bir rahim olsun, rahimlerden her birinin sılatını kapsar. Çünkü rahimlik bunların hepsine intibak eder. Sıla-i rahme ilişkin birçok hadis varit olmuştur. Nitekim *Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm* şöyle buyurmuştur:

لا يدخل الجنة قاطع رحم

“Rahimi kesen kimse Cennete giremez.”¹ Enes İbnu Mâlik'den, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

من أحب أن يبسط له في رزقه وينسأ له في أثره فليصل رحمه

“Her kim, rızıkında genişletilmeyi ve ecelinin tehir edilmesini (bereketlenmesini) isterse sila-ı rahim etsin.”² Buradaki *اثره* **“Ecelinde unutulmak”** demek, yani ecelinin tehir edilmesidir. Ebû Hurayra'dan Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ حَتَّىٰ إِذَا فَرَعَ مِنْ خَلْقِهِ قَالَتْ الرَّحْمُ هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنْ الْقَطِيعَةِ قَالَ نَعَمْ أَمَا تَرْضَيْنَ أَنْ أُصِلَ مَنْ وَصَلَكِ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ قَالَتْ بَلَىٰ يَا رَبِّ قَالَ فَهُوَ لَكَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَافْرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ

“Allah, mahlûkatı yaratıp nihayet yaratmasını bitirdiği zaman, rahim dedi ki: “Bu, kesilmekten Sana sığınan kimşenin makamıdır.” Allah da dedi ki: “Evet, seni sılat edeni sılat etmemden, seni keseni kesmemden razı olmaz mısın?” Erhâm dedi ki: “Evet olurum, yâ Rabbi!” Allah dedi

¹ Muslim, Cubeyr İbn-u Mutim kanalıyla tahrîç etti

² Müttefik-un Aleyh

ki: “Öyleyse o, senindir.” Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“Dilerseniz şunu okuyunuz: Geri dönerseniz, yeryüzünde ifsat etmeniz ve rahimi kesmeniz beklenmez mi sizden?”**¹ Yine SallAllahu Aleyhi ve Sellem, şöyle buyurmuştur:

ليس الواصل بالمكافئ، ولكن الواصل الذي إذا قطعت رحمه وصلها

“Sılat eden, mükafât veren değildir. Bilakis sılat eden, rahimi kesildiği zaman onu sılat eden kimsedir.”²

İşte tüm bunlar, sıla-i rahme teşvik etmeye delalet etmektedir. Sıla-i rahim de hem İslâmî cemaat arasında akrabaların birbirlerini sılat etmelerinde ve aralarında karşılıklı yardımlaşma konusunda Allah'ın teşrî ettiği sılat etme ve sevginin boyutuna, hem de kadının erkekle birlikteliğin, bu birliktelikten neşet eden alakaların ve ondan doğan furûatın tanzimi hususunda Şeriat'ın gösterdiği önemin boyutuna delalet etmektedir. Dolayısıyla toplumdaki ictimaî yön için konulan hükümlerle İslâmî Şeriat, insan için en hayırlı ictimaî nizamdır.

¹ Müttefik-un Aleyh ve metin, el-Buhârî'nin

² el-Buhârî, Abdullah İbn-u Amr kanalıyla tahrîç etti

